

ISSN 1811-900X



Biblios

Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” Vol. 56 (2015) Nr. 1

The logo for BiblioPolis is a grey square containing the words "Biblio" and "Polis" in a white, stylized, serif font. "Biblio" is positioned above "Polis".

Biblio Polis

Revistă de biblioteconomie,
științe ale informării și de cultură,
editată de Biblioteca Municipală
„B.P. Hasdeu” din Chișinău

Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”

BiblioPolis

Apare din anul 2002

Vol. 56 (2015) Nr. 1

Director fondator:

conf. univ. dr. Lidia KULIKOVSKI

Director:

dr. Mariana HARJEVSCHI

Redactor-șef:

Vlad POHILĂ

Colegiul de redacție:

Leons BRIEDIS, membru de onoare al Academiei Letone (Riga);

Elena BUTUCEL (*Activități rețea, Manifestări culturale*);

acad. Mihai CIMPOI;

Iurie COLESNIC (*Bibliologi, bibliofili și colecționari*);

Tatiana COȘERIU (*Dezvoltare și servicii*);

Nicolae DABIJA, membru de onoare al Academiei Române;

Elena DRAGALIN (Raleigh, NC, SUA);

dr. Iulian FILIP;

conf. univ. dr. Natalia GOIAN (*Cartea de specialitate*);

Mariana HARJEVSCHI (*Legislație, Politici*);

Valeriu HERȚA (*Design*);

Tatiana ISCHIMJI (*Biblioteci ale minorităților etnoculturale*);

conf. univ. dr. Lidia KULIKOVSKI (*Studii și cercetări*);

conf. univ. dr. George LATEȘ (Galați);

prof. univ. dr. Zamfira MIHAIL (București);

Ludmila PÂNZARU (*Tehnologii, Resurse, Traduceri*);

Vlad POHILĂ (*Editorial, Cultură și spiritualitate*);

dr. Vitalie RĂILEANU (*Procesul literar contemporan*);

Genoveva SCOBIOALĂ (*Imagine, Relații publice*);

prof. univ. dr. Ion STOICA (București);

conf. univ. dr. Vasile ȘOIMARU;

conf. univ. dr. hab. Nelly ȚURCAN (*Teorie și practică*);

prof. univ. dr. Dumitru URSU (Odesa, Ucraina)

Secretariat:

Tatiana BORODATÎI;

Valeriu RAȚĂ

Coperta:

Valeriu HERȚA

Machetare:

Valeriu RUSNAC

Bd. Ștefan cel Mare și Sfânt 148, MD-2012, Chișinău, Republica Moldova

Tel. redacției: 022 210 812; e-mail: bibliopolis@hasdeu.md;

www.hasdeu.md; <http://bibliopolis.hasdeu.md>

CUPRINS / СОДЕРЖАНИЕ / CONTENTS

EDITORIAL / ПЕРЕДОВАЯ СТАТЬЯ / EDITORIAL

Vlad POHILĂ

Valori europene, valori perene
European values – enduring values
Европейские ценности – благо для всего
человечества..... 7

STUDII ȘI CERCETĂRI / STUDIES AND RESEARCH / ИССЛЕДОВАНИЯ

Lidia KULIKOVSKI

Biblioteca serviciilor profesionale sau
Proiectizarea dimensiunii actuale a
activității noastre
Library of the professional services or
designing the current library activities
Библиотека профессиональных услуг или
Проектирование деятельности МБ на
современном этапе..... 12

Zamfira MIHAIL

Istoriografia despre cultura românească în
Basarabia în sec. al XIX-lea. Ștefan Ciobanu
The historiography of the Romanian culture
in Bessarabia during XIX century. Ștefan
Ciobanu
Историография о румынской культуре
Бессарабии в XIX в. на примере Штефана
Чобану 19

Lidia KULIKOVSKI

Transformarea bibliotecarilor în
profesioniști ai inovației
Transform librarians' role in experts of
innovation
Как трансформировать библиотекарей в
профессионалов и инноваторов 25

Victoria FONARI

Strunele orfice în creația lui Grigore Vieru
Literary orphic motifs written by Grigore
Vieru
Орфические мотивы в лирике Григоре
Виеру 32

Radu MOȚOC

Dicționarul Limbii Românești de August
Scriban
About the *Dictionary of Romanian Language*
by August Scriban
Как создавался *Толковый словарь*
румынского языка Аугуста Скрибана..... 36

Mihai FLOAREA

Un album monumental
An impressive photo album
Великолепный фотоальбом 55

TEORIE ȘI PRACTICĂ / THEORY AND PRACTICE / ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Lidia KULIKOVSKI

Eșecul – cea mai mare parte a inovației
The failure – significant constituent of
innovation
Неудача – самая большая часть
инновации 65

Nadejda COSTIN

Cărțile electronice și vocea utilizatorilor
The ebooks and libraries' users' voice
Электронные книги и голос читателей 75

Liliana JUC

Clubul de lectură – o modalitate eficientă în
promovarea lecturii
Reading club – an effective way to promote
reading
Клуб чтения – эффективный метод
продвижения книги 84

BILANȚ / REVIEW / ИТОГИ

Loretta HANDRABURA

Rolul bibliotecii din învățămînt în demersul
de modernizare a sectorului educației
The role of academic libraries toward
revitalizing the education sector
Роль библиотек учебных заведений на
пути модернизации образовательной
сферы 88

Mariana HARJEVSCHI

Încă un an de împliniri și căutări la BM „B.P.
Hasdeu”
„B.P. Hasdeu” Municipal Library – a year of
accomplishments and challenges
Еще один год полный удач и поисков в
МБ им. Б.П. Хашдеу 91

Lidia KULIKOVSKI

Anul științific 2014 la Biblioteca Municipală
„B.P. Hasdeu”
Scientific results at the „B.P. Hasdeu”
Municipal Library for 2014
Результаты научной деятельности
МБ им. Б.П. Хашдеу в 2014 г. 104

Savela STARCIUC

Raport de activitate al Comitetului Sindical al BM „B.P. Hasdeu” pe perioada 2010-2015
Report of the Trade Union Committee at „B.P. Hasdeu” Municipal Library during 2010-2015
Отчет профсоюзного комитета МБ им. Б.П. Хашдеу за 2010-2015 гг. 112

VIAȚA FILIALELOR / LIBRARY`S BRANCHES LIFE / ЖИЗНЬ ФИЛИАЛОВ

Mariana HARJEVSCHI

Lansarea concursului *Bătălia cărților*
The Battle of the Books reading campaign started
Дан старт *Битве книг*..... 115

Valeriu RAȚĂ

Mariana Harjevschi – protagonista Clubului de elită „Impresii din viață și cărți”
Mariana Harjevschi at the „Thoughts from life and books” Club
Мариана Харжевски – гостя элитарного клуба «Впечатления из жизни и книг» 117

Maria GABOR

Omul potrivit la locul potrivit
The right man in the right place
Правильный человек в правильном месте 125

Larisa ARSENI

Mărțișorul – datină străveche pe pământul românesc
The Mărțișor – an old Romanian tradition
Мэрцишор – древняя румынская традиция 128

Valeria BEȚIVU

Imaginea Filialei „Ștefan cel Mare” reflectată în comunitatea chișinăuiană
Image of the „Ștefan cel Mare” Library Branch reflected into the Chisinau community
Имидж библиотеки им. Стефана Великого в кишиневском сообществе 131

MANIFESTĂRI CULTURALE / EVENTS / КУЛЬТУРНЫЕ МЕРОПРИЯТИЯ

Vitalie RĂILEANU, Margareta CEBOTARI
Revenirea acasă a poetei Leonida Lari

About the book launch – Returning Home by Leonida Lari
Возвращение домой поэтессы Леониды Лари..... 134

Valeriu RAȚĂ

Versurile lui Grigore Vieru pe un CD excepțional
The Grigore’s Vieru poems on an exceptional CD

Стихи Григоре Виеру на новом CD 137

Nina PLĂCINTĂ

Conferința *Valori perene în creația lui Grigore Vieru și Petru Cărare* – o experiență inedită
An exceptional experience at the Conference *Perennial values in the creation of Grigore Vieru of Petru Cărare*
Конференция *Непреходящие ценности в творчестве поэтов Гр. Виеру и П. Кэраре* – поразительный опыт 142

Adelaida CHIROȘCA

Perceperea simbolică în iconografie
Symbolic perception in iconography
Символическое восприятие в иконографии 145

OMAGIERI / ANNIVERSARY / ГОДОВЩИНЫ

Valeria MATVEI

Ion Țpac, cercetătorul aflat în robia – și grea, și dulce – a bibliologiei...
Ion Țpac, the researcher devoted to the bibliography
Ион Шпак, исследователь, находящийся в трудной и сладкой зависимости от библиографии 149

Valeriu RAȚĂ

Bucuros când face o descoperire
The jey after new discoveries
Радость после новых открытий 151

Madlena PUȘCAȘU, Vlad POHILĂ

Redutabil cercetător al fonologiei limbii române, în timp și în spațiu
Au important researcher of the Romanian language phonology
Авторитетный исследователь фонологии румынского языка на все времена 152

Vlad POHILĂ

Elegantă în viață, elegantă și în cercetare
Grace in life, excellency in research

Еlegantна в жизни, elegantна в своих научных изысканиях.....	154	„While passing time comes” or nice memories of over 15 years of activity of one librarian Все течет, все изменяется или Душевные воспоминания из жизни библиотекаря на протяжении 15 лет	176
Vitalie RĂILEANU			
Cărțile criticului Ion Ciocanu – scrise pentru noi Ion’s Ciocanu books – written for us Книги литературного критика Иона Чокану написанные для нас.....	155	Gheorghe FUNAR Să laudăm pe alții, dar să spunem adevărul și despre ai noștri Praise others, but to tell the truth about ours Нужно хвалить других, а также рассказывать правду о себе.....	
Scritoarea care își visează cărțile... (<i>Consemnare: Tamara GORINCIOI</i>) Writer which has dreamt her books Писательница, которой снятся её книги	158	Nicolae BĂLȚESCU Eminesciană Eminescu’s poems Эминесчиана.....	
Vlad POHILĂ			
File dintr-o biografie ce trebuie consemnate Pieces of biography that due to be recorded Страницы жизни мастера полиграфии	162	PATRONUL NOSTRU SPIRITUAL / OUR SPIRITUAL PATRON / НАШ ДУХОВНЫЙ ВДОХНОВИТЕЛЬ	
Ion CIOCANU			
Vînă de publicist Talent for writing Мастер публицистического слова	164	Ecaterina NEDZELSCHI Familia Hâjdeu-Hasdeu și cultura polonă Hâjdeu-Hasdeu family and Polish culture Династия Хыждэу-Хашдеу и польская культура	
Nina PLĂCINTĂ			
Victoria Fonari în lumea poeziei cu zefir de primăvară Victoria Fonari and her poems Слово о творчестве поэтессы и критика Виктории Фонарь.....	166	Laura SCHIMBĂTOR B.P. Hasdeu la 177 de ani de la naștere și cititorii lui din 2015 B.P. Hasdeu at 177 years and his readers from 2015 Б.П. Хашдеу и его читатели в 2015 г.	
EMINESCIANA 2015 / EMINESCIANA 2015 / ЭМИНЕСЧИАНА 2015			
Dan Puric: „Eminescu este copilul cel mai frumos al poporului român” (<i>Consemnare: Monica ANDRONESCU</i>) Dan Puric: Eminescu is the charming child of the Romanians Дан Пурик: «Эминеску – самое красивое дитя румынского народа»	170	DIALOGURI MAGISTRALE / THE CREATIVE DIALOGUE / ТВОРЧЕСКИЕ ДИАЛОГИ Rezistența muzicii populare împotriva regimului sovietic (<i>Consemnare: Tamara GORINCIOI, Vasile ȘOIMARU</i>) The resistance of folk music against the Soviet regime Как народная музыка сопротивлялась диктаторскому строю.....	
Cristina MAMAISCAIA			
Eminescu – (re)citim și (re)valorificăm Eminescu’s legacy promoted Перечитать и заново узнать творчество Михая Эминеску	172	Ion Iachim: „Un scriitor trebuie să fie om al cetății” (<i>Consemnare Marcela MARDARE</i>) Ion Iachim: „A writer that must be the man of citadel” Ион Яким: «Писатель должен быть патриотом».....	
Elena DABIJA			
„Vreme trece, vreme vine...” sau Amintiri plăcute din viața unei bibliotecare pe parcursul a 15 ani de activitate			

Val Butnaru: „Eu cred că fiecare dintre noi trebuie să aibă libertatea de a-și apăra un punct de vedere” (*Consemnare: Ghenadie NICU*)

Val Butnaru: „I consider that each of us must have the freedom to defend his point of view”

Вал Бутнару: «Я думаю, что каждый из нас должен быть свободным в защите своей точки зрения» 195

Ion Ciocanu: „Sunt din fire un om perfectibil...” (*Consemnare: Vitalie RĂILEANU*)

Ion Ciocanu: „I am by nature to better...”

Ион Чокану: «Надо постоянно стремиться к совершенству» 201

La sfat cu un Moromete de la Andrușul de Sus (*Consemnare: Tamara GORINCIOI*)

Writer – field a toiler rural worker

Диалог с писателем – тружеником полей 205

LABORATOR DE CREAȚIE / CREATIVE LABORATORY / ТВОРЧЕСКАЯ ЛАБОРАТОРИЯ

Andrei BURAC

Mergi pînă se termină drumul (I)

Do it until you can't get it wrong (I)

Идти до конца пути (I) 209

REMEMBER

Vlad POHILĂ

A fost odată o traducătoare...

Nina Ischimji passed away

Слово о переводчице

Нины Искимжи 219

Elena DABIJA

Din avalanșa de impresii și amintiri despre Grigore Vieru

Memories about Grigore Vieru

Из воспоминаний и впечатлений о

Григоре Виеру и его творчестве 221

BIBLIOLOGI, BIBLIOPHILES ȘI COLECȚIONARI / LIBRARIUS, BIBLIOPHILES, COLLECTORS / БИБЛИОЛОГИ, БИБЛИОФИЛЫ, КОЛЛЕКЦИОНЕРЫ

Iurie COLESNIC

Un paznic la farul conștiinței

A guard of consciousness

Дежурный у маяка народного

сознания 226

CARTEA DE SPECIALITATE / PROFESSIONAL BOOKS / КНИГИ ПО СПЕЦИАЛЬНОСТИ

Actrița Ninela Caranfil în oglinda unui volum pentru urmași (*Vlad POHILĂ, Valeriu RAȚĂ*)

Actress Ninela Caranfil in the mirror of a book written for the next generation

Актриса Нинела Каранфил в зеркале

библиографии 227

PROCESUL LITERAR CONTEMPORAN / THE CONTEMPORARY LITERATURE PROCESS / СОВРЕМЕННЫЙ ЛИТЕРАТУРНЫЙ ПРОЦЕСС

Un panoramic al aparițiilor editoriale (IV) (*Vitalie RĂILEANU*)

A panoramic of the new publications (IV)

Панорама издательских новинок (IV) 232

RECENZII ȘI CONSEMĂRI / REVIEWS AND NOTES / РЕЦЕНЗИИ И ЗАМЕТКИ

Dăscălind cu Ion Iachim (*Nicolae RUSU*)

Reading with Ion Iachim

Ион Яким – учитель и

повествователь 237

Miroslăvești prin ochiul timpului nostru – un album etnofotografic de zile mari (*Valeriu RAȚĂ*)

Miroslavesiti through eyes – an ethno photographic album

Превосходный этнофотографический

альбом о селе Ясского уезда 241

ALȚII DESPRE NOI / OTHER ABOUT US / ДРУГИЕ О НАС

BiblioPolis – revistă pentru sufletul românesc (*Lidia HLIB*)

BiblioPolis – a review for whole Romanians

БиблиоПолис – журнал для румынской

души 246

VALORI EUROPENE, VALORI PERENE

Vlad POHILĂ

Istoria omenirii se prezintă ca un șir continuu, aproape că neîntrerupt de civilizații, cele mai multe dintre ele lăsând cicatrice, însemne, urme, persistente sau abia vizibile, în memoria colectivă. De cele mai multe ori o civilizație se identifică cu un popor, și mai des, cu un stat, ajuns, pentru timpul ori conducătorul său, la o formă optimă de organizare. Puține civilizații au rezistat de-a lungul mileniilor; și mai puține sînt cele definite printr-o continuitate multimilenară. Caracterul efemer al civilizațiilor (al statelor, al domniilor, al perioadelor de prosperare a unui sau altui popor) a fost remarcat și de către marele nostru cronicar, poet și învățat, Miron Costin (1633-1691), în mai multe scrieri ale sale, dar cu o deosebită finețe surprinde inevitabilitatea acestui fenomen în poemul *Viața lumii*. O face, este adevărat, prin prisma denunțării poetico-filozofice a vanității existenței umane sau, cum precizează autorul însuși: „...din toate stihurile [ce alcătuiesc poemul] să [= se] înțeleg [= reiese, se subînțeleg] deșărtările și nestătătoare lucrurile lumii, și viața omenească scurtă...” „Nu-i nimic să stea în veci, toate trece lumea, / Toate-s nestătătoare, toate-s niște spume”, consideră învățatul, avertizînd că „norocul [aici, probabil = destinul, soarta] la un loc nu stă, într-un ceas schimbă pasul / Anii nu pot aduce ce aduce ceasul.” În ultimă instanță, „vremea începe țările, vremea le sfîrșește / Îndelungate împărății vremea primenește. Vremea petrece toate; nicio împărăție / Să stea în veci nu o lasă, nicio avuție / A trăi mult nu poate. Unde-s cei din lume / Mari împărați și vestiți? Acu de-abia nume / Le-au rămas de poveste”.

În deplină concordanță cu Miron Costin, vom menționa că „acu de-abia nume

le-au rămas” nu numai ale multor împărați și împărății, dar și ale unor civilizații cu importante emanații în epocă – antică sau medievală timpurie. Cu adevărat, mai ales evocările cronicărești și vestigiile arhitecturale au rămas din viguroase și impresionante civilizații ca cea egipteană, sumeriană, babiloneană, chineză sau etruscă, persană, aztecă, maya, incașă etc. Oricît de regretabilă, pare a fi adevărată și constatarea că a lăsat mai multe enigme, taine – decît probe clare – și civilizația strămoșilor noștri geto-daci. Deși nu s-au scurs decît două milenii de la „asimilarea” ei, violență, de către cuceritorii romani, peste avaturile Daciei străbune planează masiv incertitudinea. Cu riscul de a simplifica excesiv lucrurile, vom spune că o situație mai deosebită o au civilizațiile greacă (elenă) și romană (latină), acestea lăsînd urme adînci, distincte în artă, literatură, știință, filozofie, relația om – societate – conducători – organizare obștească și statală etc. Nu întîmplător promotorii Renașterii din Italia și din alte țări vest-europene intenționau să refacă, în condițiile unei epoci noi (sec. XIV-XVII), tot ce fusese mai frumos, rațional și util omului în Antichitate. Da, desigur, viața spirituală a Bizanțului (sec. V-VI și pînă la căderea Constantinopolului, în 1453), poate mai ales arta și cronografia bizantină, continuă să frapeze și astăzi mințile și sufletele pămîntenilor. Totuși, cele mai solide și mai impresionante repere cultural-spirituale ni le oferă Europa de Vest, din Evul Mediu tardiv și în secolele următoare. Renașterea fiind epoca unei erupții vulcanice în viața comunității, erupție ale cărei ecouri, respectiv, efecte, se fac simțite pînă în prezent. E de reținut

că mișcarea culturală din Renaștere, general recunoscută ca o perioadă de prosperare a artelor, literaturii, științei, arhitecturii, a avut ca principală temă, imbold și izvor de inspirație credința creștină. Nu e defel întâmplător că epoca respectivă a fost definită de traducerea și tipărirea *Bibliei* lui Martin Luther, în Germania anilor '20-'30 ai sec. XVI, întreaga Renaștere europeană fiind mult favorizată de inventarea tiparului, de tipărirea cărților, apoi și a publicațiilor periodice, ca o sursă deosebită pentru instruirea oamenilor. O continuare firească a Renașterii a fost Veacul Luminilor (sec. XVII – începutul sec. XIX), supranumit și Epocă a rațiunii și cunoașterii. Atunci au fost puse bazele unei noi filozofii; atunci au apărut enciclopediile, iar numărul universităților și al academiilor s-a dublat, în raport cu primele decenii de Renaștere. Secolul XIX, definit și ca „veac al națiunilor și al revoluțiilor”, a lăsat posterității frapante realizări în domeniul literaturii, artelor, filozofiei, științei și tehnicii, activității pentru binele obștesc. În această perioadă Europa s-a extins mult din punctul de vedere al răspândirii culturii: bunăoară, dacă literatura artistică de calitate era considerată pînă atunci un rod al talentelor din țări ca Marea Britanie, Franța, Germania, Italia, Spania, încă alte câteva state, din nordul continentului, apoi, de la chiar debutul sec. XIX apar uimitoare realizări literare și în Polonia, Suedia, Rusia, în partea centrală și de sud a Europei. Tot atunci, trecînd Oceanul, au prins a se impune capodopere și pe continentul american – în engleză, la nord, și în spaniolă și portugheză, la sud. Dacă spiritul enciclopedic al lui Dimitrie Cantemir a fost, în linii mari, unul singular, în țările române ce existau cumva paralel cu Epoca Luminilor din vestul continentului european, apoi în sec. XIX, după unirea Principatelor și cristalizarea statului român modern, la Iași și la București se deschid universități devenite de notorietate, iar în

aceste centre culturale (ca și la Viena sau la Pesta, cu remarcabile prezențe românești de-a lungul sec. XIX – începutul sec. XX) activează poeți, prozatori, dramaturgi, esești, de limbă română; la fel și pictori, compozitori, cercetători care intră tot mai sigur în competiția literar-artistică și savantă general europeană. Secolul trecut, XX, a rămas în analele istoriei prin două oribile conflagrații și mai multe „revoluții” nu mai puțin monstruoase; dar, din fericiție, și printr-o prosperare excepțională a științei și tehnicii; a valorilor culturale, literar-artistice, filozofice, sociale – atît prin desăvîrșirea, cît și prin diversificarea lor –, ambele la fel de impresionante, ce-i drept, și derutante pe alocuri.

Pentru mulțimea de realizări – în beneficiul omului, întru prosperarea culturii, literaturii, artelor, filozofiei, învățămîntului, științei, inclusiv, mai nou: a tehnologiilor informaționale – Europa este admirată, iubită, dorită. În multe privințe Europa de Vest a devenit un model pentru alte popoare și continente (Statele Unite ale Americii, Canada, Australia, Noua Zeelandă sau Israelul sînt, în general, niște emanații, ale Occidentului european). Chiar și unele popoare situate geografic în Europa (în centrul, în sudul sau în estul continentului) aspiră să ajungă la standardele europene, prin care se are în vedere, desigur, modelul occidental, vest-european. Este un model amplu, cuprinzător, complex, care înseamnă pentru unii standardul înalt de viață, pentru alții – implantarea efectelor unei democrații autentice; pentru cei din a treia categorie – realizările din învățămînt și din știință; plus, libertatea creației, secundată de protecția operelor de artă și a creatorilor lor. Și în prezent, unele state, respectiv, națiuni, care au făcut pași siguri spre apropierea de Europa (de Vest) sau spre încadrarea în spațiul ei politic, economic, cultural, mai pun problema promovării consolidate a valorilor

europene la ei acasă. Ce să mai vorbim de noi, cetățenii Republicii Moldova, care, în virtutea unor circumstanțe istorice și geopolitice vitrege, continuăm a sta la o margine de Europa – nu atât geografic, cât, mai ales din punctul de vedere al (ne)despărțirii de un trecut nu prea îndepărtat, însă departe de a fi unul european. „Virfurile” de la Chișinău vorbesc mult despre „vectorul european”, „opțiunea occidentală”, „prioritățile vest-europene”, dar când trebuie să se întreprindă acțiuni concrete, apare inconsecvența, incertitudinea, duplicitatea, lipsa voinței politice, triumful unor interese egoiste. Cît privește „rădăcinile”, recte majoritatea populației R. Moldova, aceasta se află într-o stare de derută, dacă nu de dedublare. Cei mai mulți cetățeni ai R. Moldova care merg în Occident, pentru a-și redresa dificila stare materială sau la studii, beneficiind din plin de avantajele caracteristice societății vest-europene, firește, sînt cei mai siguri votanți ai opțiunii prooccidentale în societatea basarabeană. Cu regret, nu toți manifestă și activismul necesar pentru realizarea acestei opțiuni. Mai mult: beneficiind de plecările (inclusiv de stabilirea cu traiul) în Occident, unii conaționali de-ai noștri rămîn fideli băltoacei noastre postsovietice, neocomuniste, filoruse, respectiv, antioccidentale; nu-și fac niciun fel de probleme că poartă în ei și răspîndesc în jur devastatorul „sindrom Stockholm”.

Fenomenul acesta, al unei atracții specifice pentru Europa de Vest are o mulțime de motivații și explicații, care ar merita un studiu special, imposibil de rezumat măcar în limitele unui editorial. Concis de tot, vom menționa că dacă Occidentul este iubit, adorat, jinduit de foarte multă lume din afara lui, tot atât de adevărat e că acest Occident este și respins, criticat, privit printr-o prismă exclusiv a suspiciunilor și a atitudinilor negative. Este chiar urît de moarte de unii, care fac tot posibilul ca să-i

determine și pe alții să respingă, să deteste nu numai țările din Europa de Vest sau din America de Nord, dar să disprețuiască de-a valma și valorile occidentale: democratice, general-umane, culturale etc. Valori ce și-au demonstrat viabilitatea și eficiența pentru un număr enorm de comunități, pe un termen suficient ca să fie preluate și perpetuate. Supremația legii, în raport cu oricare cetățean, de la prim-ministru și prosper businessman, la boschetar; respectul față de om, nu fetișizarea statului; oferta de șanse egale, reale, la discreția tuturor membrilor comunității; flexibilitatea și mobilitatea ideilor, principiilor, oportunităților – iată doar cîteva atuuri, totodată și valori, ale Occidentului, într-o imaginară confruntare cu Răsăritul împietrit încă în mituri, tradiționalism, autoritarism. Chiar dacă admitem că o fi existînd și valori mai temeinice, ele se potrivesc altor spații demografice, în cazul Europei, din care facem parte și noi, numai valorile europene au prins rădăcini adînci, devenind perene, unicele acceptabile cel puțin pentru epoca în care trăim noi și vor trăi generațiile tinere, care nu concep să se „convertească” la temeuri spirituale non- sau chiar antieuropene. Cu regret, adversarii valorilor occidentale – sinceri sau angajați, benevoli sau năimiți, nu mai contează – în multe privințe reușesc să-și realizeze planurile. Inclusiv pentru că Occidentul este o lume deschisă, în care se văd cu ochiul liber și realizările, și eșecurile, și avantajele, și dezavantajele, și valorile, și nonvalorile etc. Ceea ce nu se poate spune despre Rusia sau despre China, ca să ne limităm la doi dintre cei mai înverșunați critici, oponenti și chiar adversari ai Europei de Vest și ai Americii de Nord: și la Moscova, și la Beijing funcționează armate de „specialiști”, angajați în instituții solide, cu salarii și alte oportunități fantastice, iar activitatea acestora constă în a denigra tot ce este valoare europeană, concomitent,

elogiind, spoid, lustruind orice „manifestare de [falsă, imaginară] superioritate” rusă, respectiv, chineză, doar să frapeze mințile și sufletele celor situați în preajmă, inducându-i abil în eroare.

În această situație, apropierea noastră cu Vestul Europei (de identificare nici nu face să vorbim) rămîne, vorba cîntecului, „un vis frumos, chiar prea frumos, să poată fi și adevărat”. Ce-i drept, o logică a evoluțiilor, ne sugerează că pînă și cel mai greu realizabil vis, odată și odată devine realitate. Mai ales dacă visul, intenția, aspirația au ca punct de pornire un exemplu în genere demn de urmat (fie și cu unele cusururi, care oricum pălesc pe lîngă tarele noastre postimperiale, parasovietice, filoruse, de-a-ndoaselea, neokominterniste etc.). Bătălia între opțiunea prooccidentală și presiunile euroasiatice capătă o tot mai înverșunată amploare. Deși această bătălie se poartă mai mult în surdină, adeseori este secundată de atacuri banditești și chiar letale – a se vedea situația din ultimul an și jumătate, la doar cîteva sute de kilometri de noi, în Ucraina. Tancurilor și rechetelor rusești, milioanele de tone de material propagandistic à la Putin noi nu le putem opune decît timide și, totuși, incontestabile argumente precum: nici deportări, nici gulaguri, nici colectivizare forțată, nici strămutări de populații pe criteriul etnic sau religios, nici foamete, nici spitalizări forțate în clinici de psihiatrie, nici „*dedovșcina*” (terorizarea, din partea „veteranilor”, a tinerilor recruți, în armată), nici cultul personalității, nici cenzură... – nimic din aceste monstruoziități nu pot fi în Occident, pe cînd în Răsărit, ele sînt niște realități cotidiene atîta timp cît în fruntea statului, a orașelor și regiunilor stau figuri autoritare, cît legea este sfidată ca să poată înflori corupția, protecționismul, „cumetrismul”, „nepotismul”.

Confruntarea aceasta, despre care mai mult se tace decît se vorbește, necesită

suite de manifestări în beneficiul opțiunii vest-europene a majorității absolute a populației din republica noastră. În acest sens, capătă valențe nebănuite **Anul promovării valorilor europene**, declarat în noiembrie 2014, din inițiativa BNRM, ca un generic și un plan de acțiuni pentru bibliotecile din R. Moldova. Cele mai importante biblioteci de la Chișinău, din municipii, din prestigioase universități, din unele centre raionale, au schițat programe de activitate, pe alocuri au și inițiat desfășurarea lor, unele instituții bibliotecare se pot mîndri cu anumite împliniri în acest sens. Pentru promovarea valorilor europene, în Anul consacrat special acestei tematici, în biblioteci se recurge la întregul spectru de inițiative, acțiuni, manifestări – de la cele tradiționale, la unele noi, inedite, inovative și creative, ca să ne exprimăm în limbajul specific al programelor noastre de activitate din ultimii ani.

Lansările de cărți noi, de autori notorii din țările europene, rămîn o modalitate sigură de propagare a unor fațete captivante ale valorilor europene. Acestea vor conviețui în firească armonie cu lansările de carte originală, autohtonă, românească. Nu știm dacă mai este cazul să accentuăm, dar o facem și pe aceasta pentru cei care au eventuale temeri: promovarea valorilor vest-europene nu poate împiedica, nici reduce din importanță, nici eclipsa popularizarea valorilor noastre naționale. Dimpotrivă, am spune: dincolo de faptul că se vor găsi numeroase similitudini, tangențe, confluente între autori, fenomene, opere din literaturile occidentale și din cea română, e bine să se știe că numai cunoscînd realizările altora le poți vedea mai bine și aprecia mai just pe ale tale. Omagierea unor personalități și evenimente marcante din Occident ar fi modalitatea cea mai la îndemîna oricărui bibliotecar de a propaga valorile vest-europene. În context, amintim că – anticipînd, într-un

fel, Anul promovării valorilor europene – în editorialul din *BiblioPolis*, nr. 4 pentru 2014, am formulat un șir de sugestii ce ar prinde bine lucrătorilor din biblioteci care doresc să se includă în opera de familiarizare a utilizatorilor cu diferite aspecte ale culturilor vest-europene.

Nici măcar Chișinăul, nu că Soroca, Orhei, Cahul sau Bălți, nu prea sînt răsfățați de vizite ale unor scriitori, artiști, politicieni din statele membre ale Uniunii Europene, din cele două Americi, din Asia sau Australia. Dar tot mai mulți basarabeni vizitează – și descoperă, cunosc, îndrăgesc – aceste țări, cultura și starea de spirit de acolo. Ar avea mari șanse de reală popularitate înțelniciri ale cititorilor cu conaționali de-ai noștri din această categorie, pe care i-am numi, convențional, „apropiați ai valorilor europene”. Și nu e obligatoriu ca acești „apropiați ai Occidentului” să fie somități (jurnaliști, deputați, miniștri, artiști...); pot fi simpli trăitori ai cartierului în care se află biblioteca-gazdă, important e ca invitatul să fie un observator cît de cît fin al unor realități încă străine nouă, un om capabil să discearnă generalul de particular și, ce nu contează mai puțin – să nu fie tributatar propagandei agresive ce vine dinspre Răsărit, adeseori prin cuvîntul scris (în ziare, reviste, pe bloguri / portaluri / site-uri) sau rostit la Radio, TV, uneori, din păcate, și de la amvon.

Nu pot lipsi de pe agenda bibliotecilor noastre, cu deosebire în acest an, expoziții de cărți, prelegeri, conferințe, dispute despre Uniunea Europeană, văzută prin spectrul priorităților legislației, economiei, vieții sociale și, desigur, ale vieții culturale. Practic, orice bibliotecă are acum posibilități de a organiza călătoriile imaginare în Occident: bunăoară, prin expoziții de ghiduri turistice sau albume de artă ce reproduc capodopere din faimoase muzee ca Luvru, British Museum, El Prado, Metropolitan, Tate Galery, Zwinger, Galeria Uffizzi, Ermitaj ș.a. Am inclus în această lis-

tă și un celebru muzeu din Rusia, convins că, promovînd valorile vest-europene, nu este neapărat să le contrapunem celor răsăritene; dimpotrivă, atunci cînd există șanse, ar fi bine să arătăm posibilele avantaje ale apropierei pe linia Vest-Est.

Un aspect practic, de maximă utilitate, ar fi studierea limbilor străine, avem în vedere, a limbilor de circulație internațională. Copiii, adolescenții, tinerii, curioși din fire cum sînt, ar forma cele mai harnice grupe de doritori de a învăța sau de a-și perfecționa cunoștințele în engleză, franceză, germană, spaniolă, italiană, poate și în unele limbi vorbite în țări mai mici sau mai îndepărtate, cum ar fi greaca, ceha, norvegiana, portugheza etc. Unora le va părea superfluă, inutilă, această precizare: totuși, nu trebuie să uităm că studierea, respectiv, cunoașterea oricărei limbi este o bilă în plus pentru inteligența noastră și un avantaj incontestabil pentru familiarizarea cu alte culturi. Oricît de străine ar părea ele într-o anumită instanță, ulterior nu numai că ne devin apropiate, dar obțin și un indiscutabil grad de utilitate, mai sînt și reale surse de satisfacții sufletești.

Așadar, multe putem realiza în acest An al promovării valorilor europene, și toate manifestările ne oferă șansa de a le face captivante, agreabile, utile. Însă, oricîte ar fi ideile de manifestări, acțiuni, activități, nu vom uita că în centrul atenției oricum va rămîne cartea și lectura. Și cum am început acest articol cu o trimitere la un faimos cărturar român, cu un citat tot din Miron Costin am dori să ne încheiem demersul. Este un gînd edificator despre **calitatea lecturii**, pe care unii cititori, în graba specifică acestei epoci, o cam neglijează. Iată ce ne sugera, cu vreo 325 de ani în urmă, reductabilul nostru cronicar: „Cetindŭ [trebuie s-o faci astfel, încît – Vl. P.] mai vîrtos [= mai bine, mai mult] să înțelegi ce citești, că a ceti și a nu înțelegi iaste [este ca și cum] a vîntura vîntul.”

BIBLIOTECA SERVICIILOR PROFESIONALE SAU PROIECTIZAREA DIMENSIUNII ACTUALE A ACTIVITĂȚII NOASTRE

*Conf. univ. dr. Lidia KULIKOVSKI,
director, Departamentul studii și cercetări*

Abstract

The approach focuses on guidance, assistance in converting the workplace / space / structure of librarians in professional services. The ideas of transformation are based on conversion tools of Tom Peters adapted to the library. Each of the 28 steps / principles are explained by examples from the experience of the Municipal Library. The value comes from professional services. This is proved by the author, through tools, examples and conclusive stories. The conclusion of the author is limited to creating projects that means changes, innovation, implementation of a new service, user inclusion, the involvement of partners – an inherent requirements and new paradigms of library domain.

Keywords: *professional services, design, challenges, partnership, performance, library services.*

* * *

***Creativitatea este capacitatea de a
imagina lucruri noi.
Inovația este capacitatea de a face
lucruri noi.***

La trainingul *Managementul comunicării* toți participanții au specificat ca pe o calitate personală distinctă profesionalismul... Acest lucru ne-a bucurat! Noi oferim servicii profesionale! Știți cum se estimează, în Occident, dacă instituțiile prestează servicii profesionale? Dacă sunt prezente pe *Pagini aurii*, înseamnă că chiar sunt! Noi am fost mulți ani, de când în Re-

publica Moldova au apărut *Paginile aurii*, acum nu mai știu dacă suntem prezenți în acest volum, dar nu contează! Sunt multe instituții de servicii profesionale neincluse în *Pagini aurii*! Orice serviciu al bibliotecii, orice departament poate fi o veritabilă structură de servicii profesionale – fie de marketing, bibliografic, logistică, de administrație sau de cercetare... Structurile de servicii profesionale sunt axate pe progres. Or, aceasta înseamnă muncă intelectuală eficientă. Rezultatul depinde de experiența angajaților și de numărul lor.

Demersul nostru e focusat pe orientare, ajutor în transformarea locului / unității / structurii în care lucrați, într-o structură, una de servicii profesionale. Fiecare structură este percepută ca o sumă de competențe sau, mai bine zis, ca un portofoliu de abilități, competențe și talente. În martie, curent, am avut ședința de totalizare a activității BM în anul 2014. Bibliotecarii au fost gratificați, nominalizați în diferite categorii. Într-un fel, evaluarea anului 2014, s-a axat pe abilități, competențe și talente, doar dezvoltarea are la bază serviciile axate pe latura intelectuală. Astfel, managementul de vârf al BM a menționat talentele angajaților, punând în valoare abilitățile, competențele distinctive.

Ne-am familiarizat cu conceptul Biblioteca Bazată pe Talente. Ne vom familiariza și cu conceptul Biblioteca Bazată pe Servicii Profesionale. Acesta din urmă ne susține în efortul de transformare a bibliotecii în una de servicii profesionale prin



proiectizare, nu fără a trece în revistă pașii prin care putem face aceasta.

Tom Peters, autor al multor volume de management, a elaborat un *Instrument de conversie în firmă de servicii profesionale* (pentru că scrie pentru organizații / agenții economice), compus din 28 de pași. L-am raportat și l-am tradus în limbajul domeniului nostru biblioteconomic. Bineînțeles că nu toți, din cei 28 de pași, îi putem biblioteconomiza, dar aproape toți (poate pentru că fiecare pas e un principiu) sunt pretabili nevoilor noastre de transformare în biblioteca serviciilor profesionale. Deci, pornim cu primul pas:

1. Să gândim prin prisma Inc. „Inc.” înseamnă instituție pro profit! Bibliotecile trebuie să traducă acest principiu prin „*Orice activitate e o afacere*”. Dacă furnizăm servicii – activitatea este afacere. În această activitate – o afacere ce presupune o nouă paradigmă a organizării ei, prin proiecte sau proiectizarea scopului – rămân utilizatorii, care devin ținta strategică a bibliotecii cu tot ce comportă această paradigmă.

2. Să gândim prin prisma utilizatorului. Bibliotecile de servicii profesionale trăiesc și respiră prin utilizatorii pe care îi au. Asupra acestui postulat insistă atât autorul acestui instrumentar, cât și Seth Godin.

Nu avem temei să nu îi credem. Problema noastră cea mare este că angajații departamentelor, serviciilor nu vorbesc sau arareori se gândesc la utilizatori – ei nu se regăsesc în planurile lor. Dacă i-am interviua despre activitatea lor printr-un dialog în felul următor: Treceți în revistă activitățile din ultimul timp. Evaluați rezultatele. Ați făcut ceva incitant / memorabil? S-au bucurat proiectele Dvs. de un impact durabil? Ați dat dovadă de profesionalism? Nu vom auzi nici măcar o dată termenul **utilizator**. Am testat!

3. Transformăm fiecare post / activitate într-un proiect. O bibliotecă „de servicii profesionale” presupune dezvoltarea și executarea proiectelor. Toată munca, orice muncă poate fi transformată în proiecte. Nu există nicio sarcină într-atât de mecanică, de comună încât să nu poată fi îmbrăcată în forma unui proiect... cu un potențial semnificativ al valorii adăugate. Dacă sunteți de altă părere, înseamnă că aveți o problemă. Sută la sută din timpul fiecăruia ar trebui să însemne proiecte¹. Cu referire la munca comună, nesemni-

¹ PETERS, Tom. *Cercul inovației: drumurile bătătoare nu duc spre succes*. București: Publica, 2011, p. 244.

ficativă, T. Peters aduce un exemplu interesant pentru noi bibliotecarii: „De pildă: un amic de-al meu... a convertit o sarcină mărunță de reorganizare-a-bibliotecii într-un proiect strategic care să evalueze practicile de dezvoltare-a-cunoștințelor în cadrul unei firme...”² Pentru el reorganizarea unei biblioteci e o sarcină mărunță. Dar pe exemplul dat o sarcină mărunță poate deveni un proiect strategic. Îmi amintesc un dialog pe Facebook cu Biblioteca „Ovidius” despre o inițiativă lansată de ei, în care i-am provocat și ei s-au angajat (era într-o vineri, în luna martie) să finalizeze un proiect până luni. A fost o bucurie să aud că bibliotecile noastre îmbrățișează activitatea numită proiectizarea activității! Și mi l-au trimis, ce-i drept, cam pe miercuri, dar oricum a fost revelator să aflu că se muncște la proiecte și sâmbătă și duminică.

4. Alcătuim o listă cu proiecte curente. Trebuie să avem o listă de proiecte care să fie permanent la îndemână, în calculator, în sertarul mesei, în geantă, în buzunar, sub pernă... să iasă permanent în evidență și să fim gata să o prezentăm ori-de-câte-ori-avem-ocazia. Nu încercăm să vă convingem că trebuie să fiți o fanată / un fanat a / al proiectelor, dar a / al proiectizării – da! Zilele FedEx@Hasdeu au contribuit cumva la o evidență a proiectelor, ba mai mult, bibliotecile se gândesc din timp (între Zilele FedEx) la idei de proiecte. Fără o listă, la care revii, evaluezi, compari, revizuiești, nu ai putea să livrezi idei valoroase la FedEx@Hasdeu. Pentru că proiect = sarcini îndeplinite = muncă pentru utilizatori = apel la rezumate = mare parte de valoare adăugată (sau chiar toată) într-o bibliotecă modernă, inovantă în ascensiune!³

5. Analizăm săptămânal ideile de proiect și / sau proiectele în derulare. Acest principiu ne cheamă să trezim în fiecare conștiința ideii de progres-puncte de cotitură / proiect-rezultate. Realizarea unui oricât

de mic progres, rezultat, transformați-l în eveniment, în sărbătoare – mică, dar sărbătoare. Sunați din clopoțel – să știe lumea că s-a produs ceva! Serviți pizza sau dulciuri. Lăsați câte o felicitare (scrisă de mână pe o hârtie colorată) pe biroul tuturor acelor care și-au îndeplinit sarcina, scrieți un post pe blog, pe Twitter, Facebook, Google+, faceți o fotografie în echipă sau individual.

6. Evaluăm, cantitativ vorbind, fiecare proiect în baza entuziasmului..., a urgenței... și a potențialului de transformare. Doar utilizatorii ne pot asigura cota de entuziasm, cota urgenței și a potențialului de transformare pe proiect, ei nu vor permite lentoarea, ezitarea sau distragerea de la scop.

7. Gândim prin prisma calității portofoliului. Biblioteca de servicii profesionale este propriul „portofoliu” cu proiecte. Noi, bibliotecarii, la fel. Chiar acum lucrez la unul – *Săptămâna creativității și inovației la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”* (agenda, contribuții, forme și metode noi de prezentare, conținut, invitați, concursuri etc.). Alte proiecte: **(1)** elaborarea curriculumului unui nou curs pentru bibliotecari; **(2)** elaborarea unui suport educațional pentru un nou curs de instruire; **(3)** să fiu prezentă la toate conferințele din domeniu cu comunicări științifice. Acestea sunt proiectele mele de jour / de l’année. Ele mă reprezintă. Câte dintre ele sunt distincte? Câte mă duc la exasperare? Câte îmi deschid noi orizonturi? Câte vor face diferența pentru utilizatorii mei? Câte dintre ele sunt impetuoase? Câte plictisitoare? Răspunsul la aceste întrebări constituie strategia mea de activitate. Cu alte cuvinte, gândiți prin prisma portofoliului cu proiecte. Dacă fiecare dintre bibliotecari și-ar fi pus aceste întrebări înainte de a veni cu prezentarea la FedEx@Hasdeu, proiectele ar fi fost mult mai calitative și de valoare.

Fiecare proiect țintește un grup și presupune implementarea unui serviciu. Portofoliul de servicii al Departamentul studii și cercetări (în continuare DSC) este centrat pe utilizatorii săi. DSC își orientea-

² Ibidem, p. 245.

³ Ibidem, p. 245.

ză activitatea pe două grupuri-țintă: **(1)** utilizatori interni – administrația BM; departamentele, serviciile BM; filialele BM, bibliotecarii, managerii; **(2)** utilizatori externi, care se bifură în mai multe grupuri distincte: **(a)** utilizatori BM ca utilizatori finali ai activității DSC și **(b)** bibliotecari și biblioteci din afara rețelei BM (publice din teritoriu, universitare, științifice, școlare); **(c)** scriitori, critici literari, oameni de artă, cercetători; **(d)** mass-media (ziare, reviste, TV, radio). Mai jos prezentăm ca exemplu portofoliul de servicii al DSC, din simplul motiv să nu supărăm pe cineva citând exemple ale altor departamente pe care nu le cunoaștem atât de bine.

Servicii ale DSC:

- *Servicii de consultanță:* Cum să scriu un articol științific? Cum să scriu la revista *BiblioPolis*? Cum să scriu o recenzie? Cum să demarez o cercetare biblioteconomică? Care sunt temele de trend în cercetarea biblioteconomică? Cum să-mi planific activitatea științifică? Cum să scriu un raport despre activitatea științifică? Cum să organizez activități de comunicare / promovare a științei? Cum să organizez o conferință științifică? Cum să elaborez o monografie? Cum să elaborez un suport educațional

pentru utilizatori? Forme și metode de cercetare? Cum să fac citările într-un text științific? Cum să întocmesc o listă de referințe la un articol științific?

- *Servicii de mentoring:* Cum să avansez în carieră? Cum să-mi motivez echipa să învețe? Cum să-mi elaborez un plan individual de instruire? Cum să elaborez un plan de instruire colectivă a bibliotecii mele? Doriți o evaluare a programului de instruire internă a bibliotecii? Doriți feedback la procesul de instruire internă? Aveți nevoie de ajutor în identificarea temelor / subiectelor de instruire a echipei Dvs.? De ce competențe / abilități / facilități au nevoie bibliotecarii pentru instruirea cititorilor / chișinăuienilor? Cum să organizez un focus-grup cu utilizatorii pentru a afla de ce subiecte de instruire au nevoie?

- *Servicii de coaching:* Cum să elaborez o agendă a unei activități de instruire? Ce metode de facilitare sunt cele mai bune în activitatea cu publicul? Cum să asigur programe de stimulare a învățării? Forme noi, inovative / creative de învățare.

- *Servicii de training:* inovarea activității, dezvoltarea creativității, management inovațional, scrierea istoriilor de succes, formare formatori, biblioteca modernă, concepte inovatoare, FedEx@Hasdeu, ser-



vicii noi, loializarea utilizatorilor, branding, imagine; conferințe publice pe teme actuale biblioteconomice.

- *Servicii de redactare științifică*: redactarea articolelor științifice pentru rubricile *Studii și cercetări*, *Teorie și practică*; redactarea volumelor biblioteconomice, bibliografice.

- *Servicii de moderare a activității științifice*: conferințe, mese rotunde, colocvii, dezbateri profesionale, alte forme novatoare de învățare.

8. Nu lăsăm nimic să ne stea în drum. Ne-am convins că proiectele ordonează – presupun rezultate și îndeplinirea unor sarcini. Credem și în spusele autorului acestui instrumentar, precum că „echipa de proiect este inima și sufletul” unei biblioteci de servicii profesionale. E datorica colegială și solidaritatea profesională a fiecăruia să ajute o echipă de proiect care întâmpină un moment critic.

9. Transferăm abilitățile noastre utilizatorilor. Serviciile pentru utilizatori sunt principiul *sine qua non* al serviciilor profesionale. Chiar și pentru serviciul personal, contabilitate (dacă am avea-o), departamentele terotehnologie, „Memoria Chișinăului”, studii și cercetări, managementul infodocumentar, editorial etc., nu mai vorbesc de cel de dezvoltare și comunicare. Dar nu știu prin ce lege internă au dezlegare de la instruire și vor rămâne în continuare convinși că nu au nimic a face cu serviciile / serviciile pentru utilizatori / serviciile profesionale – în schimb, au prin lege sceptorul evaluării serviciilor profesionale. V-ați întrebat vrodată de ce nu atingem excelență în servicii profesionale? Pentru că excelență în servicii profesionale este sub semnul egalității cu învățarea / transferarea excelenței. Fiecare activitate a departamentelor, serviciilor, are ca efect final îmbunătățirea abilităților bibliotecarilor pentru ca, în ultimă instanță, să presteze servicii profesionale utilizatorilor. Fără instruire nu atingem ex-

celența. Nu atinge excelență o bibliotecă în care un departament / un serviciu / o filială e de excelență, iar altul / alta nu...

10. Includem utilizatorul în fiecare echipă de proiect. Despre acest principiu am vorbit în repetate rânduri și la fiecare instruire. În clipa când te implici profund, ai și început să-ți realizezi dorințele. Asta scrie celebrul Colin Turner în cartea sa *Născut pentru succes*. Când implici utilizatorul în afacerile bibliotecii, ești mult mai aproape de realizarea proiectelor.

11. Insistăm ca bibliotecarii și utilizatorii să fie reciproc evaluați pentru fiecare proiect. Aici avem de muncit. Unu: prea puțin implicăm utilizatorii, deși avem destule exemple: Centrul Academic Internațional Eminescu, filialele „Transilvania”, „Onisifor Ghibu”, „Adam Mickiewicz”, „Ițic Mangher”, „Ștefan cel Mare”, N. Titulescu ș.a. Doi: prea puțin sau deloc nu ne evaluăm unii pe alții – un inel defect în lanțul managementului.

12. Atragem străini (adică parteneri). Mergem în continuare pe exemplul DSC – partenerii DSC sunt Administrația BM, Departamentul „Memoria Chișinăului”, Centrul Național de Excelență Profesională pentru Bibliotecari, Biblioteca Centrală, filialele, personalități notorii ale domeniului, personalități ale culturii, mass-media. Ați observat că utilizatorii și partenerii la DSC sunt aceiași, pentru că partenerilor le prestezi servicii, și prin calitatea lor construiești încredere.

13. Gândim prin prisma marketingului. Marketing în definiție modernă înseamnă curajul de a căuta altceva decât soluția cea mai la îndemână, alături de definiția de marketing ca mod de construire a reputației. Și una, și alta sunt definitorii în efortul de modernizare a activității noastre. Altă cale nu există – așa că începem să gândim prin prisma marketingului.

14. Gândim prin prisma cercetării-dezvoltării. Transformăm conceptul Biblioteca serviciilor profesionale într-un sistem de test pentru cercetare și dezvoltare. *Stabilim stimulente clare, stricte pentru adunarea și împărtășirea de informații pentru constitui-*

rea de know-how instituțional. Aceasta se referă la chestiunile de comunitate (bunurile comune), la fel de importante, precum și chestiunile de proiect – ambele prezente (ar trebui să fie) în procesul de evaluare (elaborarea de date / bibliografii / cataloage tematice / lucrări științifice / manuale / ghiduri / tratate / compendii / colecții / brevete / scenarii / curriculumuri / suport educațional la activitățile



de instruire, povești etc. prin care instituția captează, codifică, păstrează cunoașterea angajaților – componente și elemente care formează cultura organizațională și constituie acel know-how distinct al bibliotecii).

15. Instruire, instruire, instruire!⁴ Proiectele – suntem noi⁵. Deci, canalizăm eforturile de training în direcția managementului de proiect. Proiectele înseamnă artă (la fel ca tot ce este important). Dar, cu părere de rău, acest subiect îl găsim absent fără motivație în programele noastre de instruire. Ideea este să oferim training pe generare de proiecte. Să oferim oricui pregătirea necesară pentru a transpune cea mai banală idee / misiune / sarcină într-un proiect. Pentru 2015!

16. Oferim oamenilor pregătirea necesară pentru a rezolva diversele probleme ce apar la tot pasul. Asta-i în responsabilitatea departamentelor / serviciilor noastre. Dacă se descurcă sau nu, Dvs. puteți spune.

17. Oferim pregătire pe implementare. Atunci când proiectele vin de sus (avem

destule), ele se rezumă la abordarea și utilizarea noțiunii de proiect de către spiriduși (experții / evaluatorii). Dar cunoaștem, la fel destule, proiecte de jos – Biblioteca Publică de Drept, filialele „I. Mangher”, „M. Lomonosov”, „Ștefan cel Mare”, „O. Ghiбу”, „A. Mickiewicz”, N. Titulescu etc. – ele au nevoie de ajutor pe implementare, dar nu avem experți care să satisfacă acest deziderat. În acest caz, am putea externaliza aceste necesități / solicitări.

18. Mergem pe relațiile cu utilizatorul și pe dezvoltarea utilizatorului. Aici doar intuitiv putem afirma că noi, prin activitatea noastră, dezvoltăm utilizatorul. Dacă la relațiile cu utilizatorii putem bifa un calificativ *bun*, atunci la dezvoltarea utilizatorului ne autoevaluăm cu *insuficient* – nu avem și nu oferim, încă, utilizatorului servicii de experimentare / învățare. Exemplul Bibliotecii Metropolitane „Biblioteca vie”, dedicat Zilei internaționale a cărții și bibliotecarului. Excepțional proiect – sărbătoare și muncă, dar și transfer de abilități, și dezvoltare a utilizatorului – un proiect care cumulează jumătate din principiile enumerate mai sus. Biblioteca Metropolitană e biblioteca serviciilor profesionale!

19. Provocăm, provocăm, provocăm!

20. Suntem magnifici!

21. Gândim UAU!

⁴ KULIKOVSKI, Lidia. *Legile perfecționării între bibliotecă-formator-bibliotecar. Incursiune teoretică cu excurs praxiologic.* În: BiblioPolis. 2013, vol. 50, nr. 4, p. 84-89.

⁵ KULIKOVSKI, Lidia. *Instruire pentru inovație la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”.* În: BiblioPolis. 2014, vol. 52, nr. 2, p. 11-14.

Aceste ultime trei principii de transformare a unei biblioteci în biblioteca serviciilor profesionale nu le dezvoltăm pentru că au fost subiecte prezente în discuțiile noastre profesionale și le-am decelat detaliat la atelierele modului *Învățăm concepte inovatoare* (au fost publicate pe paginile revistei *BiblioPolis* – vedeți referințele de la sfârșit).

Tom Peters, autorul de la care am pornit în această călătorie de transformare susține că există cinci „P”-uri ale transformării în Biblioteca Serviciilor Profesionale: (1) Proiectizare; (2) Profesionalizare; (3) Provocare; (4) Parteneriat; (5) Performanță – ei și constituie instrumentul de transformare a bibliotecii. Cum se citește acești cinci „P”? Răspunsul îl găsim tot la T. Peters⁶:

*Transformați totul în proiecte scilicet – se zice **Proiectizare**;*

*Converteți / transformați pe oricine / pe fiecare angajat în consultant / expert / mentor autonom, incredibil de bun... la ceva – îi zice **Profesionalizare**;*

*Împingeți, duceți utilizatorii permanent, cu insistență... către locuri pe care nici măcar nu și le-au imaginat vrodată – i se zice **Provocare**;*

*Luați-vă ca principiu călăuzitor transferarea cunoștințelor și a autonomiei către utilizatori – să îi zicem **Parteneriat**;*

*Faceți ceva concret! Lăsați o moștenire durabilă! – asta-i **Performanță**.*

Concluzia noastră, bazată pe instrumentarul T. Peters, se rezumă la crearea proiectelor – instrumentul principal de conversie a bibliotecii în una de servicii profesionale. Cu ce începem transformarea? Începem cu ceea ce facem în momentul acesta, acum. Proiectele înseamnă schimbare, inovare, implementare a unui nou serviciu. Proiectele presupun includerea utilizatorului (exemplu bun pot fi colocviile de vară ale BM, cu implicarea masivă a cititorilor în dezbateri, demonstrații, ac-

tivități etc.). Proiectele implică parteneri (exemplul Bibliotecii „Ștefan cel Mare”, care cooptează parteneri interesați, creativi, ce vin cu ideii de proiecte creative, stranii, extratereste uneori, dar foarte necesare pentru înprospătarea portofoliului de servicii de dezvoltare a utilizatorilor; alt exemplu concludent e Biblioteca N. Titulescu, care a cooptat resurse umane din alte țări pentru proiecte de dezvoltare prin care transmit excelența utilizatorilor); proiectele atrag surse exterioare (exemplul Bibliotecii „Onisifor Ghibu” – proiecte de editare a volumelor elaborate în cadrul Laboratorului de critică literară). Are dreptate T. Peters: „... sunteți buni în măsura în care cooptați străini interesați, excentrici, spontani, intuitivi să lucreze la proiectul dumneavoastră.”⁷

Încă o dată – primul pas – începem cu ceea ce avem acum pe agendă, pe masă, în minte, la ce lucrăm acum și începem imediat să îi punem o haină de proiect urmând indicațiile de mai sus bazate pe instrumentul de conversiune a firmei (a bibliotecii la noi) de servicii profesionale a lui Tom Peters. Cum spune autorul acestui instrumentar: „Valoarea provine din serviciile profesionale.”⁸

Referințe bibliografice

- PETERS, Tom. *Cercul inovației: drumurile bătătoare nu duc spre succes*. București: Publica, 2011, 554 p. ISBN 978-973-1931-82-1.
- KULIKOVSKI, Lidia. *Instruire pentru inovație la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”*. În: *BiblioPolis*. 2014, 52, 2, 11-14.
- KULIKOVSKI, Lidia. *FedEx@Hasdeu – instrumentul inovator de stimulare și încurajare a inovației a fost validat: impactul cifric, social și profesional*. În: *BiblioPolis*. 2014, 54, 4, 115-120.
- KULIKOVSKI, Lidia. *Loializarea / fidelizarea utilizatorului*. În: *BiblioPolis*. 2014, 53, 3, 11-19.
- KULIKOVSKI, Lidia. *Paradigma designului în activitatea biblioteconomică*. În: *BiblioPolis*. 2014, 51, 1, 16-70.
- KULIKOVSKI, Lidia. *Legile perfecționării între bibliotecă-formator-bibliotecar. Incursiune teoretică cu excurs praxiologic*. În: *BiblioPolis*. 2013, 50, 4, 84-89.

⁶ PETERS, Tom, op. cit., p. 259.

⁷ Ibidem, p. 263.

⁸ Ibidem, p. 235.

ISTORIOGRAFIA DESPRE CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN BASARABIA ÎN SEC. AL XIX-LEA. ȘTEFAN CIOBANU

Dr. Zamfira MIHAIL,

Institutul de studii sud-est europene al Academiei Române, București

Abstract

The author presents an aspect poorly studied in our country: the history of Romanian culture in Bessarabia under the rules of Russian Empire (19th century - beginning the 20th). As a model approach of this subject is analysed the work of the historian Ștefan Ciobanu (1883-1950), the first Bessarabian, member of the Romanian Academy.

The prof. Ștefan Ciobanu wrote a monography and several studies about the Romanian culture in Bessarabia of this period. In the works is highlighted the conservation of essential spiritual values: Romanian language, orthodox faith, folklore, traditions, habits etc.

Keywords: *the Romanian language, national school, books in first language, resistance through culture.*

* * *

Acum o lună, la 28 februarie, s-au împlinit 65 de ani de la plecarea dintre noi a profesorului Ștefan Ciobanu (11/24 noiembrie 1883; Talmaz, județul Tighina – 28 februarie 1950; București). La acea dată nu mai era membru al Academiei Române, în urma restructurării, deși fusese, a doua oară, vicepreședinte al ei între 2 iunie 1944 și 12 august 1948 [1]. Activitatea sa de o viață fusese în legătură cu această nobilă instituție, fiind ales la 10 octombrie 1918 ca membru titular, pe când era, încă, profesor secundar la Chișinău, ca recunoaștere a activității sale științifice și a contribuției la înfăptuirea Marii Uniri de la 27 martie 1918. Omagierea sa este o profundă cinstire a ceea ce au însemnat marile sale acte de civism / patriotism integru / loial [2] și are



rațiuni mai adânci decât cele biografice. Personalitatea sa nu a beneficiat încă de o cercetare monografică aprofundată, pe care vrem să credem că cercetătorii de la Chișinău o pregătesc. Evocarea mea este o contribuție la analiza unor aspecte ale operei sale.

Istoriografia culturii este parte componentă a istoriografiei generale a unui areal geografic sau a unui grup uman. Ea reconstituie istoria prin izvoare scrise, prin mărturiile orale, prin consemnarea propriilor experiențe ale autorului din epoca relatată. Istoriografia este oglinda intelectualității dintr-o epocă dată pentru că, mai mult decât alte categorii de sinteze, reflectă modul de interpretare a

informației, perspectiva asupra problematicii proprii, dar și situarea comparativă în epocă. Istoriografia se definește, în abordarea ei subiectivă, prin pregătirea intelectuală a autorului, ca și prin informația pe care acesta se bazează și pe care o transmite altora.

Preocuparea pentru studierea „rezistenței prin cultură” a românilor din Basarabia, după 1812 [3], m-a determinat să-mi propun analiza scrierilor de până acum relative la aceeași problemă. Ne referim, de data aceasta, la **lucrările de după 1918**, care au valorificat, cu spirit științific, documentele de epocă și alte măturii, folosind metode de cercetare moderne. Istoriografia se constituia pe baza informațiilor succesive despuierei măturiiilor din toate categoriile de izvoare, fie că provin de la cei care suferă consecințele actelor istorice, fie de la cei care le înfăptuiesc și beneficiază de rezultatele rapturilor teritoriale și de înstăpânirea asupra unor populații de alte etnii, pe care își propun să le deznaționalizeze și să le manipuleze după interesele stăpânitorului – economice, politice etc. de lungă durată. Considerăm că a existat o intenție perpetuă de manipulare a opiniei publice prin măturiiile oficiale ruse 1812-1918, așa după cum am constatat în cercetările noastre anterioare [4]. Basarabia a rezistat însă ca „o insulă de romanitate într-un ocean slav”, expresie uzitată, dar și sugestivă – de aceea o repet și eu –, pe care puterea țaristă a încercat permanent să o integreze în continuumul rus dominant.

Puterea acaparatoare este și integratoare. Iar integrarea se face, pervers, în condiții de normalitate, prin presiunea constantă de determinare a populației de a renunța la propria limbă și apoi la celelalte mărci ale identității, rezultate din obiceiuri, tradiții și manifestări ale credinței. Mirajul ascensiunii sociale doar prin cunoașterea limbii stăpânitorului

și inducerea orizontului intelectual prin structura învățământului de a promova ideologia puterii sunt doar două dintre atuurile folosite. Considerăm că noțiunea „univers concentraționar” [5] caracterizează adecvat ambientul în care s-a aflat cultura românească în Basarabia în sec. al XIX-lea.

La sfârșitul sec. al XIX-lea a existat un revirement al intelectualității din Basarabia prin tinerii care și-au făcut studiile superioare la Dorpat (zis și Iuriev, azi Tartu, Estonia), Kiev, la Odesa și la Sankt Petersburg. Ei s-au format în medii universitare în care ideile liberale ale Europei pătrunseseră încă de pe vremea Revoluției franceze, rodiseră în mediul științific și contribuiseră la organizarea asociațiilor, societăților, reuniunilor *Pro Fide et Patria*, în timp ce în Basarabia asemenea manifestări erau imediat reprimate. Inclusă din 1828 în gubernia Novorossia, ea a fost supravegheată cu vigilență sporită pentru ca nicio revendicare, de natură instituțională, culturală sau administrativă să nu dea acces basarabenilor la ridicarea propriei intelectualități și întărirea identității de neam și de limbă.

Într-un context de mare efervescență culturală, după 1918, Basarabia revenea în simfonia intelectuală românească, după ce fusese complet izolată un secol printr-o politică perfidă de absorbire, prin școală și mecanisme politice, a intelectualilor care se ridicau din această provincie românească, rusificată cu forța prin mutări de populație, prin școală, biserică și structura administrativ-juridică. Ea era și „o mare necunoscută”, totuși, pentru cercetătorii din „Vechiul Regat”, izolată prin limba fostului stăpânitor și alfabetul chirilic folosit pentru expresia românească.

În primele decenii ale sec. XX și după Unirea din 1918 în bibliografia românească lipseau studiile de sinteză despre Basarabia. Pentru a umple golul de

informație au fost elaborate atât lucrări de „popularizare științifică” (în accepția superioară a termenului „popularizare”), cum este *Istoria Basarabiei* de Ion Nistor, din 1923, în care autorul explică că a renunțat deliberat la citarea izvoarelor pentru a o face accesibilă, folosindu-se însă de vasta literatură istorică pentru expunerea sa [6], cât și o altă categorie de lucrări, destinate specialiștilor, cu întreg aparatul critic.

Intellectualii basarabeni, licențiați ai unor universități din Rusia, au scris între cele două războaie sinteze reprezentative despre cultura românească din Basarabia în sec. al XIX-lea. Voi cita, în primul rând, pe cei mai reprezentativi: Ștefan Ciobanu, literat și istoric al culturii cu studii la Kiev; Alexandru Boldur, istoric, format la Sankt Petersburg; și N. Popovschi, istoric al bisericii din Basarabia, de asemenea cu studii la Kiev, contemporani cu alte multe personalități care alcătuiesc un panteon al intelectualității basarabene, care au lăsat cu toții moștenire roadele cercetărilor lor referitoare îndeosebi la provincia natală, dar nu numai.

Să începem prin a afirma importanța uneia dintre primele lucrări de anvergură de după Unire, *La continuité roumaine en Bessarabie*, 1920 a lui Ștefan Ciobanu, cu același impact ca și contribuția mai târzie a lui Al. Boldur [7], *La Bessarabie et les relations russo-roumaines*, Paris, 1927, destinate să prezinte Europei izvoare de informare corecte asupra istoriei provinciei românești și a locuitorilor ei. În 1941, un imens serviciu poporului român din Basarabia a făcut Victor Papacostea tipărind, în limba germană, lucrarea sa: *Bessarabien, rumänische Rechte und Leistungen* și, tot în 1941, Ștefan Ciobanu avea să elaboreze sintezele: *La Bessarabie. Sa population, son passé, sa culture*, Academia Română, Études et recherches, XIII, București, și *Contribuția Basarabiei la dezvoltarea literaturii*

naționale, în *Viața românească*, septembrie 1941.

Elaborarea în anii 1921-1922 (publicată la începutul lui 1923) a sintezei *Cultura românească din Basarabia sub stăpânirea rusă*, de către Ștefan Ciobanu, curajoasă în abordare și în formulări, poate fi situată în epocă prin referirea la stadiul cercetărilor în acest domeniu. Suntem înaintea de perioada în care autorii consacrați ai studiilor de sinteză asupra culturii române, în genere, urmau să ajungă la tipărirea unor lucrări definitive. În perspectivă comparată, imediat după 1918 Eugen Lovinescu (1881-1943) avea de argumentat, vehement, în suita de articole *Există o literatură română?* din *Sburătorul literar*, octombrie 1922, individualitatea literaturii naționale [8] și abia în 1924 tipărirea primei două volume ale *Istoriei civilizației române moderne*. Mihail Dragomirescu (1868-1942), începea din 1920 seria de lucrări prin intermediul cărora respingea metoda istorică în literatură și urmărea să își impună sistemul estetic. Dumitru Caracostea (1879-1964) preda, la Facultatea de Litere din București, *Istoria literaturii române moderne*, dar publica lucrări focalizate pe anumite teme. Deși îi devansează, Ovid Densusianu (1873-1938) cu al său curs și cu lucrarea *Literatura română modernă* 1, 1920, nu avea tangențe, ca și ceilalți, cu problemele de cultură ale Basarabiei din sec. al XIX-lea. „Marea necunoscută” nu intra în vizorul lor.

Ștefan Ciobanu în lucrarea tipărită în 1923, *Cultura românească din Basarabia sub stăpânirea rusă*, se vădea înaintaș; nu existau opinii în literatura românească de specialitate pe care să le susțină sau să le infirme. El contrazicea sau cita autori ruși din sec. al XIX-lea ca martori, care, dacă nu erau de-a dreptul mincinoși, deformând realitatea, erau perfizi, pentru că evidențiau așa-zisele reforme ale statului rus, care însă favorizau doar

proprile lor interese. Șt. Ciobanu făcea săpături de pionier și înfățișa, de multe ori, rezultatul brut al scoaterii la lumină a ceea ce era descifrat pentru prima dată de pe manuscrise (cărți, dosare etc.) păstrate de instituții sau de familii ori publicații din reviste, ale căror tiraje se risipiseră din neglijență. El a dat tonul și aprecierile ulterioare au fost, în mare măsură, ecoul caracterizărilor sale. Dacă analizele le-a făcut totdeauna detaliat, concluziile au fost deseori prea concise, în formulări didactice, fără nuanțele de care aprecierile literare, cu deosebire, au nevoie. Noi întrezărim, în această precauție de valorizare a culturii din propriul ținut, semnul unei timidități în fața culturii din vechiul regat și din Europa, care a determinat o modestie în aprecierile sale. Prețuirea, altfel spus, afirmarea propriei culturi identitare, a fost o cucerire „pas cu pas”, pornind de la identificarea (nominalizarea) șirului de mânuitori ai condeii în limba română maternă sub stăpânire străină, în lunga perioadă în care limbii române nu i se recunoștea dreptul la folosirea în școală, în actele administrativ-juridice (laice și bisericești), la folosirea în tipar a alfabetului latin. În manevrarea grosolană prin religia denumită „pravoslavnică”, a cărei expresie era impusă de către stăpânitori într-o variantă neînțeleasă (serviciul divin în limba slavă bisericească) și a relațiilor ierarhilor și a clerului alogen cu localnicii, care se făcea în limba stăpânitorului, cercetătorul a căutat să deslușească acele elemente de rezistență existente în limba română ca expresie vernaculară integrală a cultului ortodox încă de la sfârșitul sec. al XVII-lea [9]. Ștefan Ciobanu a făcut evident faptul că năzuința spre cultură a însemnat, în primul rând, o loialitate față de expresia primă și ultimă a identității – limba maternă. **Ștefan Ciobanu a prezentat documentat rolul formativ al școlii (ca**

și al cărților didactice și al celor bisericești), rolul publicațiilor periodice și al teatrului.

Rămânerea în alfabet chirilic a culturii din Basarabia după 1862 (când a avut loc trecerea oficială la alfabetul latin în Principatele Române) a fost traumatizantă pentru vorbitorii captivi într-un univers care antrena opacifierea orizontului de cunoaștere. Mentalitatea populației autohtone a fost pervertită printr-o invazie copleșitoare de stereotipuri dirijate de marile centre țariste. Lupta pentru supraviețuire ca identitate diferită a fost, în esență, chiar dacă deseori mai puțin evidentă, o luptă pentru limba română atât în forma vernaculară, cât și în forma scrisă. Cultura română din Basarabia în sec. al XIX-lea s-a manifestat cu adeziune la tradiția normelor de folosire a limbii române unice, dar deseori fără resurse de a putea evita stereotipurile lexicale și sintactice slave. Păstrarea, prin tradiție neîntreruptă, a fondului lexical latin moștenit este mărturia reușitei, peste timp. Chiar aglomerarea, în anumite domenii, a lexicului curent de origine est-slavă nu a adus „deteriorarea” limbii, a cărei structură s-a perpetuat integral latină.

Indiscutabil că exercițiul științific în anii următori Unirii, mediul academic au influențat tot mai mult scrisul lui Ștefan Ciobanu și rafinarea stilului său. Specialitatea sa de istoric literar a prevalat din ce în ce mai mult asupra celei de istoric al culturii. A citi altfel, acum, lucrarea din 1923 *Cultura românească din Basarabia sub stăpânirea rusă*, făcând să vibreze alte sonorități, înseamnă a nuanța judecățile de valoare și a scoate în evidență trama ideatică a concepției sale despre cultură. Planul lucrării sale a fost determinat de condițiile cu totul speciale în care s-a aflat timp de un secol Basarabia, tocmai în secolul formării națiunilor, într-o izolare diabolică impusă de perpetua „sărma

asupra literaturii anterioare, care au folosit elemente comparative pentru situarea temei discutate în epocă și în spațiul geopolitic și, mai ales, care epuizează problematica majoră, așa după cum se vădesc contribuțiile lui Ștefan Ciobanu.

Anexă: Printre noile dovezi despre viața românească din Basarabia, vă prezentăm schița inedită a cuvântării pe care Ștefan Ciobanu a ținut-o la înmormântarea lui Mateevici (+ 13 august 1917), autograful său pe două foițe de agendă minuscule, 8,30 × 12,30 cm [10]:

„Cu mare dăruiri de finețe.

Știința, **românismul** l-a pasionat, ca o artă mare.

Cercetător al trecutului nostru, activ și adânc.

El și-a dat socoteala de rolul nostru.

Noi am pierdut un stâlp puternic, în al cărui talent pusesem mare nădejde.

Mateevici era mai mult.

Un caracter și un suflet de elită.

Modest și lipsit de invidie, harnic și muncitor.

Mateevici ca traducător.

Atâtea manifestări.

În fața golului pe care l-a lăsat în sufletele noastre, stăm însă nemângâiați.”

Referințe bibliografice

- [1] A fost repus în drepturi ca membru titular al Academiei Române la 3 iulie 1990, apud Dorina N. Rusu, *Membrii Academiei Române 1866-1996. Mic dicționar*. Fundația Academică „Petre Andrei”, Iași: Editura A92, 1996, p. 78.
- [2] A fost exemplară atitudinea lui Ștefan Ciobanu la Consiliul de Coroană din 26/27 iunie 1940.
- [3] Zamfira Mihail, *Rezistența prin cultură în Basarabia în sec. al XIX-lea*, în *Lucrările Simpozionului Internațional*, Iași, 19-21 sept. 2007. Români majoritari, români minoritari: inter-
- ferențe și coabitări lingvistice, literare și etnologice, Iași: Ed. Alfa, 2007, p. 271-289.
- [4] Vezi *Acte în limba română din Basarabia (1812-1830), precedate de Bibliografia tipăriturilor românești din Basarabia*, de Paul Mihail și Zamfira Mihail, Editura Academiei Române, București, 1993; Zamfira Mihail, *Difuzarea oficială a știrilor și opțiunea românească (1789-1820)*, în: *Sud-Estul European în vremea Revoluției Franceze. Stări de spirit, reacții, confluente*. Coord. Alexandru Duțu. București, 1994, p. 51-72 și 69-171, 181-194, 252-271; Idem, *Limba română în scrieri parenetice din Basarabia (1812-1865)*, București: Editura România de Măine, 2001.
- [5] Nu am identificat cine este autorul acestei expresii, dar ea circulă în media de mai multe decenii.
- [6] Cf. Ion Nistor, *Istoria Basarabiei*, Chișinău: Ed. Cartea Moldovenească, 1991, p. 5 (reeditare identică a ediției a III-a, Cernăuți, 1923).
- [7] În *Enciclopedia istoriografiei românești*, București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1978, p. 67-68, a putut fi citată doar această lucrare referitoare la Basarabia, și numai pentru că apăruse la Paris.
- [8] Vezi *Dicționarul general al literaturii române*, vol. L-O, București, 2005, p. 96 (art. de Eugen Simion).
- [9] Mulțimea manuscriselor în limba română copiate în Basarabia reprezintă dovada nemijlocită a rezistenței (vezi Zamfira Mihail, *Norma unică a limbii române din Basarabia, 1812-1918*, în: *Lucrările Sesiunii științifice organizate de Secția de Filologie și Literatură*, 27 martie 2003, București: Ed. Academiei Române, 2004, p. 155-178) și retipăririle cărților bisericești românești.
- [10] Se păstrează în arhiva Paul Mihail, datorite de Ștefan Ciobanu fostului său student și apoi colaborator la Direcția Monumentelor Istorice, despărțământul Basarabia.

(<http://www.romaniidinjurulromaniei.ro/articole-blog/1702/istoriografia-despre-cultura-romaneasca-in-basarabia-in-sec-al-xix-lea-stefan-ciobanu>)

TRANSFORMAREA BIBLIOTECARILOR ÎN PROFESIONIȘTI AI INOVAȚIEI

*Conf. univ. dr. Lidia KULIKOVSKI,
director, Departamentul studii și cercetări*

Abstract

Every librarian can become an innovative professional with the condition that he has an appropriate educational support and tools. The improving of the innovation management quality depends of the quality of innovative thinking. To realize this we should explore the perception's custom of the innovators. The successful innovators compromise the obsolete conventionality; pay attention to the emerging trends; use the human competencies; can identify the needs of users. If the librarians will develop the skills and competencies in order to pass from the obsolete conventionality and understand the emerging trends, if they can see the users needs, they could become innovators in their field.

Keywords: *innovators, innovation management, innovative thinking, emerging trends, users unspoken needs, the Municipala Library, learning through the innovation.*

* * *

Chiar și cail mai bătrâiori POT învăța trucuri noi. (Zicală veche)

Sunt optimistă cu privire la șansele BM „B.P. Hasdeu” de a-și menține inscripția „Inovatoare” pe blazon prin îmbunătățirea continuă a performanței în raport cu inovația. De-a lungul anilor, am demonstrat în mod repetat că bibliotecarii noștri sunt creativi și pot deveni inovatori, cu condiția să beneficieze de instrumentele și suportul educațional adecvate.

Deși, bibliotecile înțeleg din ce în ce mai mult că inovația constituie esența unei

bibliotecii, încă nu toate le oferă angajaților oportunitatea de a participa la un program de instruire, menit să le cultive abilitățile inovatoare. Desigur, Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” încearcă să caute căi, să stimuleze ideile, să asigure investiții (mici sau mai mari) pentru punerea în practică a noilor idei (gratificarea pentru inovație cu diplomă; mai puțin premii), dar în absența unui cadru de inovatori bine pregătiți și extrem de competenți, o mare parte din investiția făcută în aceste elemente de facilitare a inovației se irosește... (pentru că sunt cu totul precare și puține instrumente utilizate în managementul oportunităților).

Totuși, la BM au fost multe activități de facilitare a inovației. Dar – luate separat – unitățile de structură, nu toate fac mare treabă... Dacă am întreba cât timp au perseverat, în medie, pentru inovarea activității? Răspunsul ar fi: nu prea multe activități, nu pentru mult timp și nu cu prea mare efort...

Răspunsul justifică faptul că foarte puține biblioteci investesc în abilitățile inovatoare ale angajaților lor. O explicație pentru această neglijentă atitudine este că directorii susțin un fel de *apartheid împotriva inovației*. Supoziția lor că nu toți oamenii sunt creativi, dar toți angajații fac față multor lucruri interesante, ascultând sugestiile manageriale și, astfel, făcând progrese treptate. Așa ceva nu poate avea loc la BM „B.P. Hasdeu”. Nu e din peisajul nostru, nu-i din strategia, misiunea, viziunea și valorile noastre.

Prin Ziua FedEx și prin Modulul *Învățăm concepte inovatoare* am încercat să încurajăm, să stimulăm bibliotecile să investească într-un program sistematic de instruire

în domeniul inovației, gândit să se desfășoare într-un circuit ca să ajungă până la ultimul bibliotecar angajat. Nu a funcționat însă așa cum l-am considerat. Nu toți au putut replica cunoștințele, conținutul conceptelor inovatoare altora. Concluzia, trasă din analiza eșecului implementării modulului, este că angajații noștri trebuie mai întâi să învețe a fi formatori, facilitatori, toți până la unul. Acum prin Cafeneaua biblioteconomică



„Chindii profesionale” am încercat să încurajăm, să stimulăm același mod, dar mai lejer, mai accesibil. Oricum, nici „Chindiile profesionale” nu pot să cuprindă întreaga echipă de la BM.

În inovație contează, în egală măsură, atât cantitatea, cât și calitatea, iar pentru a îmbunătăți calitatea managementului inovației în bibliotecă „trebuie să îmbunătățim calitatea gândirii inovatoare”¹

Ca să înțelegem cum să îmbunătățim calitatea managementului inovațional, trebuie să umblăm pe la obiceiurile perceptuale ale inovatorilor de succes. Prin ce se deosebesc de noi inovatorii de succes? Prin: **(1)** au anumite perspective asupra lumii, care reliefează cât se poate de clar noile oportunități; **(2)** și-au dezvoltat, adesea accidental, un set de obiceiuri perceptuale care le permit să pătrundă atmosfera cețoasă a lui „ce este”, întrezărind „ce ar putea fi”. Cum fac aceste lucruri? Fiind atenți la patru lucruri care, de obicei, trec neobservate, spune Gary Hamel.

Primul este *convenționalismul învechit*. Inovatorul de succes subminează convingerile – pe care toată lumea le consideră imuabile – vechile principii ce îi orbesc pe actorii domeniului biblioteconomic,

împiedicându-i să descopere noi modalități de a-și desfășura activitatea. Modelele mentale ale domeniului tind să comodifice – citim aceleași reviste profesionale, mergem la aceleași conferințe biblioteconomice, ne întâlnim în aceleași ședințe profesionale, discutăm aceleași subiecte... Și așa, în timp, provocările intelectuale ale domeniului ajung să se bâhlescă.

Succesul e de vină, succesul accelerează acest proces. În timp, practicile-model, devin în aceste vremuri de schimbări năucitoare (ca viteză) obiceiuri, cu alte cuvinte se fosilizează creând oportunități pentru biblioteci mai abile, mai atente, mai puțin convenționale, să inventeze ceva, să schimbe ceva, să adapteze ceva, să importe ceva din alte domenii. Un astfel de rebel a fost în ultimii 24 de ani BM. Pe contul fosilizării activității restului bibliotecilor și-a construit succesul inovațional.

Inovatorii se opun stării de fapt prin natura lor, spune Gary Hamel. Cu instruire și puțin exercițiu, toți bibliotecarii pot învăța cum să submineze vechile atitudini, reguli, metode. Un prim exercițiu este autoevaluarea. Prin acest exercițiu, provocăm declanșarea instinctelor rebele ale echipei noastre. Formula e simplă de tot. Răspundeți la două întrebări, la fel, simple de tot:

¹ HAMEL, Gary. *Ce mai contează acum?* București: Publica, 2011, p. 105.

Prin ce se diferențiază modelul Dvs. de activitate de acela al bibliotecii raionale din Telenești, de acela al Bibliotecii Naționale pentru Copii „Ion Creangă”? În ce măsură sunt nediferențiate sau asemănătoare valorile, serviciile, animațiile cu publicul, inovațiile?...

Ce aspecte ale modelului Dvs. de activitate au rămas neschimbate în ultimii cinci ani?

În cazul în care identificați similitudini, întrebați-vă dacă aceasta se bazează cumva pe vreo lege inviolabilă a domeniului sau este, pur și simplu, un fel de devotament profesional față de lucrurile deja existente.

O autoevaluare sinceră, prin comparație cu alte biblioteci, care va scoate în față multe lucruri asemănătoare, nu este pe placul bibliotecarilor noștri. Cu certitudine afirm că acest exercițiu va declanșa nemulțumire și va genera acțiuni imediate la cei activi și chiar îi va mișca și pe cei reacionari.

Alt aspect la care bibliotecarii nu sunt atenți îl constituie tendințele – nu sunt urmărite, nici apreciate de parcă acestea apar și lasă-le să se dezvolte în alte părți, nu la noi.

Inovatorii sunt foarte atenți la tendințele emergente, la discontinuitățile în stadiu de formare, care au potențialul de a revigora vechile activități sau de a crea unele noi. Inovatorii adevărați sunt foarte atenți la lucrurile mărunte care sunt deja în schimbare, dar care au fost trecute cu vederea sau ignorate de către stâlpii domeniului sau ai bibliotecii. Inovatorii sunt mereu în căutarea discontinuităților emergente – în tehnologie, reglementare, stil de viață, valori și geopolitică – care ar putea fi utilizate în scopul răsturnării vechilor cutume, structuri ale domeniului. Pentru a reuși acest lucru nu este nevoie să umblăm pe la prezicători sau, mai științific – nu e cazul să cerem sfatul viiturologilor. Pur și simplu, este necesar să fim mai atenți, iar observația să ne fie exercițiul permanent ca să nu ratăm situații pe care alte instituții



similare nici măcar nu le sesizează. Exploatarea avantajelor unei tendințe emergente plasează biblioteca mult înaintea altora.

Un exemplu. De peste două decenii era evident că avea să survină o schimbare majoră în modul în care oamenii consumă cultura, video media, tehnologia... Ne confruntăm și acum cu... Au reușit bibliotecile care s-au orientat spre internet... Într-o lume a schimbărilor radicale, bibliotecile care nu reușesc să exploateze discontinuitățile sau care ezită, deoarece și-ar putea pune în pericol mult iubitul model de activitate, sfârșesc prin a fi abandonate de cititori / utilizatori.

Prin urmare, cum îi ajutăm pe oameni să descopere semnele schimbării? Determinându-i să intre în contact cu avangarda, pentru a se afla față-n față cu viitorul... ceea ce facem noi – activități inovative, invitația unor experți ai domeniului, oameni distincți din alte domenii, conferințe, schimburi profesionale, instruire, instruire, lectură. *Citiți o carte pe săptămână*, ne îndeamnă creativul Sorin Trâncă.²

Bibliotecarii recunosc discontinuitățile târziu, când faptul este împlinit și devine greu de remorcat... Din experiență pot spune că noi, bibliotecarii, putem să ne îndreptăm atenția asupra discontinuităților potențiale importante fiind atenți la cultură, politică, tehnologie, cărți citite, emisiuni văzute sau fenomene trăite în ultimul timp și analizând care dintre acestea ne-au surprins, ne-au uimit, ne-au întristat... Cultura, tehnologia, literatura, politica și economia sunt domenii care influențează negativ sau pozitiv, direct și fundamental sau tangențial și superficial activitatea noastră.

Dacă am fi atenți, am observa, cu referire la ultimele trei luni, că consumul de cultură e în descreștere dramatică – teatrele, muzeele, bibliotecile sunt pustii, bisericile au mai puțini enoriași – oamenii nu mai

merg unde știu la ce se așteaptă, oamenii plătesc, dar merg unde-i interesant, incitant, unde-i surprinde ceva, unde consumi fără să ții cont de reguli, unde intri și te așezi fără să fii oprit la ușă, fără să arăți permisul, fără să-l scaneze, fără să se înscrie în liste – unde se simt liber. A analizat cineva această situație, traducând-o pentru domeniul nostru? Pentru biblioteca sa? Care dintre aceste lucruri sunt ieșite din comun? Ați observat că aceste tendințe se măresc, se accelerează? Ați observat că cineva, undeva, constituie o piață – un teatru inovator, un muzeu, Tucano-café, care oferă și cărți, Propaganda-café, care organizează lansări de cărți, conferințe publice, ateliere experimentale, afacerile se dezvoltă, dar explodează în biblioteci? Dacă am face remove, când și cum trebuiau să reacționeze bibliotecile? Dacă am da filmul înainte, care ar fi rezultatul acestor discontinuități? Ce reacții în lanț ar putea declanșa? Dar nimeni din domeniul biblioteconomic nu a observat sau, dacă le-au observat, s-au făcut că nu observă aceste discontinuități? Care dintre aceste discontinuități nu au devenit încă subiect de conversație în domeniul biblioteconomic? Nici una. Care dintre ele au lipsit de pe ordinea de zi la ultima întrunire profesională a domeniului la care ați participat? Toate.

Dacă bibliotecarii ar fi atenți la ce se petrece în lume, ar remarca mai multe discontinuități, în genere, în dezvoltare umană, nu neapărat în domeniul profesional. Dacă bibliotecarii și-ar pune întrebarea *În ce fel am putea exploata aceste discontinuități în beneficiul bibliotecii, activității, și-ar dezvolta abilitatea de a înțelege mai bine tendințele domeniului, tendințele generale de dezvoltare societală și reacția de a răspunde cu acțiuni la șansele generate de tendințele emergente.*

Un alt aspect important îl constituie competențele și activele subexploatate.

² TRÂNCĂ, Sorin. *Brief*. București, Publica, 2014, p. 52.

Biblioteca este un pachet de competențe și active care, reorientate, înnoite, pot asigura platforma pentru inovație și dezvoltare. Inovația nu are sorți de izbândă dacă biblioteca se identifică cu ceea ce face, nu cu ceea ce știe sau deține, dacă percepția de sine se construiește în jurul produselor, tehnologiilor, nu în jurul competențelor de bază și al activelor strategice. Am mai vorbit



despre aceasta, dar repetăm: pentru a inova, trebuie să ne percepem biblioteca sub forma unui portofoliu de abilități și active, care – recombinate – pot asigura apariția produselor, serviciilor noi.

Noi, la BM, am abordat activele și competențele bibliotecarilor noștri într-un atelier *Ziua talentelor*, printr-o sărbătoare instituțională *Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” are talente*, prin care am încercat să descoperim valorile ascunse ale bibliotecii, să recunoaștem că avem talente. Am demonstrat că avem talente, că suntem o bibliotecă talentată. Dar demonstrăm talent atunci când este cazul să ne reconfigurăm competențele în noi moduri? Nu prea...

Bibliotecarii au nevoie de un exercițiu zilnic, punându-și întrebări ca: (a) ce abilități și active deținem?; (b) care sunt (1) relativ unice și (2) importante pentru a crea valoare pentru utilizatori?; (c) unde altundeva ar putea aceste abilități și active spori valoarea activității noastre, a bibliotecii în general?; (d) cum ar putea fi folosite ca elemente capabile să schimbe radical lucrurile în activitatea noastră, în domeniul nostru profesional?

Întrebarea legată de modul în care se poate exploata resursa strategică deținută de bibliotecă poate fi pusă și invers. Închipuiți-vă că Apple, precum acum Bill Gates

prin *Novateca*, se hotărăște să ne reinventeze biblioteca, domeniul de activitate, cum am folosi competențele și activele acestora pentru a realiza reinventarea / revitalizarea / modernizarea și ce am avea de câștigat prin încheierea unui parteneriat cu „Apple”?

În măsura în care bibliotecarii vor învăța să își perceapă propria bibliotecă din această perspectivă, în aceeași măsură oportunitățile pentru inovație se vor multiplica.

Identificarea nevoilor nerostite

Inovatorii se pricep să identifice inconvenientțele, obstacolele și neplăcerile pe care utilizatorii ajung să le considere firești și pe care majoritatea veteranilor domeniului le ignoră în mare măsură. Am mai vorbit despre aceasta la atelierul *Loalizarea utilizatorilor*.³

Scopul inovației este să-ți uimești utilizatorii cu ceva pe care nu și l-ar fi putut imagina niciodată. Ce lucruri intră în această categorie în cazul Dvs.? Am discutat mai detaliat la atelierul „Conceptul WOW”⁴. Pentru a-i uimi cu lucruri neașteptate trebuie, mai întâi, să le cunoști / să le descoperi nevoile nerostite. Utilizatorii au

³ Atelierul *Loalizarea utilizatorilor*, din mai 2014, la Biblioteca „Onisifor Ghibu”. Materialul utilizat la acest atelier a fost publicat în revista *BiblioPolis*.

⁴ Atelierul consacrat conceptului WOW, februarie 2014, publicat în revista *BiblioPolis*.

Povestea Nastasiei

Nastia, o cititoare a Bibliotecii „A. Donici”, a rugat-o pe mămica sa să-i ajute să-i cumpere un cadou bibliotecarei preferate – V. Mama i-a cumpărat, ea a luat cadoul și s-a dus la bibliotecă. Acolo bibliotecara ei nu era. I se spusese că va fi doar la ora 17, era la Sediul Central, la sărbătoarea instituțională *BM are talente*. Utilizatoarea vine acasă descurajată pentru că nu i-a putut mulțumi pentru experiența trăită la bibliotecă dnei V., și nu a putut să-și exprime atitudinea față de ea. Mama o întreabă: „De ce nu i-ai lăsat cadoul pe birou sau de ce nu ai rugat-o pe cealaltă bibliotecară să-i transmită cadoul?” Nu, pentru că la bibliotecă nu fiecare bibliotecar are biroul său și pentru că eu personal vreau să i-l dau și să-i mulțumesc. Nastia e o utilizatoare foarte activă, citește mult, umblă la atelierile de hand made și tare-i place la bibliotecă, dar ce dorește, ce visează, adică nevoile ascunse, i le spune doar doamnei V.!

Gândul care mă macină este dacă dna V. e la fel de empatică... Cred ca da, altfel Nastia nu ar fi atât de atașată anume de ea... Dar o să aflu... pentru că chiar mă interesează – o cunosc pe Nastia și-mi pasă de ea!

și ei neconvenționalismul lor. Întrebați ce vor, și vom înțelege că nu sunt prea dispuși să ne relateze multe sau lucruri care contează. Exemplu:

Ar trebui să-i observăm îndelung, îndeaproape, apoi să discutăm, să reflectăm, să comparăm cu ceea ce am colectat din boxa de idei, din sondaje, focus-grupuri, ceea ce am aflat. Avem o relație simplă, afectuoasă, indiferentă? Complicăm lucrurile prin reguli rigide, prin neatenție? Tratăm utili-

Povestea lui Eugen (de la Cahul)

Eugen e un programator foarte bun, lucrează la o companie internațională care produce software, a muncit un an în Franța fiind selectat dintre cei mai buni absolvenți ai UTM, informatică. A făcut școală

bună la Cahul, provine dintr-o familie de intelectuali. Acum este cititorul Bibliotecii „Transilvania”, însurat cu o fată vecină cu biblioteca. A intrat pentru prima oară și a rămas fascinat. Îi place să meargă de-a lungul rafturilor, să pipăie cartea, să alunece mâna pe toate rafturile ca și cum ar teleporta prin atingere toate cărțile „Transilvaniei” în creierul lui... dar n-are voie să împrumute, nu are reședință. Trebuie să aducă soția și ea să-i împrumute cărți... Întrebarea lui: „Dacă de câte ori am luat cărțile, le-am înapoiat, citite, mai repede decât termenul de împrumut, bine păstrate, nu pot să iau și eu cărți?...” Doamna Lidia, eu nu vă spun să întreprindeți ceva... numai mă gândesc „Oare care-i strategia de loalizare a bibliotecii?” Loalizarea nu include, în niciun caz, coerciția pentru unii și drepturi pentru alții, cu document, dar poate ei vor să nu-i loalizeze nimeni... Eu însă vreau...

zatorii ca pe niște numere sau ca pe niște oameni cu nevoi culturale, informaționale, educaționale? Rezolvăm noi problemele sau îi lăsăm să se descurce singuri?

O abilitate esențială în exercițiul cunoașterii nevoilor nerostite este măiestria de a citi starea emoțională a utilizatorilor în momentul utilizării serviciilor noastre. E un exemplu demn de urmat, inițiativa Bibliotecii Publice de Drept din Săptămâna creativității și inovației. O săptămână, Biblioteca Publică de Drept desfășoară un exercițiu de colectare a feedbackului de la utilizatori – anume starea spirituală cu care părăsesc biblioteca după utilizare. Și-au ales o modalitate modernă îmbinând simbolurile și descrierea. Utilizați practica „Chindiilor profesionale” de colectare a feedbackului... E un exercițiu simplu – rugați utilizatorii să scrie starea în care s-au aflat utilizând biblioteca Dvs. pe un flipchart. Sau altfel – rugați utilizatorii să identifice un produs sau un serviciu care le-a modificat semnificativ așteptările –



ceva care i-a făcut să spună: „Uau! E uimitor!” Cei mai mulți dintre bibliotecarii noștri pot foarte bine citi stările emoționale ale utilizatorilor. O spun cu certitudinea bazată pe spicurile colectate de la atelierul „Loalizarea utilizatorului” de la Follow-up FedEx@Hasdeu⁵ și de la Cafeneaua publică „Povestea eșecului”⁶.

Avem nevoie să reconfigurăm experiența utilizatorului, astfel încât aceasta să producă uimire. Bibliotecarii BM au fost instruiți să genereze idei prin care să surprindă utilizatorul⁷, să descopere și să exploateze analogii din alte domenii de activitate.

În turneele legate de instruire și co-trainig am discutat cu sute de bibliotecari. Nu toți aveau pregătirea și studiile necesare, nu toți erau talentați. Erau bibliotecari obișnuiți. Dar cu toții își dezvoltaseră abi-

lități perceptuale care i-au ajutat să vadă dincolo de ceea ce vedeau alții, să acorde multă atenție stării emoționale a utilizatorilor, emoțiilor declanșate de utilizarea bibliotecii, de satisfacția lor. Anume această abilitate le-a ajutat să construiască relații prietenoase, de încredere cu utilizatorii, transformând biblioteca în locul atractiv, confident, locul care răspunde necesităților și stărilor emotive ale utilizatorilor. Ei fără instruire, intuitiv, pasionați de bibliotecă și utilizatori, au internalizat abilitățile de a afla nevoile nerostite.

Primul și cel mai important pas pentru noi, hotărâți să ne dezvoltăm capacitatea de a inova continuu, este să învățăm să percepem lumea din jur cu alți ochi. Facem acest lucru. Facem acest lucru la fiecare instruire, la fiecare ședință a „Chindiiilor profesionale” cu speranța că într-o zi toți angajații noștri vor deveni inovatori.

Referințe bibliografice

1. HAMEL, Gary. *Ce mai contează acum?* București: Publica, 2011.
2. KULIKOVSKI, Lidia. *Instruire pentru inovație la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”*. În: *BiblioPolis*. 2014, 52, 2, 11-14.
3. KULIKOVSKI, Lidia. *FedEx@Hasdeu – instrumentul inovator de stimulare și încurajare a inovației a fost validat: impactul cifric, social și profesional*. În: *BiblioPolis*. 2014, 54, 4, 115-120.
4. KULIKOVSKI, Lidia. *Loalizarea / fidelizarea utilizatorului*. În: *BiblioPolis*. 2014, 53, 3, 11-19.
5. KULIKOVSKI, Lidia. *Munca noastră-i teatru, iar tot ce facem e spectacol*. În: *BiblioPolis*. 2014, 52, 2, 17-25.
6. KULIKOVSKI, Lidia. *Paradigma designului în activitatea biblioteconomică*. În: *BiblioPolis*. 2014, 51, 1, 16-70.
7. TRĂNCĂ, Sorin. *Brief*. București, Publica, 2014, 224 p.

⁵ Din urătura pesimistului... fapt ce confirmă că bibliotecarii cunosc necesitățile exprimate și cele nerostite ale utilizatorilor.

⁶ A avut loc la 16 aprilie, curent.

⁷ Conceptul WOW, experiențializarea.

STRUNELE ORFICE ÎN CREAȚIA LUI GRIGORE VIERU

Victoria FONARI,
dr. conf., USM

Abstract

Studies about Orpheus – orphism, and its disciples interfere with the value of art, musicaltherapy, abstinence (see: George Lateș). Meticulously analysed in Mihai Eminescu’s creation, the image of Orpheus is seen by literary criticism with regard to Grigore Vieru: “the poet with the lyre in his tears” (Eugen Simion) and Marin Sorescu’s saying: “Grigore Vieru is one of Orpheus’ disciples” – this idea is developed in his poems where the harp, the lyre, the catguts insist symbolically.

Keywords: Orpheus, orphism, Grigore Vieru, myth, lyrics.

* * *

Criticul literar Eugen Simion, analizând poezia lui Grigore Vieru, și-a intitulat articolul semnificativ *Un poet cu lira-n lacrimi*. La început pare un titlu generalizat pentru un poet, dar în timpul nostru lira devine mai mult siglă, șablon. Poetul Grigore Vieru păstrează simbolul nu ca un ecuson. Strunele-i sunt ferecate în sânge. Acad. Eugen Simion va semnala anume melodia ce vine din poezia populară, argumentând că în creația vieriană *se recitește*: „O jale de popor îmbătrânit în suferință, o respirație ușoară printre inefabilele naturii. Satul, izvorul, dealul, piatra, pelinul, busuiocul... toate participă la o mirifică patrie imaginară închisă într-o imensă lacrimă” [Simion: 1998, 189]. O altă carte care s-a pretat la elucidarea orficului în literatură este *Eternul Orfeu*, de Margareta Curtescu. Deși cercetează minuțios *Universul mitului*, există un singur segment în care abordează subiectul raportat la creația vieriană – *Euridice, spațiu al operei (Grigore Vieru)*, unde este interpretată o singură poezie,

Pădure verde, pădure [vezi: Curtescu: 2005, 183-184]. Nu ne vom referi la această poezie pentru că „inițierea prin intermediul absenței iubite” nu constituie unica modalitate de a interpreta mitul antic în creația acestui poet. Investigarea noastră se va axa nu pe generalizarea conotativă, dar pe mai multe texte în care lucrează orfismul.

Scriitorul Ștefan Augustin Doinaș, care a abordat miturile nu doar în plan creativ, dar și în cel interpretativ, inclusiv prin traduceri realizate, stipula cu privire la Orfeu: „...tot ce Verbul izbutește să păstreze din ea (Euridice) este doar sentimentul, plin de îndoială, că realul îl urmărește pe poet” [Doinaș: 1971, 74]. Evident că majuscula de la cuvântul Verb ne duce la versurile presupuse ale lui Orfeu din *Testamente*: „Zeiescul Verb cu drag privește-l. În preajmă stând, cu el să-ți umpli / Ulciorul inimii și-al minții; pășește drept pe cale bună / Și veșnic aștește-ți ochii spre singurul stăpân al firii!” [Orfeu: 1987, 179]. Imaginea din acest fragment concentrează forța spirituală în raport cu existența. Atitudinea față de concordanța semantică este una ce stipulează descoperirea misterului lumii. Lumea interioară se suprapune cu cosmosul. Deși versurile sunt extrase dintr-o altă cultură, alte timpuri, dar ele amintesc de versetele din Evanghelia după Ioan, scrise în varianta limbii latine: „In principio erat Verbum” (Ioan 1:1). *Verbum* din poemul lui Orfeu apare cu sensul de cuvânt care are forța de a energiza, are puterea acțiunii, a realizării. Atitudinea creează un raport dintre gândire – cuvânt – univers. Sunt consemnate ambele ipostaze de a rosti – a recepta. Metafora „ulciorul inimii și-al minții” determină împăcarea senzațiilor cu

rațiunea. Emoția și gândul nu devin anti-tetice, sunt chemate să lucreze în comun pentru cunoașterea *firii* ontologice.

Instrumentul lui Orfeu este cel cu strune, în ce privește suflantele – acestea sunt în posesia lui Pan. În unele legende anume Orfeu creează lira, deși sunt variante în care invenția aparține lui Apollo sau Hermes. Instrumentul muzical cu coarde se deosebește de cele suflante, pentru că nu sunt făcute totalmente din element vegetativ, strunele fiind create din intestinalele mieilor bine prelucrate. Instrumentul cu strune este de origine nordică, are o funcție magică de a depăși natura fizică prin perceperea celei ceeste prin muzică.

Instrumentul muzical insistă în poezia *Harpa*. Eul liric, similar unui creator, enumeră drept material pentru strune: părul mamei, vița-de-vie și șerpii. Lira grafic are trei coarde. Spectrul utilizat este deosebit de cel al unui instrument veritabil. Harpa poetică include atitudinii (încrederea, admirația și dragostea, echivalentă în text cu sacralitatea). Explicăm prin textul vierian: „Să cânte pot (credeam) și șerpii. / I-am pus ca grave strune harpei / Alătura de coarda poamei / Și sfântul fir de păr al mamei.” Sunt trei elemente concentrate în simbolism. Se cunoaște predilecția lui Grigore Vieru pentru fondul folcloric, menționat minuțios de criticul literar Mihai Cimpoi, șerpii au o conotație dublă de la îngerul ocrotitor al casei – simbol al toiagului ciobanului până la întruchiparea răului. În poezie se resimte speranța catartică a artei de a îmbuna răul absolut. Materia respectivă vine parcă din predilecția pentru contrast, pentru evoluția schimbării pozitive. Elementul romantic nu trece în decadentă, dar, prin structura extrem de concentrată reia emblema avangardei de a inunda totul prin expresia unei singure imagine, ce ar fi una dominantă, celelalte fiind înghițite de această forță a sugestiei. Prerogativa se remarcă prin enunțurile: „Ei

blând cântau”: „Au prins a șuiera sălbatic, / Săreau să-mi muște mâna, fața, / Să-i sugă cântecului viață”. Poezia *Harpa* conține mai multe tonuri muzicale: siguranță, mimare, durere, pericol, distrugere. Din selecția pe care o face poetul este unica materie ce se exprimă la plural.

Apărută în volumul din 1968, această poezie deține crezul său artistic. Tema creației este abordată la nivel sincopat în care se îmbină originea genului liric – de a fi rostit și cântat. Poetul trăiește arta arhetipal. La nivel ritualic este percepută viața construită pe fresca pământului – poama, fiind vița-de-vie, nicicum nu roadele vreunei altei plante – trăsătura unui pământ roditor, mirific, în alianța muncii și a gustului de viață. Sacralitatea apare în „sfântul fir de păr al mamei” – arhetipul relevă maternitatea – o conexiune dintre neant și naștere, mama va semnifica continuu viața în lupta cu moartea. Cuvântul „fir” va tezauriza firul de iarbă, firul de nisip, firul de rază, firul vieții. Este acel element care leagă și dezleagă eul liric în cunoașterea artistică. Dezlegarea apare ca o reacție, după teoria lui Dilthey, care se include în cea de a doua categorie din *expresiile vieții*.

Șerpii-dușmanii, angoasele, incertitudinile, cenzura editorială, maleficul absolut – conotațiile pot fi multiple. În aceste două coerențe anti-tetice prevalează frumosul artistic în sensul sacrului matern. Acțiunile șerpilor catalizează frumosul etern contretat într-un vampirism energetic „să-i sugă cântecului viață”. Drumul pe care îl parcurge eul liric în „neagra noapte, trecând prin codru, singuratic” amintește de poemul-dedicație *Divina tragedie* al lui Daniel Corbu, care a simțit versul lui Grigore Vieru și prin itinerarul biografic al scriitorului elucidat în cartea *Taina care mă apară* [vezi: Corbu: 2008, 16-26]. Traseul în lumea lui Hades coincide cu lumea infernului. Singurătatea artistului în lume este inevitabilă întru creație, și după tipologia pro-

pusă de George Meniuc în nuvela *Marea Neagră*. Singurătatea constă și în asumarea responsabilității cuvântului. Poetul nu acceptă cuvântul fals, sensul este prerogativa lui. De aceea, în spectrul artei ar vrea să încapă tot, dar prin cuvânt trăiește și reacția propriilor acțiuni. După opinia poetului, efectele coardelor cu venin își păstrează unica menire – de a otrăvi. Hidosul, oribilul, nu contribuie la înseninarea. Împărtășirea sacrului cu răul nu are efect de sincopă malefică (de oprire a maleficului), dar apare descoperirea-sinteză a eului liric: „Văzui c-o strună-ncăruntise.” Suferința este proprie celor sensibili, compătimirea, admirația, nu sunt trăsături comune. Poetul descoperă latura comprehensiunii versului său, vieții sale, cuvântului rostit. Este polemica dintre inspirație și scriere, dintre gând și perceperea lui de alții. Încăruntirea strunei determină consecințele drumului parcurs. Dacă Dante ajunge din Infern prin Purgatoriu în Paradis, atunci eul liric traversează parcursul lui Orfeu, care nu poate trăi exact, pe aceeași notă melodică, după ce o pierde a doua oară iubita. În cazul lui Gr. Vieru frumosul nu poate fi constituit din falsitate, moarte, despărțire. Arta are funcția de a crea, dar nu de a opri veriga frumosului într-un apogeu.

O conexiune a viziunilor fixează poezia între Orfeu și Hristos, dedicată lui Ștefan Andronic. Continuă ideea descoperirii morții: „Pentru că a văzut, / Ochiul meu a murit.” Ochii – oglinda sufletului. Perceperea vizuală are efecte melodice, senzitivul devine perceput și prin atingere: „Lacrima: piatră funerară / Pe mormântul ochiului meu.” Scurgerea lacrimii simbolizează durerea la limita autosacrificării. Versurile adună repetiția imaginii de „oculus mundi”, ochiul universal, care se resimte și în versurile lui Nichita Stănescu ce fluidizează: „Poezia este ochiul care plânge. / Ea este umărul care plânge / ochiul umărului care plânge” (*Poezia*).

Orfeu este cel ce cunoaște moartea iubitei, dar nu și moartea iubirii. De aici apare sensul sentimentului ce înveșnicește. Eul liric trăiește ipostazele omului cu iubirea telurică și cea de artist, dar adună în emoțiile sale de iubire pentru oameni, pentru Dumnezeu, pentru frumos, pentru patrie, pentru neam, pentru sacrul matern. Creația sa se stabilește pe Biblie prin spusele Sf. Apostol Pavel: „Dragostea nu piere niciodată. Prorocirile se vor sfârși; limbile vor înceta; cunoștința va avea sfârșit” (1 Corinteni 13: 8, 205) – este iubirea întru Hristos și prin această iubire poetul își asumă: „În altă lume se va deschide / Ochiul meu, dând piatra la o parte.” Piatra, frontiera ce închide și deschide, nu se supune timpului, dar se lasă dată la o parte prin credința învierii.

Arta, în conotația frumosului, are darul împlinirii, de aceea poetul exclamă în *Despre fericiere*: „Sunt fericit / C-aud cum sună-n față, / Prea tainic și integru, / Un cântec drag, / Atât de cunoscut, / Și că mă latră-n urmă / Cu cerul gurii negru / Prăpastia...” Eul liric trăiește momentul inspirației determinat de estetica artei în care crede, e o ipostază a Euridicai de a plana după melosul orfic înspre lumină, care se opune spațiului păzit de Cerber. Fericirea constă în eliberare, în perceperea sublimului, în a crea din esențele lumii primordiale, ce îmbină cuvântul, fapta și gândul, unde materia folosește spiritului. În această poezie, precum și în *Cosite, florile de dor*, dedicate Doinei și lui Ion Aldea-Teodorovici, întâlnim disecarea problemei receptării: „Nu-i o rușine să nu cânti, / Rușine e să nu-i ascuți”. Înțelegerea devine similară cu apropierea, acceptarea, coparticiparea. În text lucrează antiteza susținută prin mimarea negației „să nu cânti”, „să nu ascuți” prin acolada cuvântului „rușine”. Deducem că pentru Grigore Vieru este important îmbinarea eticii cu estetica. Perspectiva orfică se proiectează în cunoașterea durerii, care

schimbă tranșant viziunea asupra propriilor sentimente și interacțiunea memoriei cu prezentul: „Am cunoscut durerea, / Nu am ce mai cunoaște” (*E-o liniște iubirea?*). Durerea devine un punct cardinal cu izomorfismele: compătimire, singurătate, milă, distanțare, izolare, tristețe.

Parcursul orfic se oglindește în itinerarul liricii vierine prin „harpă”, „strună”, „lacrimă”, „plânge de dor”. Momentul orfic persistă și în pacea pe care o emană versul vierean. Poetul tinde să extragă din Sacralitate, așa cum spune legenda la auzul cântecului lui Orfeu leii se linișteau, războaiele încetau, natura se îmblânzea. Cercetătorul George Lateș în studiul său *Punctul genezic* valorifică relația Orfeu – Orfic – Orfism și conchide: „Orfismul, în varianta lui literară, singura rezistentă în timp, e proba maturității unei culturi, care, la întâlnirea cu acest fenomen reordonator de sensuri, își încearcă rezistența din perspectivă retrospectivă, dar și prospectivă” [Lateș: 2002, 124], de la acest binom delfic criticul literar extrage „vocația renașcentistă”. În cazul lui Grigore Vieru, continuăm ideea exegetului în mit, cu Renașterea națională. Cartea care a adunat articole critice, dedicații poetice, interviuri – un omagiu pentru creația lui Grigore Vieru la 70 de ani – se numește sugestiv *Un discipol al lui Orfeu*, este o secvență din aprecierea oferită de Marin Sorescu: „Este Grigore Vieru un discipol al lui Orfeu, care, ca și miticul maestru, nu-și poate refuza vocația de-a privi în urmă? Măcar o dată, cu tot adâncul din ochi, măcar o viață, cu toată viața din viață?” [Sorescu: 2005, coperta 4].

Ce înseamnă pentru poetul Grigore Vieru întoarcerea privirii. Urma poetului este copilăria sa, dificilă, dar e timpul când ține coroana mâinii mamei, numai privind în urmă firea artistică poetizează despărțirea

de satul natal, de mamă. Tristețea, nostalgia, regretul sunt prezente și în poezia de dragoste. Privirea poetului ține de profunzimea percepției în care nu acceptă moartea, urâtul, indiferența.

În concluzie: imaginea lui Orfeu a fost valorificată individual. Critica literară a perceput imaginile legate de Orfeu în creația lui Grigore Vieru. Optica investigativă oferă racursuri noi de a percepe tragismul timpului în care a activat. Cercetarea noastră dezvăluie componentele conceptului artistic vierian în baza poeziilor analizate. Perceperea morții este raportată la două viziuni în creația lui Grigore Vieru: la cea orfică și la cea creștină. Poetul le îmbină elucidând importanța păstrării sacralului arhetipal și dragostea creștină. La Gr. Vieru dragostea își ia aripile din cântecul pentru femeia-mamă, femeia-iubită, sacrificiul iubirii constă în verificarea iubirii. Poetul trăiește acut sentimentul de autosacrificare în numele poeziei.

Referințe bibliografice

1. DOINAȘ, Ștefan Augustin. *Orfeu și tentația realului*. București: Eminescu, 1971.
2. CORBU, Daniel. *Itinerar bibliografic*. În: Grigore Vieru. *Taina care mă apără*. Ediție realizată de Grigore Vieru și Daniel Corbu. Iași: Princeps, 2008. ISBN 978-973-1783-61-1.
3. CURTESCU, Margareta. *Eternul Orfeu*. Chișinău: Știința, 2005. ISBN 9975-67-490-9.
4. LATEȘ, George. *Punctul genezic*. Iași: Junimea, 2002.
5. ORFEU. *Fragmente din poeme orfice*. În: Hesiod – Orfeu. *Poeme*. Tălmăcire, prefață, prezentări și note de Ion Ascan. București: Minerva, 1987.
6. SIMION, Eugen. *Scriitorii români de azi*. Vol. III. București. Chișinău: David / Litera, 1998. ISBN 973-9355-03X; ISBN 9975-74-089-8.
7. SORESCU, Marin. În: *Discipol al lui Orfeu*. Ediție îngrijită de Raisa Vieru. Chișinău: Prut Internațional, 2005. ISBN 9975-69-726-7.

DICȚIONARUL LIMBII ROMÂNEȘTI DE AUGUST SCRIBAN

(Etimologii, înțelesuri, exemple, citațiuni,
arhaisme, neologisme, provincialisme)

Radu MOȚOC

Abstract

The author presents the history of elaboration of the most important dictionary of the Romanian language, from the category of lexicographical works, elaborated by a single person. This is the Dictionary of the Romanian language by August Scriban, who combined efficiently the lexicographical experience from Romania of 19th century. The paper presents the biography of the scientist A. Scriban, representative of an important dynasty of Romanian intellectuals. Also, are described the specificities of this scientific work, the elements that make the Dictionary of A. Scriban a particularly valuable reference source to date.

Keywords: *explanatory dictionary, the principles of dictionary elaboration, terms, definitions, printing and distribution of books.*

* * *

Redactarea unui dicționar nu este un lucru la îndemâna oricui. Nu este suficient curajul, ci mai ales o educație complexă în care trebuie să existe mai multe componente precum: cunoașterea limbii române vorbite și scrise și evoluția ei în timp și în regiuni diferite, cunoașterea mai multor dicționare apărute până la data respectivă, istoria românilor, folclorul și noțiuni teoretice de lingvistică care presupun o experiență didactică de excepție. Cunoașterea unor limbi străine precum: latina, greaca clasică, medievală și contemporană, slava veche și alte limbi din aceeași familie, franceza, italiana, dar și maghiara, turca, albaneza etc. sunt absolut obligatorii. În cazul nostru trebuie menționată și o moștenire din familie, care s-a remarcat pe

trei generații de intelectuali pătrunși de un patriotism real și sincer.

Ca să înțelegem în profunzime care au fost resursele intelectuale și sufletești ale autorului, trebuie să parcurgem mai multe etape care presupun: motivația acestei remarcabile lucrări, resursele științifice la care a apelat și, nu în ultimul rând, o descriere genealogică a familiei care a creat o continuitate genetică și științifică a unui autor care s-a născut la Galați.

I. Familia Scriban

Neofit Scriban (1803-1884) s-a născut la Burdujeni, jud. Suceava, dintr-o familie originară din Transilvania. A făcut studii la Academia Mihăileană din Iași și la Colegiul „Sf. Sava” din București, unde a învățat mai multe limbi străine: franceza, italiana, greaca și latina veche, ajungând unul din cei mai erudiți prelați ai bisericii române din perioada respectivă. Se călugărește în 1822 și este hirotonit preot în 1833, ajungând predicator la Mitropolia din Iași începând cu anul 1836. Tipărește în 1838 prima lui carte: *Catihis al bisericii ortodoxe* cu litere latine pentru prima dată în Moldova.

Exilat ca urmare a unor acuzații nefondate la mănăstirea Neamț, deschide aici o școală națională pentru călugări în 1843. Revenit la Iași, este numit director al Școlii „Trei Ierarhi” în 1846, iar în anul 1848 a fost numit profesor la Seminarul din Iași, unde predă până în 1862 istoria universală și a României, limba greacă, retorica și filosofia. Devine arhimandrit în 1857 și președează comitetul unionist care se desfășura în casa lui din Iași, ajungând deputat al cle-

rului în Divanul ad-hoc, alături de fratele său, Filaret. Este membru în consiliul superior de instrucțiuni și locțiitor de episcop la Argeș în 1862¹. În anul 1872, se retrage în satul său natal Burdujeni, unde a decedat în anul 1884, lăsând prin testament casa și bani pentru înființarea unui spital, care în anul 1904, după cum rezultă din dicționarul redactat în acel an de C. Diaconovici: „Era de mai mult timp funcțional.”² Din cele 24 de lucrări semnalate menționăm următoarele: *Istoria universală și a patriei, pe scurt* (1852); *Dublu paralel între bisericile ortodoxe și confesiunile apusene* (1852); *Unirea și neunirea Principatelor române* (Iași, 1856); *Foloasele Unirii* (Iași, 1856); *Metoda de a învăța limba elenică* (2 tomuri, 1861); *Cuvânt funebru răposatului Scarlat Rosseti* (București, 1872); *Călătorie la pământul sfânt* (București, 1875).

Filaret Scriban (1811-1873), fratele lui Neofit, s-a născut tot la Burdujeni. Studiază la școala de la Trei Ierarhi și la Academia Mihăileană, pe care a absolvit-o în 1830. Devine profesor de franceză, română, aritmetică și istorie la Academia Mihăileană, după care urmează studii teologice la Kiev, pe care le termină în anul 1842. Întors în țară, a fost numit profesor la Seminarul Veniamin din Iași, unde a predat mai mult de 18 ani. Devine arhimandrit și egumen al mănăstirii Socola, unde elaborează regulamente și cărți didactice. Ca înfocat partizan al unirii și membru în Comitetul unionist și Divanul ad-hoc, alături de fratele lui, Neofit, luptă împotriva sinodului pe care domnitorul Cuza voia să-l constituie contra canoanelor, numind episcopi prin decret. Cunoscător al limbilor franceză, rusă, latină, greaca veche și cea modernă, germană și ebraică, a redactat foarte multe lucrări din care multe nu au ajuns să fie tipă-

rite. Din cele 16 lucrări cunoscute menționăm următoarele care au fost tipărite: *Istoria sfântă a Vechiului Testament* (1846); *Memorii pentru organizarea Bisericii române; Istoria Bisericii române* (publicată parțial)³.

Romulus Scriban (24 august 1838; Burdujeni – 29 octombrie 1912; Iași), publicist și autor de versuri, este nepot de frate cu Neofit și Filaret Scriban. Fost elev al Seminarului din Socola și absolvent al Academiei Mihăilene din Iași, urmează studiile universitare de teologie și drept la Torino, unde obține doctoratul în anul 1864, cu o disertație în drept civil. Este ales secretar al Societății Internaționale Neolatine din Torino. Revenit în țară la începutul anului 1865, va ocupa funcția de prim-procuror la Galați, de unde demisionează în anul 1872 pentru profesia de profesor de istorie și economie politică la Școala comercială din Galați, practicând în paralel și avocatura. Dintre lucrările publicate menționăm următoarele: *Istoria economiei politice, a comerțului și a navigației în România* (1885); *Istoria comerțului* (1893); *Reflexiuni politice asupra Episcopiiilor necanonice românești din 1865* (în *Românul* din 3, 4 și 20 martie 1866); *O noapte pe ruinele Sucevei* (1860).

Sub influența prestigiului de care se bucura Gh. Asachi la Iași, Romulus Scriban debutează ca elev cu versuri pe care le publică în *Ateneul român* din Iași în anul 1860. A scris articole unde abordează chestiuni politice, juridice, economice, culturale, pe care le publică în *Steaua Dunării* și *Românul*.

Împreună cu Demetriu N. Preda, întemeiază bisăptămânalul politic, comercial, literar și religios *Dacia română* (octombrie 1866 – februarie 1867). În perioada anilor 1868-1869, scoate la Galați revista *Dacia literară* cu scopul mărturisit: „Literatura este sufletul și paladiul unei națiuni; ea poate salva un popor, făcând să nu se stingă flacăra spiritului național.”⁴

¹ ADAMESCU, Gh. *Dicționarul istoric și geografic universal*. București: Ed. Cartea Românească, p. 1864.

² DIACONOVICI, C. *Enciclopedia Română*. Tomul III. Sibiu: Editura și tiparul lui W. Krafft, 1904, p. 917.

³ Ibidem, p. 918.

⁴ Romulus Scriban. Disponibil: crispedia.ro



Luliu Scriban cu lăntșorul de ceas

Dar să vedem ce mărturisește însuși August Scriban despre tatăl său, care i-a fost un excelent exemplu în viața profesională: „Știind latina și greaca veche, vorbind curent italiana, franceza și greaca nouă, știind puțin și germana și ruseasca, simțea o mare plăcere să scormonească prin dicționare și să descopere etimologii... Îmbătat de gloria Imperiului Roman, se uita cu milă la statele moderne și le numea *prefecturi*. Era, cum se vede, imperialist roman și nu visa decât restabilirea vechii Dacii *de la Tisa până la Nistru*, ceea ce s-a întâmplat la șase ani numai de la moartea lui în 1912. Dar pe lângă învățătura pe care am putut-o lua de la tatăl meu, ceea ce m-a făcut să încep acest dicționar a fost moștenirea sufletească pe care mi-a transmis-o el: iubirea fanatică de limba românească, înclinarea spre studiul limbilor străine și voința irezistibilă de a da patriei o lucrare pe care eu o cred folositoare.”⁵

⁵ SCRIBAN, August. *Dicționarul limbii românești*. Ediția I. Iași: Institutul de Arte Grafice „Presa Bună”, 1939, p. 14.

Faptul că acest distins profesor avea să ofere celor doi fii nume precum: *August* și *Luliu* (Cezar) este semnificativ și demonstrează profunzimea unei credințe față de neamul românesc derivat din lumea latină.

Această admirație și recunoștință meritată, mărturisită față de tatăl său, în *Pre-cuvântarea* dicționarului, explică în mare măsură ținuta științifică și o anumită atitudine curat patriotică practică nu numai în elaborarea acestui dicționar, dar și în activitatea de dascăl la Iași.

Luliu Scriban (1878-1949), fiul lui Romulus Scriban și nepot al arhiepiscopilor Neofit și Filaret, este fratele mai mic al lui August Scriban. Urmează studiile teologice la Seminarul din Galați (1890-1893), Seminarul „Veniamin” din Iași (1893-1898) și Facultatea de Teologie din București (1898-1902), unde susține licența în 1903 și doctoratul în 1920. Devine monah la Mănăstirea Neamț (1904), hirotonit ieromonah și numit superior al capelei ortodoxe române din Baden-Baden (1904-1909), ctitoria domnitorului Mihail Sturdza din perioada

anilor 1863-1866. În timpul cât a slujit la această capelă, a urmat cursuri la Facultatea de Teologie catolică și protestantă din Strasbourg și de Filosofie din Heidelberg. Revenit în Țară, este numit director al Seminarului Central din București (1909-1919). Ca profesor de religie predă cursuri de specialitate la școlile militare de infanterie și artilerie din București (1910-1916), dar și la noua Facultate de Teologie din Chișinău (1928-1941), cu o continuitate la Facultatea de Teologie din București (1941-1943). Este remarcabilă activitatea ecumenică și interortodoxă de peste hotare promovată consecvent de Iuliu Scriban. Participă la diferite întruniri peste hotare precum: Conferința interortodoxă în problema calendarului (Istanbul, 1923); Conferința mondială a creștinismului practic (Stockholm, 1925); Congresul internațional al Alianței mondiale pentru înfrățirea popoarelor prin Biserică (Praga, 1928); conferințe regionale ale Alianței (Sinaia, 1924; Cambridge, 1931; București, 1933); Congresul profesorilor de teologie ortodoxă de la Atena (1936) etc.

Considerat un om de înaltă cultură, un mare predicator și misionar al Bisericii Ortodoxe Române, a militat pentru apărarea și cunoașterea învățăturii creștine, repunerea prediciei la locul cuvenit, apropierea de Biserica anglicană și a dovedit un autentic ecumenism cu valențe actuale.

Iuliu Scriban a publicat mai multe lucrări printre care menționăm: *Lupta contra scrierilor imorale* (București, 1913); *Evenimente actuale din Biserica catolică* (Sibiu, 1911); *Literatura pioasă în limba românească* (teză de doctorat, 1923-1926); *Lección de morală creștină* (București, 1915); *Originea Duminicii ca zi de sărbătoare în Biserica creștină* (București, 1921); *Cartea cârților: Sfânta Scriptură sau Biblia* (București, 1937) etc.

În aula Ateneului Român, unde, de regulă, se ascultau concertele cu George Enescu sau interpretări pianistice cu Cella

Delavrancea, în data de 4 aprilie 1913, publicul din elita intelectuală, aristocrație, dar și studenți și târgoveți cu o brumă de cultură au ascultat conferința Arhimandritului Iuliu Scriban vorbind despre *Rolul Bisericii în viața noastră românească*. Un bun prilej pentru elevatul conferențiar de a arăta păcatele acestui neam unde Biserica intervine spunând: „lubiți-vă unii pe alții. Viața e iubire; și de nu vă veți iubi, nu veți trăi.”

În 15 august 1941, pentru a reface viața creștină din Transnistria, se înființează o Misiune Ortodoxă cu sediul la Odesa, care cerea românilor să se „trezească la viață prin deșteptarea conștiinței obștești”. În fruntea acestei Misiuni a fost numit arhimandritul Iuliu Scriban, iar vicar, arhimandritul Antim Nica, viitor Episcop la *Dunărea de Jos*⁶.

La moartea lui Iuliu Scriban, în 4 ianuarie 1949, părintele Gala Galaction avea să mărturisească: „Pana lui, condeii lui, acoperirea cu torente nesecate toată presa noastră bisericească și o parte din presa civilă. Iuliu Scriban era cel mai mare ziarist al Bisericii Românești, cel mai bine informat teolog, cel mai mare cunoscător al lumii bisericești și teologice și de peste hotare, din toate țările și din toate limbile: franceză, germană, italiană, engleză, neogreacă, rusă, bulgară...”⁷

August Scriban (12 noiembrie 1872; Galați – 2 august 1950). Născut la Galați unde tatăl său era profesor la Școala comercială, urmează cursurile la Liceul „Vasile Alecsandri” din Galați. Face studiile universitare și de specializare la Berlin și Halle,

⁶ În Basarabia, sub regim sovietic, în perioada 1940-1941, au fost distruse 13 biserici, 27 au fost transformate în cluburi, 48 de preoți au fost omorâți sau deportați. În Transnistria, situația bisericilor era mult mai gravă, după 20 de ani de prigoană și propagandă ateistă, era un singur preot și acela la Odesa. Bisericile dintre Nistru și Bug au fost dărâmate sau transformate în cluburi sau magazine.

⁷ *Curajosul arhimandrit Scriban din București*. În: Logos.



August Scriban

unde în anul 1902 și-a luat doctoratul în Litere. În anul 1903, îl găsim profesor la Buzău, unde locuia, cum avea să mărturisească, pe strada Salvării nr. 7. Profesor de limba latină la Liceul „Negruzzi” (internat) și la Liceul Militar din Iași. August Scriban a publicat: *Gramatica limbii române pentru folosița tuturor* (Institutul de Arte Grafice „Viața Românească”, București, 1925).

Cu un așa arbore genealogic nu este de mirare faptul că August Scriban abordează de unul singur o lucrare dificilă, care nu este la îndemâna oricui: *Dicționarul limbii române*, care va apărea cu mari dificultăți pe care le va mărturisi autorul tot în *Precuvântare*.

II. Ce l-a determinat pe August Scriban să redacteze un *Dicționar al limbii române*?

Preocupări avea din studenție (1893), când selecta cuvinte din cărțile citite. Dar avea la îndemână în biblioteca familiei dicționarele lui „Lazăr Șăineanu, Damé, Tiktin, Cihac, Hasdeu, Lambrior, Gaster, Filipidi, Nădejde, Weigand, Densușea-

nu, Candrea, Pușcaru, Pascu, Bogrea, Larousse”⁸, așa cum avea să consemneze în *Precuvântare*.

Dicționarele pe care le pomenește August Scriban și altele pe care le-a omis sunt următoarele:

ASACHI, Gh. *Lexicon de conversație*. Iași: Institutul Albina, 1842.

STAMATI, Teodor. *Dicționăraș românesc de cuvinte tehnice și altele greu de înțeles*. Iași: Tipografia Buciumului Român, 1851.

BĂLĂȘESCU, Nifon. *Dicționarul româno-francez*. București: Tipografia Mitropolitului Nifon, 1859.

PONTBRIANT, Raoul de. *Dicționar româno-francez*. București, 1862.

ANTONESCU, G.M. *Dicționar rumân. Mic repertor de cunoștințe generali...* București: Imprimeria Națională, 1862.

LAURIAN, A.T.; MASSIM, I.C. *Dicționariul limbei romane*. București: Noua Typographia a Laboratorilor Romani; Tomul I, 1871; tomul II, 1876; Glossariu, 1871.

HASDEU, B.P. *Etymologicum Magnum Romaniae. Dicționarul limbei istorice și poporane a Românilor*. Tom. I, 1886; tom. II, 1887; tom. III, 1893. București: Stabilimentul Grafic I.V. Socecu.

COSTINESCU, Ion. *Vocabular româno-francez*. București, 1870.

DAMÉ, Frédéric. *Nouveau dictionnaire roumain-français*. Vol. I-IV. București: Imprimerie de l'État, 1893-1895.

ȘĂINEANU, Lazăr. *Dicționar universal al limbii române*. Ediția I, 1896; ediția II, 1906; ediția III, 1914; ediția IV, 1922; ediția V, 1925; ediția VI, 1929. Craiova: Ed. Samitca și Scrisul Românesc.

DIACONOVICI, C. *Enciclopedia română*. Tomul I, 1898; tomul II, 1900; tomul III, 1904. Sibiu: Editura și tiparul lui W. Krafft.

PUȘCARIU, Sextil. *Dicționarul limbii române*. Tomul I, 1913-1940; tomul II, 1934-1948. București: Tipografia Ziarului Uni-

⁸ SCRIBAN, August, op. cit., p. 15.

versul. În anul 1948 dicționarul Academiei Române, comandat și finanțat de Regele Carol I, începând cu anul 1884, a ajuns după 64 de ani la cuvântul *lojniță*...

CANDREA, I.A.; DENSUȘIANU, Ov. *Dicționarul etimologic al limbii române. Elemente latine*. București: Ed. Socec, 1907-1914.

DAMÉ, Frédéric. *Nouveau dictionnaire roumain-français... comprenant le lexique roumain-français et français-roumain de la terminologie paysanne*. București: Librăria Socec & Cie, 1900.

CANDREA, I. Aurel; ADAMESCU, Gh. *Dicționarul enciclopedic ilustrat*. Partea I. *Dicționarul limbii române din trecut și de astăzi* de I. Aurel Candrea; Partea II. *Dicționarul istoric și geografic universal* de Gh. Adamescu. București: Editura Cartea Românească, 1926-1931.

Până în 1939, când a fost publicat dicționarul lui August Scriban, el avea drept model celebrul dicționar al lui Lazăr Șăineanu (prima ediție 1896), pe care autorul periodic îl îmbunătățea și scotea o nouă ediție (1906, 1914, 1922, 1925, 1929). Utilizând acest dicționar, a constatat „un mare număr de greșeli (după cum și alții vor găsi la mine!). Totuși, așa cum este, niciun cărturar nu se poate lipsi de dicționarul lui, pe care mulți l-au ridiculizat, dar niciunul nu s-a apucat să facă altul mai bun”. Cu multă eleganță și respect a scris despre munca neobosită a filologului Lazăr Șăineanu, fost student al lui B.P. Hasdeu.

Merită a fi citată și mărturisirea de credință cu care s-a obligat la o muncă științifică enciclopedică, dificil de descris și de definit, în care modestia capătă valențe patriotice: „Dintre Români, eu îs singurul care, fără subvențiuni, ci îndemnat numai de un adânc cult al patriei, am terminat un dicționar de acest fel! Primească-l Patria ca un omagiu al imensei iubiri pe care i-o păstrezi!”

Modul în care a lucrat acest dicționar este mărturisit cu lux de amănunte și redă

atmosfera acelor timpuri, dar și perseverența cu care a tratat deslușirea fiecărui cuvânt: „Ce-am găsit la alții și mi-a plăcut mie am luat și am turnat aproape neschimbat în dicționarul meu. Astfel, ca un omagiu pentru cultura franceză, am tradus din *Larousse* cuvânt cu cuvânt definițiunile științifice și altele, ceea ce l-a făcut pe un ignorant invidios să susțină că-l *plagiez pe Larousse! O, sancta simplicitas!* Tot așa am *plagiat* din Șăineanu, din Damé, din Tiktin, din Candrea, din dicționarul Academiei! De ce să fi schimbat zadarnic ceea ce am găsit bun?”

„Am insistat foarte mult asupra etimologiilor, pe care le consider indispensabile pentru stabilirea înțelesurilor. Deși căutarea lor mi-a luat foarte mult timp, totuși nu m-am putut astâmpăra decât atunci când orice urmă li se pierde în desigurile codrilor, zăvoaielor și stufăriilor. De multe ori, după ani întregi de urmărire zădarnică, m-am înturnat la o urmă părăsită de alții sau de mine și, armat cu alte observațiuni și descoperiri (de exemplu, cu dicționarul lui Berneker⁹), am continuat urmărirea până la găsirea originii cuvântului. Ce plăcere atunci!”¹⁰

„Am întrebuițat ortografia fonetică scriind cuvântul așa cum se pronunță, nu falsificând limba!”

„Dicționarul trebuie să dea și accentul, cum face Tiktin, Academia, Candrea și Densușianu. Dar Tiktin nu este pentru marele public, ci pentru erudiți, iar Academia de asemenea. Șăineanu, la care aleargă marele public, nu dă accentul. Eu, ca să redau adevărata pronunțare dau și accentul.”¹¹

⁹ Erich Berneker (1874-1937), lingvist german cu o teză de doctorat despre limba veche germană. A elaborat un dicționar etimologic slav în contextul familiei limbilor indoeuropene, nefinalizat (*A-Mor*; 1908-1913).

¹⁰ SCRIBAN, August, op. cit., p. 15.

¹¹ *Ibidem*, p. 16.

III. Care era scopul urmărit de August Scriban, când a redactat acest dicționar?

La această întrebare autorul mărturisește într-un capitol din *Precuvântare* cu explicații interesante, dar care scot în evidență o credință nemărginită în moștenirea latină ca o sevă sănătoasă pe care românii trebuie să o cultive și să o prețuiască: „Scopul meu este să dau Românului o carte care să-l facă mai cult și să-i dezvolte conștiința națională, iar numeroșilor străini care au nevoie și vor să învețe românește să le dau o carte care să le arate adevărata limbă românească și să nu-i descurajeze prin felul anarhic și greșit în care este scris. Dorința mea este ca acest dicționar să pătrundă până în ultimul sat românesc, adică de la Tisa până dincolo de Nistru, până la Bug sau chiar până aproape de Nipru (căci și pe acolo-s Români!), până în Serbia, până în Bulgaria și în toată Peninsula Balcanică, până în Istria și chiar până la Românii din America. Doresc ca *românimea nemuritoare* să aibă această carte ca o oglindă în care să se uite și să rămână uimită când va vedea ce frumoasă este și ca o *Evanghelie* pe care, cu ochii lacrimați de bucurie, i-o trimite un modest apostol și un înverșunat străjer al limbii românești! Pentru această nemărginită plăcere mi-am sacrificat o mare parte din tinerețe (sacrificiu care pentru mine a fost un deliciu) și aștept cu încredere freământul de mulțămire pe care mi-l vor trimete munții, codrii, râurile și mormintele aceluia care au luptat pentru înrădăcinarea graiului românesc! Încrăzător și nepăsător de ridiculizare ca și Don Quijote, cred că voi contribui prin opera mea să fac ca românimea să ridice cu mândrie capul și să vorbească ostentativ românește acolo unde alte limbi împiedicau expansiunea limbii românești. Vreau să contribui a face ca Românul să-și iubească limba mai mult decât viața și ca niciun lucru lumesc (bani ori

glorie deșartă) să nu-l facă să-și uite limba ori să permită copiilor să se înstrăineze de limba românească, fiică a limbii latine, care a fost cea mai frumoasă și mai impunătoare limbă din câte a făcut Dumnezeu pe pământ! Urmașii Romei, aduși de Traian în Dacia și puși ca strajă a Romei, trebuie să-și dea seama de marele rol pe care-l au de îndeplinit! Vechile năvăliri ale barbarilor și actualele tendințe ale urmașilor lor arată lămurit că Românii trebuie să se consolideze puternic în hotarele vechii Dacii. Această consolidare nu se poate face de cât prin *muncă și ordine*. **Școala românească** să fie o cetate! Fiecare Român să știe cine este! Să știe că face parte din marele neam al Romanilor și că nu se poate arăta demn de acest nume decât prin *muncă temeinică, ordine, disciplină, economie și seriozitate!*¹²

Această impresionantă mărturisire de credință a fost scrisă de August Scriban în august 1928, indicând și locul unde a fost redactată, punând astfel o pecete pe un hrisov nemuritor: stradela Manolescu, nr. 4, Iași.

IV. Care au fost etapele istorice ce au influențat formarea limbii române?

Cum era firesc, August Scriban avea să amintească sistematic toate popoarele migratoare mai mici sau mai mari, care au influențat formarea limbii române, dintre care multe au dispărut. Este o trecere în revistă presărată cu date istorice remarcabile care scot în evidență erudiția autorului. Influențele barbare ale sciților, sarmaților și galilor sunt exemplificate cu unele cuvinte rămase de la aceste popoare precum: Don, Nipru, Nistru, Prut (de la sciți).

Perioada romană și post-romană este tratată cu detalii istorice interesante. Venirea goților, hunilor, gepizilor, avarilor, slavilor și a bulgarilor este etapizată și descrisă cu multe elemente esențiale din această perioadă

¹²Ibidem, p. 18.

istorică. O ultimă etapă o constituie venirea ungarilor, pecenegilor, mongolilor, tătarilor și în final a turcilor. Aceștia sunt în general barbarii care s-au vânturat prin Dacia și au dispărut plecând („Apa trece, pietrele rămân”), ori, așa cum avea să consemneze August Scriban, citându-l pe Mihai Eminescu, „s-au făcut toți o apă și-un pământ”¹³.

V. Cum s-a format limba română?

Trebuie să ținem cont de faptul că acest dicționar era finalizat în anul 1913, când studiile privind formarea limbii române erau relativ limitate și acum după 100 de ani apar teorii care bulversează întreaga concepție crezută ca fiind definitivă.

În viziunea lui August Scriban, limba română este „urmașa limbii latine adusă de Romani în Dacia și modificată sub influența mediului, a timpului și a incluziunilor suferite din partea altor limbi”¹⁴.

În prezent, lingviștii nu reușesc să ofere o explicație credibilă a faptului că limba română este vorbită de secole și în regiunile care nu au fost niciodată cucerite de romani. Din întregul teritoriu al Daciei, numai 1/5 a fost cucerită de romani. Dar și faptul că o administrare romană de numai 165 de ani a făcut posibilă dispariția limbii vorbite de traco-daci și în aceste condiții limba latină să se impună atât de repede și să se generalizeze pe întregul teritoriu al Daciei ne determină să reevaluăm această teorie.

Ultima teorie care susține că limba latină are la bază o limbă vorbită în Tracia este vehiculată chiar din interiorul Vaticanului. Plăcuțele de la Tărtăria sunt o mărturie care necesită o cercetare temeinică și multidisciplinară.

Un studiu recent, efectuat de dr. Mihai Vinereanu, susține faptul că 58% reprezintă fondul prelatin sau traco-dac al limbii române. Concluzia acestui cercetător: „Limba traco-dacică este adevărata prede-

cesoare a limbii române și nu latina cum se crede îndeobște.”¹⁵

O nuanță interesantă o abordează August Scriban atunci când afirmă: „Dialectul Macedo-Românilor este mai arhaic din cauză că este mai vechi, iar cel al Daco-Românilor este mai evoluat pentru motivul că este mai nou cu câteva sute de ani.”

Referindu-se la elementul autohton, autorul dicționarului afirmă: „Un popor care adoptă altă limbă, păstrează ceva din vechea pronunțare. Astfel, noi avem o pronunțare deosebită de a italienilor și a francezilor, ba chiar de a fraților noștri Macedoneni. Dacă observi bine, constați că Moldovenii, mai ales cei din nord, vorbesc cu gura mai strânsă și seamănă la pronunțare cu Rutenii, căci, fără îndoială Moldovenii au asimilat un mare număr de Ruteni, și de acolo s-a născut gluma: «Tata Rus, mama Rusoaică, Numai Ivan Moldovan!» Când te uiți la casa de bârne a muntenilor și la îmbrăcămintea lor, este imposibil să nu recunoști tablourile de pe Columna lui Traian.”¹⁶

Influența elementului latin în viziunea lui August Scriban este mărturisită astfel: „Temelia limbii noastre este constituită de elemente latine pe care s-au depus și elemente străine. Dar care strat al limbii latine a devenit limba românească? Nu stratul dialectic (latina populară), nici stratul limbii literare, ci stratul limbii comune, al limbii cotidiene, al negustorilor, armatei, funcționarilor și colonilor.”¹⁷

VI. Dialectele limbii române în viziunea lui August Scriban

Argumentele aduse de autorul dicționarului atunci când se referă la originea dialectelor are o anumită logică care se bazează pe evenimentele istorice. Pentru a exemplifica originea acestor dialecte la alte popoare, precum Franța, el vine cu ar-

¹³ Ibidem, p. 28.

¹⁴ Ibidem, p. 29.

¹⁵ VINEREANU, Mihai. *Dicționar etimologic al limbii române*. București: Tipografia CNI Coresi SA, 2009.

¹⁶ SCRIBAN, August, op. cit., p. 30.

¹⁷ Ibidem, p. 32.

gumentul decisiv al distanței dintre Franța și Canada, unde se vorbește un dialect al francezei. „Tot așa limba română din Peninsula Balcanică și din Dacia, fiind despărțită de slavi, au apărut tendințele dialectale, care au crescut cu timpul. Potopul slav a înecat-o și nu au mai rămas decât Macedo-românii.”¹⁸

August Scriban nominalizează trei dialecte: „Cel din Dacia (actuala Românie), cel din Macedonia și cel din Peninsula Istria. Cel mai important este cel din Dacia (daco-românesc), vorbit de 15 000 000 de Români și de vreo 4-5 milioane de străini din hotarele actualei Românie și de peste hotare, unde se mai află încă și mai mulți Români, și anume: peste 500 000 dincolo de Nistru, vreo 80 000 în Bulgaria, vreo 250 000 în vechea Serbie și mai multe zeci de mii în Banatul rămas Iugoslaviei și în Ungaria.” Referindu-se la dialectul macedo-român, autorul face următoarea precizare: „Este vorbit de mai multe sute de mii de Români răspândiți prin Grecia, Albania, Iugoslavia și Bulgaria”. Dialectul isto-român este vorbit de „câteva mii de Români așezați în câteva sate de la poalele muntelui numit *Maggiore* de pe coasta Mării Adriatice. Aceste dialecte se aseamănă foarte mult între ele.”¹⁹

VII. Scrierea și pronunțarea corectă în viziunea lui August Scriban

Autorul dicționarului trece în revistă toate vocalele și consoanele pe care le studiază sub cele două aspecte: cum se scriu și cum se pronunță. În același timp, face referiri și la alte limbi europene tocmai pentru a delimita specificul limbii române, stabilind chiar anumite reguli privind modalitatea de scriere și pronunțare.

Referindu-se la numele proprii românești, susține cu tărie că trebuie să se supună acestor reguli precum se supun

numele comune. Interesantă este exemplificarea utilizată în acest caz: „Așadar, nu Christescu, Stephănescu, Theodorescu, Kretzulescu, Lahovary, Știrbey, Berindey, Cottescu, Poppescu, ci Cristescu, Ștefănescu, Teodorescu, Crețulescu, Lahovari, Știrbei, Berindei, Cotescu, Popescu. Noblețea nici nu crește cu y și cu alte zorzoane, nici nu scade fără ele!”²⁰

VIII. Prin ce se detașează dicționarul lui August Scriban de alte dicționare?

Dacă analizăm comparativ acest dicționar cu cel redactat de Lazăr Șăineanu, ediția V-a revizuită în anul 1925 (putem spune contemporană), și cu DEX-ul Academiei Române, ediția a II-a din 1998, putem constata anumite abordări practicate de August Scriban, altele decât cele etimologice, ortografia fonetică etc. Am selectat un număr de 13 cuvinte pentru a le analiza comparativ, după cum au fost explicate în cele trei dicționare:

Boier. A. Scriban explică acest cuvânt printr-un adevărat studiu care se întinde pe o pagină. După ce trece în revistă variantele din slavonă, turcă, rusă și maghiară, definește sensul acestui cuvânt: nobil, mare moșier, mare dregător. Figurativ este explicat prin: „Om generos, om de omenie: *boierul tot boier!*” Cu timpul boierii s-au împărțit în mai multe categorii: boieri de divan diferențiați în trei clase:

- boieri mari (ban, logofăt, spătar, postelnic, paharnic și vistiernic etc.);
- boieri care ocupau aceleași dregătorii, dar de al doilea rang: al doilea spătar, paharnic, vistiernic, stolnic, comis, medelnicer, clucer, sluger, jitnicer, pitar, șătrar, armaș etc.;
- boieri de clasa a treia, care erau al treilea postelnic, spătar, paharnic, vistiernic etc.

Sunt nominalizați și *boiernașii*; *curtenii* în Moldova și *roșii* în Țara Românească; *călăra-*

¹⁸ Ibidem, p. 45.

¹⁹ Ibidem, p. 44.

²⁰ Ibidem, p. 56.

șii și *darabanii*; *răzeșii* sau *moșnenii*, care formau legătura dintre poporul de rând și boierime. Boieria era ereditară, independentă de dragătorii, fiind un privilegiu de naștere.

Atunci când autorul se referă la meritele acestei categorii de populație, boierii, se distinge foarte clar o atitudine de recunoaștere a meritelor celor care au condus destinele acestui popor: „Dacă avem astăzi o patrie, o avem numai și numai fiindcă boierii cei vechi au știut, prin patriotismul lor, să ne-o păstreze (P.P. Carp, 1868). Dacă avem o țară astăzi, o datorăm, fără îndoială, în mare parte, în foarte mare parte, vitejiei, înțelepciunii, tactului politic și mândriei boierilor de odinioară (N. Iorga, Univ. 8/21 feb. 1916). Tot boierii sunt aceia care au zidit biserici, mănăstiri, spitale și școli și au scris cronici.”²¹ Se poate observa dorința autorului de a consemna sursele utilizate precum: Academia Română, C.C. Giurescu, N. Iorga sau P.P. Carp.

Lazăr Șăineanu definește lapidar denumirea de *boier*: „Odinioară nobil.” Nominalizează categoriile de boieri și încheie prin următoarea observație: „În trecut, titulatură reverențioasă, azi, ironică.”²²

Dicționarul explicativ al limbii române (DEX-ul), editat de Academia Română, este și mai concis când este vorba de boieri: „Mare stăpân de pământ; persoană din aristocrația feudală, nobil. Titlu de politețe adresat persoanelor înstărite, celor cu funcții administrative.”²³

Evreu. După ce trece în revistă mai multe caracteristici ale evreilor, autorul dicționarului prezintă o statistică a evreilor în Europa și America, fără să indice de data aceasta sursa: „În 1911 erau în Europa 8 853 599 evrei, dintre care în

Rusia 5 215 805, în Germania 600 862, în fosta Austro-Ungarie 2 076 388, în Franța 100 000, în Italia 35 617, în Spania 2500, în România veche 266 653 (în realitate trebuie să fi fost aproape 500 000), în Turcia europeană 106 978, în Portugalia 1200, în Suedia 32 012, în Serbia 5729, în Bulgaria 37 653, în Elveția 12 366, în Grecia 8350, în Danemarca 3176, în Norvegia 641, în Belgia 15 000, în Anglia 237 860. Restul, până la vreo 14 000 000 trăiesc în America și-n celelalte continente.”²⁴

În dicționarul lui Lazăr Șăineanu găsim o interesantă explicație pentru cuvântul *jidov*: „Jidan; jidovul rătăcitor, personaj din legendele medievale numit și *Ahasverus*, condamnat a rătăci până la sfârșitul lumii, fiindcă insultase pe Iisus purtându-și crucea în spinare.”²⁵

Francmasonerie. Este descrisă de autor cu detalii ce caracterizează această societate: „O societate secretă, răspândită în toată lumea și ai cărei membri se recunosc după anumite semne. Francmasonii se consideră frați între ei și trebuie să se ajute oriunde, independent de națiunea ori clasa socială din care ar fi unul ori altul... La început, în sec. al VIII-lea, era o societate de arhitecți, de la care azi nu se mai păstrează decât instrumentele de construit, luate ca simbol. Secțiunile societății lor se numesc *loji*: *loja masonică din Galați*”²⁶. De remarcat este și faptul că autorul indică: „Pentru mai multe amănunte, vezi cartea *La Francmaçonnerie, Secte juive née du Talmud*, scrisă de I. Bertrand, Paris, 1908, librăria Bloud, rue Madame, 4.” Exemplul de lojă este ales orașul în care s-a născut autorul, Galați.

Lazăr Șăineanu explică foarte concis și credem insuficient acest cuvânt: „Asociațiune filantropică ai căror membri se recu-

²¹ Ibidem, p. 184.

²² ȘĂINEANU, Lazăr. *Dicționar universal*. Ed. a V-a. Craiova: Ed. Scrisul Românesc, 1925, p. 70.

²³ Academia Română. *Dicționarul explicativ al limbii române*, Ediția a II-a, Ed. Univers Enciclopedic, București, 1998.

²⁴ SCRIBAN, August, op. cit., p. 714.

²⁵ ȘĂINEANU, Lazăr, op. cit., p. 346.

²⁶ SCRIBAN, August, op. cit., p. 525.

nosc după anumite semne și care promit a păzi inviolabil secretul ordinului”²⁷.

DEX-ul Academiei este la fel de sărac în explicația acestei societăți care merita o înțelegere mai complexă: „Asociere secretă răspândită în diverse țări, ai cărei membri, organizați în loji, sunt adepții principiului fraternității și se recunosc între ei prin semne și embleme.”²⁸

Jubileu. A. Scriban definește acest termen cu date istorice interesante: „Sunet de corn, prin care se anunță jubileul. La vechii evrei, o solemnitate celebrată la câte 50 ani, când se iertau datoriile și se eliberau sclavii. La catolici, indulgența deplină, solemnă și generală acordată de papi la început (din anul 1300) la câte 100 ani, apoi la câte 50 ani, iar azi la câte 25 ani. Sărbătoare aniversară solemnă nu numai la împlinirea a 50 ani, precum Jubileul de 40 ani de domnie a regelui Carol I al României în anul 1906.”²⁹

Lazăr Șăineanu se apropie cu definiția dată de autorul dicționarului, plasând-o în actualitate la final: „Sărbătoare în vechime la evrei, odată la 50 ani, când se iertau datoriile și se eliberau sclavii; la catolici, al 25-lea an când Papa dă credincioșilor indulgență pleneră, festivitate cu ocaziunea împlinirii a 50 ani de căsătorie.”³⁰

Dicționarul Academiei devine excesiv de concis prin explicația oferită: „Sărbătorire a împlinirii unui număr de ani (de obicei cincizeci) de la producerea unui eveniment important.”³¹

Patrie. Dacă cele trei dicționare de data asta sunt în totalitate de acord cu definiția dată: „Țara în care te-ai născut”, A. Scriban mai adaugă un detaliu important pentru el: „Orașul, localitatea în care te-ai născut: *Galații sunt patria mea.*”³²

²⁷ ȘĂINEANU, Lazăr, op. cit., p. 257.

²⁸ Academia Română, op. cit., p. 397.

²⁹ Ibidem, p. 717.

³⁰ Ibidem, p. 347.

³¹ Academia Română, op. cit., p. 549.

³² SCRIBAN, August, op. cit., p. 943.

Snob. Cuvântul provine din engleză, și autorul îl explică astfel: „Se zice că la universitatea din Cambridge, după numele studenților nenobili, se scria *sine nobilitate*, din latină *fără boierie*, prescurtat *snob*, și de aici înțelesul actual. Acela care admiră fără să priceapă și se preface că pricepe.”³³

Submarin. O interesantă incursiune pe jumătate de pagină a istoriei submarinelor începând cu anul 1580, când englezul Bourne a încercat să construiască un submarin și terminând cu Gouber, care imagina în 1885 un submarin de cinci metri cu o elice antrenată de un motor electric cu pile³⁴.

Sufletar. Un cuvânt care nu se regăsește în cele două dicționare, dar pe care A. Scriban îl consemnează în dicționarul lui cu mențiunea de rar, cu sensul de „holtei, burlac, adică: *acela care n-are decât grija sufletului lui*”³⁵.

Tabac. Dacă cele trei dicționare definesc acest cuvânt unitar precum: „Praf de tutun, pe care unii (mai ales bătrânii) obișnuiesc a-l trage pe nas”, A. Scriban face o trimitere la o carte pentru o informare mai complexă. Lucrarea citată este *Monographie du tabac* de Ch. Fermond, Paris, Imprimerie Centrale de Napoléon Chaix, rue Bergère 20, 1857, p. 17³⁶. O adevărată istorie este menționată la explicația cuvântului *tutun*.

Tipografie. Este un bun prilej pentru autor să facă o incursiune în istoria tipografiei, începând cu xilografia întrebuițată de chinezi, încă din sec. al VI-lea. Sunt menționați mai mulți tipografi începând cu Gutenberg (1437), Fraust (1450), Petru Schöffler, Ulrich Gering, Martin Krantz, Mihail Friburger (1469). În secolul al XVI-lea, tipografiile lui Aldo Manuzio din Veneția, a lui Giunti din Florența, a lui Froben din

³³ Ibidem, p. 1216.

³⁴ Ibidem, p. 1258.

³⁵ Ibidem, p. 1262.

³⁶ Ibidem, p. 1292.

Basel erau celebre. În România, vechile tipografii fură înființate de Matei Basarab în 1632 și de Vasile Lupu în 1640³⁷.

Tratat. Este remarcabilă modalitatea cum tratează autorul acest cuvânt prin exemplificare a nu mai puțin de 20 de tratate care vizează istoria Țărilor Române, începând cu tratatul semnat de Mircea cel Bătrân cu turcii în anul 1411, prin care se consemnează autonomia și faptul că turcii nu aveau voie să se stabilească în țară, în schimbul unui peșcheș de 3000 de galbeni turcești³⁸.

Tratatele semnate de autor sunt următoarele: 1) Tratatul lui Bogdan cu Selim I din anul 1511, cu acelea condiții ca precedentul, dar peșcheșul a crescut la 4000 galbeni turcești, 20 șoimi și 40 iepe de prăsilă; 2) Tratatul de la Carlovița din 1699 între Austria și Turcia, în care Austria capătă toată Ungaria, Slovacia și Ardealul; 3) Tratatul de la Prut din 1711 prin care Turcia lua mai multe teritorii Rusiei; 4) Tratatul de la Passarowitz din 1718 între Austria și Turcia prin care turcii cedau Austriei Banatul, Oltenia și o parte din Serbia; 5) Tratatul de la Belgrad din 1739 prin care Austria ne restituia Oltenia; 6) Tratatul de la Kiuciuk-Kainargi din 1774, prin care Moldova pierdea Bucovina în favoarea Austriei; 7) Tratatul de la Șiștov din 1791 între Austria și Turcia; 8) Tratatul de la Iași din 1792, prin care Nistrul devine hotar între Rusia și Turcia; 9) Tratatul de la București, din 1812, prin care Rusia obține de la Turcia Basarabia; 10) Tratatul de la Adrianopol din 1829, prin care Țările Române ajungeau iar în dependența Rusiei; 11) Tratatul de la Paris din 1856 între Rusia, Anglia, Franța, Turcia și Sardinia, prin care României i se restituie trei județe din sudul Basarabiei, iar Rusia renunță la protectoratul ei asupra Țărilor Române, care rămân numai sub suzeranitatea Turciei; 12) Tratatul de la Berlin din 1878

între Rusia și Turcia, prin care Turcia recunoaște independența României, iar Rusia ia fără voia României cele trei județe din Basarabia și îi dă în schimb Dobrogea cu un hotar deschis pentru un atac din partea Bulgariei; 13) Tratatul de la București din 1913, între România, Bulgaria, Serbia, Grecia și Muntenegru, prin care România își îndreaptă hotarul spre Bulgaria împingându-l dincolo de linia Turtucaia-Balcic, iar Bulgaria se retrage în mare parte din teritoriile cucerite de la Turci, care teritoriile revin Serbiei și Greciei; 14) Tratatul de la Versailles din 28 iunie 1919, între statele aliate și Germania; 15) Tratatul de la Saint-Germain din 10 sept. 1919, între statele aliate și Austria; 16) Tratatul de la Neuilly-sur-Seine din 27 noiembrie 1919, între statele aliate și Bulgaria; 17) Tratatul de la Trianon din 4 iunie 1920, între statele aliate și Ungaria; 18) Tratatul de la Sèvres din 10 august 1920, între statele aliate și Turcia; 19) Tratatul de la Lausanne din 24 iulie 1923, între statele aliate și Turcia.

Tricolor. Dicționarul Academiei Române tratează prea detașat și greu de acceptat acest cuvânt: „1. Care are trei culori, în trei culori; tricromatic; 2. Drapel cu trei culori; 3. Echipa reprezentativă românească din diverse ramuri sportive”, din care nu rezultă culorile drapelului național³⁹.

Lazăr Șăineanu este mai aproape de adevăr printr-o definiție comprimată, dar mult mai exactă: „De trei culori. Culorile naționale române: roșu, galben și albastru.”⁴⁰

A. Scriban explică acest cuvânt cu multă atenție: „Steag tricolor: tricolorul românesc. Se credea că tricolorul românesc a rezultat din contopirea steagurilor Țării Românești (roșu și galben) cu al Moldovei (roșu și albastru). În realitate, el a fost admis la 1834, sub Alexandru Ghica, ca steag al armatei române conform aprobării Turciei (generalul Radu Rosetti, în ședința

³⁷ Ibidem, p. 1320.

³⁸ Ibidem, p. 1334.

³⁹ Academia Română, op. cit., p. 1112.

⁴⁰ ȘĂINEANU, Lazăr, op. cit., p. 661.

Academiei din 29 decembrie 1929). La 1 septembrie 1862, Cuza distribuie tuturor regimentelor unificate tricoulul albastru, galben și roșu, pe care scria: *Honor et Patria*." Se remarcă și de data aceasta consemnarea sursei menționată de autor⁴¹.

Țigan. Este un alt cuvânt explicat de autor, apelând la istorie. După ce trece în revistă diferite denumiri practice în mai multe țări europene, autorul apelează la actele cele mai vechi unde apar sub numele de *Ațigani*, cea ce arată că numele ne-a venit prin Macedonia. Este considerat de autor: „Un neam de indieni vagabonzi răspândiți astăzi în lume. Figurativ este cunoscut ca om ordinar, nerușinat, trivial, pofticios, hoț și zgârcit. Ei au emigrat în sec. VI-X ca paria în Persia (de unde au luat muzica lor), în Asia Mică și în Egipt unde au stat mult timp și de unde le-a rămas numele de faraoni. Din Egipt și Asia Mică au emigrat în Peninsula Balcanică, de unde au și luat multe cuvinte grecești, mai ales din numere. Apoi s-au împrăștiat prin toată Europa, nordul Africii și vestul Asiei. Unii au fost aduși de tătari. În Țările Române au intrat pe la 1387 sub Vladislav Basarab și au ajuns robi fiind menționați într-un document de la 1387 ca robi ai mănăstirii Tismana. Ei se împărțeau în lăieți (adică vagabonzi), zlătari, rudari, fierari, căldărari, potcovari, lăcătuși, spoitori, lingurari, ciurari, ursari, netoți, lăutari ș.a., iar femeile chivuțe. În Țara Românească țiganii statului au fost emancipați de Alexandru Ghica la 1837, iar în Moldova de Mihail Sturdza la 1844. Cei particulari au fost emancipați la 1855 în Moldova și sub Cuza în Țara Românească. Numărul lor este de 7 500 000, dintre care 600 000 în Europa, și anume: 40 000 în Franța, 4000 în Anglia, 20 000 în Spania, 20 000 în Boemia, 200 000 în România veche și 316 000 în Turcia și Ungaria în anul 1914.” Sunt

caracterizați de autor ca „leneși la munca temeinică, pofticioși, bețivi, fumători, hoți, risipitori, fricoși, feroci când sunt în largul lor (vechii noștri călăi și hingheri), murdari la trup și la vorbă. Au pornire spre muzică și de acea mulți sunt lăutari. Orchestrele țigănești sunt renumite în toată lumea”⁴². Pentru o mai bună documentare, autorul recomandă două surse: *Les Tsiganes*, de Pop Șerboianu, Paris, 1930, și cartea lui M. Kogălniceanu, editată la Berlin în 1837.

Dacă ne referim la dicționarul lui Lazăr Șăineanu, constatăm o teamă de a explica acest termen. El se rezumă la următoarea frază: „Țigan, cel ce face parte din neamul țiganilor.”⁴³

Dicționarul Academiei nu este nici el mai explicit: „Persoană ce face parte dintr-o populație originară din India și răspândită în mai toate țările Europei, trăind în unele părți încă în stare seminomadă. Epitet dat unei persoane cu apucături rele.”⁴⁴

Zahăr. Este un alt cuvânt care l-a determinat pe autor să pună în valoare capacitatea acestuia de documentare, explicându-l printr-o istorie puțin cunoscută. Pentru început apelează la un proverb: „*Cine n-a gustat amaru, nu știe ce e zaharu*.” Patria zahărului de trestie este India. Prima știre autentică despre zahăr a fost adusă în Europa la anul 327 înainte de Hristos de doi generali ai lui Alexandru cel Mare, care povesteau că în India se face miere fără de albine. Această «miere» era sucul din trestie de zahăr. Acest suc s-a întrebuințat mult timp în stare lichidă, ca și mierea, numai în secolele III-IV după Hristos s-a inventat și răspândit metoda fabricării zahărului consistent. Cultivarea trestiei de zahăr și fabricarea zahărului s-a răspândit mai întâi în China și insulele Sonde. În secolul al V-lea după Hristos, zahărul se introduce și în Persia, de unde a trecut în Arabia (mai

⁴¹ SCRIBAN, August, op. cit., p. 1346.

⁴² SCRIBAN, August, op. cit., p. 1365

⁴³ ȘĂINEANU, Lazăr, op. cit., p. 646.

⁴⁴ Academia Română, op. cit., p. 1126.

ales după cuceririle arabului Omar, între 634-644). Apoi cultura trestiei de zahăr s-a răspândit în țările cucerite de arabi, în Cipru, Sicilia, Spania. Rafinarea zahărului se perfecționează mai ales în Egipt, al cărui sistem s-a menținut până pe la sfârșitul secolului al XVIII-lea. În urma cruciadelor din secolul al XI-lea, zahărul s-a introdus tot mai mult în Europa. Venețienii și Genovezii înființară în Siria și Palestina plantații de trestie și «fabrici de zahăr». Italienii îl duseră apoi în Germania și Austria. În secolul al XIX-lea, în timpul blocului continental, a început să se facă zahăr din sfeclă, care azi e principala plantă din care se scoate zahăr.⁴⁵

Lazăr Șăineanu și Academia Română explică acest cuvânt printr-o descriere sumară: „Substanță albă, friabilă, dulce la gust, ce se scoate din trestie și sfeclă de zahăr.”⁴⁶

Din exemplele citate putem trage o concluzie referitoare la modul de elaborare a dicționarului în care autorul a dorit să introducă, pe lângă explicațiile seci ale cuvintelor, și o informare istorică, care conferă o nuanță enciclopedică lucrării. Prin acest caracter enciclopedic se detașează de celelalte dicționare, sugerându-ne și motivația autorului de a elabora un dicționar cu forțe proprii.

IX. Eforturile autorului de a publica dicționarul

Așa cum avea să mărturisească autorul în *Precuvântare*, elaborarea dicționarului a durat „vreo douăzeci de ani și anume: în zece ani (cât asediul Troiei!) am terminat dicționarul (28 decembrie, stil nou, 1913), apoi l-am reluat de la început și l-am revizuit până la cuvântul *prost*, la care ajunsesem în noaptea declarării mobilizării noastre (15/28 august 1916). Atunci, cu gradul de căpitan, am plecat la regimentul meu

(al 5-lea de călărași), cu care, pe valea Buzăului, am intrat în Transilvania, iar după demobilizarea mea (1 aprilie 1918), am năpădit din nou pe dicționar terminând revizuirea și scormolind cu deliciu originile cuvintelor rămase nedescoperite, ceea ce am continuat a face până în ultimul timp.

În noiembrie 1913, apropiindu-mă de sfârșitul dicționarului (nerevizuit), am anunțat lui Iacob Negruzzi că-l pun la dispoziția Academiei, dacă vrea să-l publice. Deși i-am scris o scrisoare personală, el a pus un funcționar al Academiei să-mi răspundă oficial (nr. 2310 din 3 decembrie 1913) că Academia nu are bani și că „*cel mai natural lucru ar fi să mă adresez Ministerului Instrucțiunii*”.

Aici trebuie să facem o precizare actualizată care confirmă faptul că în prezent Academia Română nu răspunde la scrisorile oficiale adresate, precum solicitarea noastră de a primi o copie după acel document semnalat mai sus. Mai mult, nici intervențiile Bibliotecii Naționale a României nu au avut mai mult succes, după mai multe insistențe. Autorul dicționarului a continuat efortul de a găsi o soluție pentru a edita această lucrare remarcabilă, fiind profund dezamăgit de răspunsul Academiei Române. August Scriban avea să mărturisească în continuare: „N-am mai insistat și m-am adresat Ministerului Instrucțiunii în mai 1914. Ministerul, prin Casa Școalelor, a numit ca recenzor pe Ion Nădejde, care a primit însărcinarea cu adresa nr. 25146-F din 7 iunie 1914 și a răspuns la 17 mai 1915 încheind că *lucrarea mea e de foarte mare valoare și că tipărirea ei n-ar trebui să întârzie prea mult*. După ce mai trecu un an, Casa Școalelor, cu adresa nr. 18556-F din 18 iunie 1916, îmi răspunde scurt și cuprinzător că *nu poate întreprinde publicarea deoarece nu dispune de fonduri!* Semnat pentru Administrator: Indescifrabil. Șeful serviciului: G. Stănescu.

⁴⁵ SCRIBAN, August, op. cit., p. 1426.

⁴⁶ ȘĂINEANU, Lazăr, op. cit., p. 700.

Astfel au trecut peste doi ani pe când hârtia și tiparul nu ar fi costat decât vreo 20-30 de mii de lei. Dar oricât ar fi costat, statul trebuia să scoată banii necesari, căci era pentru cultura națională, era o armă de luptă!⁴⁷

August Scriban avea să mărturisească ambiția lui de a vedea dicționarul publicat refuzând oferte tentante de a colabora la un alt dicționar, sub patronajul Academiei Române. „După ce Filipidi⁴⁸ refuzase a mai lucra la dicționar, iar Ovidiu Densușianu refuzase și el, Academia se adresase lui Sextil Pușcariu. Dar mai era loc și pentru alții la asemenea lucrare gigantică. În ianuarie 1904, Tocilescu, venind să ție o conferință la Buzău, unde mă aflam eu atunci, profesorii liceului i-au oferit, la cercul didactic, un ospăț care s-a prelungit până la 4 dimineața, când el a plecat la București. Eu, care atunci trecusem de litera B, i-am adus manuscrisul și i l-am arătat. Surprins de această descoperire, Tocilescu, care tocmai căuta lucrători pentru dicționarul Academiei, îmi propuse să lucrez la dicționar. Totuși, am refuzat zâmbind propunerea lui Tocilescu cu aceste vorbe: *«După cum nu există intelectual român care să nu-și aibă Larousse-ul lui pe masă, tot așa vreau să nu existe intelectual român care să nu-și aibă Scribanul lui pe masă! De aceea, întâi să termin dicționarul meu, apoi vom vedea!»* Toți profesorii au rămas uimiți de indiferența cu care am refuzat asemenea onoare și mă îndemnau să primesc. Dar eu am rămas neclintit. Nimic nu m-ar fi putut abate din drumul meu drept, la capătul căruia vedeam scăpărând fulgerul victoriei.”⁴⁹

⁴⁷ SCRIBAN, August, op. cit., p. 14.

⁴⁸ Autorul, fiind consecvent cu teoria lui de a scrie numele personalităților fără „zorzoane”, menționează numele acad. Alexandru Philippide (1859-1933) așa cum se aude: Filipidi.

⁴⁹ SCRIBAN, August, op. cit., p. 15.

X. Publicarea Dicționarului Limbii Române

După toate intervențiile făcute în zadar, autorul continua să lucreze „ciopliind-o și retușând-o” ca pe o sculptură de mare valoare cu conștiința că va apărea în final. În anul 1930 A. Scriban face noi intervenții la oficialități, fiind în pragul pensionării, pentru publicarea dicționarului de unde primește același răspuns, lipsa banilor. Surpriza vine din partea Bisericii Catolice din Iași, care aflând de acest valoros dicționar, decide să ofere un ajutor de 500 000 lei⁵⁰. Pentru a înțelege mai bine conjunctura în care Biserica Catolică se implică într-un asemenea program, credem necesar să intrăm puțin în intimitatea culturală propagată de conducerea Episcopiei Catolice de la Iași.

Arhiepiscopul Alex. Th. Cisar a păstorit Dieceza de Iași în perioada anilor 1920-1924, după care a condus Arhidieceza de București, dar a rămas atașat sufletește de Iași, fiind „un mare iubitor de cultură și un animator al presei catolice. Prin numeroase mijloace, inclusiv materiale, arhiepiscopul a sprijinit publicațiile și multe lucrări ce au fost tipărite la Iași în perioada interbelică”⁵¹.

Monseniorul A. Gabor, rămas la Iași, avea să-i scrie în 3 august 1927 arhiepiscopului Cisar, fiind la curent cu un proiect

⁵⁰ *Lumina creștină*, Organ al Apostolatului Rugăciunii, iulie-august 1940, Institutul Grafic „Presa Bună” Iași, pag. 113. Aduc pe această cale mulțumiri Preasfinției Sale Petru Gherghel, Episcop Romano-Catolic de Iași și Prea Cucernicului părinte prof. dr. Dănuț Doboș pentru amabila și generoasa reacție de a-mi pune la dispoziție documente privind istoria apariției acestui dicționar, dar și importante informații referitoare la istoria Editurii „Presa Bună” din Iași.

⁵¹ DOBOȘ, Dănuț. *Repere culturale. Din istoria Institutului „Presa Bună” din Iași*. În: revista „Buletin istoric”, 2006, nr. 7, editată de Episcopia Catolică din Iași, p. 5.



Prima filă a *Dicționarului Limbii Române*

cultural al ministrului C. Anghelescu privind înființarea a 3000 de biblioteci populare sătești, de necesitatea distribuirii unor lucrări tipărite la Editura „Presa Bună” din Iași la aceste biblioteci⁵². Cu toate că lucrarea lui A. Scriban era cunoscută de personalități ale epocii, precum ministrul liberal V. Iamandi și Constantin Teodorovici, viceguvernatorul Băncii Naționale, nicio tipografie din Iași nu se arată interesată de tipărirea cărții. În aceste condiții A. Scriban apelează la tipografia Institutului „Presa Bună”, care s-a oferit să tipărească gratuit lucrarea. Mai mult, la 29 ianuarie 1936, autorul dicționarului îl roagă pe arhiepiscopul Cisar să intervină în problema hârtiei ce-i fusese refuzată de Oficiul de Hârtie din București⁵³. Arhiepiscopul a răspuns favorabil acestui apel „fiind extrem de interesat ca «Presa Bună» să aibă onoarea de

a tipări una dintre lucrările de referință ale literaturii române”.

Decizia de a publica acest dicționar avea la bază o analiză deosebit de riguroasă și profundă pe care arhiepiscopul Alex. Th. Cisar o făcuse, fiind impresionat de lucrare, pe care a catalogat-o „drept o muncă uriașă pentru propășirea culturii românești”. Dar să vedem care au fost argumentele publicării dicționarului, mărturisite la 30 septembrie 1940 unui ziarist de la agenția de presă „Meridian Press”:

„1. Lucrarea domnului profesor dr. August Scriban este munca unei vieți și frământarea trudnică, dar și rodnică a unui ideal; este o contribuție necesară și prețioasă ce a sporit puținele noastre dicționare cu o lucrare amănunțită de gen special. Autorul și-a atins scopul, și-a realizat idealul.

2. Lucrarea aceasta este binevenită din multe puncte de vedere: este foarte bogată prin numărul cuvintelor culese; este un studiu filologic intens; conține o comoară de expresiuni și citate; explică simplu și nimerit înțelesul și ușurează mult citirea cronicarilor și a autorilor mai vechi prin belșugul cuvintelor și variantelor ce nu se găsesc aiurea.

3. Părțile istorice și științifice sunt tratate cu deosebită atențiune și am aflat deseori lucruri interesante și originale în meșteșugită descriere, astfel că pot spune fără teamă că lucrarea în cauză este mult superioară cărții binecunoscute *Petit Larousse illustré*, cu toate că nu are încă o parte specială istorico-geografică, nici nu prezintă gravuri explicative.

4. De mare folos este intonația sau accentuarea pretutindeni indicată, precum și explicația tuturor expresiunilor figurate. Mulțimea acestor expresiuni figurate la diferitele cuvinte este ceva foarte instructiv și autorul merită toată lauda și admirația; îl felicit și-i mulțumesc.”⁵⁴

⁵² Ibidem, p. 6.

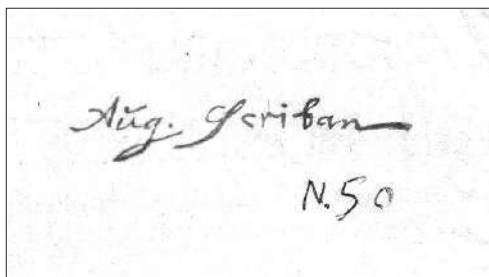
⁵³ Ibidem, p. 10.

⁵⁴ Ibidem, p. 11-12.

Efortul financiar pentru publicarea acestui dicționar, care necesita la nivelul anului 1940 o sumă de aproximativ un milion de lei, a fost susținut astfel: 500 000 lei oferiți de Biserica Catolică din Iași; 200 000 lei de la arhimandritul Iuliu Scriban, fratele mai mic al autorului; 100 000 lei susținuți de Banca Națională a României prin viceguvernatorul C. Teodorescu; 70 000 lei de la Ministerul Educației prin ministrul P. Andrei; și alte persoane sunt nominalizate, dar fără indicarea sumelor donate⁵⁵.

Tipărirea dicționarului s-a finalizat pe 20 iunie 1940, cu opt zile înainte de a pierde Basarabia. A fost cu siguranță o mare șansă, pentru că după această dată era puțin probabil să mai apară. Numărul exemplarelor tipografiate credem că a fost de 1250-1500, la un preț de 800 lei volumul. Primele 100 exemplare au fost numerotate și semnate de autor. Exemplarul studiat de noi are numărul 50 și a aparținut prof. I. Botez din Iași.

Se poate observa din prima pagină faptul că dicționarul este destinat: „*Pentru propaganda națională*”. A doua filă are drept motto: „*Închinat românimii nemuritoare*.” Tot pe a doua pagină apare un text patriotic versificat pe care autorul îl intitulează *Straja Nistrului*: „Sunt Român venit din Roma cu oștirea lui Traian / Ca să fiu pe totdeauna strajă Nistrului roman / Și s-arăt aceluia care va-ncerca să năvălească / De la care râu începe stăpânirea românească. / Ca să știe că-ntre Nistru, Tisa, Dunăre și mare / Se întinde România cu ale ei străvechi hotare, / Peste care niciodată nu va trece vreun dușman / Fără ca să țină minte ce-i Românul lui Traian! / Între aceste patru ape munca mea desfășura-voi, / Lumii, care mă privește, grâu și aur arăta-voi / Și ca bradul de la munte în bătaia vijeliei / Neclintit voi sta de pază la hotarul României. / Pentru ca Traian din ceruri, când



Autograful lui August Scriban
și numărul exemplarului

spre Dacia privi-va, / Să tresalte și să zică: ROMAE VIRTUS REDIVIVA! / Iar Italia, ca mamă, să rămână-n admirare / Că păstrăm și astăzi încă ale Daciei hotare!”

Următoarea pagină găzduiește *Harta României Mari* cu indicarea tuturor provinciilor. Ultima pagină din dicționar, fiind a 1448-a filă, este consacrată de autor recunoștinței celor care au contribuit financiar sau moral la apariția acestui dicționar:

„Mulțămire

După o așteptare de un sfert de secol cu dicționarul gata de tipar, am reușit în sfârșit să-l văd tipărit! Aceasta s-a putut face numai cu ajutorul onoratei Biserici Catolice din Iași (prin P.S. episcop Mihai Robu și monseniorul Dumitru Romilă), a fratelui meu Iulian (arhimandrit și profesor universitar), a Băncii Naționale a României (prin domnul viceguvernator C. Teodorescu), a Ministerului Educației Naționale (prin domnul ministru P. Andrei), a rezidenței Prutului (prin domnul prof. univ. Traian Ionașcu), a Primăriei Iașilor (prin domnul general Constantin Ionescu), a domnului medic și prof. univ. Ion Tănăsescu și a altor prieteni.

Plin de bucurie că mi-am văzut visul cu ochii, mulțumesc tuturor ajutătorilor, mai ales onoratei Biserici Catolice!

Mulțămesc și domnului Iuliu Mai (conducătorul tehnic al tipografiei bisericii catolice), care a avut mare rol în tipărire, la care au muncit următorii lucrători: Aureliu

⁵⁵ *Lumina Creștină*, op. cit., p. 112.

Vasiliu, D.C. Mazilu, Friedrich Sander, Lazăr Gheorghiu, Const. Georgescu, Gheorghe Apostol, Gheorghe Livință, Petru Hristidi, Const. Andreiescu, Iosif Ienei și Petru Savin.

Onoare Bisericii Catolice c-a contribuit la întărirea patriei noastre!

August Scriban”

XI. Editura catolică „Presa Bună” din Iași

În Dieceza de Iași s-a pus de mult timp problema editării unei prese în slujba credincioșilor catolici și nu numai. În perioada 1903-1911, apare la Iași *Calendarul catolic*, care prefață apariția viitorului Almanah *Presa Bună* din perioada anilor 1913-1916 și 1919-1948. În 1916, este publicat proiectul de statut al Societății Catolice „Presa Bună”. După opt ani, în 1924, se deschide Biblioteca „Presa Bună”, care devine Institutul „Presa Bună” în 1926, având funcția de editură. Scopul acestui institut rezultă din actul constitutiv dat de către episcopul Mihai Robu în data de 27 februarie 1928: „Institutul «Presa Bună» are drept scop editarea și răspândirea scrierilor bune cu conținut atât religios, cât și profan.”

Odată cu deschiderea, în anul 1924, a Bibliotecii „Presa Bună”, se tipăresc peste 100 de cărți precum *Viețile sfinților*, dar și articole doctrinare istorice, cronici despre evenimentele bisericesti, articole despre misionari, recenzii de cărți etc. Alegerea cărților ce urmau să fie publicate era de multe ori a unor persoane din afara editurii. Dintre cărțile editate la această importantă editură putem menționa următoarele: *Catolicii din Moldova*; *Universul culturii populare* (I.H. Ciubotaru); *Vizitarea generală a Bisericilor Catolice de rit roman din Provincia Moldova, 1646-1648* de Marco Bandini etc. Activitatea editurii cunoaște perioade bune, când sunt tipărite într-un tiraj mare reviste și cărți religioase și laice, dar stagnează în perioada de război și după instalarea re-

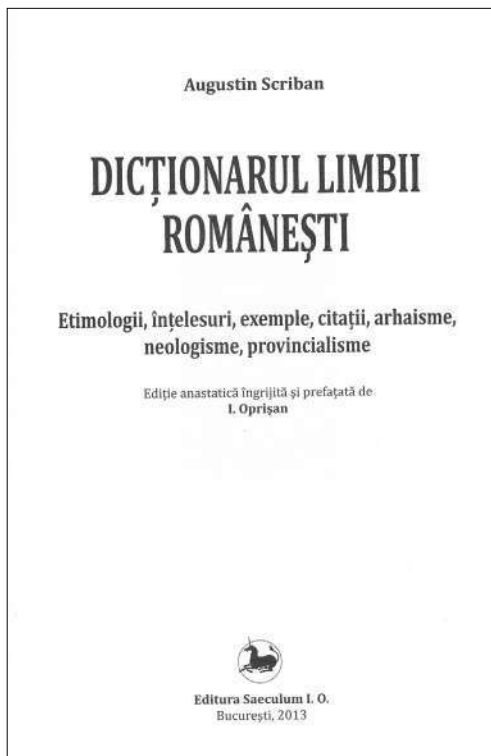
gimului comunist, când editura își încheiază activitatea⁵⁶.

XII. Ce s-a întâmplat cu acest dicționar după publicare?

Putem să presupunem că acest dicționar a fost achiziționat în mare parte de Ministerul Educației și distribuit bibliotecilor școlare și universitare. Alte exemplare au fost achiziționate de bibliotecile publice din județe și, în fine, o mică parte a ajuns la persoane particulare, dat fiind tirajul redus și vremurile tulburi care au urmat.

În prezent putem constata faptul că acest dicționar important a dispărut din bibliotecile universitare, școlare și județene. Raritatea lui ne îndeamnă să găsim o explicație plauzibilă. Faptul că acest dicționar afișează încă de la prima pagină un slogan patriotic: „Pentru propagandă națională” și este: „Închinat Românilor nemuritoare”, dar și poezia în care apare cuvântul *Nistru* și un îndemn de a nu ceda niciun petec de pământ, ne sugerează faptul că a deranjat guvernarea comunistă instalată după 1948. Evident, trebuie să asociem și harta *României Mari* din dicționar la acest complex de motive care în perioada anilor 1944-1964 era total interzisă. Sunt cunoscute epurările efectuate în bibliotecile publice, când au fost selectate acele cărți care deranjau politica comunistă. În cele mai bune cazuri, atunci când era vorba de un scriitor agreat de conducerea comunistă precum M. Sadoveanu, I. Creangă și M. Eminescu, se rupea porțiunea din copertă unde apărea *Editura Fundației Regale pentru Literatură și Artă*. Sunt cunoscute și devastările făcute la conacele boierești, unde toate cărțile erau azvârlite în curte. Sunt, de asemenea, mărturiile ale unor persoane care au asistat la selectarea cărților din biblioteca Liceului Comercial din Galați și

⁵⁶ Pr. Cornel Cadar, interviu publicat în *Lumea Catolică* din 24 mai 2007, p. 2-6.



Dicționarul limbii române,
ediție anastatică, 2013

care, după aceea, au fost arse în curtea liceului.

O surpriză plăcută este reeditarea acestui dicționar la Editura „Saeculum I.O.” din București în anul 2013. Este o ediție anastatică îngrijită și prefațată de I. Opreșan. Faptul că exemplarul pus la dispoziție de Biblioteca Academiei Române a fost un exemplar care a aparținut autorului, ne duce cu gândul la faptul că acel exemplar a scăpat de distrugere pentru simplul fapt că a fost depozitat pe un raft în care erau păstrate exemplarele donate de autor. Gestul de a reedita acest dicționar merită toate felicitările și în special celui care conduce această editură: domnul I. Opreșan.

Totuși trebuie să facem trei observații:

- afirmația exprimată în prefață de către I. Opreșan precum că August Scriban cunoștea mai multe limbi precum: „latina și greaca veche, vorbind curent italiana, franceza și greaca nouă, știind puțin rusa și germana (deși studiasse în Germania cinci semestre la Berlin și trei la Halle), August Scriban înaintează repede cu redactarea” este o greșeală. Autorul acestei afirmații nu a sesizat faptul că aceste limbi străine erau cunoscute de tatăl lui August, Romulus Sciban, afirmație semnalată de autorul dicționarului în prima pagină din *Precuvântare*. Nu rezultă din niciun document câte limbi știa August, dar cu siguranță era o personalitate cultivată care, evident, cunoștea mai multe limbi străine;

- I. Opreșan, în *Notă asupra ediției*, când se referă la soarta acestui dicționar afirmă: „Succesul de vânzare la apariție, tirajul mic, **distragerea** în anii comunismului a exemplarelor... a făcut ca *Dicționarul* să dispară aproape total, chiar din biblioteci...” În primul rând, cred că editorul a dorit să spună **distrugerea** în anii comunismului și nu *distragerea*... Afirmația că tirajul a fost mic, nu este susținut de o cifră concretă, este o presupunere gratuită, care poate fi adevărată dacă este însoțită de un studiu bine documentat;

- ce este mai grav este faptul că editorul I. Opreșan schimbă numele autorului acestui dicționar din **August** în *Augustin* și îl pozează chiar pe copertă și în alte cinci cazuri.

Cu toate aceste greșeli, trebuie să recunoaștem meritul incontestabil al editorului, chiar patriotic în sensul cel mai curat, de a reedita anastatic o lucrare de excepție atât de necesară studierii limbii române.

UN ALBUM MONUMENTAL

Mihai FLOAREA,
București

Abstract

The monography Româniile din jurul României by Vasile Șoimaru – highlights the significant aspects of ethno-linguistic continuity and offers indisputable testimonies of Romanian presence in the South and Central Europe. The theme is not only patriotic but also important economically, politically and strategically. A further ignorance of our roots, the expression of dissatisfaction, waiting for solutions – all these can no longer be considered actual. The cult and brave man, Vasile Șoimaru, is an example. He forces us to get out of passivity, to abandon our confort and to assume qualitative leaps. Reading this volume, we can conclude that the Romanian nation is on the way to regain self-awareness.

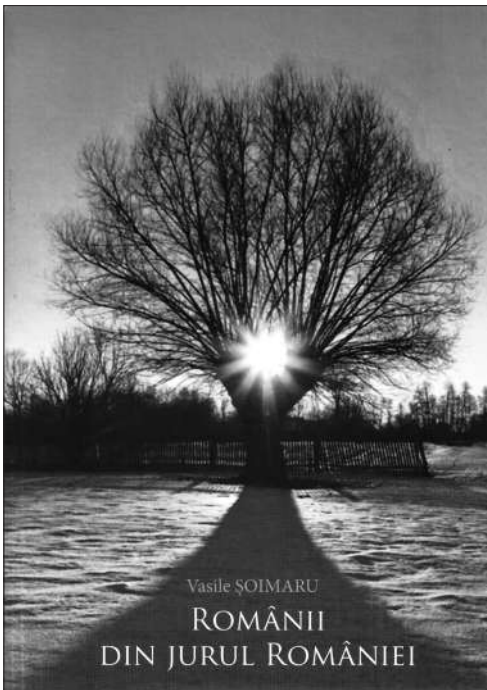
Keywords: *The Romanian around the Romania, monography ethnographics, ethno-*

linguistic continuity, conscience of nation, orthodox church, toponym, hydronym.

* * *

Prin **Româniile din jurul României. Monografie etnofotografică**¹, Vasile Șoimaru atrage atenția lumii civilizate contemporane asupra unui adevăr tulburător prin semnificațiile sale – mărturiile incontestabile ale continuității românității în această arie vastă central și sud europeană.

Ți se taie răsuflarea chiar și la o simplă răsfoire a prețiosului și – nu greșesc dacă scriu – **luxosului** album de 376 de pagini (20,8 x 27,8 cm), artistic realizat de un intelectual patriot, animat de exemplare sentimente și de avânturi nobile pe care am avut privilegiul de a-l cunoaște personal! Doar cei în necunoștință de cauză în privința originii și dăinuirii multimilenare², pe vastele spații ale așa-numitei Vechi



¹ Onești, Editura Magic Print, Chișinău, Editura Serbia, 2014.

² Prin aceste descoperiri [este vorba despre rezultatele cercetărilor arheologice din Lunca Dunării, mai exact din depozitul fosilifer de la Bugiulești – nota mea, M.F.], istoria pământului țării noastre și însăși istoria Europei capătă o vechime de circa două milioane de ani – afirma în 1963 arheologul dr. C. S. Nicolăescu-Plopșor (citată de prof. dr. Augustin Deac, în *Istoria adevărului istoric*, vol. I, Giurgiu, Editura Tentant, 2001, p. 31). Din fericire, luând-o înaintea adormiților noștri istorici oficiali (în cel mai bun caz ocupați cu „demitizările” ori cu publicarea unor articole „corecte politic” – a se citi: învechite și tributare unei viziuni timorate asupra originilor românimii –), există realizatori străini de bună credință care au dat la iveală seriile precum cele ce s-au putut accesa, de cei norocoși, la:

https://www.youtube.com/watch?v=_ReAcq6hog4;
https://www.youtube.com/watch?v=2TJTlvM_XtM;
<https://www.youtube.com/watch?v=i00OxovcpS8;>
<https://www.youtube.com/watch?v=BvbmJQFF92k;>
<https://www.youtube.com/watch?v=GqsQz9VOzT0;>

Europe³, a strămoșilor „celui mai numeros popor după inzi” (cf. Herodot), ori poate aceia măcinați, vai, de o încrâncenată reavoință pot ignora, pot fi indiferenți față de elementele comune precum limba, frumusețea portului, trăinicia datinilor, hărnicia, optimismul, ospitalitatea și puterea de adaptare a celor ce-și zic ori li se zice români / rumuni / valahi / vlahi / volohi / bolohoveni / moldoveni / basarabeni...

Probabil însă că multora nu le convine evidența și, de aceea, puși dinaintea acestor probe moderne, incontestabile, ale continuității etnolingvistice în spațiul carpato-danubiano-pontic preferă să folosească „arma” hîtru surprinsă printr-un lexem cu tîlc, împrumutat și înglobat ingenios-românește într-o ironică zicală, anume *a face pe niznaiul*. Nu ne trebuie

<https://www.youtube.com/watch?v=pJRVeCDFrNU>;
https://www.youtube.com/watch?v=EH4_CR-51JAO etc.

³ Între alții, Marija Gimbutas folosește această sintagmă, alături de Vechea Civilizație Europeană: *Curînd după introducerea unei economii producătoare de alimente în timpul mileniului al VII-lea* [î. Hr.], *sud-estul Europei s-a consolidat într-un bloc cultural cu rădăcini și o identitate a sa proprii. Acesta a fost un complex cultural cu desăvîrșire îndreptățit a fi considerat o entitate independentă, nicidecum o reflectare provincială a evoluțiilor Orientului Apropiat, ci o civilizație pe deplin echivalentă celor din Mesopotamia și Anatolia. [...]* *Spre a identifica această arie din sud-estul Europei drept o entitate separată în familia civilizației Lumii străvechi și, de asemenea, spre a o distinge de Europa Antică (denumire care desemnează de obicei civilizația clasică greco-romană și de Europa Preistorică, am folosit denumirea de Vechea Civilizație Europeană (Old European Civilization) propusă în 1971 la al optulea Congres internațional de științe preistorice și protoistorice de la Belgrad [...]* (cf. *Vechea Europă, 7000-3500* [î. Hr.]: cea mai veche civilizație europeană înainte de infiltrarea popoarelor-indoeuropene, *Terminologia*, în vol. Marija Gimbutas, *Civilizație și cultură. Vestigii preistorice în sud-estul european*, traducere de Sorin Paliga, București, Editura Meridiane, 1989, p. 52-53).

un efort mare de imaginație spre a circumscrie caracterial această specie vorbitoare, dar puțin gînditoare, dacă ținem cont că prima ediție a cărții, cea din 2008, a fost aproape ignorată, potrivit autorului: *„În Basarabia, ziarele guvernamentale n-au scris o vorbă despre cartea asta. Doar ziarele de opoziție au remarcat-o și cîteva instituții de presă din România. Pentru oficialii români, în schimb, cartea nu există. Nici Departamentul Românilor de Pretutindenii, nici Institutul Cultural Român nu au cumpărat vreun exemplar”* (cf. p. 354). Lăsîndu-i în plata Domnului pe acești inși obișnuiți să aștepte pînă mai ieri „indicații prețioase” de la vreun așa-zis „cîrmaci”, iar astăzi „semnale” și „recomandări” (la fel de prețioase!) de la „experți” aiuriți și famelici, spre a nu se abate, chipurile, de la „corectitudinea politică”, să ne referim la conținutul albumului datorat lui Vasile Șoimaru, pe care-l consider de maximă importanță nu atît pentru trecutul, cît pentru viitorul românilor.

Tema este nu numai patriotic-gene-roasă, ci și arzătoare economic, politic și strategic. Deși, pînă mai ieri, oficialii păreau să aibă alte priorități, judecînd după observațiile unei jurnaliste⁴, optimist fiind prin formația profesională, consider că rezultatele alegerilor din România și Republica Moldova din al douăzeci și cincilea an de la Revoluția din 1989 sînt de bun augur, iar reeditarea extraordinarului album o socotesc nu o simplă coincidență (căci, vorba părintelui Constantin Galeriu, *nimic*

⁴ „România tot timpul are probleme interne sau externe mult mai importante decît durerile românilor din jurul granițelor. Sînt mult prea suficienți cei 20 de milioane (sau cîți or fi rămas) de români din interiorul țării, de ce să-și mai bată capul Bucureștii și cu nenorocirii ăia care au rămas, după trasarea granițelor, în afară. Cu ei sau fără ei, viața celor din România este la fel...” (Eva Iova-Șimon, *Foaia românească*, din 25 februarie 2011, Jula, Ungaria) (cf. Vasile Șoimaru, *Români din jurul României...*, p. 267).

nu este întâmplător, totul e proniator), ci o lovitură de buzduhan necesară în gongul istoriei recente; de aici și necesitatea scrierii rîndurilor de față.

Cuprinsul este edificator: **Maramureșul istoric, Nordul Bucovinei și Ținutul Herța, Basarabia, Transnistria, Noua Serbie, Slavo-Serbia, Crimeea și Caucazul de Nord, Cadrilaterul și Valea Timocului bulgăresc, Valea Timocului și Banatul Sîrbesc, Aromânii, Istro-românii, Românii din Ungaria, Valahii slavizați din Cehia, Slovacia și Polonia, Urmele bolohovenilor în Galiția, Pocuția și Podolia, Copiii românii: de la poalele Caucazului pînă în Munții Stîncosi, Vestigii românești pe alte meridiane: Turcia, Italia, Austria, Țările Baltice, Kazahstan, Canada.** L-am reproduș aici nu numai ca pe un necesar *remember*, ci, aș îndrăzni, lăsînd imaginația cititorilor acestor rînduri să adauge la aceste toponimice și alte localități unde trăiesc temporar confrății lor din diaspora – anume în Italia, Spania, Anglia, Franța, Germania, Belgia⁵ ș.a.m.d. – ca pe

⁵ Am inclus pe listă și această țară nu numai gîndindu-mă la doi apropiați ai mei, ce locuiesc în Bruxelles, împreună cu familiile lor, anume pr. Bogdan Popescu (fiul nașului nostru, pr. Ion Popescu, de la Biserica Icoanei) și fiica mea, Daniela Liliana, ci mai ales la un alt minunat preot, slujitor la o mînăstire din Namur, situată la aproximativ 50 de km de capitala țării. Mă refer la pr. Ciprian Grădinaru (cf. PĂRINTELE CIPRIAN GRADINARU (Namur, Belgia) – sau RĂVNA PENTRU „RAIUL” FRĂȚIETĂȚII ÎNTRU HRISTOS în vecinătatea „Fiarei” europene. Model și inspirație pentru regasirea COMUNITĂȚII ORTODOXE AUTENTICE, astazi prea-uite... Publicat pe 20 august 2013 pe site <http://www.cuvantul-ortodox.ro/2013/08/20/parintele-ciprian-gradinaru-manastirea-namur-belgia-fratietate-comunitate-parohie-ortodoxa-constiinta-adamica-unitate-familia-ortodoxa/> (am păstrat grafia postatorilor – nota mea, M.F.). Îmi permit să preiau un fragment edificator din articolul citat spre a sublinia că în aceeași direcție a trezirii conștiinței de neam se înscrie și de-

un posibil cuprinzător și coerent program cultural-economic al românimii de pretutindeni pentru următoarele două decenii. A ne ignora în continuare rădăcinile; a ne complăce la nesfîrșit să ne tot plîngem de milă, așteptînd de aiurea soluții (i.e. „investiții”, „aprobări” și „implementări”); a ne lăsa periodic călcați în picioare de acei europeni ce cred că dețin monopolul prosperității, considerînd că ne-au făcut, pasă-mi-te, favoruri extraordinare primindu-ne în „familia europeană” (tratîndu-ne însă ca pe o biată Cenușăreasă, bună de amăgit cu poleiala și sclipiciul expuse la discreție prin supermarketurile ridicate precum ciupercile după ploaie!); a ne lăsa în continuare ademeniți aiurea de salarii mai bune lăsîndu-ne de izbeliște vetrele strămoșești, toate acestea (și altele la fel, pe care, renunțînd a le mai enumera amănunțit, le trec aici doar sub denumirea de „forme fără fond”) nu mai pot fi considerate de actualitate.

Iată că Dumnezeu ne trimite oameni culti, curajoși, jertfelnici, precum Vasile

mersul lui Vasile Șoimaru: „*Apoi, odată începută slujirea în mînăstire, imediat după cumpărare, în mai 2011, am căutat să punem și acestui loc, de la început, temelia pe care o găsec esențială oricărei comunități: **duhul de frățietate întru Hristos.** [...] Plecînd de la ideea canonului de obște și inspirat de cele pe care le-am citit la Sfinții închisorilor, despre cum se nevoiau să se roage chiar și în acele condiții de detenție, am propus comunității să facem la fiecare început de lună cîte o **candelă a rugăciunii.** Concret, în atîtea noți cîte putem acoperi, cei care pot dintre noi își «iau» cîte o oră în care să se roage – pentru ei și familiile lor, pentru obște, pentru lume, încercînd să nu lăsăm să se stingă rugăciunea niciun minut, vreme de mai multe noți. Cînd unul a încheiat și merge la culcare, un altul se trezește și aprinde **candela.** Ne-a adus multă bucurie și apropiere întru Hristos, căci e mult har în acele noți și te simți responsabil pentru obștea ta și pentru toți frații creștini care dorm la acea oră din noapte – fiind singurul, poate, care stă înaintea Domnului, în numele tuturor.”*

Șoimaru, care ne pot fi exemple în acest început de drum; împărtășindu-ne din experiența și opera lor, ei ne obligă să ieșim din pasivitate, să ne abandonăm comoditățile, să ne asumăm salturi calitative, renunțări și chiar sacrificii. Ni se cere mai întâi să luăm act de mesajul lor ardent, să-i lăsăm să se exprime plener; să ne deschidem, deci, fără prejudecăți, inimile și mințile, primindu-le darurile cu recunoștință. Apoi, urmîndu-le exemplul, sîntem chemați să ne schimbăm radical ca, odată cu aceasta, să putem modela altfel prezentul nostru și viitorul urmașilor.

Definitorie, pentru redobîndirea conștiinței de neam, este calea dreaptă, neabătută, prin lumea actuală, așa cum mi se pare tulburător redată în cea mai misterioasă dintre fotografiile albumului, anume cea dublă, de la pp. 34-35. Aici, pe un fundal patriarhal, mioritic, e proiectat în diagonală un dinamism calm, cu rezonanțe ancestrale. În pofida celor șase oi răzlețite, în care aș vedea o aluzie la fiii rătăcitori prin lume ai zilelor noastre, cele treizeci și șase țin poteca, merg ca pe o funie a speranței, către o țintă încă nevăzută, necuprinsă în fotografie, dar imaginabilă. Dacă 16% reprezintă, cifric, abaterea de la cale, rătăcirea, dezorientarea, e reconfortant că 84% reprezintă drumul drept, asumat de majoritatea vietăților **orientate**. Fiindcă îmi place să interpretez această fotografie și în cheia credinței, cei 84% de creștini ortodocși ar fi suficienți atingerii finalului dorit la scara națiunii – final mîntuitor, de va fi voia lui Dumnezeu. Deocamdată, așa cum ar rosti orice Tată / Mamă care-și vede venind fiul / fiica acasă, cu chip luminos: îmi spunea mie inima c-ai să găsești drumul, ori că ai să reușești..., scriu și eu, în acest final de paragraf: îmi spune mie inima că veți reveni la conștiința de neam, iubiți români!

Să folosim, așadar, prilejul înălțător oferit de Vasile Șoimaru!

Toponimele și hidronimele mîngîietoare au, multe, înflorituri diminutivele, sugerînd gînduri tot ca pe guri de rai: Apșa (desigur de la „apșoară”), Cernăuca (la fel ca Negruța, întrucît „cerna” înseamnă „neagră”, mai exact „de culoarea cernealii”), Toporăuți (unealtă familiară pădurilor, neapărat frumos împodobită – îmi imaginez!), Onuț (desigur, derivat de la Ion), Serafineț (pîrîu cu nume de ceată îngerească!), Ceremuș (rîu curgînd, după nume, molcom și șoptitor, lăsîndu-se adumbrit, la un anumit loc, de o mirabilă punte pe care, închizînd ochii, pășesc și o simt legănîndu-mi-se amețitor sub tălpi!), Căușeni (pasă-mi-te de la a face palma căuș, cînd vrei să-ți potolești setea, aflat pe cale), Frumușica (Veche sau Nouă – ce-ar mai putea fi de comentat dinaintea acestor evidente?), Perișoare (aluzie fără greș gîngăș-gustativă!) și încă multe altele, la fel de expresive: Grădinița, Țăchinăuca, Gorodnița ș.a.

Ce fel de locuitori să împodobescă, oare, cu memoria, intențiile și lucrul lor asemenea meleaguri? Iată, de sub fotografiile respirînd prospețime, frumusețe, speranță, optimism, cîteva prenume neaoșe: Ion, Ioan, Simion, Petre, Vasile, Vasalie, Ileana, Gheorghe, Marin, Maria, Octavian, Viorica, Dumitru, Lia, Constandin, Tudor, Teodor, Eva, Măriuța, Trifu, Catrina... Nu cumva s-or fi înstrăinat însă prin numele de familie, unii ca aceștia? Nicidecum, dacă judecăm după antroponimele Creangă, Pădeanu, Paulencu, Buzu, Iova-Șimon, Marc, Fodoreanu, Nanea, Adam, Șoșdean, Barbu, Dimitrievici-Cârcioabă, Iordăchescu, Suceveanu, Nicolaevici...

Cînd specificul locurilor și limba conlocuitorilor au covîrșit tăria indubitabilă a originii românești, emoționante compensații năvălesc neașteptat, bunăoară, dintr-un epitaf timocean: „Draghi / Dragi Dimitrijević Krčoba (1954-2007) DRAGHI, DRUMAȘULE / DRUM AI DRUMĂ-

IT / TOT PENTRU POPORUL TĂU IUBIT / CÎNTECE AI CÎNTAT / JOCURI AI JUCAT / ÎN-TRO (sic) HORĂ MARE / ȘA FRUMOASĂ / PETOȚ ROMÂNII AI CHEMAT... / MULCE-AI VRUT Ș-AI ÎNCEPUT / CIASU MORȚI CEA-N TRE-CUT" (...) (cf. p. 208).

Peste toate acestea, oameni și locuri, vorba teoreticianului tradiționalismului interbelic, Nichifor Crainic, vedem *arcuindu-se coviltirul de azur al Bisercii ortodoxe*. Astfel, dintre filele albumului îmi apar mai întâi zveltele biserici maramureșene din lemn din Apșa de Mijloc, din Apșa de Jos, din Alexandrovka, din Sokirnița și din Holodnoie. Degetele întîrzie să răsfoiască mai departe filele, iar privirile rămîn încă îndelung atrase cînd de noua Biserică „Sf. Nicolae” din Cernăuți, cînd de vechea biserică dedicată aceluiași mare și sfînt ierarh aducător de daruri, datată 1607, ori de mai „tînăra” Biserică „Sf. Gheorghe” (din 1783)... Las imaginația să mă poarte mai departe: îmbibîndu-mi sufletul în marea sărbătoare de la Boian (23 august 2009), după înconjurarea bisercii, merg să văd biserică și mormintele Hurmuzachilor de la Cernăuca, apoi mă las ademenit și poposesc la umbra falnicilor copaci din jurul Bisercii „Sf. Ilie” din Toporăuți, datînd din secolul al XVI-lea, ctitorie a domnitorului Miron Barnovschi. Intru mai departe în străvechiul lăcaș închinat Înălțării Domnului din Lujeni (1453-1455) și admir noua biserică din Chițmani a cărei imagine e vecină cu aceea a lăcașului ortodox din Valeva... Mînăstirea Creșciatic (1609), sobră, strînsă bine în chingi betonate și asfaltate, contrastează cu biserică din lemn situată în localitatea cu nume legendar, Dumbrava Roșie, expusă vesel din toate părțile luminii soarelui și asaltului ierbii. Bisericuțele sătenilor din Petriceanca și Sinăuții de Sus capătă replica bisercii Nașterea Sfîntului Ioan Botezătorul, construită de boierul Alexandru IIschi în 1792... La Davideni se află o veche

biserică din lemn cu acoperișul șindrilit amintind de cele maramureșene, iar la Șipotele Sucevei – una al cărui paroh a fost Iraclie Porumbescu, tatăl cunoscutului compozitor Ciprian Porumbescu. O maiestuoasă mînăstire construită la Bănceni e secondată de artistul fotograf de două biserici istorice din Molnița și Hreățca. Pe următoarea pagină biserică din Tîrnăuca, al cărei ctitor este Alexandru Sturza (1811), își dă binețe din înaltul zidurilor sale albe cu modesta biserică din lemn din Lucăuți. Verdele lăcașului din Serbineț intră în dialog cu marongălbuiul bisercii din Româncăuți, satul natal al eminescologului Constantin Popovici, după cum consemnează mereu informatul Vasile Șoimaru... Îmi închipui, apoi, cum lua parte la slujbe poetul Grigore Vieru, în vechea biserică din Pererita, Briceni... Catedrala din Bălți și mînăstirea Călărășăuca de la Nistru au în comun albastrul, în timp ce biserică proiectată de Alexei Șciusev din Cuhureștii de Sus are aspect strașnic de cetate medievală... Boierul Ștefan Leonard a ctitorit Biserică „Sf. Elisaveta” din Cubolta, în josul paginii fiind plasată fotografia bisercii ștefanieni din Putinești, Florești... De pe pagina următoare, realizînd un contrast minunat, prin fundalul verde-ntunecat al unei măguri împădurite, artistul ne aduce imaginea paradisiacă, galben-solar, a bisercii mînăstirii Saharna... Acuitatea privirii mi-e încercată, o filă mai departe, de contururile îndepărtate ale unei mînăstiri rupestre văzute din Transnistria, anume aceea de la Țipova, apoi ochii mi se odihnesc rotunjit sub bolta Catedralei din inima Chișinăului... Din fotografia panoramică a Trebujenilor de pe Răut îmi năvălesc azuriu turlele unui somptuos lăcaș sub care bănuiesc a fi început o slujbă de seară, în timp ce de pe pagina alăturată, grație obiectivului aparatului de fotografiat astfel fixat, încît sus rămîne

o fișie a bolții principalei porți, sînt invitat să intru, prin ușile larg deschise, în biserica mînăstirii Curchi (aici, la pagina 129, această imagine e încă o dovadă a înaltei măiestrii atinse de Vasile Șoimaru)... Biserica ansamblului de la Căpriană, ocupînd ambele pagini, apoi Biserica „Adormirea” din Horodiște, Călărași (datînd din secolul al XVIII-lea), culminînd cu impunătoarea Biserică „Sfînta Treime” din Onițcani, Criuleni, cu albastrul înstelat al acoperișurilor celor patru cupole din vîrfurile cărora țîșnesc sfințitor spre cerul adevărat crucile specific ortodoxe mă fac să rămîn, iarăși și iarăși, în deplină, liniștită admirare... Biserica „Adormirea Maicii Domnului” din Căușeni, cu sîngerul impresionant al picturii sale interioare, apoi incinta, semănînd a paraclis, de lîngă Cetatea Albă, unde s-au păstrat moaștele Sfîntului Ioan cel Nou de la Suceava, pînă la aducerea lor în fosta cetate de scaun a celui mai viteaz dintre domnitorii Moldovei, Sfîntul Ștefan cel Mare, constituie alte folositoare, meditative popasuri spirituale... La fel, Biserica „Sf. Nicolae” din Chilia Nouă, ctitorie a lui Vasile Lupu, cu o arhitectură originală, neverosimil alungită, ori mărețele catedralele „Sf. Nicolae” (1754) și „Sf. Gheorghe” (1809-1819) din Movilău-Podolsk, vechi ctitorii moldovenești, cărora le dă binețe, de pe pagina alăturată, Catedrala din Balta, cu minunatele ei dantelării ale acoperișului dominant albastru, alături de biserica din Handrabura, zugrăvită la exterior în culori solare, îmi apar ca binecuvîntări ale Proniei Cerești... Din trecutul transnistrean strigă către noi, a neputință, ruinele bisericii din Perișoare (azi localizată în Mardarivka, adică în comuna Mardari), dar se ițesc – slavă Domnului! – gătite ca niște mirese ale lui Hristos, bisericile satelor Grădinița (în limbajul rusofon: Gradinți) și Iasca... Mai departe, dintre copaci generoși, rîde spre soare biserica din Va-

lea Hoțului (azi Dolinskoie), sat cercetat și apoi immortalizat de echipa lui Anton Golopenția într-o monografie din 1942... Acestora li se adaugă biserica din Racova, cea din Novomirgorod (clădită în secolul al XVIII-lea), mîndra biserică din Suboțița și cea al cărei pridvor cu patru coloane amintește vag de un templu grecesc din Velikoserbulovka... Ce alt răspuns potrivit aș putea căpăta la această enumerare ce abia-abia mai încapă în acest paragraf decît un dangăt de clopot de la Catedrala din Bazargic (astăzi Dobrici), împletit cu altul, al catedralei din Silistra?... Cred că acesta e tainicul mod de comunicare dintre bisericile vii, frecventate de români creștini, mai ales, duminică și de sfințele sărbători... Iar dacă își vor înălța la unison rugăciunile de slavă, de mulțumire și de cerere a unității preoții urmați de enoriașii lor din bisericile din Hirleț, Cosova și Răbrova, asemenea acelor din bisericile „Sfînta Maria” din Aminciu, „Sfîntul Zaharia” din Linotopi, „Schimbarea la Față – Sf. Sotir” din Korcea, ori din Cuțufleani (Panaghia), din Elbasan, poate acompaniați și de ale acelor din mînăstirile Moscopolle și „Sf. Naum”, de pe malul lacului Ohrid, Dumnezeu le va trece cu vederea?... Mă îndoiesc!... Cu gîndul din nou la părintele Ciprian Grădinaru, visez la inițierea unei **candle a rugăciunii românilor de pre-tutindenii!** Fiind tentat să-mi închei aici răsfoirea tematică la care m-a îndemnat acest numitor comun al românimii, BISE-RICA, tresar la surprinzătoarea svelțețe maramureșeană a lăcașului de cult din Most, Cehia, și, neputînd trece sub tăcere o altă fotografie, mai dezvolt o frază despre osemintele domnitorilor din secolul al XVII-lea Ștefan Petriceicu al Moldovei și Constantin Basarab al Țării Românești, reunite, aș zice, premonitoriu în criptele subterane ale Mînăstirii „Sf. Onufrie” din Lavrov. Odată cu gînditorul pedepsit de comuniști, fără judecată, la cincisprezece

ani de temniță la Jilava, la Văcărești și la Aiud pentru creația și credința sa, reiterez: „*Pentru noi și pentru cei cari vor veni după noi, sensul istoriei noastre și al vieții și artei populare rămîne pecetluit dacă nu ținem seamă de factorul creștin...*” (cf. Nichifor Crainic, *Sensul tradiției*).

Pe lângă bisericile creștin-ortodoxe răspândite atît în Țară, cît și pe vastul areal din jurul României, o a doua constantă spirituală a românimii este Mihai Eminescu. Începînd cu selecția de fotografii reprezentative de la pagina 23, unde genialul poet, prozator și gazetar apare printre cele șase chipuri ale unor personalități-reper⁶ alese anume ca, prin extrase din lucrările lor, să fie alcătuit, ca mortarul dintre pietrele unui zid de cetate, un liant al capitolelor monografiei, Mihai Eminescu e reprezentat în varii ipostaze artistice. Le propun cititorilor în ordine: bustul de la Slatina (cu primele versuri emblematice ale **Doinei**: „*De la Nistru pîn' la Tisa / Tot românul plînsu-mi-s-a...*”), statuia în picioare și bustul de la Cernăuți – orașul formării adolescentului; bustul situat în curtea Casei memoriale „Aron Pumnul”, legîndu-i o dată în plus în postumitate pe cei doi intelectuali ai Bucovinei; două plăci memoriale amplasate în același oraș pe clădirea școlii primare și pe cea a gimnaziului care i-au marcat primii pași ai devenirii sale geniale. Mai departe, îl descoperim la Odesa, unde i s-a ridicat un bust, în plus fotograficul imortalizînd și Kuialnikul lui Mihai Eminescu din suburbia orașului. Un alt bust există, de asemenea, și la Uzdin, în Voivodina. La pagina 278 e reluat cunoscutul portret din tinerețe realizat în 1869 de fotograficul Jan Tomaș, care a locuit într-unul din imobilele situate în Piața Sf. Venceslas

din Praga. Mergînd pe urmele studentului extraordinar M. Eminovici, Vasile Șoimaru fotografiază Cetatea Cracoviei (vizitată de poet pe la 1874) și sugerează inspirat atmosfera celebrului oraș austriac prin cîteva „*sedii, uși și scări din viața vieneză a lui Mihai Eminescu*” (cf. p. 321). Timp îndelungat rămîn privind Universitatea din Viena, unde mintea celui de-al șaptelea copil al căminarului Gheorghe Eminovici s-a îmbogățit audiind cursurile de anatomie descriptivă ale lui Joseph Hyrtl, cele de fiziologie ale lui Ernst Brücke, prelegerile de drept roman ale lui Rudolf Ihering, de istoria filosofiei ale lui Robert Zimmermann, de filosofia dreptului, economie politică, științe financiare și administrative ale lui Lorenz Stein, de drept internațional ale lui F.X. von Neumann ș.a.m.d., dovadă stînd manuscrisele și caietele sale, parțial publicate de Magdalena D. Vatamaniuc în 1981 sub titlul *Fragmentarium*, la Editura Științifică și Enciclopedică din București. Nu aflu mai potrivite cuvinte însoțitoare pentru fotografiile-omagiu ale lui Vasile Șoimaru decît **Legămîntul** lui Grigore Vieru: „*Știu: cîndva la miez de noapte / Ori la răsărit de soare / Stinge-mi-s-or ochii mie / Tot deasupra cărții Sale. // Am s-ajung atunce poate / La mijlocul ei aproape. / Ci să nu închideți cartea / Ca pe recile-mi pleoape. // S-o lăsați așa, deschisă, / Ca băiatul meu ori fata / Să citească mai departe / Ce n-a dovedit nici tata. // Iar de n-au s-auză dinșii / Al străvechii slove bucium, / Așezați-mi-o ca pernă / Cu toți codrii ei în zbcium.*”

Istoria modernă, însîngerată, își deschide din album privirile către noi, de pildă, prin Memorialul de la Fîntîna Albă (Katynul românesc), despre care am scris și eu un îndurerat articol în urmă cu ceva timp⁷, ori prin crucea dureros improvizată și înălțată simbolic, după șapte decenii

⁶ Celelalte sînt: Bogdan Petriceicu Hasdeu (1838-1907), Teodor Burada (1839-1923), Nicolae Iorga (1871-1940), Dimitrie Gusti (1880-1915) și Anton Golopenția (1909-1951).

⁷ Cf. *Ziua Națională de Cinstire a Victimelor Măscrelor, Deportărilor, Foametei și Represiunilor sovietice*.

de la tragedia armatei române din 19-24 noiembrie 1942. Cea din urmă imagine e preluată și pe coperta unei cărți cutremurătoare, **Cotul Donului 1942: eroism, jertfă, trădare**, căreia, de asemenea, i-am dedicat câteva pagini⁸ și o chemare către români printr-o petiție comemorativă online bine primită chiar și de autorul cărții – același brav patriot Vasile Șoimaru⁹.

Lacrimile roșii ale Basarabiei – cum își intitulează metaforic talentatul fotograf o altă superbă imagine cu maci (cf. p. 154) – ar putea fi trimise cu dedicație, una câte una, decidenților politici ai prezentului, nu numai spre luare-aminte, ci și spre inspirație făptuitoare, căci mulți îmi apar atît de patrioți în vorbe (mai ales în campaniile electorale!), încît, potrivit-mă acestor fraze, mai, mai că-mi vine a scrie: „UNIREA-i foarte aproape, frați români! Pregătiți-vă hainele de sărbătoare!!”

Ce alt argument istoric mai puternic întru reunire ar putea exista decît domnia glorioasă peste aceste meleaguri a Sfintului voievod Ștefan cel Mare a cărui umbră îmi pare a plana vulturește atît deasupra impunătoarei Cetăți Albe (cf. p. 150), cît și deasupra turelor bisericii din Căpriană ce se oglindesc în undele lacului învecinat (cf. p. 132-133)? Nu văd cum ar putea un român să interpreteze în alt fel invocația din *Doina* lui Mihai Eminescu, ori monumentul din Chișinău al voievodului, cu simbolul creștinătății ridicat deasupra capului de cel ce-a învins în cele patruzeci și patru de războaie de apărare socotite de cronicar, după numărul ctitoriilor, ori sabia viteazului, învăluită în legende, aflată la Topkapî (cf. p. 315). Lipnicul și biserica din

Putinești, Florești, mi se par emoționant secundate de fotografiile recente ale unor români anonimi din Crimeea ori din satele românești din Caucazul de Nord (Moldovanskoie, Moldovanovka, Moldovka...) care țin la vedere tablouri ale sfintului voievod... Sînt încredințat că uriașul stejar din Cobîlnea (cf. p. 120), atribuit prin tradiție aceluiași mare sfînt, va apuca să înfrunzească și-n aerul mai tare al României reunite...

Îmi permit în acest loc al însemnărilor, cerînd asentimentul cititorilor rîndurilor mele, o mărturisire. Dacă pentru soția mea, Liana Floarea, cel mai entuziasmant capitol din album este al XIII-lea: *Copiii românimii. De la poalele Caucazului pînă la Munții Stîncoși* (cf. p. 304-311), unde, într-adevăr, minunatele făpturi ce sînt daruri dumnezeiești își înfățișează splendorile promițînd dănuirea – și aici descopăr câteva fotografii ce ating foarte înalte calități artistice, îndeosebi acelea care-i prezintă pe micuți în costume tradiționale –, pentru semnatarul acestor pagini cel de-al III-lea capitol, dedicat **Basarabiei**, e cel preferat. Privind imortalizarea unor locuri încă nevizitate de mine, dar tainic familiare și, mai ales, chipurile omenești cu ochi ce mă scrutează și ei pe mine, parcă năzuind ceva și îndatorîndu-mă printr-un fel de promisiuni nerostite, mi se accelerează bătăile inimii mai tare. Există în această secțiune a albumului două imagini, la paginile 137 și 139, aparent fără a ieși din comun comparativ cu celelalte. Ele însă produc sufletului meu rezonanțe ce se pierd în adolescența petrecută, ca licean, în preajma unor oameni foarte dragi – i-aș putea numi chiar părinții mei spirituali –, anume familia Nedela. E vorba, mai precis, despre profesorul Enache (Ache) și profesoara Valentina, ambii trecuți deja la Domnul. I-am frecventat aproape lunar, de-a lungul anilor, iarna, cînd locuiau în București. De nenumărate ori m-au invitat într-un loc

tice din Bucovina de Nord, Ținutul Herței și Basarabia. April 4th, 2013.

⁸ <http://limbaromana.org/blog/2014/08/cotul-donului-1942-o-carte-cit-un-tratat-de-istorie/>

⁹ <http://www.romaniidinjurulromaniei.ro/articole-blog/1619/vom-obține-o-frumoasa-victorie/>

special, la Cropolea, din Mehadia, pe Valea Cernei, unde se refugiau vara, loc mirific situat la vreo unsprezece kilometri de Băile Herculane (domnul Enache Nedela acolo își avea obârșia). Ei bine, blînda, ospitaliera, frumoasa, cocheta, priceputa gospodină și mereu zîmbitoarea doamnă Valentina se născuse în Cimișlia! Se refugiase în Patrie, de frica deportării te miri unde, cînd li se rechiziționase casa de către rușii invadatori și fuseseră aruncați pe drumuri... Îi ascultasem adeseori povestirile despre Basarabia sa natală, despre viața îmbelșugată pe care o dusesse, căci familia sa era una fruntașă. De aceea, îndrăgind-o pe doamna Valentina, nu puteam să nu îndrăgesc și eu Basarabia ei natală, acel trup smuls Țării și supus unei atroce desnaționalizării. Abia după 1990, cînd, ametită de „podurile de flori” și de avînturile unor idealști (ca mine!) răspunzînd entuziast îndemnului „cărți pentru Basarabia”, își învinsese rațiunea nemaiputînd de dor și se repezise în Cimișlia să-și vadă casa unde se ridica cîndva copăcel, învățînd să meargă ținîndu-se de balustrada scării de la ușa principală, avea să descopere cu amar că proprietarii imobilului ce fusese transformat demult în grădiniță (de copii), instalaseră vajnici gardieni care, agitîndu-și armele din dotare, i-au interzis în rusește să se apropie de gard, necum să-i dea voie să mai mîngîie, măcar o dată, acea balustradă a copilăriei... (Re)povestindu-mi întîmplarea printre hohote, lacrimile doamnei Valentina îmi șiroiau în suflet și sughițurile sale îmi urcau și mie un nod în gît care nu mă lăsa a-i spune niciun cuvînt de consolare, așa cum nici acum, cînd aștern aceste rînduri, nu aflu vreunul...

De aceea, dintre inserțiile textuale situate în debutul capitolelor, aleg mai întii frazele eminesciene: „Însuși numele «Basarabia» țipă sub condeiele rusești. Căci Basarabia nu înseamnă decît țara Basarabilor, precum Rusia înseamnă țara rușilor,

România țara românilor... Pentru capătul veacului al paisprezecelea stăpînirea Valahiei asupra acestor locuri e necontestabilă” (cf. p. 113).

Capitolul al II-lea începe cu notațiile descriptive ale lui Teodor T. Burada¹⁰: „*Întrăm în Bucovina, situată între Carpați, Dnistrul de Sus și Molna, cu vechile capitale Siret și Suceava, și cu mormintele lui Dragoș și Ștefan cel Mare. Sînt 127 de ani, de cînd ea fu dezlipită de Moldova, căzînd sub dominațiunea Austriei la anul 1775.*” Realipită Patriei în 1918, cedată în 1940 URSS, recuperată în 1941, iar în 1944 din nou cedată, de astă dată RSS Ucraineană, Bucovina noastră are astăzi o soartă ceva mai sumbră decît a Basarabiei (diversionist, aceasta din urmă a fost botezată, după cum știm „Republica Moldova”, dar are șanse reale de integrare în UE și deci, pe o cale ocolită, de reunire cu România în următorul deceniu)...

Și mai îndepărtate îmi apar posibilitățile celorlalte zone locuite de români de a reveni la matcă, așa încît nici n-aș mai insista, sporind amărăciunea mea și a cititorilor, prin citarea observațiilor lui Nicolae Iorga despre Maramureșul istoric, ale lui Anton Golopenția despre Cadrilaterul românesc sau, din nou, ale neobositului călător Teodor T. Burada, de astă dată despre vlahii din Valea Timocului...

¹⁰ Iată cum îl prezintă Sava Gârleanu în publicația *Libertatea*, din New York, anul VI, nr. 57, mai 1987: „*Un pelerin neastîmpărat străbătea cu neostenire, între anii 1878-1900, toate meleagurile din lume pe unde se vorbea sau se mai vorbise în trecut limba română, pe unde adică se aflau români. O făcea cu dragoste, cu pasiune și dăruire, cum n-a făcut nimeni altul pînă azi, nici măcar cu mintea, după cum pare. Acesta era ieșeanul Teodor T. Burada (1839-1923), un intelectual polyvalent, cunoscut muzician, jurist, folclorist și etnograf, nu mai puțin istoric și literat, animator al teatrului românesc.*” (Punctuația și ortografia îmi aparțin – M.F. Cf. <http://miscarea.net/libertatea-teodor-burada.htm>).

În fine, ca și imposibile, în aceeași ordine de idei, ar fi perspectivele istroromânilor, ale aromânilor și ale moldovenilor transnistreni de a-și potrivi și administrativ-geografic fluxul vieții alături de frații lor ce trăiesc, mai departe, în inima Vechii Europe (dar, scriind aceste fraze, nu uit să adaug, parafrazînd Cuvîntul biblic: ceea ce oamenilor li se pare, la un moment dat, imposibil, lui Dumnezeu îi este posibil!)

Meritul cărții excepționale pe care am avut privilegiul s-o comentez în aceste pagini este subliniat și în prefața prof. univ. dr. Zamfira Mihail¹¹: „*Vasile Șoimaru a visat, a îndrăznit și a realizat un fond inestimabil de etnofotografii, cu valoare de unicitate, valorificată doar parțial prin cele peste 2000 de reproduceri tipărite, pe care cercetătorul individual cu greu poate să și-o imagineze încheiată. Este o carte pentru veșnicie pentru că niciodată nu vor mai putea fi surprinse mărturiile așa cum Vasile Șoimaru le-a înregistrat, despre confrății români și pentru a întări «conștiința de sine» a lor, și pe care le oferă drept ofrandă. // Unicitatea cercetării tuturor românilor din jurul României a lui Vasile Șoimaru este o realitate științifică. Timpul lucrează în favoarea întăririi prestigiului ei științific. Instituțiile culturale au început să-l premieze și Societăți savante să-l numere printre membri. Iar cercetătorii să folosească aceste cărți pentru bogăția lor de informații. // Ceea ce ne mai dorim sînt cărțile viitoare, pe care le pregătește Vasile Șoimaru sau la care începe să se gîndească, și pentru finalizarea cărora îi dorim mulți, mulți ani cu realizări și cu succese!*” (cf. p. 8).

Alăturîndu-mă urărilor Zamferei Mihail, conchid că neamul românesc e pe

cale de a-și redobîndi conștiința de sine, căci atît populația adunată în rotunjimea actuală a Țării, cît și conaționalii risipiți în lume, din varii motive (chiar dacă aceștia din urmă par ireversibil desnaționalizați), beneficiază de rugăciunile stăruitoare ale celor ce participăm la Sfintele liturghii dar, mai ales, de rugăciunile la picioarele Tro-nului Dumnezeiesc ale Sfinților Români, știuți și neștiuți, recunoscuți ori nu de sinodul BOR aflat „sub vremei”, după cum am constatat... Dacă gîndul meu, pînă în 2 decembrie 2014¹², era oarecum confuz și greu de exprimat public, acum, mulțumită albumului datorat lui Vasile Șoimaru, a devenit convingere.

Mulțumesc, frate Vasile¹³!

¹²E memorabila dată la care, în chip minunat, l-am întîlnit pe autor la librăria bucureșteană „Sophia”, beneficiind de generozitatea Domniei Sale de a-mi dăruî un exemplar al cărții!

¹³Fiindcă am scris despre Neam în încheierea acestor rînduri și am folosit (nu doar cu valoare stilistică, întrucît sentimentele și rațiunea nu în-cap mereu în astfel de haine convenționale!) cel mai înalt nivel de înrudire omenească pentru autorul monumentalului album, anume FRATE, nu pot trece sub tăcere considerațiile sale, preluate dintr-un interviu: „UN NEAM ÎNTREG NU POATE AVEA DEFECTE! Noi, românii, zi și noapte trebuie să ne mîndrim că facem parte dintr-un Neam care a supraviețuit milenii pe o insulă latină înconjurată de un ocean acid! Acest Neam nu poate fi blamat, dar se încearcă acest lucru prin diferite vicleşuguri mediatice. Cei ce ponegresc popoare, dacă nu se vor opri la timp, vor ajunge să fie blamați de cele șapte miliarde de pămînteni de pe glob. Unii ne consideră chiar un popor ucigaș, învinuindu-ne pe nedrept de diferite păcate, inclusiv de genocid, uitînd să se uite sub propriul nas național și să-și numere crimele și păcatele. Etniile mari și cele mici sînt de la Dumnezeu. Și tot de la Dumnezeu e și îndemnul ca etniile mari să nu fie «etnovore», înghițînd etniile mici.” Cf. Liliana Moldovan: „Să ne mîndrim că facem parte dintr-un neam care a supraviețuit milenii pe o insulă latină înconjurată de un ocean acid!” – interviu cu conf. univ. dr. Vasile Șoimaru (http://www.dacoromania-alba.ro/nr61/sa_ne_mandrim.htm).

¹¹ Această prefață e reluată la <http://www.ziaristionline.ro/2014/05/16/romanii-din-jurul-romaniei-o-noua-lucrare-de-referinta-a-cercetatorului-basarabean-vasile-soimaru/>

EȘECUL – CEA MAI MARE PARTE A INOVAȚIEI

*Conf. univ. dr. Lidia KULIKOVSKI,
director, Departamentul studii și cercetări*

Abstract

The workshop „The failure – the first step for innovation” within the framework of the Library Cafe „Chindii profesionale” (Professional meeting at sunset) has the objective to understand the role of failure in professional activity. Talking about failure is an ambitious initiative of the Municipal Library and its branches. The idea is to dream nice dreams, more colorful, to change the way of thinking about our activities, the way of our evaluating and evaluating of ourselves. This is beyond anything we have tried before.

More and more people recognize the impossibility to drive innovation without understanding the failure. The opening to failure, the use of failure in collaboration, adaptation, can change our potential to innovate and solve our most difficult problems. The potential to change the way of how the library and the librarians react to failures is building by inviting people to share the failures by creating safe spaces to talk about and learn from the failures in order to increase the innovation and learning in every place of the library.

Keywords: *success, failure, innovation, B.P. Hasdeu Municipal Library, „Chindii profesionale”.*

* * *

„Eșecurile sunt amprentele care pavează drumul spre succes.” (C.S. Lewis)

„...este frumos să te bucuri de succes, dar este mai important să deprinzi lecția eșecului.” (Bill Gates)

Argument

Dacă ar fi să spun o poveste despre Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”, aș spune povestea inspirată de transformarea bibliotecii de la o cultură instituțională la o

cultură a inovării, în care ideile mișună, cel puțin la FedEx@Hasdeu, între bibliotecari și produc un impact imediat transformând continuu biblioteca într-o organizație inteligentă.

Biblioteca Municipală urmărește constituirea unei culturi care încurajează personalul să acționeze pe ideile și creativitatea lor. Trainingurile de autoevaluare livrate de Mariana Kiriakov, contribuția modulului *Concepte inovatoare*, Zilelor FedEx@Hasdeu au acest deziderat – să transforme bibliotecarii în inovatori profesioniști, iar biblioteca într-un mediu inovativ. Aș spune câte o poveste de transformare a fiecărei filiale. Avem povești excepționale despre ce se întâmplă la noi. Încă foarte timid documentăm istoriile de succes. Spunem încă foarte timid pentru că lucrând cu rapoartele bibliotecilor nu am întâlnit istorii de succes, am întâlnit relatări, dar s-au produs lucruri multe, inedite, foarte frumoase, devenite virale în echipa noastră, în mass-media și social media. Avem, avem de muncit aici, dar e remedial.

Și mai deficitar stăm la analiza și documentarea poveștilor noastre de eșecuri. Am avut eșecuri? Da! Și iarăși invoc *Conceptele inovatoare*, Zilele FedEx@Hasdeu (mă refer doar la aceste două formate pentru că știu, cunosc, am date dinăuntru, nu pentru că nu ar fi și în alte direcții de activitate). La noi nu se vorbește public despre eșec. Doar între noi, în unele birouri... Nu acceptă nimeni cu entuziasm eșecul, dar mai ales să povestească despre el. Toți, dar toți, avem povești de succes și povești de eșec. Raportul general al BM pe anul 2014

demonstrează că am început modest să conștientizăm poveștile de succes...

Obiectivul atelierului *Eșecul – primul pas spre inovație* de la Cafeneaua biblioteconomică „Chindii profesionale” e un început de conștientizare a eșecului, dar produsul pe care îl vrem în urma instruirii nu îl vrem modest!

Noi tot afirmăm și scriem, și avem dreptul să spunem și să scriem, că dezvoltăm un model autentic – o cultură organizațională – a învățării. O cultură a inovării cere extinderea acestui concept. Subliniem, încă o dată, importanța de a învăța de la eșec pentru activitatea de dezvoltare eficientă și în mod special pentru a menține continuu poziția îndrăznească de lider a Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” în această practică. Pentru aceasta este nevoie de o mai mare deschidere a fiecăruia dintre noi către evidențierea greșelilor, eșecurilor, rateurilor pe parcursul anului analizând modul în care am învățat să îmbunătățim lucrurile, modul în care am folosit eșecul în consolidarea culturii învățării. Atelierul ne-a provocat să demonstrăm la cât de dispuși suntem să ne

împărtășim eșecurile. Extindere înseamnă să încercăm să includem povești de eșec în rapoartele noastre. Să demonstrăm pentru toată lumea că BM este locul unde putem testa idei noi, unde încercăm abordări inovatoare.

E o inițiativă ambițioasă, precum însăși BM, precum filialele și structurile ei. Ideea este să visăm visuri mai mărețe, mai colorate poate, să schimbăm modul în care gândim asupra activității noastre, modul în care evaluăm activitatea, modul în care ne autoevaluăm. Aceasta este dincolo de orice am încercat înainte, dar știu, de asemenea, în cazul în care nu vom reuși să atingem obiectivele, vom fi recunoscători / recunoscătoare pentru învățarea din acest experiment / această încercare.

Visul cel măreț al bibliotecilor orientate spre inovarea activității este deschiderea și acceptarea eșecurilor, ca un indicator de inovație, curaj și învățare. Cine nu vrea să fie creativ / creativă, să testeze idei noi, noi abordări pentru a rezolva probleme vechi? Toți. Dar nu există să fii creativ, să testezi idei noi, să abordezi inovativ re-



zolvarea problemelor fără să înregistrezi eșecuri... Discutarea publică a eșecului ajută la construirea încrederii și stabilește, de asemenea, speranța că vom încerca lucruri care vor lucra. Vom continua mereu să inovăm, să învățăm și să ne adaptăm.

Lumea încearcă această experiență, alte domenii practică și dezvoltă o cultură a eșecului ca prim pas spre inovație. Se organizează TED Talk-uri despre eșec în impulsivitatea inovației. Ideea s-a răspândit repede, a fost preluată la scară largă – indicator de cât de puternic rol are... Este acum încorporată în studii de dezvoltare în programul universităților din Marea Britanie.

În ultimii ani tot mai mulți recunosc imposibilitatea de a stimula inovarea fără învățarea eșecului. În acest scop se fac ateliere în susținerea organizațiilor să facă același lucru în alt mod. Deschiderea către eșecuri, utilizarea eșecului pentru a învăța colaborarea, adaptarea, poate revoluționa potențialul nostru de a inova și de a rezolva problemele noastre cele mai dificile. Potențialul de a schimba modul în care noi, bibliotecarii, noi, bibliotecarii, reacționăm la eșecuri se construiește prin invitarea oamenilor să împărtășească eșecurile în spiritul inovațiilor care rezultă din eșecuri, prin crearea spațiilor sigure de a vorbi

despre și de a învăța de la eșec în scopul de a maximiza inovare și învățare în fiecare colț al bibliotecii.

Oamenii care discută eșecurile se confruntă cu o dilemă: discuțiile, poveștile despre eșec ar trebui să se concentreze pe barierele personale sau psihologice de acceptare a eșecului, ca aspecte ale naturii noastre ne face atât de greu să vorbim despre eșecuri și ce se poate face? Sau poate ar trebui abordate, orientate spre procese, experimente? Spre structuri care nu încurajează să se discute și să se învețe de la eșec? Pentru a modera aceste tensiuni iscate în încercarea de a vorbi despre eșec (personal-versus-concentrare pe proces – cum să echilibreze „umilița” necesară pentru a vorbi despre eșec? De ce folosim cuvântul „eșec”? Mai bine „lecții învățate”? Este mai ușoară pentru oameni această abordare terminologică? etc.) este vital să fie un proces, dar și un mediu cât mai deschis posibil ce încurajează dialogul pentru a înțelege problema și pentru a se adapta în consecință.

A vorbi despre eșec e o inițiativă curajoasă. Silicon Valley lucrează activ pentru a destigmatiza eșecul. A vorbi deschis despre eșec nu este ușor pentru oricine. Cele mai eficiente lecții învățate, povești des-



pre eșecuri ar trebui să fie fără prihană și considerate ca fiind rezultatul mai multor factori (inclusiv decizii, situații, ipoteze și impulsuri). Acest lucru facilitează discuția și înțelegerea de ce a avut loc eșecul și cum maximizează învățarea din experiență.

Știința inovării ne spune clar că eșecul este unul dintre cele mai mari părți ale inovației. În practică, toată lumea urăște eșecul. Eșecuri acceptabile și demne de laudă, cum ar fi cele care apar în procesul urmăririi inovației, nu au fost în mod tradițional distinse de cele provocate de abilități și performanță scăzute a angajaților. Liderii pot susține teoria, dar de multe ori luptă în practică, cu sine, pentru a discuta despre eșec măcar o dată pe an – o practică care spune implicit: „Dacă nu aveți niciun eșec, nu puteți discuta ori nu sunteți sincer, sau nu sunteți în curs de inovare sau inovatoare.”

Discutarea eșecului aduce mai multe beneficii bibliotecii:

1. *Este o schimbare de paradigmă* – se transformă cu adevărat conceptul de per-

formanță – nu sunt nemulțumiți dacă nu reușesc, pur și simplu, sunt neperformanți dacă nu recunosc eșecul. Ceea ce rămâne o provocare este codificarea de procese pentru a pune în aplicare aceste schimbări în diferite structuri ale bibliotecii. Strategii eficiente pentru depășirea acestor provocări potențiale includ stimulente pentru curajoși, prime angajaților care riscă pentru a inova, pentru a vorbi deschis despre eșec și lecțiile învățate, o reformulare a criteriilor de evaluare pentru structuri și persoane fizice pentru a include rezultatele învățării din eșec, precum și rapoarte de eșec separate.

2. *Biblioteca este mai creativă și mai agilă, dacă își analizează eșecul.* Nu există spațiu pentru a visa mareț, pentru a încerca idei noi, fără teama de consecință, dacă eșecul este rezultatul.

3. Un alt beneficiu al eșecului este că *inspiră elasticitate la cei care se angajează în jocul lui.* Eșecul este parte din joc. Face parte din cele mai bune jocuri ale noastre. Și atunci când nu reușești, te ridici, refaci stra-



tegia și mergi mai departe... De cele mai multe ori nu reușim să obținem ceea ce ne dorim, deoarece avem o modalitate redusă de a reacționa la lucrurile eșuate și atunci când ceva nu reușește urmează descurajarea și frustrarea și, în cele din urmă, renunțăm. Există multe modalități de a atinge un obiectiv. Deci, dacă ceea ce am planificat nu a mers, avem nevoie doar de a veni cu ceva diferit pentru a-l atinge și nu renunțăm.

4. *Eșecul este un egalizator.* Normele de organizare au tendința de a se forma de sus în jos. În cazul în care un lider este dispus să fie un model și recunoaște propriile sale eșecuri sau, cel puțin, recompensează public pe cei care fac schimb cu eșecurile lor diseminând ceea ce au învățat din eșec, adoptarea acestei practici va fi accelerată. Eșecul este un egalizator. Noi toți reușim discutând eșecul. Vorbind despre eșec ca colegi, indiferent de poziția cuiva, construim empatie, încredere și spațiu sigur în care să continue să facă acest lucru.

BM are un apetit mare pentru idei la nivel organizațional. Viziunea noastră viitoare pentru succes trebuie construită pe această identitate incluzând fraze de genul *curajul de a eșua și învățare înseamnă a admite eșecul*. Ipoteza de rezolvare a problemelor sau o prevalență de sărbătorire a riscului, este vital pentru inculcarea inovației în ADN-ul organizațional. Este absolut stringentă necesitatea de a avea sprijin de la cele mai înalte niveluri de management.

Paradoxal, cei / cele mai eficienți / eficiente inovatori, oameni și organizații sunt cei / cele care sunt dispuse și capabile să vorbească deschis despre eșecurile lor. E un lucru dificil de făcut pentru toată lumea. Pentru a depăși acest lucru, am proiectat acest atelier, care a cerut angajaților să se gândească la un eșec profesional, să vorbească despre eșec oferind un mediu și facilitatori care să inspire încredere, confort și deschidere. Nu este surprinzător faptul că fiecare bibliotecă are diferite

elemente fundamentale de care are nevoie pentru a obține de la angajații săi asumarea riscurilor în condiții de siguranță și discutarea eșecului în practică. Pentru a oferi câteva exemple, la nivel individual, aceste elemente fundamentale ar putea include construirea încrederii și credibilității. La elementele de nivel interpersonal, cum ar fi dialogul și încrederea în rândul echipei. Și la nivel instituțional consecințele sau implicațiile eșecului și așteptările de succes au fost văzute ca elemente fundamentale care afectează capacitatea de a vorbi deschis despre eșecurile lor. Investind timp pentru a înțelege blocajele existente, specifice contextului bibliotecii noastre este un prim pas vital.

Chiar dacă nu înțelegem blocajele, o variantă ar fi să:

(1) *Decuplăm egoul de activitate.* În vremuri de eșec obiectivul devine maximizarea randamentului de învățare. În multe cazuri, învățarea poate fi la fel sau chiar mai valoroasă pe termen lung, în cazul în care aceasta este optimizată și utilizată la întregul său potențial. Această recunoaștere permite egoului să rămână intact, chiar și în vremuri de eșec.

(2) *Spunem povești despre eșec.* Tendința este de a extrage lecția de învățat și a o face aplicabilă pe scară largă. Povestea permite cititorilor, ascultătorilor să învețe și, totodată, să scoată cea mai relevantă lecție pentru situația lor. Mai mult, personalitatea în povești face lecțiile mai memorabile și oferă o platformă care poate genera discuții și interpretări de grup.

(3) *Mergem pe inovație cu toate componentele ei și să nu permitem acoperirea cu zahăr.* Încercarea de a eufemiza eșecurile ca *lecții învățate*, abordarea de fațadă a eșecurilor și politica *nu-riscului* subminează transformarea culturală necesară pentru angajați pentru visuri inovative și asumarea riscurilor pentru maximizarea potențialului organizațional pentru inovare.

La atelier au participat 37 de bibliotecari ai BM și trei bibliotecari din spațiul rural: Maria Koroliov din Mereni, Anenii Noi; Valentina Verlan de la Molovata Nouă, Dubăsari; și Victoria Morola de la Tătărești, Strășeni, organizați în patru grupuri. Metodologia desfășurării – de cafea publică – fiecare masă / grup avea un facilitator / moderator.

Eficiența și utilitatea unui training se măsoară prin rezultate de învățare și prin acțiunile pe care le va face respectivul grup de participanți în urma evenimentului. Ne referim în continuare doar la prima parte a evaluării atelierului – la rezultatele obținute în urma discuțiilor poveștilor de eșec a participanților.

Întrebări prestabilite pentru moderarea discuțiilor

(dar nu bătute în cuie! fiecare moderator a fost liber să formuleze altele, să întrebe altceva – în funcție de cum decurgeau poveștile și care erau accentele)

1. De ce nu îndrăznim să spunem eșecurile?
2. Nu se cade, nu scot „gunoiul” din casă! E corectă această atitudine?
3. Credeți că e mai bine să ascundem sub un strat de zahăr eșecul eforturilor noastre decât să-l facem public?
4. Actul dureros al eșecului îl putem numi „învățare”, îl putem folosi ca „lecție învățată”?
5. Oferă eșecul spațiu ambiției noastre de a îmbunătăți lucrurile, pentru a găsi soluții?
6. Putem prin eșec să sărbătorim dorința de a fi îndrăzneț și de a ne asuma riscuri?
7. Întărește eșecul cultura de asumare a riscurilor?
8. Cunoașteți povești despre eșec care nu au afectat nici imaginea instituțională, nici pe cea individuală?
9. Cum credeți, eșecul povestit public poate să vă aducă respectul șefilor, colegilor?
10. Șefilor le plac eșecurile?
11. Sfaturi de la mentori, oameni de business: mergeți din eșec în eșec fără să vă pierdeți entuziasmul! E un sfat bun?

12. Ne turnăm cenușă în cap pentru greșelile făcute?
13. Administrația ne toarnă cenușă în cap pentru un eșec?
14. Cum să ne concentrăm asupra aspectului pozitiv al „datului în bară”, astfel încât să folosim fiecare eșec ca o trambulină pentru următorul pas către realizarea obiectivului inițial?
15. Există o teamă / frică de eșec?
16. Există în domeniul biblioteconomic o cultură a eșecului? Dar, în general, în R. Moldova?
17. Cum depășiți frustrarea de moment și durerea nereușitei?
18. Un eșec este totdeauna o catastrofă?
19. Comentați proverbul românesc „Cine se frige cu ciorba suflă și în iaurt” (spune aproape tot despre cultura eșecului înrădăcinată la noi).
20. Ce stări derivă din eșec (pasivitate, neîncredere în sine, rezistență la nou, critică din afară a tentativelor celorlalți sau invers înverșunare, ambiție de a îmbunătăți)?
21. Ford spunea: „Eșecul este, pur și simplu, oportunitatea de a o lua de la început, dar într-un mod mai inteligent.” Cum comentați acest citat?

I. Moderatorul Oleg Bursuc și-a intitulat, foarte sugestiv, sinteza discuțiilor *Reflecții optimiste asupra eșuării eșecurilor*:

„Inițial participanții au expus cu mult entuziasm istorioarele lor de succes. Subiectele pozitive și modalitatea vivace de expunere a acestora au stimulat reacții de empatie care, la rândul lor, au generat o atmosferă psihoemoțională deschisă, caldă, optimistă în care colegii au venit cu diverse precizări, comentarii, sugestii de continuitate a succeselor menționate de povestitori. În cadrul discuțiilor s-a ajuns la o constatare pe cât de firească pe atât de neașteptată a faptului că, de facto, toate istorioarele de succes au un nucleu comun – succesele noastre, ale bibliotecarilor, sunt indispensabil legate de fericirea,

împlinirea, realizările, progresele beneficiarilor noștri!

Ulterior, participanții au expus câte o situație pe care o consideră a fi raportată la categoria de «eșec». Deși evenimentele s-au epuizat în trecut, era vizibil că situațiile menționate au creat actorilor implicați anumite frustrări, care își au ecouri de diverse amplitudini și în prezent. Paradoxal sau logic și firesc, situațiile de eșec expuse aveau, iarăși, tangențe directe cu beneficiarii programelor de formare de cei prezenți la discuție). Participanții au menționat faptul că au depus eforturi semnificative pentru a pregăti evenimentele despre care au povestit, s-au dedicat cu pasiune procesului de livrare a activităților formative, au oferit beneficiarilor multiple oportunități, care ar fi putut aduce beneficii ulterioare pentru ei, dar... DAR...! Unii beneficiari au rămas insensibili și puțin receptivi la ofertele generoase propuse de bibliotecari.

Ca efect al ambelor situații, s-a ajuns la concluzia că atât succesele, cât și eșecurile bibliotecarilor sunt în mare parte derivate din impactul pe care îl au bibliotecarii în raport cu beneficiarii bibliotecilor. Și aici apare seculara întrebare «Ce-i de făcut?»

ca să minimizăm ponderea eșecurilor și să înclinăm mai hotărât balanța în favoarea succeselor. În primul rând, participanții au căzut de comun acord cu abordarea scriitorului american **John C. Maxwell** că «eșecul ar trebui să ne fie profesor, nu gro-par», adică, dacă dorim să transformăm în realitate dezideratul balanței expus anterior, trebuie **să învățăm ca să învățăm** din eșecurile noastre și ale altora. Dar... Și iar acest «dar»! Dar, bibliotecarii, frecvent se cam tem să discute eșecurile, să le pună «pe masă» pentru a fi «tocate» și pentru a pregăti din «porțioarele» obținute ingrediente optime pentru noi succese. În acest context am analizat abordarea lui Paulo Coelho, scriitor brazilian: «Un singur lucru face visele imposibile: frica de eșec!» Apoi am discutat și fraza (dintr-o sursă necunoscută): «Teama de eșec te poate paraliza și îți poate tăia speranțele. Fără speranță intri deja învins în orice confruntare.»

Astfel, zarurile fiind aruncate (în confruntarea cu eșecul), participanții au dezvoltat următoarele recomandări strategice în asigurarea succeselor viitoarelor programe de formare:

- cunoașterea cât mai profundă a beneficiarilor programelor de formare:



nivelul cunoștințelor lor în domeniul care va fi abordat, nivelul abilităților pe care le dețin, atitudine vizavi de subiectul ce va fi livrat, aspirațiile beneficiarilor, intențiile de valorificare a produselor activităților formative la care vor participa etc.;

- cunoașterea cât mai profundă a propriilor competențe în ceea ce privește pregătirea și livrarea unor activități performante, care să fie valorificate cu mult succes de viitorii participanți;

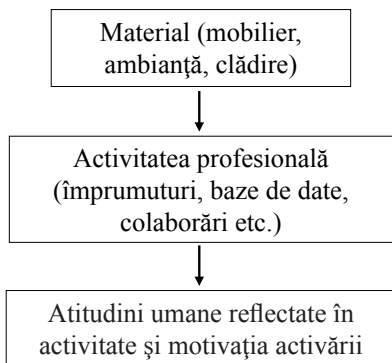
- cunoașterea oportunităților formative (ce? când? unde?), care ar putea fi valorificate de bibliotecarii traineri pentru a deveni mai competitivi în pregătirea și livrarea de servicii beneficiarilor bibliotecii;

- diseminarea cu mult curaj a succeselor, care au fost obținute grație învățării din eșecurile soldate anterior.

Discuțiile referitoare la soluțiile pentru eșuarea eșecurilor au un caracter deschis și urmează a fi continuate și multiplicat pentru a spori numărul învingătorilor eșecurilor.”

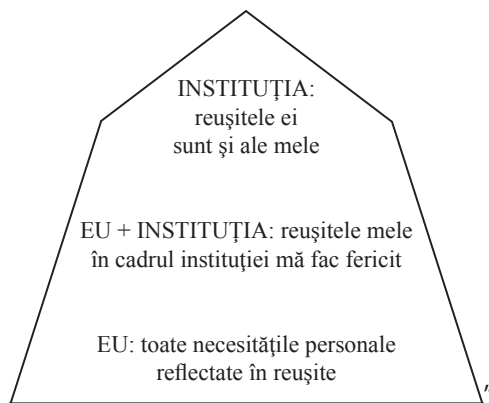
II. Facilitatorul Maria Pilchin, prietenă cu grafica, a sintetizat altfel, mai pragmatic / grafic, „percepția eșecului” în rândurile bibliotecarilor din grupul ei:

„Eșecul este perceput de membrii echipei la diferite nivele: material (mobilier, ambianță, clădire), cel legat de activitatea profesională (împrumuturi, baze de date, colaborări etc.) și cel legat de atitudine. Schematic ar fi așa:



În cadrul trainingului am ajuns la următoarele concluzii cu privire la echipa mea:

Membrii echipei mele își percep reușitele personale ca importante pentru instituția în care activează. Fericirea personală poate contribui la eficiența activității la locul de lucru, precum reușitele profesionale pot să indice starea de reușită personală. Schematic am reprezentat aceasta în felul următor:



III. Facilitatorul mesei numărul trei, cercetătorul Vitalie Răileanu, a dat sintezei de grup o tentă mai filozofică:

„Această sesiune a *Chindiiilor*... noastre a fost o extraordinară provocare, venită, în stilul original *kulikovskian*, pentru a ne face și mai profesioniști, și mai deosebiți (sic!).

Grupul, pe care l-am reprezentat, format din elitele bibliotecilor Codru, N. Titulescu, M. Drăgan, «Onisifor Ghibu», precum și extraordinara doamnă N. Goian, a manifestat un categoric răspuns, fuzionat prin secretele succesului bibliotecilor convingător vorbitoare prin ceea ce reprezintă treptele împlinirii sufletești. Am mai adăuga că succesul fără scrupule este machiavelic (Dan Puric).

Bine, dar ni s-a cerut să elucidăm și eșecurile, care, la prima vedere, sunt mai greu de recunoscut. Mă rog, orgoliul nu ne permite... uneori. Și totuși, ce este rătăcirea în viziunea noastră – probabil este

imposibilitatea organică în care se află un *individ* de a-și atinge țelurile, cu toate că ar avea însușirile trebuitoare, vorba lui G. Călinescu. În fond, ratarea se pare a fi și o boală (dar tratabilă!) a voinței. La acestea am mai adăuga, că orice am întreprinde, faptele și gândurile noastre, ale bibliotecarilor, făuritori de cultură milenară, stau sub semnul eșecului, ce pare a fi nu punctul final, ci punctul de pornire, condiția și cheia lor.

Noi, subsemnații acestor note de grup, contestăm afirmația lui Vauvenargues – succesul creează puțini prieteni – prin faptul că suntem conștienți de succesele noastre care... uneori, sunt adumbrite de insuccese... Dar oricând reparabile!”

IV. Și ultima sinteză de la masa numărul 4, a subsemnatei, una mai generală, care face corp comun și cu concluziile generale. La masa noastră nimeni nu a susținut părerea că eșecul este *condimentul care dă savoare succesului* (Truman Capote), dar nici nu l-au tratat ca pe o catastrofă. Mergând pe poveștile lor, am încercat să-i orientez: (1) să analizeze sincer, obiectiv,

detașat, cauzele și circumstanțele care au determinat nereușit, eșecul unui episod profesional ca să înțelegem în ce măsură eșecul îl datorăm nouă, a depins de noi, în ce măsură a depins de alte circumstanțe, exterioare sau context intern, instituțional...; (2) să identifice posibilitățile în care puteau să opteze pentru o altă variantă de realizare, alte soluții pentru a asigura reușita; (3) să găsească modalități de depășire a durerii eșecului; (4) să identifice elementele pozitive ale eșecului – toate la un loc – să-i ajute, ca pe viitor, printr-o astfel de abordare, să evite insuccesul.

Membrii echipei au recunoscut că este greu să vorbești despre eșec, să te autobiociuești public. Noi nu suntem americani care au o cultură dezvoltată a eșecului. Dacă pentru Silicon Valey eșecul este un pas spre succes și o oportunitate de a mai încerca altfel, la noi e un lucru, un fapt, o întâmplare de care trebuie să uităm cât mai repede, să nu spunem nimănui – aceasta a fost concluzia grupului.

Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” este o forță care, pusă în acțiune, poa-



te realiza multe. Dacă e pusă în acțiune, e asemenea unui chibrit. Un chibrit – un mic punct pe un mic bețișor din lemn –, dar aprinde o lumânare, un foc de sobă sau un foc de tabără. Poate, aruncat în-tâmplător, să provoace o catastrofă. O energie concentrată. Inovația necesită energie și o mare concentrare. Succesul, ca o torță, îi luminează pe toți cei care îl prind. Eșecul îi arde dureros pe cei care-l ratează (trăiri, stres, dezamăgiri). Experiența FedEx@Hasdeu îmi dă temeii să afirm că mulți dintre bibliotecari au reușit, unii dincolo de orice așteptări. Alții au stagnat sau au livrat mai puțin decât era de așteptat. Experiența FedEx@Hasdeu este un dascăl eficient – poți să înveți din greșelile făcute de altcineva. Ascultând povești despre eșec, la fel, înveți din greșelile și experiența altcuiva.

Eșecul nu e o catastrofă. E un ratou, o greșeală care poate fi soluționată, o experiență din care învățăm o lecție și ieșim mai puternici, mai experimentați.

Amintesc *Alchimistul* de Paulo Coelho, reproducând un pasaj despre cel care se oprește în drumul său prin deșert, fiind gata să îngenuncheze tocmai când se ză-

resc la orizont curmalii din oază: „Încă sunt în deșert. Dar chiar am văzut în ultima viațuie o parte din oază. N-am ce face. Doar să merg.” Deșertul e parte din „desen”.

Referințe bibliografice

1. *Eșecul este un pas spre succes*. Disponibil: <http://motivonti.ro/eșecul-este-un-pas-spre-succes.html>

2. KEOUGH, Donald R. *Eșecul în afaceri: 10 reguli de urmat*. București: Litera, 2009. 144 p. ISBN: 978-973-67-5575-0.

3. KULIKOVSKI, Lidia. *Biblioteca în contextul lumii viitoare. Tendințe și schimbări de scenă*. În: *Biblioteconomie. Studii. Cercetări. Recenzii*. Eșuri. Chișinău : Ed. Magna Princeps, 2008, p. 120-125.

4. KULIKOVSKI, Lidia. *Exploatarea conceptuală a relației cu utilizatorul: contexte actuale și emergente*. În: *Biblioteconomie. Studii. Cercetări. Recenzii*. Eșuri. Chișinău : Ed. Magna Princeps, 2008, p. 11-16.

5. RUJIOU, Marian. *Eșec și succes. Cum să eșuezi cu succes? 32 de sfaturi!* Disponibil: <http://www.marian-rujoiu.ro/eșec-si-succes/>

6. STAN, Marius. *Eșecul*. Disponibil: <http://www.succesulpersonal.ro/sp/index.php?p=succes&art=3>

7. TUDOR, Iacob. *Startup-uri și obiceiuri sănătoase*. Disponibil: <http://tudoriacob.ro/2012/03/hai-sa-vorbim-despre-eșec-part-i/>

CĂRȚILE ELECTRONICE ȘI VOCEA UTILIZATORILOR

Nadejda COSTIN,
sociolog, Departamentul dezvoltare și comunicare, BM „B.P. Hasdeu”

Abstract

This paper presents the results of a quantitative sociological research Perception and satisfaction of young people from a modern library concerning the current of ebooks reading and the position of young people on the services of lending ebooks in the library. The mobile web pushed the library to examine and to implement the new ways of traditional services. A such service – lending of ebooks on ereader – was implemented in the month of November at the Municipal Library B.P. Hasdeu. This service is destined to the community was conceptualized in several stage by the Municipal Library team and can be considered as a result of large professional discussions about the ebooks during the Annual conference of Municipal library in 2013.

Keywords: sociological study, poll, questionnaire, digital format, lending of ebooks, ereaders, library, category of users, young people.

* * *

Această comunicare prezintă rezultatele din cadrul Proiectului de cercetare sociologică cantitativă *Percepția și satisfacția tinerilor de la o bibliotecă modernă*, referitoare la tendința pentru lectura în format electronic, dar și care este poziția tinerilor privind existența în bibliotecă a unui serviciu de împrumut al cărților în format electronic.

Introducere

Era webului mobil a pus în vizorul bibliotecilor un nou aspect – oferirea produselor și serviciilor relevante într-un format nou. Un asemenea serviciu a fost implementat la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” începând cu luna noiembrie a

anului 2014 – **serviciul de împrumut al cărților pe ereadere.**

Acest serviciu nou destinat pentru întreaga comunitate de cititori a fost conceptualizat în câteva etape în cadrul echipei Bibliotecii Municipale și poate fi considerat ca o continuare și realizare a discuțiilor, referitor la cărțile electronice în mediul profesional, care s-au produs în cadrul Conferinței anuale a BM în 2013 (*Angajament civic: E-transformare @ bibliotecii*, invitat Ion Bargan, director, Bestseller.md – *Despre cărți electronice*) și al Colocviilor de vară 2014: *Provocările bibliotecilor: cărțile electronice* (Sesiunea *Cărțile electronice cu comunicările – Cărțile electronice: dileme internaționale*, Mariana Harjevschi, director general, BM „B.P. Hasdeu”; *Bibliotecile și modelele business de împrumut ale cărților electronice*, Dumitru Sinchevici, www.librarie.md), *dezbaterea Cartea electronică vs cartea tipărită*, moderată de conf. univ. dr. Lidia Kulikovski și webinarul *Practici și*



Biblioteca modernă în viziunea ta,
desen realizat de un utilizator

inovații în utilizarea și căutarea cărților electronice – Ebooks in EBSCO. Prezentarea a fost efectuată de Iryna Krejcarova, reprezentanta EBSCO pentru Rusia, Ucraina și Moldova, într-o sesiune skype).

Necesitatea serviciului de împrumut al cărților în format electronic a fost confirmată și de rezultatele studiului sociologic *Percepția și satisfacția tinerilor de la o bibliotecă modernă*, realizat în primăvara anului 2014. Concluzia cu referire la cartea electronică denotă **faptul că ideea ca biblioteca să presteze serviciul de împrumut al cărților în format electronic este foarte bună (menționează 46,37% din tinerii utilizatori chestionați).**

Drept rezultat al studiului, dar și al multiplelor consultări publice și în mediul profesional, Biblioteca Municipală a achiziționat de la librăria *Bestseller.md* cinci dispozitive de lectură a cărților electronice (ereadere), care conțin 670 de titluri de cărți electronice, inclusiv opere din literatura universală în limbile: română (187), rusă (210), engleză (51), germană (47), franceză (49), italiană (50), spaniolă (26), ucraineană (50). Titlurile cărților electronice achiziționate fiind plasate pe site-ul bibliotecii, în rubrica Colecția BM, e-books și în catalogul electronic, de unde ele pot fi comandate în bibliotecă sau rezervate de la distanță. Cărțile sînt disponibile pentru împrumut la Biblioteca Centrală pe ereadere, dar și pe un calculator în Sala de calculatoare.

În perioada noiembrie-decembrie cărțile electronice au fost citite de 21 de persoane, termenul de împrumut fiind de 15 zile, câteva împrumuturi au fost prelungite încă pe zece zile. Serviciul inovator a fost mediatizat în câteva emisiuni TV (Jurnal TV, ProTV, Publika etc.), opt articole, șapte postări pe Facebook cu un impact de 4894 de vizualizări, 386 de aprecieri și 1612 clicuri pe postări. De la începutul anului 2015 alte 10 persoane citesc cu plăcere utilizînd

serviciul de împrumut al cărților pe dispozitiv electronic.

Utilizatorii BM mai pot consulta cărți electronice și în baza de date EBSCO, achiziționată de curînd.

În contextul celei de a 24-a ediție a Simpozionului științific *Anul Bibliologic 2014*, această comunicare vine să prezinte rezultatele din cadrul proiectului de cercetare sociologică cantitativă *Percepția și satisfacția tinerilor de la o bibliotecă modernă*, referitoare la aprecierea tendinței pentru lectura în format electronic, dar și care ar fi aprecierea dată de tineri privind existența în bibliotecă a unui serviciu de împrumut al cărților în format electronic.

Metodologia studiului

În general, Studiul include aspectele generale și specifice privind percepția, nivelul de satisfacție, dar și așteptări ale tinerilor utilizatori de la o bibliotecă modernă și o bibliotecă în spațiul on-line. Rezultatele și concluziile contribuie ulterior la îmbunătățirea calității prestării serviciilor rețelei municipale de biblioteci, dar și la lărgirea paletelor de activități în conformitate cu cererea acestei categorii de cititori, adică tinerii.

Obiectivul general al cercetării a urmărit studierea situației și a percepției bibliotecii moderne din perspectiva tinerilor cu vîrsta cuprinsă între 16 și 35 de ani, utilizatori ai filialelor BM.

Obiectivele specifice ale cercetării au fost orientate asupra următoarelor aspecte:

- stabilirea nivelului de satisfacție al tinerilor utilizatori privind actualele servicii și activități oferite de filialele BM „B.P. Hasdeu”;
- identificarea resurselor / platformelor sociale online care sînt mai eficiente pentru comunicarea dintre BM „B.P. Hasdeu” și publicul larg internaut;
- aprecierea tendinței pentru lectura în format electronic, dar și care este atitu-

dinea tinerilor privind existența în bibliotecă a unui serviciu de împrumut al cărților în format electronic;

- identificarea serviciilor care ar răspunde noilor tendințe și necesități exprimate de cititorul modern.

Pentru realizarea obiectivelor generale și specifice ale cercetării, a fost ales demersul cantitativ care să permită o analiză în termeni cifrici a percepției, nivelului de satisfacție, așteptărilor tinerilor de la o bibliotecă modernă și o bibliotecă în spațiul on-line. Metodele și tehnicile de cercetare aplicate au inclus:

(I) Ancheta sociologică în bază de chestionar. Au fost realizate două cercetări cantitative concomitent pe un eșantion de 179 de persoane fiecare.

Sondajul nr. 1 – Percepția și satisfacția tinerilor la o bibliotecă modernă – a fost aplicat pe un eșantion de 179 de persoane dintre care 136 de sex feminin și 38 de sex masculin cu vârste cuprinse între 16 și 25 de ani în proporție de 76,5% și între 25 și 35 de ani în mărime de 20,7%. Referitor la statutul ocupațional al respondenților majoritatea de 67 sînt studenți, 45 – persoane în calitate de angajați, 28 de persoane o constituie liceenii și doar trei persoane sînt șomeri.

Sondajul nr. 2 – Preferințele tinerilor de la o bibliotecă în spațiul online – a fost aplicat pe un eșantion de 179 de persoane dintre care 68,7% de sex feminin și 28,5% de sex masculin. Majoritatea de peste 72% a fost cuprinsă în categoria de vîrstă între 16 și 25 de ani, iar în categoria între 25 și 35 ani ponderea a fost de 26,3 puncte procentuale. Pentru acest sondaj a fost înregistrată cea mai mare rată de nonrăspunsuri din partea respondenților la mai multe întrebări, inclusiv cele legate de caracteristicile lor demografice, ceea ce denotă fie dorința de a rămîne în anonim complet, fie ignoranța acestor întrebări. Distribu-

rea după statutul ocupațional este similară primului sondaj. Observăm o apropiere a celor 40,8% de studenți de cifra 30,0% aferentă liceenilor. 23,5% au marcat că sînt angajați și 4% – șomeri. Această similitudine în cifre ne arată că respondenții au fost pe alocuri aceiași, convingere întărită și de situația distribuirii pe sexe, categorii de vîrstă și ocupație.

Motivul de a desfășura cercetarea cu două chestionare concomitent este de a asigura verificarea tendințelor și, în același timp, cumularea opiniilor prin schimbul de respondenți. Chestionarele au cuprins mai multe tipuri de întrebări (închise, deschise, semideschise, cu răspuns multiplu, întrebări filtru, de trecere, de opinie) în scopul obținerii unei informații cît mai largi, sincere, veridice din partea respondenților. Chestionarele au fost completate prin tehnica de **autoadministrare**.

(II) Desenul. Tehnica desenului a fost aplicată în scopul cunoașterii diferitor aspecte ale percepției referitoare la conceptul de **bibliotecă modernă** în viziunea tinerilor. Tehnica ne permite să vizualizăm asociațiile făcute de respondent în conformitate cu tema studiată.

Culegerea datelor în teren s-a desfășurat în perioada lunilor martie-mai 2014.

Tinerii participanți la studiu au fost selectați prin metoda aleatorie cu ajutorul bibliotecarilor în momentul cînd aceștia au vizitat biblioteca. În studiu au participat 26 de filiale ale BM „B.P. Hasdeu”.

Una din marile provocări ale cercetării a constat în prezentarea diversității de opinii, respectiv și de preferințe ale tinerilor care utilizează serviciile oferite de BM „B.P. Hasdeu”, pe de o parte, și a soluțiilor moderne prin mecanisme de stimulare a lecturii în format electronic împrumutate în bibliotecă, pe de altă parte. Au fost explorate opiniile acestei categorii de cititori prin analiza percepției, nivelului de

satisfacție, preferințe și, nu în ultimul rând, necesitățile de comunicare și interacțiune cu bibliotecarii și instituția bibliotecară din comunitate.

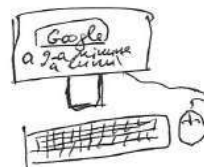
Aspecte generale privind percepția bibliotecii

Felul în care este văzută și înțeleasă lumea înconjurătoare definește felul uman de a gândi și ulterior, a acționa. Sentimentele și trăirile legate de un loc sau mediu anume, pot determina persoanele să manifeste un set specific de reacții. În unele cazuri reacțiile pot fi pozitive, altele de respingere. La fel se întâmplă și în cazul alegerii de a veni sau nu la bibliotecă drept rezultat al sumei de sentimente acumulate din experiențele anterioare. Cu cât starea de bine acumulată din experiențele anterioare este mai mare, cu atât probabilitatea că persoanele vor mai dori să retrăiască acele sentimente de bine este mai înaltă.

Percepția într-un final generează o acțiune sau inacțiune. Din 179 de respon-

denți participanți în studiu aflăm că mai mult de jumătate dintre ei au fost în ultimele trei luni la bibliotecă între cinci și mai mult de zece ori. Aceștia preferă să vină deseori singuri în proporție de 57%, însoțiți de colegi, prieteni sau vreun membru al familiei pentru alți 33% și doar pentru șase persoane venitul la bibliotecă este efectuat doar din obligație și pentru că *așa trebuie*. Indiferent de faptul cu cine vin la bibliotecă, dar și cât de des, fiind întrebați „Cât de important este aportul bibliotecii pentru dezvoltarea personalității lor”, 80 la sută au apreciat ca fiind *importantă* și foarte *importantă*.

Odată aflați în bibliotecă utilizatorii își creează anumite percepții despre starea lor la acel moment. Fiind întrebați „Ce simți atunci când te afli în bibliotecă?”, ei au spus că *întotdeauna sînt liniștiți, calmi* (77,2%) *confortabil și comod* – 70,3 %, iar 65,3% se pot întotdeauna concentra și au plăcerea de a lectura. Doar uneori *nu pot să stea*



chiar dacă avem tehnologii avansate, cum ar fi internetul și calculatorul, niciodată nu aș schimba o carte din bibliotecă pe un z 74 format electronic. și cel mai mult mi place bibliotecile pentru faptul că pot să mă bucur de lectură, altfel cartea 74 mine, și simtându-mi miorul.

Biblioteca modernă în viziunea ta, desen realizat de un utilizator

mult timp în același loc 52,5% și tot uneori 41,6% se gîndesc la *cît este de importantă lectura în dezvoltarea lor*. Este îmbucurător faptul că *niciodată utilizatorii nu s-au simțit rău ori deranjați de alții* (61,4%), însă faptul că 40,6% *uneori abia așteaptă să finiseze de citit ca să meargă acasă*, ne dă un imbold de a gîndi cum să menținem activ interesul utilizatorului pe parcursul lecturii.

Percepția mediului ambiant în care lectura și cartea este la ea acasă este înțeles și văzut diferit. Pentru a provoca, dar și pentru a vedea care sînt asocierile pe care le fac tinerii privind instituția bibliotecii, respondenților li s-a propus o listă de afirmații cu care aceștia puteau fi în *acord total / parțial sau dezacord total*. Astfel, pentru afirmația *„Biblioteca este spațiul perfect pentru a petrece timpul liber”* s-au manifestat 83 de persoane, dintre care fiecare a doua era fată, în timp ce tot atîtea persoane sînt în *acord parțial* cu faptul că *„Biblioteca este astăzi un spațiu ignorat de tineri”* și o jumătate sau 48 de persoane au căzut de acord că *biblioteca e loc ignorat de societate*.

Aceste cifre confirmă faptul că biblioteca are o imagine situată la nivel onorabil, iar sesizarea unei ignoranțe este observată și criticată prin răspunsurile cititorilor cu atît mai mult cu cît aproximativ 40% au manifestat *acord total* pentru fraza care afirmă că *„Biblioteca este prima sursă de documentare”*.

Prin exercițiul propus de a continua fraza *„Biblioteca pentru mine este...”* am reușit să înțelegem mai profund care este imaginea, sensul, asocierea pe care cititorul nostru o atribuie bibliotecii.

Cîteva din răspunsurile primite sînt:

- *„...locul unde pot să studiez în liniște”* – cinci persoane au notat aceeași idee;
- *„...un loc ce-ți permite să te concentrezi”* – două persoane;
- *„...una din sursele principale ale cărților mele citite”* – două persoane;

- *„...o șansă de a deveni mai inteligenți, culti și educați”* – trei persoane;
- *„...spațiul perfect pentru lectură”* – patru persoane;
- *„...locul perfect pentru autodezvoltare”* – zece persoane cu aceeași idee.

Topul este încheiat de o continuare a frazei care s-a regăsit în notițele lăsate de către 23 de persoane, menționînd că *„Biblioteca este o sursă de informații și cunoștințe”* – acesta fiind clasicul răspuns, dar și o definiție a bibliotecii clasice tradiționale.

Din întrebarea cu numărul 13 a chestionarului pentru 68,7% a fost *foarte convingătoare* fraza care spune că *„biblioteca este spațiul oportunităților, este spațiul pentru educație, autoajutor și oferă acces gratuit tuturor cetățenilor”*. Fiecare al treilea respondent a fost convins totalmente de faptul că *„bibliotecarii sînt experți antrenați în găsirea informației corecte indiferent unde s-ar afla ea – în cărți, arhive sau pe internet”*.

Utilizînd **tehnica desenului** au fost evidențiate trei direcții în felul cum tinerii percep și cu ce asociază biblioteca modernă. Direcții pe care le-am grupat în felul următor:

1. Cartea, penița ca elemente centrale.
 2. Tehnologiile moderne precum calculatorul, internetul prezentate ca aspecte ale modernității, dar și ale doleanțelor privind viitorul apropiat.
 3. Elemente care descriu emoții pozitive (marcate cu soare, flori, păsări, case cu ferestre luminoase, copilași, zîmbete etc.).
- Aceleași elemente sînt enunțate de respondenți și la începutul chestionarului unde sînt rugați să scrie cuvinte sau imagini ce se asociază în mintea lor cu biblioteca. În listă regăsim 81 de răspunsuri unde *cartea* este asocierea de bază. Pentru 23 de persoane biblioteca este asociată cu *cunoștințele acumulate, informații* în timpul petrecut la bibliotecă. Pentru alți 11, biblioteca este asociată cu *liniștea și*

oamenii înțelepți. Din răspunsurile primite înțelegem că sînt tineri care merg la bibliotecă doar *duminica*, astfel asociind-o cu această zi de odihnă și relaxare. În număr mai mic de cinci persoane s-au regăsit și variante precum *teme pentru acasă, rafturi, internet, dezvoltare, poveste sau primăvară*. Astfel, toate variante notate au purtat o conotație mai mult pozitivă prin asocierile date, ceea ce denotă și o percepție în aceeași direcție față de bibliotecă.

Așteptările tinerilor privind activitățile și serviciile oferite de o bibliotecă modernă

În cadrul unei biblioteci moderne tinerii își doresc cel mai mult traininguri, workshopuri, ateliere și dezbateri gratuite. Această opțiune a fost menționată de 25 de persoane. Dorința de a avea acces la carte electronică au manifestat-o 13 persoane. Confortul de a servi un ceai sau o cafea bună atunci cînd lecturează este o doleanță notată de mai mult de 10 persoane, care propun o cafea mică în bibliotecă. Mai multe calculatoare cu acces la internet, mai multe concursuri și recomandări de carte sînt alte cîteva din așteptările tinerilor. La fel și posibilitatea de a comanda și a rezerva online o anumită carte sau mai multe pentru împrumutul la domiciliu au fost găsite în lista de sugestii, care au avut o pondere printre răspunsurile la întrebarea deschisă din chestionar. Printre alte sugestii au mai fost: *dorim mai multe publicații noi din ultimii ani, mai multă literatură, literatură în format electronic, prezentări de filme ecranizate după cartea documentară, romane istorice, împrumut la domiciliu indiferent de reședință*.

Au existat și cîțiva tineri care au menționat că este suficient ca bibliotecarii să ne îndemne la citit sau chiar au rugat insistent să nu transformăm bibliotecă în altceva decît spațiul unde ei pot veni să citească în liniște. La fel, în rîndul răspunsurilor am găsit ti-

neri care sînt satisfăcuți de serviciile prestate acum și nu doresc altceva. În plus, 53,1% sau 95 de persoane consideră că Biblioteca în forma ei actuală nu va dispărea din preferințele tinerilor în următorii cinci ani.

Voluntariatul reprezintă o activitate prin care tinerii se pot manifesta. Am întrebat respondenții, dacă biblioteca ar avea așa posibilitate de manifestare, ei s-ar implica? 56,4% și-ar dori să fie parte a echipei de voluntari, iar 28,5% nu își doresc. Îmbucurător este faptul că 17 persoane și-au lăsat datele de contact pentru a putea fi telefonate și implicate ca voluntari în bibliotecă, în majoritate fiind fete care își fac studiile în liceu.

Serviciul de împrumut al cărților în format electronic

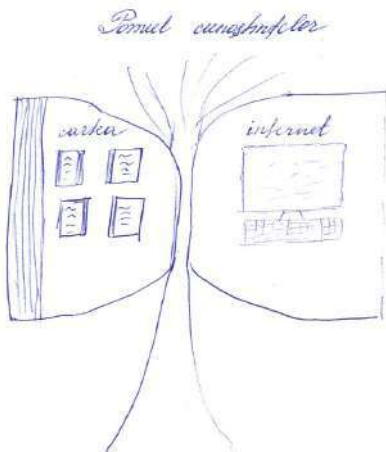
Tinerii participanți la studiu, în special fetele, au menționat că, timp de un an au citit mai mult de zece cărți (54,1%) și mai puțin de cinci cărți pentru aproximativ 8%.

Dacă ar fi să aleagă un singur răspuns la întrebarea „În ce format îți place să citești cărțile?”, atunci majoritatea ar alege o carte în format tradițional, adică tipărită și doar aproximativ 11% ar alege una în format electronic.

Ne-am interesat să aflăm de unde preferă să facă rost de cartea în format tradițional pe care doresc să o citească. Mai mult de 75% o împrumută de la bibliotecă, 4% o împrumută de la alți colegi și cumpără cartea din librărie aproximativ 21% dintre cei chestionați.

În cazul cărților electronice situația este altfel. Caută cartea gratis online peste 85 la sută din tineri, își roagă cunoscuții să le-o ofere gratuit alți 8,3% și doar puțin peste 2,5% cumpără cartea din librăriile online.

Ideea ca biblioteca să presteze serviciul de împrumut al cărților în format electronic este foarte bună (menționează 46,37% din tinerii chestionați).



Biblioteca modernă în viziunea ta, desen realizat de un utilizator

Tinerii, în mai mare proporție băieții, au citit anul acesta cel puțin o carte electronică. Astfel, jumătate din 179 de participanți la sondaj au răspuns afirmativ. Dacă

la cartea tradițională fetele aveau întâietate, la capitolul citire a cărților electronice băieții au avut prioritate.

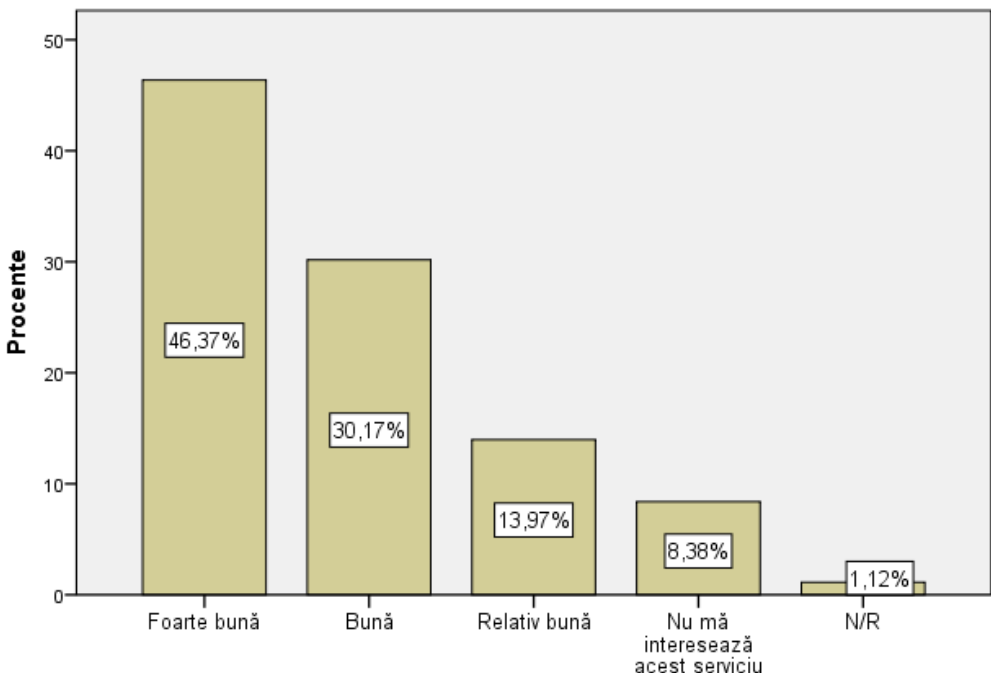
Pentru cei care au citit o carte electronică cel mai des dispozitiv electronic utilizat a fost smartphone-ul cu 21,7%, urmat de tablete cu 20 % și e-readere cu 7,8%.

A patra parte din respondenți nu au posibilitatea să își cumpere un dispozitiv special pentru citirea cărților electronice, alți 13,4% au menționat că la moment nu au așa dispozitive, dar planifică să își cumpere unul în timpul apropiat.

Ideea ca **biblioteca să presteze serviciul de împrumut al cărților în format electronic** a fost apreciată ca fiind *foarte bună* de 46,3%, *bună* de 30% și pentru fiecare al zecelea tânăr acest serviciu nu îl interesează.

Dacă biblioteca ar lansa un serviciu de împrumut al cărților electronice, 48% dintre tineri și-ar dori să citească în formatul PDF,

Cum vi se pare ideea ca bibliotecile să presteze serviciul de împrumut al cărților în format electronic?



31,2% în formatul Fb2, puțin peste 13 puncte procentuale oferite formatului e-Pub și doar 3,3% pentru varianta Word a cărților.

Preferințele tinerilor privind informațiile și serviciile oferite de bibliotecă în mediul online

Prezența bibliotecii în mediul online este apreciată pozitiv de tineri și aceștia își doresc o mai mare interacțiune. Totuși, la întrebarea în ce modalitate ei preferă cel mai mult să comunice cu bibliotecarul pentru a obține o anumită informație 114 persoane din 179 au răspuns că *vor merge personal în bibliotecă*. Prin intermediul rețelelor de socializare ar apela 9,5%, prin e-mail 9,5%, și prin telefon alți 11%. Paginile web cu serviciile Întrebă bibliotecarul sau serviciul *Chat* nu este atât de populare, astfel încât doar puțin peste două procente ar prefera să întrețină o comunicare prin aceste canale cu bibliotecarul.

Observăm că în top s-a evidențiat așteptarea tinerilor ca biblioteca să le ofere și resurse de lectură în format electronic precum ar fi cărțile și revistele. Mai mult de atât, dacă biblioteca ar dezvolta o aplicație pentru smartphone / tabletă aceștia ar prefera să beneficieze de aplicații interactive și mai cu seamă utile.

Cel mai popular răspuns dat de 155 de persoane care ar utiliza aplicația a fost cu referire la un *catalog care ar include cea mai populară colecție de carte / enciclopedii cu posibilitatea de a fi sortate într-o listă personală cu titlul Citite sau De citit*.

O aplicație în forma unui *joc intelectual cu întrebări logice și de cunoaștere din cărțile de literatură artistică disponibile la bibliotecă* ar fi o aplicație utilizată de 126 de tineri din cei 179 participanți la chestionare. Aplicația care ar prezenta *Harta Chișinăului cu indicarea coordonatelor tuturor filialelor BM, cu informații despre ele, contacte și program* ar fi utilizată de 124 de persoane, iar alte 12 nu ar utiliza-o.

Tinerii s-au arătat interesați să ofere câteva sugestii privind posibilele **idei de aplicații online**. Printre răspunsuri menționăm:

- votarea cărților dintr-o listă propusă;
- lista celor mai împrumutate / celor mai citite cărți;
- versiunea mobilă *www.hasdeu.md*;
- implementare a programului de citire rapidă;
- cit mai multe cărți în format electronic.

Unii tinerii manifestă un interes sporit pentru prezența cărților în format electronic în resursele online ale bibliotecilor. La întrebarea deschisă a chestionarului *„Ce informații sau servicii doriți să vă ofere resursele bibliotecii prezente online?”* 15 persoane au notat că doresc *copiile cărților, revistelor în format electronic*:

- „Șă putem rezerva o carte sau un calculator online” – șase persoane au notat aceași idee;
- „*Informații despre cărți interesante, descrierea lor și rezumatele marilor române*” – șase persoane;
- „*Informații despre cărțile care merită să le citim, recomandate de bibliotecă*” – patru persoane;
- „*Activitățile planificate în bibliotecă și filiale*” – trei persoane;
- „*Titluri noi de carte apărute în lume și pe care biblioteca le are*” – trei persoane.

Cîte un singur răspuns, dar foarte importante remarci au făcut tinerii care au lăsat notat sub întrebare următoarele sugestii:

- „*bibliotecarii să ne răspundă la e-mailuri*”;
- „*serviciul Chat activ și cu răspunsuri rapide*”;
- „*prezența bibliotecilor în online 24/24, mai ales pe Facebook*”;
- „*lista filialelor care au calculatoare*”;
- „*să putem verifica de acasă cărțile posibile de împrumutat*”;

- „informații despre bibliotecile lumii (curiozități)”;
- „filme documentare (istoria bibliotecilor) și alte teme”.

Deși majoritatea tinerilor chestionați susțin dezvoltarea bibliotecilor în spațiul online, prezența unui răspuns notat de o domnișoară liceană, care se adresează bibliotecii cu un singur mesaj notat cu litere majuscule pe o jumătate de pagină, spune că: „Nu vreau nimic. Voi vreți ca eu să stau acasă la calculator? Eu vreau să vin la bibliotecă și să citesc în liniște.”

Concluzii

Studiul realizat elucidează că percepția cea mai populară despre bibliotecă este că **ea (biblioteca) reprezintă sursa de informație și cunoștințe, iar cartea devine simbolul numărul unu în asocierea cu instituția.**

Totodată, referitor la cartea electronică și vocea tinerilor rezultatele studiilor au relevat că:

- tinerilor le place să citească cartea în format tradițional (86,5%) pe care o caută gratis la bibliotecă (75%);

- în acest an, tinerii au citit cel puțin o carte electronică (51,9%) pe care o caută gratis online (85%);

- ideea ca biblioteca să presteze serviciul de împrumut al cărților în format electronic a fost apreciată ca fiind foarte bună de 46,3%, bună de 30% și pentru fiecare al zecelea tânăr acest serviciu nu este atractiv;

- tinerii sînt deschiși pentru a utiliza aplicații pe tablete și smartphone-uri dezvoltate de BM;

- 56,4% și-ar dori să fie parte a echipei de voluntari, dacă biblioteca ar avea așa posibilitate;

- recomandarea de carte pentru lectură și îndemnul constant al bibliotecii de a citi este așteptarea primordială din partea utilizatorilor;

- în bibliotecă tinerii își doresc cel mai mult traininguri, workshopuri, ateliere și dezbateri (25 de persoane), carte electronică (13 persoane), o mică cafenea, mai multe calculatoare cu acces la internet (11 persoane), mai multe concursuri, recomandări de carte, comanda și rezervarea cărții pentru împrumut online.

Bibliotecă modernă pentru mine este un loc unde pot să mă simt confortabil. Aici găsește o mulțime de cărți interesante, care în viitor le voi urma ștatul și cu ajutorul lor voi deveni o personalitate.

Biblioteca modernă în viziunea ta, text scris de un utilizator

CLUBUL DE LECTURĂ – O MODALITATE EFICIENTĂ ÎN PROMOVAREA LECTURII

Liliana JUC,
șef oficiu copii, Filiala „Târgoviște”

Abstract

This article is an analysis of the efficient way to valorise book and reading. The Reading clubs: The little Europeans (Micii Europeni), The Curious (Curioșii), It's good to know (E bine să știm!) ensure the realization of our objectives: satisfaction of users needs, presentations of reference collection, encouraging of reading, efficient holding of a Program Summer reading. The Reading club are multiple advantages: monitoring of the process of text perception; analysis of child perception of reading; combination of various type of reading (informative, exploratory, literary, game and group reading); combination of various type of activities (discussion/debate, cognitive games, contests); creation of an agreeable space for socialisation and creation of book's dependence. The Reading Club is the most appropriate way to increase the reading appetite and the user loyalty.

Keywords: library, reading club, drawing, utility, user, library collection, library activity.

* * *

Promovăm lectura și cartea mereu, prin varii activități culturale și creative: programe de lectură (*Chișinăul citește o carte, Copiii Chișinăului citesc o carte, Lecturile verii, Ora poveștilor*); prezentări și lansări de carte, spectacole literar-muzicale; produse bibliografice (reviste bibliografice, liste bibliografice etc.).

Biblioteca „Târgoviște” este receptivă la solicitările partenerilor săi (grădinițe, licee, centre comunitare etc.) și participă la diferite evenimente, prin oferirea unor surse informaționale și bibliografice. Diversele lecții bibliografice organizate au ca scop instruirea cititorului, iar obiectivele sunt

facilitarea căutării informației, însușirea regulilor de utilizare a documentelor din colecțiile bibliotecii, normelor de conduită în bibliotecă, valorificarea fondului de referință.

Valorizăm lectura prin diverse tehnici de lectură: lectura-model, lectura-ghidată, lectura în ștafetă. Explorăm în cadrul activităților specifice (ore de lectură și cluburi de lectură) diverse tipuri de lectură (liniară, selectivă, exploratorie, creativă, literar-artistică etc.), preocuparea majoră fiind stimularea și menținerea gustului pentru cititul cărților, revistelor, ziarelor. Lectura operelor literare, ca mijloc de instruire și educație, are o importanță deosebită în pregătirea tinerei generații. Cultura generală nu se rezumă la conținutul manualelor școlare, nici la navigarea pe net și nicidecum nu este reductibilă la lecturile reconfortante. În acest sens, rolul bibliotecarului este de a-i face pe elevi, liceeni, studenți, alți reprezentanți ai publicului larg adepți ai literaturii de calitate, consumatori conștienți de propriile alegeri, membri cu drepturi depline ai unui lectorat format prin convingere și înțelegere a ceea ce și cum consumă. Misiunea aplicativă este de a dezvolta în fiecare cititor simțul fin și autonom care îi va da posibilitatea să facă diferența între bine și rău, util și nociv, educativ și precar, și care îl va ajuta să-și formuleze clar o opinie despre cartea citită, în particular, și să argumenteze judicios o viziune, în general. Eficacitatea orientării și consilierii în lectura de calitate depinde atât de o temeinică documentare, cât și de identificarea unor criterii specifice și variabile, între care cităm preferințele cititorilor (determinate

de vârstă, educație, gust estetic, interese sociale, interese de grup, interes individual) și potențialul individual de lectură al cititorului (curbele de potențial în funcție de preferințe și viceversa), variate și interesante activități culturale.

În scopul studierii preferințelor și necesităților utilizatorului copil și întru promovarea cărții și atragerii la lectură, am realizat un sondaj cantitativ și am aplicat metoda calificativă de cercetare – observația. În urma prelucrării datelor, am determinat că cel mai solicitat domeniu este literatura enciclopedică. Pentru realizarea tuturor criteriilor – și anume tendințele beneficiarului, valorificarea fondului de referință, stimularea lecturii, desfășurarea eficientă a programului *Lecturile verii* – am organizat (în vara anului 2010) cluburile de lectură *Micii europeni* și *Curioșii*.

Sugestia inițierii clubului *Micii europeni* a oferit-o volumul cu titlul omolog, ghidul, ce reprezintă o cultură a copilăriei, o lume explorată prin viziunea copilului. Descoperirea bogățiilor spirituale din diverse tradiții, apropierea de valorile europene, cunoașterea identității și a farmecului fiecărui dintre cele 28 de state membre, desemnează obiectivele acestui club. În cadrul lui, participanții sunt familiarizați,

în linii mari, cu istoria, cultura, arta țărilor comunitare, descoperă lucruri inedite, cu titlu ilustrativ:

- drapelul cărei țări este inspirat din culorile rândunicii? (Estonia);
- unde se află cea mai mare fabrică de păpuși? (Spania);
- în ce țară copiii citesc cel mai mult? (Finlanda);
- ce s-a întâmplat cu statuia preferată a danezilor *Mica sirenă*?
- de ce Parisul este numit „Orașul luminilor”? etc.

Aceste ședințe ale clubului sunt ca o pistă de deschidere care ajută să descopere savoarea copilăriei în țările Uniunii Europene: ce bomboane le plac, ce-i înspăimântă și ce-i face să râdă, nume de monștri și sperietori din fiecare țară, bucatele preferate, ce obiceiuri au de Crăciun și de Paște, ce fac atunci când le cade un dinte...

Micii europeni însușesc de manieră ludică informațiile noi: capitale, drapele, invenții, inventatori, personalități notorii, puncte de atracție turistică. Prin analiză și sinteză, sunt descoperite afinități și deosebiri dintre obiceiuri, tradiții; sunt identificate echivalentele celor mai uzuale cuvinte din vocabularul țărilor vizate. Impresiile



acumulate sunt transmise prin desen, creionul și hârtia fiind pe post de aparat de fotografiat.

Membrii Clubului de lectură descoperă universul Europei într-un mod interactiv, incitant, cu titlu de argument, conversația tematică este urmată de *lectura-informație*, *lectura-curiozitate*, *lectura-cultură* – și activități practice precum amplasarea autocolantelor cu steaguri pe hartă, organizarea jocurilor de creativitate. La ultimele ședințe, fiecare participant prezintă coechipierilor săi câte o țară din Europa care nu s-a înscris în itinerarul nostru imaginar. *Expedițiile virtuale* ale clubului *Micii europeni* reprezintă o îmbinare de excepție dintre utilitate, noutate și distracție, diversitatea tipurilor de lectură, fiind procedee de bază. Extensiunea practică a clubului este următoarea: integrarea informației asimilate în contextul școlar și în viața practică, altfel spus, în cazul unor călătorii nu imaginare, ci reale prin Europa.

Clubul *Curioșii* este preconizat pentru utilizatorul preadolescent, dornic de a cunoaște. Publicul respectiv se confruntă cu unele ipoteze, fapte, se amuză prin curiozități. Curioșii urmăresc cele mai uluitoare comparații, descoperind recorduri im-

presionante, într-o scară ierarhică, astfel, asimilarea devine una captivantă – de la nanometru la muntele Everest; de la viruși la Podul Golden Gate; de la globula roșie a sângelui la diametrul soarelui.

Lectura exploratorie, *lectura zapping*, *lectura în voce*, se desfășoară cu apetit și perseverență, participanții fiind motivați de partea distractivă a ședinței – frământări de limbă, joc de mimă, *Ochi ager* etc. În definitiv, creativitatea și imaginația copiilor prinde grai pe coala de hârtie. Subiectele propuse, tipurile de animație ale lecturii sporesc gradul de curiozitate și incită gustul pentru lectură. În esență, își găsesc utilitatea la unele materii precum științe ale naturii, geografie, biologie, istorie etc.

Ședințele de finalizare ale cluburilor *Micii europeni* și *Curioșii* au un program mai special: tombolă, concursuri de creativitate. Membrii sunt recompensați cu diplome de participare, cei mai ingenioși, creativi – cu diplome de mențiune.

Ideea inițierii Clubului de lectură și instruire *E bine să știm* (2011) s-a născut dintr-o necesitate cotidiană – de a corija greșelile ortoepice, de a asista și coordona beneficiarul în utilizarea fondului de referință. Scopul acestui club este oferirea



unui suport informațional la disciplina limba și literatura română.

Prin dialog cu elevii, stabilim ce înseamnă o limbă îngrijită, care sunt „inamicii” limbii române, modalitățile de evitare a greșelilor de exprimare; mijloacele de ameliorare a exprimării orale și scrise, tipurile de dicționare la care recurgem. Jocurile și exercițiile lexicale, precum depistarea unor greșeli din comunicarea uzuală, înlăturarea cuvintelor parazitare, găsirea formei corecte a unor lexeme și expresii, lectura literară, interactivă a unor pasaje artistice le oferă participanților oportunitatea de a-și manifesta abilitățile și de a însuși informații complementare orei de română.

Evident, subiectele și metodele de lucru, contingentul de copii variază de la an la an. Or, obiectivul major este de a deține lectura ca un obicei constant.

Avantajele cluburilor de lectură sunt multiple:

- este monitorizat procesul de recepționare a textului;
- este analizată și ghidată percepția copilului despre lectura;

- sunt combinate multiple tipuri de lectură: lectura informativă, exploratorie, hîlpologografică, literară, lectură-joc, lectură în grup etc.;

- sunt îmbinate diverse forme de activități: discuție / dezbateri, jocuri cognitiv-distractive, concursuri de erudiție, de creație;

- este creat un mediu propice pentru socializare și contaminare de dependență de carte.

La Filiala „Târgoviște” mai activează și cluburile pe interese: *Terra – Planeta noastră* (2003), *Tinerii la bibliotecă* (2009), *Sănătatea pentru toți* (2011), *Să ne iubim țara* (2012), *Cartea vindecă* (2014).

Clubul de lectură, în opinia noastră, este forma cea mai adecvată, ce îmbină comunicarea cu mai multe tipuri de lectură clasice și moderne, pentru a pune în valoare cartea, a găsi subiecte noi, a spori apetența de lectură și a fideliza utilizatorul. Aceste modalități de lectură încurajează beneficiarul să devină participant activ în comunitatea de cititori pe care Filiala „Târgoviște” o formează continuu.



ROLUL BIBLIOTECII DIN ÎNVĂȚĂMÎNT ÎN DEMERSUL DE MODERNIZARE A SECTORULUI EDUCAȚIEI

Loretta HANDRABURA,
viceministru al Educației

Biblioteca, cartea și lectura sînt percepute ca triumphiul cunoașterii cu implicații deosebite în dezvoltarea personală, socială și în era digitală. La intrarea într-un nou mileniu, viitorul este, desigur, al bibliotecilor electronice. Atîta timp, însă, cît cultura modernă nu este concepută fără carte și fără actul lecturii se vor păstra și bibliotecile tradiționale, printre ele și cele școlare.

Biblioteca modernă nu mai este, așadar, doar loc de păstrare a cărților, chiar dacă cartea și lectura, indiferent de format, continua să formeze axa tuturor activităților în majoritatea din ele, deoarece doar aproximativ 30% din totalul de biblioteci dispun de tehnologii de informare și comunicare. Noile realități socioculturale au determinat regîndirea misiunii acesteia și redimensionarea pachetului de servicii. Pentru a rămîne relevante, bibliotecile își asumă tot mai multe responsabilități as-tăzi, creează servicii noi, implementează tehnologii de informare și comunicare fără de care nu mai pot activa eficient. Astfel, biblioteca este și locul unde se întrunesc membrii comunității, oferă resurse publice, inclusiv calculatoare și acces la internet pentru cei care nu le au la domiciliu, oferă asistență în utilizarea tehnologiilor etc.

Bibliotecile din instituțiile de învățămînt, conform *Codului educației* „...sînt parte integrantă a sistemului de învă-

țămînt și participă la activitatea didactică, cultural-educativă, de cercetare și perfecționare. Bibliotecile contribuie, prin mijloace specifice, la procesul de instruire, formare și cercetare ce se desfășoară în instituția de învățămînt.”¹

Ca obiectiv principal acestea trebuie să asigure posibilități de informare, documentare, lectură, recreere și studii elevilor, studenților, cadrelor didactice, cercetătorilor, personalului nedidactic și auxiliar, prin oferirea accesului nelimitat la fondul de carte.

Pentru achiziția partajată și utilizarea în comun a surselor documentare (baze de date, reviste electronice), bibliotecile din instituțiile de învățămînt pot crea consorții. O noutate reprezintă prevederea din punctul 6 al aceluiași art. 128: „La nivel național pot fi organizate biblioteci școlare virtuale cu funcții de e-learning, cu fonduri de curricula școlare, proiecte didactice, ghiduri metodologice, manuale electronice, exemple de teste docimologice etc.”²

Prevederile stipulate în noua lege a educației se vor regăsi în *Regulamentul-*

¹ *Codul educației*, nr. 152 din 17 iulie 2014, intrat în vigoare la 23 noiembrie 2014, publicat în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 24 octombrie 2014, nr. 319-324, anul XXI (4958-4963), art. 128, p. 45.

² *Ibidem*.

cadru de organizare și funcționare a bibliotecilor din instituțiile de învățământ preuniversitar, care urmează să fie revizuit în luna mai a anului curent.

Luând în considerare rolul și contribuția bibliotecarului în procesul instructiv-educativ actual, a fost revizuit statutul acestuia și majorat salariul. Prin urmare, conform art. 53, punct. 7 (a) al *Codului educației*, bibliotecarul școlar devine personal didactic auxiliar³. La 17 iulie 2014, Parlamentul Republicii Moldova a aprobat legea prin care au fost introduse modificări și completări la *Legea cu privire la sistemul de salarizare în sectorul bugetar* (nr. 355-XVI din 23 decembrie 2005). Spre exemplu, un bibliotecar cu studii superioare, cu o vechime în muncă de cinci ani și categoria de calificare a doua, beneficiază de o majorare cumulată a salariului (spor de 20% de la 1 septembrie 2014 și majorarea salariului de funcție pe rețeaua tarifară unică / RTU, de la 1 octombrie 2014) cu circa 600 de lei sau cu 33% mai mult.

Analiza făcută pe rețeaua bibliotecilor din toate instituțiile de învățământ conturează următorul tablou. Conform datelor statistice (*Raportul 6-C*), colectate pe segmentul preuniversitar, prezentate de către metodiștii-coordonatori, responsabili de activitatea bibliotecilor școlare, în anul 2014 activau 1309 biblioteci școlare. A crescut numărul de biblioteci care dețin calculatoare (333, din care 57 de calculatoare au fost achiziționate în 2014), conectate la internet fiind doar 130. De asemenea, s-a mărit de două ori numărul vizitelor virtuale (35 193), fiind atestate pagini web și bloguri în 23 de biblioteci școlare.⁴ Cu toate acestea, trebuie să recunoaștem că

numărul de calculatoare deținute, precum și cel al echipamentelor tehnice rămâne foarte mic, ceea ce nu asigură digitalizarea activității bibliotecilor școlare. Este imperios necesar dotarea cu PC și echipamente tehnice a bibliotecilor școlare din țară. Bucură faptul că Programul *Novateca*, lansat la scară națională, urmează să contribuie la informatizarea bibliotecilor și din sectorul învățământului.

Conform obiectivului nr. 7 *Implimentarea tehnologiilor informaționale în gestiunea bibliotecilor școlare din Planului de acțiuni 2015* al Ministerului Educației, vor fi elaborate și aprobate standarde / criterii de evaluare a gradului de informatizare a unei biblioteci.

În plină eră digitală în lume se construiesc edificii fundamentale pentru biblioteci. La 18 august 2014, Excelența Sa Prințesa Laurentien a Olandei, care este și fondatoarea, și președinta de onoare a Fundației „Lectură și Scris”, fundație ce înclină spre a fi succesoarea Programului *Biblioteci globale*, în mesajul de salut către participanții conferinței generale IFLA (International Federation of Library Associations and Institutions), menționa, în mod special, faptul că bibliotecile au o sarcină deosebită – de a convinge decidenții de importanța lor. „Pentru a face această muncă mai eficientă, noi trebuie să ne facem auziți, să unim eforturile atât în interiorul comunității bibliotecare, cât și cu alți parteneri.”⁵

Problema potențialului intelectual este considerată ca fiind cea mai mare problemă a lumii bibliotecare, iar miza se pune pe:

- formarea profesională continuă;

³ Idem, p. 28.

⁴ *Rezultatele Raportului 6-C*, care urmează să fie publicate la BNS și CBN în anul curent.

⁵ *Blogul de biblioteconomie și știința informării*. Disponibil: <https://clubbib2.wordpress.com/articole-traduceri/>

- angajarea pe posturile vacante sau pe posturile noi ale unor persoane care dețin competențele necesare Erei digitale;
- perfecționarea calificării personalului existent;
- salarii competitive.

Pornind de la tendințele dezvoltării informaționale a societății, necesitățile actuale și de perspectivă ale Republicii Moldova, în anul 2014 au fost incluse două specialități noi: 344.2 *Tehnologia comunicării infodocumentare* și 344.3 *Servicii informaționale și socioculturale*. Inițierea acestor specialități noi a fost făcută la solicitarea Asociației Bibliotecarilor din Republica Moldova, în scopul asigurării Sistemului Național de Biblioteci din țară cu personal calificat. Din păcate, nu s-au suplinit locurile și nu s-au făcut grupe de studii, domeniul fiind unul neatractiv pentru tineri.

Totodată, a fost creat, la Universitatea de Stat din Moldova, programul de master *Managementul instituției infodocumentare* ce își propune formarea specialiștilor în administrarea structurilor infodocumentare, gestionarea resurselor instituțiilor infodocumentare, cercetarea și analiza sferei infodocumentare. Misiunea programului *Managementul instituției infodocumentare* îl constituie pregătirea unor profesioniști cu înaltă calificare în domeniile cerute în prezent pe piața muncii de către instituțiile infodocumentare atât în sectorul de stat, cât și cel privat. Programul de master este axat pe prezentarea într-un mod consistent și aprofundat a managementului și marketingului instituției infodocumentare; a metodelor și tehnicilor de cercetare în domeniul infodocumentar; a politicii și strategiei de dezvoltare a colecțiilor, poli-

ticii culturale și informaționale; a gestiunii informației în societatea contemporană; a culturii și practicii calității serviciilor bibliotecii etc.

O poartă deschisă care oferă studenților și cadrelor didactice posibilitatea să acceseze internetul și să studieze noile tehnologii informaționale reprezintă centrele multimedia ale ULIM, ASEM, USM, Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți, Universității „B.P. Hasdeu” din Cahul. Succesul acestora în servirea utilizatorilor se datorează angajaților bine instruiți, profesioniști, care își îndeplinesc funcțiile cu dăruire.

Este evident, prin urmare, că una dintre problemele majore cu care se va confrunta biblioteca viitorului va ține de cultivarea competențelor necesare personalului pentru a face față tehnologiilor și serviciilor inovative, dezvoltate în baza acestor tehnologii. Instruirea pe care pot conta bibliotecarii la moment nu este suficient de relevantă pentru a face față cerințelor erei digitale. Dar apar noi oportunități și bibliotecarii trebuie să profite de oricare dintre ele, pentru a se ridica la nivelul așteptărilor utilizatorului. Pentru a-și crea o nouă imagine, bibliotecarii trebuie să fie mai activi și, la fel, să încurajeze membrii comunității să se implice în crearea unor noi servicii și în activitatea bibliotecii.

Concluzia principală, care se impune, este că biblioteca postmodernă are nevoie de un nou model de business care să corespundă mutațiilor în ecosistemul informațional și necesităților comunităților pentru care există. Ministerul Educației va susține activitatea acestor instituții și în continuare ca una integrată armonios în școala sec. XXI.

ÎNCĂ UN AN DE ÎMPLINIRI ȘI CĂUTĂRI LA BM „B.P. HASDEU”*

Mariana HARJEVSCHI,
director general,
Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”

Orașul Chișinău se transformă, tehnologiile informaționale avansează, la fel se schimbă și modul în care oamenii interacționează. În 2014 Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” a îmbrățișat aceste metamorfoze, menținând angajamentul de a fi o resursă publică accesibilă pentru toți chișinăuienii și vizitatorii săi. Impresionează modul în care Dvs. v-ați reinventat și ați îmbrățișat inovațiile, lăsând totodată utilizatorul bibliotecii în centrul a tot ceea ce faceți, ați continuat să fiți un partener indispensabil în viața comunității chișinăuiene.

2014 a fost un an impresionant prin paleta de servicii, proiecte lansate la nivel instituțional, dar și specifice filialelor, atitudini inițiate din partea bibliotecarilor.

Culmea e că anul acesta am avut un buget mai mic, aproximativ 3 mln de lei mai puțin, dar s-au realizat la fel de multe. Ce era de realizat – mă refer la achiziții prin licitații, abonare la ediții periodice și baze de date, procurare mobilier pentru Filiala „Târgoviște”, Centrul Academic Internațional Eminescu, Biblioteca Publica de Drept, editarea colecției *Professional* și alte publicații, procurarea computerelor și a altor echipamente nu s-a reușit sau, unele dintre ele, se vor realiza în 2015. Or, aceasta este o poveste birocratică aparte...

Adunați astăzi pentru a ne bucura de ceea ce s-a obținut individual, dar și instituțional în formatul mărcii Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”, vom înțelege că eforturile noastre în acest an au consolidat rolul BM ca o resursă pentru comunitatea chișinăuienă.

* Discurs rostit pe 6 martie 2015, în cadrul ședinței de totalizare a activității Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” în anul precedent (în baza raportului anual al BM).

Toate-s noi și vechi sunt toate – ca, de altfel, în fiecare an ne adunăm la început de primăvară pentru a evalua aportul corporativ la promovarea lecturii în Chișinău, a aprecia diversitatea de servicii moderne și necesare care au susținut demersul academic al chișinăuienilor, dezvoltarea profesională a acestora etc., unificarea eforturilor în vederea creării unui mediu competitiv.

Pornind de la efectul studiului realizat pe parcursul 2014 *Biblioteca modernă în percepția tinerilor și Biblioteca în spațiul online și serviciile așteptate de tineri*, s-a reușit să se identifice aspectele generale și specifice privind percepția, nivelul de satisfacere, preferințele, dar și așteptările tinerilor utilizatori de la o bibliotecă modernă și de la cea în spațiul online. Ambele teme au generat soluții, idei care să contribuie la îmbunătățirea calității prestării serviciilor rețelei municipale de biblioteci, dar și la extinderea lor în corespundere cu preferințele chișinăuienilor. În căutarea soluțiilor moderne de stimulare a lecturii biblioteca a explorat diverse categorii de utilizatori analizând percepția, nivelul de satisfacere și modalitățile de interacțiune cu bibliotecarii și biblioteca din comunitate. Acesta a fost startul procurării a celor cinci dispozitive de lectură a cărților electronice (*e-readere*), care actualmente sunt printre cele mai mediatizate și căutate în cadrul BM. Serviciul se bucură de popularitate, *e-readerele* fiind mereu solicitate, ceea ce arată că serviciul trebuie să fie dezvoltat în continuare.

Totodată, bibliotecile-filiale și-au reenergizat, și-au extins modul de abordare privind activitățile, serviciile pentru utilizatori, inclusiv re-designul spațiilor bibliotecii

prin intermediul Zilelor FedEx@Hasdeu. Bibliotecarii, reuniți în cadrul a trei ediții, au fost încurajați să identifice și să propună idei de inovare și modernizare, producând peste 90 de proiecte și inițiative care au fost dezvoltate și implementate în cadrul bibliotecilor-filiale. Cele trei ediții ale Zilelor FedEx@Hasdeu au înregistrat 144 de idei, propuneri de proiecte creative, inovative, inedite – unele au derulat imediat și au fost implementate cu succes (filialele „A. Mickiewicz”, „L. Rebreanu”, de Arte „T. Arghezi”, „M. Ciachir”, N. Titulescu, Biblioteca Centrală ș.a.). Iar anul acesta numărul proiectelor și ideilor, desigur, crește exponențial.

Proiectul *Trolleybook* a oferit un spațiu dinamic de învățare prin care tinerii și copiii au fost stimulați să citească, să ia parte la activități educaționale și de obținere a noilor competențe în timpul vacanței de vară. Modul îndrăzneț și inovator al acestui serviciu la BM a contribuit la promovarea și stimularea lecturii copiilor, tinerilor și a tuturor celor care vor să citească. Consider că acest proiect a fost o modalitate prin care am reușit să convingem nu doar autoritățile publice să se implice în promovarea lecturii, dar am obținut și aprecierea Fundației EIFL, care a premiat proiectul în cadrul concursului *Servicii pentru tineri și copii*, astfel BM învrednicindu-se de trofeul EIFL și 1500 de dolari. Care, desigur, urmează a fi valorificați în 2015 pentru cea de-a doua ediție a acestui proiect.

Anul 2014 a fost marcat de deschiderea Sălii de carte în limba engleză, care este parte a proiectului *Book to share*. Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”, fiind instituția perfectă pentru armonizarea inteligentă a aspirației comunităților și cetățenilor la lectură, cunoaștere, oferă o nouă platformă de cunoaștere. Colecția ei este cu adevărat una de excepție. Este o colecție valoroasă pentru că reflectă diverse domenii de interes academic pentru cercetători, dar cu aplicabilitate practică – atât în domenii reale (matematică, statistică, chimie, biologie, tehnologie

informaționale, arhitectură, inginerie, agricultură), cât și în sociale (psihologie, pedagogie, filozofie etc.) și interdisciplinare etc. Este o colecție costisitoare – dincolo de cărțile donate care poartă istorii, persoanele s-au atașat de ele pe parcursul studiilor sau lecturii din plăcere – sunt cărți ale celor mai cunoscute edituri de autori prestigioși. Ne angajăm să o promovăm și să o facem tot mai cunoscută.

Anul 2014 a fost unul foarte generos în proiecte, unul dintre ele fiind deschiderea Centrului Național de Excelență Profesională pentru Bibliotecari. Este un centru remarcabil, inovator, disponibil, dinamic, atractiv, participativ. Posibilitățile oferite de Centrul de Excelență Profesională pentru Bibliotecari sunt pentru a ne reinventa profesia!

În acest context, biblioteca și-a onorat rolul de hub comunitar, spațiu de socializare și învățare, instruire, resursă pentru informare și creativitate.

Anul ce s-a scurs a fost fructuos și prin faptul că a fost fondată Asociația „Prietenii Bibliotecii Municipale «B.P. Hasdeu»”, care și-a pus drept scop susținerea financiară și organizatorică a bibliotecii în vederea dezvoltării activităților culturale, specifice, de bibliotecă, precum și a stimulării interesului comunității chișinăuene pentru instituția cărții.

Multe realizări și succese BM „B.P. Hasdeu” a înregistrat pe parcursul anului 2014, dar ele nu ar fi de conceput fără sprijinul personalului, al Dvs., dragi colegi, al partenerilor și, nu în ultimul rând, al utilizatorilor, care din an în an devin tot mai numeroși.

Acum, în martie, când am tras linia și am obținut analiza finală a celor realizate în 2014, e o bucurie și o revedere frumoasă a noastră ca să fim împreună. În 2014 ne-am încărcat cu energia necesară, având profesionalismul de care dați dovadă, mai creativ, mai diferit. Astfel, am reușit să obținem mai multe împliniri:

Colecția s-a extins cu 6082 de titluri, dintre care 375 de titluri de ediții periodice

în 1142 de exemplare. Comparativ, cu anul 2013, numărul de exemplare achiziționate în 2014 a crescut cu 5480. Din bugetul municipal au fost achiziționate 26 963 de exemplare în sumă de 1 281 100 lei. Donațiile au îmbunătățit conținutul și calitatea fondului cu 20 728 de exemplare în sumă de 1 800 157 lei. Acestea au venit din partea partenerilor noștri, care, bineînțeles, Dvs. îi mențineți cu sârguință și tenacitate.

- Dar știm că pentru 2015 trebuie să ne mobilizăm să regândim mecanismul de achiziții astfel încât să achiziționăm mai accelerat cartea, să abonăm edițiile periodice și bazele de date. Consider că lansarea unui *Barometru al lecturii* va reprezenta un instrument valoros pentru a percepe mai bine preferințele de lectură ale chișinăuienilor.

Activitățile originale de convingere și loializare a cititorilor activi, campaniile de promovare, concursurile, tombolele, Ziua utilizatorului, prezența intensă pe rețelele de socializare a condus la menținerea diversității profilului utilizatorului, cu categorii aproape fixe pe parcursul mai multor ani și cu solicitări clar definite.

- De serviciile și ofertele BM au beneficiat 24% din populația municipiului Chișinău, lucru ce demonstrează capacitatea instituției noastre de a antrena un public eterogen, din toate categoriile socioprofesionale și de toate vârstele. Ambiția pe care trebuie să ne-o asumăm în 2015 este să fim mai receptivi, pentru a excela în calitatea serviciilor.
- De la 24 062 la 19 497 în scădere este numărul utilizatorilor noi pentru 2014. Doresc să-mi exprim dorința să identificați diverse noi strategii, chiar trucuri pentru a tenta alți noi utilizatori să-și schimbe percepțiile lor față de bibliotecă și să îi ademenim să viziteze rețeaua de filiale a BM.

Predilecția pentru lecturi rămâne a fi o constantă a cititorilor, îndeosebi pentru carte, cel mai solicitat mijloc de documentare. Pe parcursul anului 2014 au fost consultate și împrumutate 6 808 923 de documente în format tipărit și electronic, cu 128 405 mai puține decât în anul precedent. Împrumulul însă este în constantă scădere în ultimii ani, de la 15% în 2013 la 12,4% în anul trecut.

- Explicația o cunoaștem: formatul online ale numeroaselor ediții periodice, cărți electronice, materiale audio și video etc., accesul unui număr tot mai mare din populația urbei la tehnologii face ca să pierdem din vizor utilizatorul cărții tipărite. Statisticile internaționale totuși demonstrează inversul – cartea tipărită revine. Cred că programele de lectură instituționale *Chișinăul citește o carte*, *Bătălia cărților*, dar, nu în ultimul rând, inițiativele locale (de ex., *Cu scriitorii români devii faimos*) vor fi benefice, astfel că indicatorul de împrumut va crește în 2015.

Serviciile de referință au o pondere tot mai mare în activitatea BM, mai ales în contextul actual, când utilizatorii sunt tot mai diverși în privința abilităților de regăsire a informațiilor și a nevoilor de informare, au așteptări tot mai mari legate de serviciile de referință și doresc să fie extins accesul la informație. Probabil știți butada potrivit căreia Google oferă un milion de răspunsuri, iar bibliotecarul pe cel corect. Astfel, anul 2014 s-a caracterizat printr-un număr ridicat de referințe bibliografice – 38 389 (inclusiv 18 546 de referințe direcționale), înregistrând o creștere cu 10 140 de referințe la nivel de rețea față de anul 2013 (28 249). La fel, sunt îmbucurătoare cifrele pentru elaborarea listelor bibliografice, a buletinelor informative, mapelor tematice, revistelor bibliografice, zilelor de informare.

- Pentru obținerea performanțelor este necesară o promovare mai am-

plă a serviciilor virtuale *Întreabă bibliotecarul și Bibliosesam* (chat), atât în rețele de socializare, cât și în mod tradițional: materiale promoționale, lecții de instruire a utilizatorilor.

- Formarea și educarea culturii de informare a utilizatorului rămâne a fi unul din obiectivele de bază ale activității unei biblioteci moderne. Îmi doresc mult ca activitatea BM în această direcție pe parcursul anului 2015 să se axeze și pe diverse forme de tranzații de instruire. Noi trebuie să fim în avangardă. Trebuie să setăm ținte precise cum să promovăm inovațiile, bunele experiențe în contextul lumii digitale, printre care: dezvoltarea aplicațiilor și serviciilor electronice de bibliotecă, încurajarea tranzațiilor informaționale online, difuzarea accesului la internet, încurajarea cercetării și inovării.

La 1 ianuarie 2015, *Catalogul electronic* al BM înglobează 155 060 de titluri în 310 070 de exemplare (26% din fondul total al BM). Pe parcursul anului de referință Departamentul management infodocumentar a înregistrat 48 096 de intrări noi (cărți, publicații seriale, documente AV, documente electronice, hărți, tablouri, timbre) și 3920 de documente de muzică tipărită, catalogate retrospectiv de filialele „M. Lomonosov” și de Arte „T. Arghezi”. În anul de referință redactorii *Catalogului electronic partajat* al BM au redactat 48 182 de descrieri bibliografice, înregistrări de autoritate.

- Pentru realizarea cu succes, în anul 2015 se va investi timp în ajustarea modului *Rapoarte la cerințele bibliotecii*, dar și la catalogarea retrospectivă. În această ordine de idei, vă împărtășesc un vis al meu, pe care vreau să îl îmbrățișați – scopul final al anului 2015: de a avea un *Catalog electronic* al BM actualizat la zi,

complet, care să reflecte întreaga colecție în OPAC.

Dinamica vizitelor și vizualizărilor pe cele 40 de bloguri ale BM pe parcursul ultimilor trei ani este stabilă, fiind un argument convingător de prezența pe web a bibliotecilor. Referindu-ne la interacțiunea bibliotecă – utilizator, constatăm că cele 5555 de postări au fost distribuite pe rețelele de socializare (Facebook, Google+, Twitter) de 9125 de ori. Deci, practic două distribuiri per postare, totodată fiind înregistrate 1248 de comentarii. Se observă o îmbunătățire evidentă și incontestabilă a markerilor de performanță ai serviciilor electronice. Acestea se evidențiază, în primul rând, printr-o creștere și eficiență calitativă, redată prin impactul apreciativ al postărilor, dar și prin indicatori cantitativi – numărul de postări, numărul de utilizatori și vizitatori virtuali.

- Numărul mic de comentarii rămâne să fie o problemă nu numai pe rețelele de socializare, dar și pe bloguri, ceea ce denotă un feedback negativ. Dar vrem să credem că nu e din cauza conținutului necalitativ, ci din lipsa dorinței, dar și a lipsei culturii de comunicare, precum și deficitului de timp pe care îl are fiecare dintre noi.

Încetățenirea serviciilor interactive online în biblioteci a cauzat diminuarea accesărilor pe site-urile BM. Site-ul BM, ca portal în relația bibliotecă-utilizator, oferă multiple posibilități. În anul de referință se observă o creștere a vizitelor virtuale unice – a fost atinsă cifra de 90 011.

- Cele mai vizitate pagini de pe site-ul BM: filialele, blogurile etc. Putem constata că 39% din numărul total de vizualizări pe site revin paginii principale, unde sunt reflectate cele mai recente activități organizate de bibliotecă (evenimente culturale, publicații noi pe bloguri, în revista *BiblioPolis*, noi servicii etc.). Prin con-

trast, catalogul electronic – având doar 1,9%. E un semnal că e necesar să promovăm catalogul electronic – poarta către colecția BM.

- Conform statisticilor de pe issuu.com colecția bibliotecii este apreciată: cea mai bună copertă *BiblioPolis*, cea mai interesantă publicație – biobibliografia *Paulina Zavtoni și Spiru Haret*; cea mai distribuită carte – *Creatori de ex-libris basarabeni*. Colecția de pe issuu.com, cu acces de pe site-ul bibliotecii, ajungând la 69 de documente, include: cărți de la autori prezentate în bibliotecă, publicațiile BM digitizate retrospectiv, povestiri și nuvele solicitate de utilizatori, cărți, fragmente de texte despre Chișinău.

Infrastructura tehnologică a BM pe parcursul anului 2014 a evoluat, fiind achiziționate din surse bugetare 18 calculatoare, cinci laptopuri, șase tablete, cinci e-readere, trei proiectoare, 12 imprimante, șase aparate foto, 20 de camere web, 30 de căști. Biblioteca Centrală a primit, pentru Sala de carte engleză, o donație de 10 calculatoare din partea Asociației TIKA (Turcia). În total, la 1 ianuarie 2015, în filialele BM sunt inventariate: 244 (260 – în 2013) de calculatoare, 53 de imprimante, 12 scannere, 11 copiatoare și 17 proiectoare.

- Numărul de posturi de lucru atât pentru bibliotecari, cât și pentru utilizatori rămâne la un nivel insuficient pentru a răspunde cerințelor bibliotecarilor, dar și la solicitările utilizatorilor. Sperăm că lotul de echipamente se va extinde în 2015.

Rezultatele cercetării monitorizate, susținute de către Departamentul studii și cercetări, înregistrate la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” în perioada de referință, anul 2014, accentuează și consolidează cultura științifică, cultura cercetării printr-un ritm constant de creștere atât cantitativ, cât și de cuprindere a subiectelor, a formelor și metodelor. Dvs. v-ați implicat în

cercetări bibliografice, studii de caz, cercetări sociologice, literare și biblioteconomice, producând lucrări, activități științifice, articole științifice, proiecte. Produsele cercetării se regăsesc publicate sau ascultate prin comunicări la București, Baia Mare, Iași, Târgu-Mureș, Cluj-Napoca, Bistrița, Bacău, Râmnicu Sărat, Poreiaslav-Hmelnițki (Ucraina), Ruse (Bulgaria), Chișinău. Articolele și comunicările au fost prezentate în limbile română, rusă, bulgară, ucraineană, franceză, engleză și au acoperit întreaga diversitate de tipuri de lucrări științifice.

- Sensibilizarea bibliotecarilor pentru știință și cercetare s-a materializat la BM și filialele ei prin organizarea de conferințe și simpozioane, colocvii, lecții / conferințe publice și, forme științifice mai mici ca mese rotunde și dezbateri: 34 de conferințe științifice, 11 simpozioane. Anul 2015 poate fi considerat anul intensificării comunicării științei. În acest an plin de activități științifice interesante, filialele au promovat activ și au comunicat prin diverse metode tradiționale și virtuale literatura științifică.
- Alături de succesele și rezultatele pozitive evidențiate, analizate și evaluate, anul 2014 raportează și unele neîmpliniri: (1) eșecul realizării colecției *Professional BM* care prevedea volumele *Programe de lectură. Manual pentru bibliotecari și Animația cu publicul. Suport didactic pentru bibliotecarii din bibliotecile publice*; revizuirea *Manualului de identitate*; (2) BM nu a valorificat, nu a promovat și nu a comunicat colecția de patrimoniu.
- În 2015 se va axa pe consolidarea și dezvoltarea continuă a culturii cercetării acordând mai multă atenție modului în care angajații BM înțeleg conceptul de activitate științifică, cercetare la BM, educarea culturii științifice și de cercetare în rândul

noilor veniți prin activități speciale organizate de Departamentul studii și cercetări; organizarea unor activități de *mentoring* sau *coach-ing* în filialele care nu înțeleg pe deplin rolul și locul activității științifice în munca lor; inclusiv atestarea științifică a revistei *BiblioPolis* se transferă pe agenda anului 2015.

Un aspect deosebit în activitatea BM „B.P. Hasdeu”, în special prin Departamentul „Memoria Chișinăului” o prezintă cercetarea bibliografică. Pe parcursul anului 2014 activitatea colaboratorilor s-a axat îndeosebi pe elaborarea: ghidului enciclopedic *Chișinău: străzi, bulevarde, piețe*. E o lucrare ce ne va onora ca instituție a capitalei. Iar bucuria de a vedea această lucrare tipărită va fi în 2015. Iată și alte lucrări ce se înscriu în lista reușitelor pentru 2014:

catalogul-bibliografie *Liviu Rebreanu – creator de destine* (autori: bibliografii de la BM „B.P. Hasdeu” și de la Biblioteca Județeană „G. Coșbuc” Bistrița-Năsăud);

volumul *Teatrul și dramaturgia lui Dumitru Matcovschi* (de Larisa Ungureanu);

Fascinația modelelor: exegeze literare de Alexandru Burlacu (antologator Vitalie Răileanu; bibliogr. sel.: Margareta Cebotari, Sergiu Pavlicencu);

Cartea unui destin : exegeze literare, compl. cu o biobibliografie (Sergiu Pavlicencu; antologator Vitalie Răileanu; bibliogr. comentată: Margareta Cebotari);

Reversul ludic al (dia)criticului (de Vitalie Răileanu).

- Activitatea bibliografică este onorabilă. Lucrările începute în 2014 – *Bibliografia Municipiului Chișinău 2005-2010*; biobibliografiile *Vasile Badiu, Valentina Butnaru, Ion Diordiev – 80* și altele, prin implicarea Dvs. – vor fi definitivare în 2015.

Cercetările de marketing, realizate instituțional de către Departamentul dezvoltare și comunicare, au stat la baza multor inițiative de succes în cadrul BM. Totuși, rămâne de a ne mobiliza la:

- promovarea paletelor de servicii create pentru utilizatori pentru a fortifica utilitatea și a oferi raționament existenței lor. Identificarea posibilităților de a dezvolta serviciul de împrumut al cărții electronice; dezvoltarea aplicațiilor interactive pentru dispozitive electronice în vederea loializării cititorului, dar și atragerii potențialilor utilizatori; dezvoltarea unui plan de desfășurare a sesiunilor de training, workshopuri, ateliere și diferite concursuri sau proiecții de filme documentare; stabilirea colaborărilor cu organizațiile nonguvernamentale, instituțiile mass-media sau alte instituții partenere în vederea proiectării activităților comune; organizarea proiectelor de voluntariat în bibliotecă, dar și în afara ei, în vederea implicării mai multor cititori în asemenea activități și consolidării solidarității civile; elaborarea unui plan strategic de comunicare și promovare pe cele mai populare rețele de socializare și platforme utilizate de cititori pentru a face cunoscute serviciile prestate de BM; standardizarea blogurilor și profilurilor filialelor pe rețelele de socializare pentru a oferi claritate atât utilizatorilor, cât și nonutilizatorilor;
- studiile realizate de către filiale (de exemplu, Biblioteca „O. Ghibu”) reliefează că este bine motivată participarea bibliotecilor în campania e-Guvernare; generația tânără nu este destul de informată, dar salută utilizarea e-serviciilor publice; pentru o bună implementare a acestor servicii se cer mai multe și diverse acțiuni publicitare în cadrul programului e-Guvernare; la fel și studiul

realizat de Filiala „Târgu-Mureș” *Profilul socioeconomic al potențialelor victime ale traficului de ființe umane*. Constatăm că rolul bibliotecilor este tot mai necesar de a susține și a se implica în campanii de informare, de educare și culturalizare.

Promovarea prin intermediul materialelor promoționale a fost importantă. Astfel, pe parcursul anului 2014, BM a editat peste 290 de afișe (menționăm, în special, afișele *Chișinăul citește o carte, Lecturile verii*, o serie de afișe aniversare), 190 de semne de carte, 120 de pliante, 100 de flayere, 100 de cărți poștale (noi), 100 de brelocuri și altele, care i-au ajutat pe chișinăuieni (și nu numai) să înțeleagă importanța lecturii în bibliotecă și în viața de zi cu zi a fiecăruia.

- O susținere constantă la diseminarea activităților și acțiunilor am avut-o din partea mass-mediei: 180 de emisiuni radio (preponderent la Radioul Național, apoi la Radio „Vocea Basarabiei”), 120 de emisiuni TV (*Bună dimineața, Cultura azi, E joi, punem cărțile pe masă, Matinal de weekend, Magazinul copiilor, Prima oră, Art-Club, Unda Bugeacului, Svitank, La datorie, Deșteptarea* etc.). Prin reportaje, interviuri declarații, confesiuni etc. au contribuit din plin la promovarea imaginii BM. Ca să demonstrăm că suntem conectați la întreaga societate, la potențialii noștri utilizatori, atât din țară, cât și de peste hotare, filialele BM au realizat reportaje la emisiunea *Spații culturale* la Radio Cultural Iași – Filiala „O. Ghibu” și pentru postul de radio județean Alba – Filiala „Alba Iulia”.
- În 2014, despre BM au fost scrise 426 de articole, dintre care peste 250 ale angajaților bibliotecii, iar conform criteriului lingvistic 367 sunt în limba română și 59 în limba rusă; câteva în ucraineană, bulgară și găgăuză.

Printre ziarele care ne-au valorificat imaginea în paginile lor se numără: *Literatura și arta* – 41 de articole, *Florile dalbe* – 19, *Jurnal de Chișinău*, *Vocea poporului* – câte 11, *Эксперт новостей* – 10, *Gând românesc* – 6, *Ziarul Național, Mesagerul de Bistrița, Молдавские ведомости* – 3, *Русское слово* – 7 etc.

Concursurile s-au dovedit a fi o modalitate reușită de stimulare a creativității, un bun prilej de comunicare, de recunoaștere publică a talentului utilizatorilor bibliotecii. Totodată, această competiție a devenit o inițiativă reușită a organizatorilor de a consolida relațiile dintre utilizator și bibliotecă, de a oferi prietenilor BM o nouă oportunitate de asimilare și aprofundare a cunoștințelor domeniului preferat, precum și o metodă eficientă de promovare a bibliotecii.

Invitația la lectură a utilizatorilor rămâne, în continuare, un obiectiv strategic al echipei Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”. Programul de promovare a lecturii *Chișinăul citește o carte*, aflat în anul trecut la cea de-a XI-a ediție, este una dintre practicile de succes ale BM, prin care s-a reușit o provocare inteligentă spre lectură a întregii urbe. Cărțile anului 2014: *Urmele mele frumoase* de Iulian Filip, *Voiaj de nunță în trei* de Mihai Ștefan Poiată și romanul *Zbor frânt* de Vladimir Beșleagă.

În anul de referință, în cadrul programului *Chișinău citește o carte* au fost organizate 832 de activități cu publicul, care au întrunit 21 531 de participanți; cărțile propuse spre lectură au fost citite de către 18 376 de persoane (în 2013: activități culturale – 709, participanți – 16 365). Activitățile au fost intens promovate pe blogurile și rețelele de socializare ale filialelor – 506 postări, care au adunat 13 968 de vizualizări unice.

Anul 2014 a fost unul bogat în proiecte noi, de susținere și promovare a lecturii. Un proiect inedit, preluat de BM

în baza parteneriatului cu Biblioteca Județeană „O. Goga” din Cluj și implementat în filialele ei, este *Vreau să-mi citești*. Proiectul și-a propus să sporească atractivitatea lecturii prin dezvoltarea capacității de interrelaționare între părinți, bunici și copii.

- Bibliotecarii s-au implicat activ și cu multă responsabilitate în realizarea proiectului, încercând să facă lectura mai atractivă, activitățile cât mai interesante și cu multă interactivitate, reușind să învețe și să adune trei generații la un loc. Patru biblioteci (filialele „Transilvania”, „Ovidius”, „Alba Iulia”, N. Titulescu, Codru) au fost „primele rândunici”... Așteptăm în anul 2015 să preia această practică și celelalte filiale.

Gândurile bune, care le-a inspirat copiii, tinerilor și adulților acest proiect, au fost exprimate prin sugestiile și mulțumirile lor lăsate atât verbal, cât și în scris în boxa de idei și pe rețelele de socializare, toate rezumându-se la un singur slogan: „Bravo Biblioteca Municipală pentru ideea minunată a *Trolleybook-ului!*”

- În următoarea ediție, la solicitarea utilizatorilor *Trolleybook-ului*, Biblioteca Municipală va continua dotarea cu carte, dar și cărți electronice și cu tablete, astfel extinzând aria de servicii și produse în cadrul acestor biblioteci mobile.

O parte componentă a programului *Lecturile verii* o constituie organizarea taberelor de vară la filialele „I. Mangher” (de 20 de ani deja) și „Alba Iulia” (16 ani la rând).

- Pentru a face fiecare vară cât mai neobișnuită, îndemn și alte filiale să inițieze acțiuni ce ar face vara mai productivă, utilă, de neuitat. Filialele BM pregătesc programe ample ce includ diverse activități: ore de lectură, prezentări de carte, discuții / dezbateri, întâlniri cu scriitorii,

concursuri, ateliere de creație, spectacole.

Biblioteca Municipală desfășoară mai bine de câțiva ani, cu ocazia Zilei orașului, *Decada Chișinău, orașul meu*.

- Pe parcursul a zece zile filialele au un bun prilej pentru a promova și a valorifica patrimoniul istoric și cultural al urbei noastre, invitând toți chișinăuienii să participe la diverse activități. În cadrul *Decadei Chișinău, orașul meu* au fost desfășurate 227 de activități culturale, la care au participat 6205 persoane, împrumutul constituind 4005 documente, postări pe blog – 160.
- Pentru 2015 îmi doresc o participare mai activă a publicului la activitățile decadei, care a devenit o frumoasă tradiție pentru BM, o șansă de a sensibiliza interesul chișinăuienilor pentru istoria, cultura, arhitectura, curiozitățile; trecutul, prezentul și viitorul orașului în care locuiesc. Mai diverse și incitante acțiuni de promovare.

Ora poveștilor este cel mai solicitat program atât de copii, cât și de educatori, învățători, părinți, oferind posibilitatea de a dezvolta gustul lecturii de la cea mai mică vârstă. În cadrul programului *Ora poveștilor* au fost lecturate 1142 de povești cu 25 571 de participanți la care s-au înregistrat 931 de utilizatori noi. Dar poate le aducem și tehnologia pentru a promova poveștile.

În fiecare an filialele BM „B.P. Hasdeu” își deschid larg ușile, organizând un program complex de activități, devenind astfel poate principalul punct de atracție pentru comunitatea care o servesc – *Săptămâna ușilor deschise*. Anul 2015 a fost unul semnificativ pentru filialele A. Russo (35 de ani), „Ovidius” (20 de ani), „Ștefan cel Mare” (10 ani).

- Putem afirma că impactul activităților organizate în cadrul *Săptămânii*

ușilor deschise la BM este unul major, prin el stabilindu-se un număr mai mare al audienței interesate de evenimentele care s-au desfășurat, creșterea numărului de utilizatori noi înregistrați, sporirea potențialului creativ al colaboratorilor bibliotecii, lansarea unor programe noi, crearea de noi servicii, precum și dezvoltarea parteneriatelor de durată, fie acestea noi sau care se fundamentează în această perioadă.

Activitățile științifico-literare au fost parte componentă a relației noastre cu publicul din cadrul BM. Conjugate armonios, acestea au contribuit la optimizarea informațional-documentară a procesului educațional și cultural. Organizate sistematic, ele au susținut promovarea valorilor științifice moderne, bazate pe experimente și cercetare, dar și la dezvoltarea spiritului și a gândirii critice a participanților. Diversificarea formelor și metodelor de activitate cu publicul au satisfăcut necesitățile utilizatorilor, cerințele lor de ordin educațional, cultural, științific, informațional etc., îndemnându-i la lecturi, la noi orizonturi.

Prin intermediul atelierelor de creație copiii au învățat: să își dezvolte imaginația, simțul practic, încrederea în sine și în propriile abilități; să învingă bariera „nu pot”; să cunoască, să socializeze și să formeze relații armonioase cu ceilalți copii; să învețe lucrul în grup și cooperarea cu ceilalți copii.

Expozițiile au fost o formă de activitate culturală în cadrul căreia publicul contactat cu arta frumosului cu operele de artă. Felicit filialele care au reușit să familiarizeze utilizatorii cu arta plastică contemporană, astfel contribuind la lărgirea orizontului de cultură prin mijloace de expresie plastică.

Împărtășesc bucuria celor 100 de colegi care în 2014 au obținut grade de calificare: superior: conferire – 3; confirmare – 25; gradul întâi: conferire – 9; con-

firmare – 38; gradul doi: conferire – 11; confirmare – 11.

Pe parcursul anului 2014 la BM „B.P. Hasdeu” au fost angajate 57 de persoane, dintre care 38 de bibliotecari. În perioada de referință au demisionat, au fost concediați și au fost eliberați din funcție 39 de salariați, dintre care 30 de bibliotecari. Cauza întreruperii raporturilor de serviciu cu cei 39 de salariați, se datorește diverselor motive: atingerea vârstei de pensionare; schimbarea locului de trai; lipsa motivației financiare; starea sănătății.

Deschiderea Centrului Național de Excelență Profesională pentru Bibliotecari a oferit noi posibilități bibliotecarilor – seminare, instruire. Importantă a fost implementarea noilor forme de instruire în procesul de formare profesională: *Cafeneaua publică* în cadrul Zilei europene a competențelor profesioniștilor din informare și documentare; Zilele FedEx@Hasdeu; precum și a subiectelor propuse: *Formarea formatorilor în metodologia poveștilor digitale*.

- În total, la BM au fost organizate 570 de acțiuni de instruire internă și 61 de acțiuni de instruire la nivel de rețea, la care au participat 1231 de bibliotecari. La nivel local, bibliotecarii au susținut 27 de comunicări. Prin instruire externe și interne BM a participat la 671 de acțiuni de formare profesională cu 63 de comunicări și intervenții. În comparație cu anul 2013 a crescut cu 173 numărul activităților de instruire și cu 64 numărul de bibliotecari instruiți.
- În același ritm, dar și păstrând ideea originalității, cred că Centrului Național de Excelență Profesională pentru Bibliotecari își va ține pasul în 2015.

Colocviul de vară 2014 s-a desfășurat sub genericul *Provocările bibliotecilor: cărțile electronice*. Lucrările lui au demarat cu prezențe din cadrul BM, dar și din afară, astfel aceasta a dat valoare evenimentului.

Pentru 2015 ambițios ne-am trasat subiectul *Design și arhitectură de bibliotecă*.

Dragi colegi, ați fost excepționali, inovativi, profesioniști, creativi, astfel că *Odă bibliotecilor* este dedicată celor de la Biblioteca Centrală, „Alexandru Cosmescu” (depozit); „Vasile Alecsandri” (depozit); Sala de lectură germană; filialele „Adam Mickiewicz”; Alecu Russo; de Arte „Tudor Arghezi”; „Alba Iulia”; „Alexandru Donici”; Centrul Academic Internațional Eminescu; Codru; Cornului; Biblioteca Publică de Drept; „Hristo Botev”; „Ițic Mangher”; „Lesia Ukrainka”; „Liviu Rebreanu”; M. Drăgan; „Maramureș”; „Mihail Ciachir”; „Mihail Lomonosov”; M. Costin; N. Titulescu; „Onisifor Ghibu”; „Ovidius”; „Ștefan cel Mare și Sfânt”; „Târgoviște”; „Târgu-Mureș”; Traian; „Transilvania”; V. Bielinski.

Multiple sunt premiile de care s-a încununat Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”. Implicările BM sunt apreciate de utilizatori, de parteneri și comunitatea biblioteconomică:

La Concursul național al ABRM *Cele mai reușite lucrări în domeniul biblioteconomiei și științelor informării* BM a obținând cinci premii: la secțiunea *Biblioteconomie și știința informării* – premiul II pentru lucrarea *Biblioteca Municipală: portret din profil cultural: cronici, consemnări și recenzii* (Valeriu Rață); Premiul I la *Lucrări bibliografice. Bibliografii* – volumul *Revista „BiblioPolis”. Bibliografie (2002-20012)*; la secțiunea *Lucrări din alte domenii* – Premiul I, II și III după cum urmează: *Chișinăul din inima noastră* (Iurie Colesnic); *Petru Cărare – scriitor nonconformist: exegeze literare* (Vitalie Răileanu); *Pavel Balmuș sau Forța inepuizabilă a unui intelectual : exegeze literare, bibliografie* (V. Răileanu).

La Salonul Internațional de Carte, ediția a XXII-a, angajații BM s-au ales doar cu două distincții: Premiul Primăriei Municipiului Chișinău pentru volumul *Chișinăul din inima noastră* (Iurie Colesnic) și Premiul „Vasile Coroban” pentru volumul *Proiecții*

ale mitului în creația lui Victor Teleucă, Leo Butnaru și Arcadie Suceveanu (Victoria Fonnari). Total: șapte premii naționale pentru șase lucrări. În anul 2013 – 11 premii la (11 lucrări la 10 categorii).

Rezultatele activității științifice a angajaților BM au fost apreciate și cu alte premii: Premiul Uniunii Scriitorilor din Moldova pentru *Debut* pe anul 2013 pentru cartea *De mână cu Marele Joker* (critică literară), 13 iunie 2014 (Maria Pilchin, DSC); Premiul *Pentru realizări științifice valoroase ale tinerilor savanți*, pentru *Exegeze de literatură modernă*, Hotărârea CSȘDT al AȘM, nr. 57 din 20.03.2014 (Maria Pilchin, DSC); Premiul pentru eseu literar, Festivalul Internațional „Lucian Blaga”, ediția a XXXIV-a, Lancrăm – Sebeș, 9-10 mai 2014 (Maria Pilchin, DSC); Premiul Editurii „Paralela 45” (publicarea manuscrisului) și al revistelor „Euphorion” și „Viața românească” la cea de-a XXXIII-a ediție a Concursului național de poezie și interpretare critică a operei eminesciene *Porni Luceafărul...*, 15 iunie 2014, Botoșani (Maria Pilchin, DSC).

Premiul EIFL pentru inovațiile aduse de Bibliotecile Publice și contribuția la educație – 1.

Diplome acordate de Guvernul Republicii Moldova – 3; Ministerul Culturii – 2; Ministerul Educației – 2; Direcția cultură a Primăriei Municipiului Chișinău – 9; Asociația Bibliotecarilor din Republica Moldova – 17; pentru bibliotecari – 11; Concursul *Cel mai bun bibliotecar al anului 2013* – Margareta Cebotari; Concursul *Cele mai reușite lucrări ale anului 2013 în domeniul biblioteconomiei și științei informării* – 5; Testimoniu de laureat în cadrul Festivalul Național al Cărții și Lecturii, ediția a IV-a, 2014: locul I *Cel mai original proiect de promovare a cărții și lecturii* – proiectul „Trolleybook”; locul I *Cel mai original proiect de promovare a cărții și lecturii în spațiul virtual* (site-uri, rețele sociale, bloguri etc.) – Filiala „Târgu-Mureș”, Premiile Salonului Inter-

național de Carte, ediția a XXIII-a: Premiile Primăriei Municipiului Chișinău – Iurie Colesnic *Chișinăul din inima noastră*. Editura Foxtrot, 2014; Premiul „Florilegiu” – Dumitru Crudu, pentru antologia *Falsul Dimitrie*. Editura „Cartier”; Premiul „Vasile Coroban”, pentru exegeze filologice – Victoria Fonari, *Proiecții ale mitului în creația lui Victor Teleucă, Leo Butnaru și Arcadie Suceveanu*. Editura „Foxtrot”.

Premiul pentru eseu literar. Festivalul Internațional „Lucian Blaga”, ediția a XXXIV-a, Lancrăm – Sebeș, 9-10 mai 2014 (Maria Pilchin, DSC).

Premiul Editurii „Paralela 45” (publicarea manuscrisului) și al revistelor *Euphorion* și *Viața românească* la cea de a XXXIII-a ediție a Concursului național de poezie și interpretare critică a operei eminesciene *Porni Luceafărul...*, 15 iunie 2014, Botoșani (Maria Pilchin, DSC).

Liga Culturală pentru Unitatea Românilor de Pretutindeni *Diplomă Honoris Causa* – 3; Primăria comunei Dumbrăveni, Județul Suceava (România) – 1; Biblioteca Județeană „Duiliu Zamfirescu”, Focșani (România) – 6; Biblioteca Județeană „Ion Heliade Rădulescu”, Dâmbovița (România) – 1; Biblioteca Județeană „O. Goga”, Cluj (România) – 2; Biblioteca Publică Rațională „Dimitrie Cantemir”, Ungheni – 1; Biblioteca Științifică Centrală „A. Lupan” a AȘM – 1; Colegiul de Construcții din Chișinău – 1; Portalul *Literatură pentru copii*, București (România) – 2; Academia Europeană a Societății Civile – 4; Centrul Cultural European „Dacia” – 1; Secția Națională din Republica Moldova a Consiliului Internațional al Cărții pentru Copii și Tineret – 6; Ambasada Ucrainei în Republica Moldova – 2; Medalia jubiliară *200 de ani de la nașterea lui T. Șevcenko* – 1; Biroul de Relații Interetnice – 1; Asociația etnoculturală „Barvinok” – 1; Asociația diasporei ucrainene – 1; Laureat al săptămânalului *Literatură și arta* pentru anul 2014, acordat pentru critică literară – 1; al Asociației Ge-

nerale a Învățătorilor din România, Filiala din Moldova – 1.

Ați fost generoși în activități, deși cu mai puține resurse. Tocmai de aceea vă sunt recunoscătoare pentru atitudinea de care ați dat dovadă de a diversifica serviciile, de a rezolva probleme, oricât de dificile. A fost un an extrem de intens, poate cel mai intens în perioada aceasta de tranziție, dar s-a realizat cu succes. Așa ca anul s-a încheiat, așa spune, în forță și are șanse să ne clădească o poziție în ascensiune și în 2015.

Implicarea fiecărui bibliotecar, fiecărei filiale a adus contribuții semnificative pentru succesul BM. Este de neconceput ca succesul BM să fie doar pe seama unei filiale sau a unui departament. Din an în an cerințele față de munca pe care o prestăm cresc, gradual cresc și provocările lumii în care trăim. Dar, Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” își urmează sigur motto-ul pentru utilizatori: **Calea ta spre cunoaștere** și, desigur, iată, astăzi, sub marca *Bibliotecarul anului și Biblioteca anului*.

Ținem ritmul de a evalua și anual bibliotecarii și bibliotecile care au adus contribuții și s-au evidențiat prin modul de abordare a diverselor proiecte, capacitatea implicării în variate proiecte și inițiative, originalitate și perseverența promovării bibliotecilor în comunitate.

Premii

Cercetător – care a efectuat studii / analize în domeniul biblioteconomic și activitatea bibliografică și de informare prodigioasă.

Pentru merite deosebite și contribuții substanțiale la cercetarea istorico-literară:

- Vitalie Răileanu, director, Filiala „O. Ghibu”.

Pentru merite deosebite și contribuții substanțiale la cercetarea bibliografică:

- Irina Tutun, bibliotecar principal, Departamentul „Memoria Chișinăului”.

Moderator – care a organizat, a implicat și a condus evenimente cu impact în comunitate.

Pentru diversificarea metodelor creative de susținere a lecturii și contribuții substanțiale la moderarea activităților cu publicul:

Categoria copii, tineri și adulți:

- Mila Șeremet, șef serviciu, Filiala „Transilvania”;
- Larisa Ungureanu, bibliotecar, Filiala „Târgoviște”;
- Alla Deresco, șef oficiu, Filiala „I. Mangher”.

Pentru merite deosebite și contribuții substanțiale la promovarea personalităților chișinăuene – *Clubul file din viață și cărți*:

- Svetlana Vizitiu, șef oficiu, Departamentul dezvoltare și comunicare.

Pentru abordări creative în organizarea activităților cu publicul – FedEx:

- Aliona Nosatîi, director, Filiala N. Titulescu.

Consultant – care a oferit asistență informațională utilizatorilor.

Pentru contribuții la organizarea și diversificarea activităților informațional-bibliografice:

- Margareta Cebotari, bibliotecar principal, Filiala „O. Ghibu”.

Animator – care a inițiat / a organizat evenimente.

Pentru implementarea modelelor inovatoare în susținerea lecturii și contribuții substanțiale la organizarea activităților cu publicul:

Categoria copii, tineri și adulți:

- Liliana Juc, șef oficiu, Filiala „Târgoviște”;
- Natalia Grîu, bibliotecar, Filiala „Maramureș”;
- Elena Dabija, director, CAIE.

Design – care a organizat expoziții / decor intern în bibliotecă.

Pentru implementarea modelelor inovatoare și diversificarea expozițiilor în bibliotecă:

- Maria Bivol, șef oficiu, Biblioteca Centrală.

Indexator – care a indexat ireproșabil intrările noi / retrospective.

Pentru merite deosebite și contribuții substanțiale la indexarea documentelor:

- Rodica Gonciar, șef oficiu, Departamentul management infodocumentar.

Blogger – care a implicat activ pe blogguri.

Pentru contribuții la promovarea și valorificarea online a patrimoniului Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”:

- Anastasia Moldovanu, bibliotecar principal, Filiala de Arte „T. Arghezi”.

Bibliotecarul modern este unul implicat în diverse activități. Acest top nu este unul care acoperă toate funcțiile, activitățile.

Ne-am dorit mult să regăsim în această listă și:

- bibliotecarul facilitator;
- bibliotecarul specialist-media.

Dar probabil astea rămân pentru 2015.

Fidelitate

Pentru activitate de aleasă dăruire cu importante rezultate, desfășurată de-a lungul anilor (pragul de 20 ani – criteriul deja încetățenit la BM):

- Paulina Zavtoni, bibliotecar, Filiala de Arte „T. Arghezi”;

• Vlad Pohilă, șef serviciu, redactor-șef al revistei de biblioteconomie, științe ale informării și de cultură *BiblioPolis*;

- Ana Viscantene, bibliotecar, Filiala „Ovidius”.

Promovare în mass-media

Pentru contribuții originale la promovarea cu pasiune și perseverență a imaginii și activității Bibliotecii Municipale în mass-media:

- Filiala „Alba Iulia”;
- Filiala „Ovidius”.

Pentru contribuții la promovarea Bibliotecii Municipale în mass-media audiovizuală:

- Filiala „O. Ghibu”.

Pentru contribuții originale la promovarea online a Bibliotecii Municipale:

- Filiala „Târgu-Mureș”.

Bibliotecă inovativă

Pentru contribuții substanțiale și implementarea inovațiilor la Biblioteca Municipală:

- Filiala „A. Mickiewicz”.

Activități cu publicul

Pentru merite deosebite și contribuții substanțiale la organizarea programului *Chișinăul citește o carte*:

- Filiala „L. Rebreanu” (Mihai Ștefan Poiată);
- Filiala „Târgu-Mureș” (Vladimir Beșleagă);
- Filiala „Ovidius” (Iulian Filip).

Pentru contribuții substanțiale la organizarea și diversificarea activităților dedicate Anului Dumitru Matcovschi:

- Filiala „Transilvania”.

Pentru merite deosebite și contribuții substanțiale la organizarea activităților în cadrul proiectului *Vreau să-mi citești*:

- Filiala „Transilvania”.

Pentru merite deosebite și contribuții substanțiale la organizarea activităților în cadrul proiectului „Trolleybook”:

- Filiala „I. Manger”.

Pentru contribuții originale la promovarea istoriei și culturii municipiului în cadrul Decadei *Chișinău, orașul meu*:

- Filiala „M. Lomonosov”.

Pentru merite deosebite și contribuții substanțiale la promovarea lecturii:

- Filiala „Ștefan cel Mare”.

Pentru merite deosebite și contribuții substanțiale la dezvoltarea voluntariatului:

- Centrul Academic Internațional Emi-nescu.

Marca Biblioteca anului 2015

Pentru spiritul de inițiativă și gama variată de servicii oferite utilizatorilor:

- Biblioteca Centrală.

Premii pentru departamente și servicii

Marca managerului 2014

Pentru implementarea inițiativelor de bune practici și modelelor performante inovatoare:

- Lidia Kulikovski;
- Taia Foiu;
- Zinaida Pahomi;
- Victor Rusu;
- Genoveva Scobioală;
- Olesea Senocosov-Țurcanu;
- Victoria Isac;
- Valeriu Rață;
- Valeriu Rusnac;
- Elena Cebotari;
- Tamara Iurcu;
- Tatiana Borodatii.

Mențiuni:

- Filiala „Hristo Botev”;
- Filiala M. Drăgan;
- Filiala M. Costin;
- Filiala Codru;
- Filiala Cornului;
- Filiala „Lesia Ukrainka”;
- Filiala „Mihail Ciachir”;
- Filiala V. Bielski;
- Filiala A. Russo;
- Filiala „Alexandru Donici”;
- Filiala Traian.

Concursul parteneriatului civic:

• Locul I: Biblioteca Publică de Drept (800 lei);

• Locul II: Filiala „Alba Iulia” (600 lei);

• Locul III: Filiala „Ovidius” (400 lei);

Mențiuni:

• filialele „M. Lomonosov”, „Târgoviște”, N. Titulescu (200 lei).

Împreună cu Dvs., dragi colegi, am reușit acest lucru. Vreau să aduc mulțumiri fiecăruia dintre Dvs. pentru efort, dedicație și succes.

Să aveți un an mai bun... decât scrie în toate horoscoapele.

ANUL ȘTIINȚIFIC 2014 LA BIBLIOTECA MUNICIPALĂ „B.P. HASDEU”

Conf. univ. dr. Lidia KULIKOVSKI,
director, Departamentul studii și cercetări

Totalurile cercetării înregistrate în perioada de referință, anul 2014, subliniază și consolidează cultura științifică, cultura cercetării printr-un ritm constant de creștere atât cantitativ, cât și de cuprindere a subiectelor, a formelor și metodelor. Bibliotecarii s-au implicat în cercetări bibliografice, studii de caz, cercetări sociologice, literare și biblioteconomice, producând lucrări, activități științifice, articole științifice, proiecte. Cercetările se regăsesc publicate sau ascultate prin comunicări la București, Baia Mare, Iași, Târgu-Mureș, Cluj-Napoca, Bistrița-Năsăud, Bacău, Râmnicu Sărat (România), Pereiaslav-Hmelnițki, Cernăuți (Ucraina), Ruse (Bulgaria), Chișinău, în limbile română, rusă, bulgară, ucraineană, franceză, engleză și au acoperit întreaga diversitate de tipuri de lucrări științifice.

A fost desfășurată o amplă activitate de documentare la cercetarea mai multor teme care vor fi editate în 2015 ca: *Managementul evenimential pentru bibliotecari*, *Metode de cercetare în infodocumentare* (DSC); *Revista „Luminătorul”, bibliografie analitică* (Filiala „Maramureș”); *Ucrainenii în literatura și cultura Republicii Moldova*, vol. II („Lesia Ukrainka”); *Ion Ciocanu, 75 de ani*, monografie critico-literară („O. Ghibu”); *Bibliogra-*

fia Municipiului Chișinău, 3 vol., *Bulevardele, străzile, piețele municipiului Chișinău*, enciclopedie (Departamentul „Memoria Chișinăului”), *Dicționarului enciclopedic al doctorilor în drept din Republica Moldova* (Biblioteca Publică de Drept); *biobibliografia Alexandru-Horațiu Frișcu la 65 ani* („Alba Iulia”); *Constantin Tănase. Biobibliografie* („Transilvania”) ș.a.

Revista de biblioteconomie și științe ale informării *BiblioPolis* – instrumentul BM „B.P. Hasdeu” de comunicare științifică profesională – a publicat rezultate ale activității științifice și ale cercetărilor susținute de bibliotecarii ei în rubricile *Studii și cercetări*, *Teorie și practică*, *File de istorie*, *Cartea de specialitate*, *Recenzii și consemnări*, *Impresii de lectură*, *Eminesciana*, *Patronul nostru spiritual* (B.P. Hasdeu). În cele patru numere apărute în 2014 au fost publicate 243 de materiale de biblioteconomie, științe ale informării, istorie, cultură, literatură etc., dintre care 190 au caracter științific (studii, rezultatele cercetărilor, articole teoretice, recenzii, sinteze, comentarii pe marginea lucrărilor și activității de comunicare a științei), ceea ce constituie 78,2 față de 69,3% în 2013. Detalieri de tipologie pe fiecare număr de *BiblioPolis* vedeți în tabelul ce urmează.

Tipologia articolelor publicate	Nr. 1	Nr. 2	Nr. 3	Nr. 4	Total articole științifice per număr	Total articole	Articole științifice, %
Eseuri	14	15	14	6	47	64	73,43 59,4
Studii, cercetări	8	11	16	14	48	61	79,0 80,0
Recenzii, carte de specialitate	14	10	12	14	52	64	81,25 75,4
Sinteze, comentarii	11	12	10	9	43	54	79,7 61,2
Total	47	48	52	43	190 / 169	244	78,2 69,3

Topul vizibilității angajaților BM pe paginile *BiblioPolis* s-a constituit în felul următor: Vlad Pohilă – 20 prezențe; Valeriu Rață – 20 articole; Lidia Kulikovski – 14, Vitalie Răileanu (Filiala „O. Ghibu”) – 12; Mariana Harjevschi (directorul revistei) – 6; Diana Ungureanu – 6; Victoria Fonari – 4, Iurie Colesnic – 4; Elena Roșca – 4; Lidia Grosu – 4; Cristina Rogalnicov – 3; Nelly Țurcan – 3. Angajații BM au publicat în total 135 (față de 107 în 2013) articole atribuite genului științific. Revista *BiblioPolis* a publicat 88 (52 în 2013) de articole științifice de autori străini.

Referitor la **cercetarea biblioteconomică** menționăm că din numărul, destul de mare, al volumelor, de autor sau tematice, configurate de cercetarea BM, doar patru sunt atribuite tematicii biblioteconomice. Lucrări fundamentale biblioteconomice nu s-au regăsit în producția științifică a BM, dar au fost în activitatea de cercetare și se vor materializa în volume tipărite în 2015. Tematicile biblioteconomice au fost abordate în **89 de articole** (din totalul de **135 de articole științifice**) ale angajaților BM. Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” rămâne, în continuare, un spațiu atractiv pentru cercetarea studenților. În baza activității BM au fost realizate cinci teze de master.

Anul științific și biblioteconomic 2014, la BM, a fost marcat de o realizare științifică de anvergură – publicarea rezultatelor cercetării la subiectul ***Evoluția politicilor în Sistemul Național al Bibliotecilor din Republica Moldova*** (Mariana Harjevschi)¹ și susținerea tezei de **doctor în infodocumentare, biblioteconomie și știința informării**.

Articolele angajaților BM au fost publicate (cu tematici biblioteconomice) în revistele de specialitate sau editate de instituții infodocumentare din țară și străi-

nătate: în revista de biblioteconomie și știința informării *BiblioPolis*; *Revista română de biblioteconomie și știința informării*; *Sepentrionales* (BJ, Baia Mare), *Revista ABRM, Studia Universitatis*, ser. *Științe sociale* (Chișinău). Comentariile, eseurile au fost publicate în *Metaliteratura, Zona literară, Plumb, Literatura și arta, Contrafort, Timpul* și în reviste din străinătate. Comentariile și sintezele la activitățile științifice au fost publicate în *BiblioCity* și pe blogurile filialelor.

Angajații BM au publicat **197 de articole științifice**: aici topul îl deschide Vitalie Răileanu cu 23 de articole; Vlad Pohilă – 21; Valeriu Rață – 17; Lidia Kulikovski – 16; Nelly Țurcan – 11, Anastasia Moldovanu – 9; Maria Pilchin – 6; Mariana Harjevski – 5; Margareta Cebotari – 2 (și 12 în format electronic); Parascovia Onciu – 2; Ecaterina Nedzelschi – 2. Ei au asigurat prezență BM în publicațiile periodice științifice: *Metaliteratura*: revistă științifică trimestrială, Institutul de Filologie al AȘM; *Philologia*; *Intertext*: reviste științifice, *Buletinul „Mihai Eminescu”, Studia Universitatis Moldaviae*, ser. *Științe sociale, Plumb* (Bacău); *Zona literară* (Iași); *Dacia literară*; *Convorbiri literare* (Iași); *Spații culturale* (Râmnicu Sărat); *Зелена Буковина* (Cernăuți).

Sensibilizarea bibliotecarilor pentru știință și cercetare s-a materializat la BM și filiale prin organizarea conferințelor și simpoziunilor, colocviilor, lecțiilor / conferințelor publice și susținerea unor forme științifice mai mici ca mese rotunde și debateri: **34 de conferințe științifice**, dintre care filialele „O. Ghibu” – șapte conferințe (648 de participanți); „Transilvania” – cinci; „Maramureș” a raportat patru; „Ovidius” – trei; Biblioteca Centrală „Alba Iulia”, „I. Mangher”, „L. Rebreanu”; „Transilvania” – câte două conferințe; „Lomonosov” – una. Temele, actuale, interesante, originale se asociază după conținut la trei categorii din care spicuim doar câteva exemple: **(1) istorico-culturale** (*Tradiții asociative ale*

¹ **Harjevschi, Mariana**. *Evoluția politicilor în Sistemul Național al Bibliotecilor din Republica Moldova*: autoref. tezei de dr. în științe ale comunicării : 572.02. – Infodocumentare; Biblioteconomie și Știința Informării. – Chișinău, 2014. – 30 p.

învățătorilor, „O. Ghibu”); **(2) literare** (*Universalitatea operei eminesciene; Basarabia, cuvânt de dor și deșteptare în opera lui Dumitru Matcovschi; Hebdomadarul „Literatura și arta” – 60 de ani de la înființare; „Poduri de carte” – proiect de succes al ICR „M. Eminescu” din Chișinău, „O. Ghibu”*); și **(3) de interes general** (*Cuvântul în serviciul păcii; Mass-media și oportunitățile prezentului, „O. Ghibu”*). În acest an Biblioteca Publică de Drept, considerând implicarea bibliotecii în mediul de cercetare științifică ca sarcină inerentă și element fundamental al managementului instituțional, care justifică și explică rolul și cursul de dezvoltare a bibliotecii în societate la momentul actual, a organizat și a desfășurat cinci conferințe pe diverse aspecte de drept.

Simpozioanele, la fel, ca și anul trecut, preponderent omagiale, au fost mai multe – 11 (în anul 2013 – nouă), dintre care Filiala „O. Ghibu” a organizat șase simpozioane științifice (482 de participanți). În anul de referință au avut loc doar două colocvii: unul biblioteconomic – *Provocările bibliotecilor: cărțile electronice* – cu o agendă vastă de evenimente, discuții, lecții publice (Departamentul studii și cercetări a moderat dezbaterea *Cărți electronice versus cărți tipărite*) și unul literar – *Originalitatea operei lui Ion Creangă și locul lui printre povestitorii europeni* (Departamentul studii și cercetări a participat cu comunicarea Mariei Pilchin *Ion Creangă și „creanga de aur”: de la cireș la arborele universal*).

Lecțiile / conferințele publice se învecțesc rapid în formele de activitate cu publicul în filialele noastre. Biblioteca Publică de Drept a organizat nouă lecții publice; Filiala „O. Ghibu” – cinci (254 de participanți). La Filiala „M. Lomonosov” lecțiile – 126 (2446 de participanți) se desfășoară în cadrul celor patru cluburi / lectorii, precum și în afara lor. În cluburile «Живая этика» și «Рериховский» temele lecțiilor au fost legate de studierea

filosofiei lui Nikolai Roerich, de ex.: *Раджа Йога. Самопознание; Воспитание нового человека; Агни-Йога. Разница между беспристрастным и безразличным; По письмам Е. Рерих; Путь на Кайлас; Сергей Радонежский – 700 лет*. În clubul / lectoriul dedicat lui A.S. Pușkin au avut loc lecțiile la temele: *Жизнь и творчество А.С. Пушкина; Пушкинское Лукоморье; Памяти Пушкина; Весна, весна – пора любви*. O lecție interesantă a lui A. Kovalski (*Любовь – устаревшее понятие*) a fost în cadrul clubului „Planeta curată”. În anul de referință au fost lansate încă două cluburi / lectorii: «Мир шифров» și «Психолого-астрологический лекторий», care, la fel, au organizat lecții / conferințe publice cu subiectele: *История криптографии с древних времён до наших дней, Невероятные способы кодирования и передачи информации, Математика позволяет объяснить логику развития ряда классических шифров* ș.a.

Mesele rotunde s-au dovedit a fi forma cea mai utilizată de BM și filialele ei (a se vedea compartimentul *Activități cu publicul* și anexa *Forme și activități cu publicul* din *Raportul anual al BM „B.P. Hasdeu”*). Cu tematică științifică au fost doar 15 asemenea manifestări, dintre care la Filiala „O. Ghibu” – 10 (405 participanți).

Dezbaterea / discuția publică are, în anul de referință pondere mare în activitatea bibliotecilor – bibliotecile raportează 240. Greu de identificat câte dintre ele sunt științifice fără o descriere detaliată. După titlu reiese că au fost 70.

O altă formă de activitate științifică ce prinde contur la Filiala „O Ghibu” sunt **atelierile de cercetare literară, atelierile de traduceri și atelierile de studiere a mitologiei** moderate de profesorul universitar Ivan Pilchin. Total ateliere – 17 cu 344 de participanți. Temele de cercetare s-au axat pe subiectele: *Lumea monștrilor și a infernului în lumea scandinavă; Bestia-*

rul mitologiei scandinave; Conflicte divine în universul mitologic scandinav; Mit și istorie – eroii mitologiei scandinave; Legenda Nibelungilor în varianta „Eddei Mari” (cinci cu 48 de participanți); Traducere și interpretare din perspectivă semiotică (două); Exerciții de traducere a prozei scurte (A. Busuioc); Exerciții de traducere a prozei scurte (R. Craver); Exerciții de traducere a prozei scurte (A.P. Cehov); A traduce pentru cititorii mileniului trei – (cinci cu 75 de participanți).

Filiala „O. Ghibu” se evidențiază printr-o activitatea științifică prodigioasă desfășurată în anul 2014. Alături de exemplele care au fost amintite în diverse contexte, merită a fi menționată și activitatea de cercetare literară și bibliografică desfășurată sub auspiciile Laboratorului de cercetări literare și bibliografice „Onisifor Ghibu”. Rezultatele Laboratorului s-au materializat în elaborarea și editarea lucrărilor ce contribuie la promovarea personalităților de știință chișinăuene – total trei volume: *Burlacu, Alexandru. Fascinația modelelor (exegeze literare) / Alexandru Burlacu; antologator: Vitalie Răileanu; bibliografie selectivă: Margareta Cebotari; Pavlicencu, Sergiu. Cartea unui destin: exegeze literare, completate cu o biobibliografie / Sergiu Pavlicencu; antologator: Vitalie Răileanu; bibliografie comentată: Margareta Cebotari; Răileanu, Vitalie. Reversul ludic al (dia) criticului / Vitalie Răileanu. În pregătire se află două volume care vor fi finisate și editate în 2015: Nicolae Esinencu. Spectacolul operei literare și Un poet cunoscut-necunoscut – Eugen Cioclea.*

Încă un aspect pozitiv al anului 2014 – a sporit considerabil activitatea de comunicare a științei. Bibliotecile au comunicat rezultatele științei prin activități ca expozițiile tradiționale și virtuale; prin reviste bibliografice, orale și virtuale; prin concursuri de erudiție; prin lansări de carte (enciclopedii, dicționare, manuale, bibliografii, monografii, tratate științifice etc.). Această

dinamizare a activității de comunicare și promovare a științei o atribuim efortului Departamentului studii și cercetări care a orientat, a incitat și a provocat bibliotecarii la activitatea prin propuneri, sugestii, concursuri.

Menționăm în context, ca serviciu nou și activitate inovativă, experiența Filialei M. Drăgan, care a lansat clubul „Știința pe înțelesul puștilor” (zece ședințe, 133 de participanți) cu un scop bine fixat – promovarea literaturii științifice, grupul-țintă: copiii cu vârsta de 8-12 ani. Clubul este gândit să organizeze joaca aidoma unei lecții de știință și să intereseze copiii de fenomene, cercetare, explorare, experimentare. Copiilor li s-a explicat pe îndelete și pe înțelesul lor diferite teme științifice. Prin intermediul acestor activități angajații filialei au familiarizat copiii cu știința, învățarea distractivă în moduri interactive și captivante. Copiii au aflat lucruri noi despre invenții: *Invenții și descoperiri, Mari invenții, Misterele corpului uman, De ce sunt unic?, secrete ale diferitor științe: Secretele tehnicii, Misterele matematicii, Planeta Terra, Descoperim spațiul.* Este, neîndoios, o experiență demnă de urmat.

Se cere menționată și activitatea inedită, de promovare a științei, la Filiala „L. Rebreanu” – crearea pe blog a paginii *Oaza cercetătorului*, rubrică prin intermediul căreia sunt promovate valori, conținând texte de analiză literară, eseistică, recenzii, cronici literare – toate fiind prezentate cu referință la creația scriitorilor. Pagina este destinată tuturor celor interesați de literatură, inclusiv studenți de la facultăți umanistice, profesori de limba și literatura română, doctoranzi, masteranzi, liceeni, cititori și bibliotecari. Pagina conține, deocamdată, șapte articole științifice.

S-a impus, în anul de referință, prin activizarea preocupării de cercetare și știință Filiala „A. Mickiewicz”. Preocuparea de cercetare, promovare și comunicare

a științei la această filială o putem înscrie sub un generic luat din titlul unei expoziții de carte științifică organizată la biblioteca poloneză: *Știința este magia care funcționează*. Au identificat informații privind activitatea unor polonezi cunoscuți, renumiți, oameni de știință și au postat articole despre ei pe blog, în cadrul rubricii *Urme poloneze de valoare: Kazimierz Funk – biochimistul polonez care a introdus termenul de „vitamină”; Ludwik Lejzer Zamenhof – polonezul care a inventat limba esperanto; Jan Karcki – polonezul care a încercat să oprească Holocaustul ș.a.* Cercetarea temei *Polonezii Chișinăului* a continuat accentuând rolul polonezilor în dezvoltarea Chișinăului istoric – scriitori, savanți, actori, constructori, cântăreți, medici.

Anul 2015 poate fi considerat anul intensificării comunicării științei. În acest an plin de activități științifice interesante, filialele au promovat activ și au comunicat prin diverse metode tradiționale și virtuale literatura științifică. Cea mai prodigioasă activitate s-a desfășurat la Filiala „O. Ghibu”:

- activități științifico-literare de amploare: 43 de activități / 1984 de participanți (conferințe – șapte, colocvii – unu, simpozioane – șase, mese rotunde – zece, dezbateri – trei, ateliere literare – zece, traininguri informaționale – șase);

- activități de comunicare a științei: lansări de carte științifică – 12 titluri; expoziții de carte științifică – 42 (din care virtuale – zece);

- promovarea personalităților din știință: activități – patru;

- publicații total – 34 (volume publicate – 3; articole în reviste și culegeri de articole, inclusiv internaționale – 26).

Departamentul studii și cercetări a monitorizat feedbackul la activitatea științifică. În anul 2014, la Concursul național ABRM *Cele mai reușite lucrări în domeniul biblioteconomiei și științelor informării* a obținut

cinci premii: la secțiunea *Biblioteconomie și știința informării*, BM **premiul II** pentru lucrarea *Biblioteca Municipală: portret din profil cultural: cronici, consemnări și recenzii* (Valeriu Rață); **Premiul I** la secțiunea *Lucrări bibliografice. Bibliografii – volumul Revista „BiblioPolis”. Bibliografie (2002-20012)*; la secțiunea *Lucrări din alte domenii* **Premiul I, II și III** după cum urmează: *Chișinăul din inima noastră* (Iurie Colesnic); *Petru Cărare – scriitor nonconformist: exegeze literare* (Vitalie Răileanu); *Pavel Balmuș sau Forța nepuizabilă a unui intelectual: exegeze literare, biobibliografie* (V. Răileanu).

La Salonul Internațional de Carte, ediția a XXII-a, angajații BM au primit doar două distincții: **Premiul Primăriei Municipiului Chișinău** pentru volumul *Chișinăul din inima noastră* (Departamentul „Memoria Chișinăului”, Iurie Colesnic) și **Premiul „Vasile Coroban”** pentru volumul *Proiecții ale mitului în creația lui Victor Teleucă, Leo Butnaru și Arcadie Suceveanu* (Biblioteca Centrală, Victoria Fonari). Total: șapte premii naționale pentru șase lucrări. Amintim că în anul 2013 angajaților BM le-au revenit 11 premii (la 11 lucrări și 10 categorii).

Rezultatele activității științifice a angajaților BM au fost apreciate și cu alte premii:

- **Premiul Uniunii Scriitorilor din Moldova** pentru *Debut* pe anul 2013 pentru cartea *De mână cu Marele Joker* (critică literară), 13 iunie 2014 (Maria Pilchin, DSC);

- **Premiul „Pentru realizări științifice valoroase ale tinerilor savanți”**, „pentru exegeze de literatură modernă”, Hotărârea CSȘDT al AȘM nr. 57 din 20 martie 2014 (Maria Pilchin, DSC);

- **Premiul pentru eseu literar** la Festivalul Internațional „Lucian Blaga”, ediția a XXXIV-a, Lančrăm – Sebeș, 9-10 mai 2014 (Maria Pilchin, DSC).

- **Premiul Editurii „Paralela 45”** (publicarea manuscrisului) și al revistelor *Eupho-*

rion și *Viața românească* la cea de-a XXXIII-a ediție a Concursului național de poezie și interpretare critică a operei eminesciene *Porni Luceafărul...*, 15 iunie 2014, Botoșani (Maria Pilchin, DSC).

Feedbackul activității științifice se reflectă și se măsoară prin numărul de recenzii sau impresii de lectură pe marginea lucrărilor publicate sau al materialelor despre activitățile științifice organizate de BM. Anul 2014 poate fi considerat și anul intensificării promovării rezultatelor și activităților științifice în mass-media tradițională și cea virtuală. Anul de referință înregistrează un număr impunător de 97 de articole (în 2013 – 53 de articole) care reflectă rezultatele cercetării și a activităților științifice. Dintre ele 14 sunt recenzii la lucrările științifice editate de BM (șapte se referă la bibliografiile BM – *Bibliografia Municipiului Chișinău*, *Renata Verejanu*, *Theodor Codreanu*, catalogul-bibliografie *Liviu Rebreanu*; 16 sunt despre conferințele organizate de BM și filiale; șapte despre simpoziioanele desfășurate; șase se referă la metoda inovativă de colectare a ideilor – *Ziua FedEx@Hasdeu*); 20 despre participările angajaților noștri la conferințe cu comunicări; 34 despre evenimentele științifice organizate pe parcursul anului (în 2013 – 29 de prezențe) (mai detaliat a se vedea anexele *Rezultatele activității de cercetare și Recenzii, impresii de lectură, lansări, prezentări ale publicațiilor și ale evenimentelor științifice din Raportul anual al BM „B.P. Hasdeu”*).

Departamentul studii și cercetări a organizat activități de instruire a bibliotecarilor în scopul încurajării implicării mai energice în activitatea științifică și de cercetare, obținerii cunoștințelor și abilităților necesare organizării acestor preocupări. A propus angajaților un ciclu de instruire nonformală – *Învățăm concepte inovatoare* – cu un scop bine ținut: educarea pentru inovare a angajaților BM urmărind surmontarea comodificării cu

schimbări de atitudini, acțiuni și căi în efortul comun de inovare a activității BM. Cursanților li se ofereau workshopuri și o *Trusă de oportunități și instrumente*. Au fost realizate patru ateliere cu următoarele teme: *Paradigma designului în activitatea biblioteconomică; Conceptul WOW. Pași importanți pentru a deveni UAU!!!; Ziua talentelor: Trusa instrumentelor de stimulare, de reinnoire a talentelor bibliotecarilor; Ziua loializării: Trusa instrumentelor de loializare a utilizatorilor și partenerilor*.

Altă inițiativă lansată și implementată de DSC a fost *Ziua FedEx@Hasdeu*. Scopul Zilelor FedEx@Hasdeu – **provocarea reală a angajaților la inovarea activității ajutându-i să vadă dincolo de ce este evident și să facă din idei esența activității lor**. La prima ediție FedEx@Hasdeu au participat 12 biblioteci-filiale care au venit cu 23 de idei, propuneri de proiect, proiecte realizate; la a doua au fost 15 participanți. Contribuția lor a fost de 32 de idei, proiecte, dintre care unele au derulat imediat și au fost implementate cu succes (filialele „A. Mickiewicz”, „L. Rebreanu”, de Arte „T. Arghezi”, „M. Ciachir”, N. Titulescu ș.a.); a treia ediție, cea mai rodnică, a adunat 17 biblioteci-filiale cu 39 de idei, proiecte, propuneri și inovații (mai detaliat a se vedea sursele – șapte articole – despre FedEx@Hasdeu în anexa *Recenzii, impresii de lectură, lansări, prezentări ale publicațiilor și ale evenimentelor științifice din Raportul anual al BM „B.P. Hasdeu”*).

Impactul acestor inițiative de încurajare și suscitare a interesului pentru inovare și modernizare a fost mare:

(1) inovarea a fost pe agenda BM anul întreg;

(2) s-a produs o turnură de 360 de grade spre inovarea activității prin implementarea Zilei FedEx@Hasdeu și a conceptului *Instruire pentru inovație*;

(3) participanții au fost dotați cu cunoștințe despre inovație, cu instrumente

(portofolii, truse cu instrumente) pentru a deveni bibliotecari „WOW”, designeri ai propriei activități, pentru a ști să-și exploateze talentele, pentru a deveni actori culturali capabili să-și transforme munca în teatru, pentru a ști cum să-și loializeze utilizatorii, pentru a înțelege că autodezvoltarea e condiția sine qua non a succesului profesional ș.a.

La solicitarea Bibliotecii Științifice Centrale „Andrei Lupan” a AȘM, a fost furnizat atelierul *Activitatea științifică a BM. Locul și rolul cercetării în bibliotecă* (formator L. Kulikovski). Paradigma designului în activitatea biblioteconomică a fost solicitat și de bibliotecarii universitari (ULIM, februarie). DSC a oferit consultații filialelor BM și altor biblioteci (raionale, școlare) și coaching la scrierea monografiilor de istorie locală Bibliotecii publice din Cricova, Bibliotecii pentru copii din Ștefan Vodă. Contribuțiile DSC sunt detaliat reflectate în anexa *Contribuțiile Departamentului studii și cercetări la instruirea, educarea culturii cercetării bibliotecarilor, la modernizarea și inovarea activității* din raportul anual al BM „B.P. Hasdeu”.

Eșecuri

Alături de succesele și rezultatele pozitive evidențiate, analizate și evaluate anul 2014 raportează și unele eșecuri:

(1) eșecul realizării colecției *Profesional BM*, care prevedea volumele *Programe de lectură. Manual pentru bibliotecari; Animația cu publicul. Suport didactic pentru bibliotecarii din bibliotecile publice; revizuirea Manualului de identitate*;

(2) BM nu a valorificat, nu a promovat și nu a comunicat colecția de patrimoniu. Oficiul colecții speciale de la Sediul Central, pentru prima dată în istoria BM, de când poartă numele scriitorului și savantului B.P. Hasdeu (1988), nu s-a ocupat de patrimoniul hasdeuian;

(3) temele de cercetare pe care bibliotecarii le prezintă la atestare nici pe de-

parte nu sunt cercetări, nici chiar articole de blog – sunt fictive, formale, nu aduc nimic bibliotecii, nu adaugă valoare, doar puncte în plus la evaluare pentru conferirea gradului profesional;

(4) eșecul ciclului de ateliere *Învățăm concepte inovatoare*. Am încercat și a eșuat. Pentru că din nouă activități planificate au fost realizate doar patru. Mai mulți factori au influențat eșecul / nerealizarea: (a) a fost prea mult – patru întâlniri Fedex@Hasdeu (trei zile și un Follow-up), patru concepte inovatoare și trei conferințe profesionale; (b) s-ar fi produs mai multe dacă CNEB ar fi fost disponibil (prea solicitat a fost în 2014); (c) ezitarea mea personală de a aborda unele teme – am refuzat subiectul *Marketing 3.0* (avem un departament special care îl va realiza); *Motivarea 3.0* (avem Serviciul resurse umane, care, de asemenea îl va organiza), administrația BM și-a asumat responsabilitatea pentru *Managementul proiectului*.

Subscriu ipoteza specialiștilor în inovare, precum că „eșecul este partea cea mai mare a inovației”. Poate a fost prea complicat, prea academic și credem că forma acceptată pentru 2015, de cafeenea, prin formatul său lejer, permite să căutăm răspunsuri la întrebările profesionale prin abordarea și discutarea problemelor domeniului biblioteconomic. Cafenea va oferi spațiu real (pentru ședințe, ateliere, conferințe, testarea altor forme de învățare nonformală) și virtual (blogul *Chindii profesionale*, care va asigura cu conținut subiectele discutate sau propuse spre dezbateri, învățare).

Concluzii și recomandări

Cercetarea, după premisele și rezultatele înregistrate în 2014 și raportate la rezultatele anului 2013, rămâne același semn distinct al activității de preservare a prezentului și valorificare a trecutului chișinăuian. Numărul, în creștere, al temelor cercetate, al tipurilor de lucrări științifi-

ce, activităților științifice și numărul mare de articole științifice publicate în *BiblioPolis*, numărul mai mare de articole științifice scrise de angajații BM atestă această afirmație. Din cele expuse, evidențiate, identificate, ilustrate și analizate se impune necesitatea unor acțiuni pentru îmbunătățirea segmentului științific.

Planul de acțiuni pentru anul 2015 al Departamentului studii și cercetări e construit să contribuie la îmbunătățirea situației, asigurând în continuare, dimensiuni și adâncimi evolutive activității științifice a BM axându-se pe:

(1) inovarea și eficientizarea coordonării, monitorizării, consilierii activității de cercetare la nivelul de rețea a BM;

(2) încurajarea și motivarea activității științifice în structurile BM (servicii, departamente, filiale);

(3) consolidarea și dezvoltarea continuă a culturii cercetării atribuind mai multă atenție modului în care angajații BM înțeleg conceptul de activitate științifică, de cercetare la BM și de educare a culturii științifice, de cercetare a noilor veniți prin activități organizate special de DSC;

(4) organizarea unor activități de mentoring sau coach-ing în filialele care nu înțeleg rolul și locul activității științifice în munca lor;

(5) modelarea legăturii între activitatea științifică cu activitatea de zi cu zi a bibliotecarilor prin activitățile de instruire organizate de DSC;

(6) atestarea științifică a revistei *BiblioPolis* se transferă pe agenda 2015;

(7) implicarea și participarea activă în cercetarea BNRM *Modelul strategic al SNB*.

Anexă

Rezultatele activității de cercetare

Volume publicate

1. **Artista dorurilor noastre – Ninela Caranfil** : biobibliografie. Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”, alcăt.: L. Capița; coord. L. Kulikovski; red. bibliogr. T. Foiu; ed. îngrijită de

M. Harjevschi. Chișinău : [S.n.] (Tipogr. „Fox-trot”), 2014. 212 p.

2. **Burlacu, Alexandru**. *Fascinația modelelor* : (exegeze literare) / Alexandru Burlacu; antologator : Vitalie Răileanu ; bibliogr. sel. : Margareta Cebotari. – Iași : TipoMoldova, 2014. – 480 p.
3. **Casa Cărții din șoseaua Hâncești: 20 de ani de activitate (1994-2014)** / Bibl. Municipală „B.P. Hasdeu”, Filiala „Ovidius”; alcăt. : Ion Borș [et al.] ; ed. îngrijită de Lidia Kulikovski. – Chișinău : [S.n.], 2014 (Tipogr. „Foxtrot”). – 60 p.
4. **Harjevschi, Mariana**. *Evoluția politicilor în Sistemul Național al Bibliotecilor din Republica Moldova* : autoref. tezei de dr. în științe ale comunicării : 572.02. – Infodocumentare; Biblioteconomie și Știința Informării. – Chișinău, 2014. – 30 p.
5. **Liviu Rebreanu – creator de destine**: catalog-bibliografie / Bibl. Municipală „B.P. Hasdeu”, Bibl. Jud. Bistrița-Năsăud; ed. îngrijită de Mariana Harjevschi, Ioan Pinteș; coordonator: Lidia Kulikovski; autor: Irina Tutun; red. bibliogr.: Taisia Foiu; lector: Gabriela Bulduma. – Cluj-Napoca: Casa Cărții de Știință, 2014. – 144 p.
6. **Pavlicencu, Sergiu**. *Cartea unui destin* : exegeze literare, compl. cu o biobibliografie / Sergiu Pavlicencu ; antologator : Vitalie Răileanu ; bibliogr. comentată : Margareta Cebotari. – Iași : TipoMoldova, 2014. – 409 p.
7. **Răileanu, Vitalie**. *Reversul ludic al (dia)criticului* / Vitalie Răileanu. – Iași : TipoMoldova, 2014. – 190 p.
8. **BiblioPolis**: revistă de biblioteconomie, științe ale informării și de cultură / Bibl. Municipală „B.P. Hasdeu”; director dr. Mariana Harjevschi; fondator Lidia Kulikovski; red.-șef : Vlad Pohlilă. – 2002 – . – Chișinău: Editura „Tehnica-Info”, 2014 – text: limba română, parțial rusă, engl., fr.; URL : www.hasdeu.md/bibliopolis, ISSN 1811-900X
Vol. 51, nr. 1. – 288 p.
9. Vol. 52, nr. 2. – 264 p.
10. Vol. 53, nr. 3. – 220 p.
11. Vol. 54, nr. 4. – 264 p.
12. Vol. 55, nr. 5. – 200 p.
13. **Evreii în cultura și istoria mondială**: Bibliografie. *Date memorabile 2014*. – Ch., 2015. – 32 p.
14. **Detskii knig voľsebnâe straniți**: scriitori – evreii pentru copii din colecția Bibliotecii „I. Mangher”. – Ed. a II-a, Chișinău, 2014. – 28 p. – (include 15 scriitori pentru copii).
15. **Scriitori basarabeni**. *Calendar 2015* / Biblioteca „Ștefan cel Mare”.

RAPORT DE ACTIVITATE A COMITETULUI SINDICAL AL BM „B.P. HASDEU” PE PERIOADA 2010-2015

*Savela STARCIUC,
președintele Comitetului Sindical al BM „B.P. Hasdeu”*

Un lider eficient se formează pe parcursul vieții... Acest gând, dar și multe altele, au fost infiltrate în subconștientul meu atunci când mi-a fost propusă candidatura de președinte al Comitetului Sindical al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” pe 3 martie 2010 cu 11 membri ai CS, dintre care șapte membri tineri pînă la 35 de ani (conform procesului-verbal). Președinte sindical al unei instituții cu tradiții, valori și principii, o instituție inovantă, care solicită lideri creativi și plini de inspirație pentru a face față valului inovațional.

Conform rapoartelor statistice privind efectivul sindical pe anii 2010-2014, numărul membrilor de sindicat oscilează din an în an. Astfel, în 2010 efectivul sindical constituia 380 de membri de sindicat din totalul de 380 de angajați, în 2011 – 383 de membri din 383 de angajați, în 2012 – 370 de membri de sindicat, în 2013 – 325 de membri de sindicat din 325 de angajați, în 2014 – 342 de membri de sindicat din 342 de angajați. Această oscilare nu reprezintă micșorarea numărului de membri de sindicat, ci micșorarea numărului unităților de personal – de la 380 în 2010 la 342 în 2015.

Pe parcursul a cinci ani de activitate (2010-2015), în cadrul Comitetului Sindical al BM am ținut cont de următoarele aspecte:

- promovarea unei viziuni sindicale convingătoare;

- formarea unei echipe sindicale solide și menținerea integrității;
- un bun exemplu pentru ceilalți membri de sindicat;
- tratarea membrilor de sindicat așa cum mi-ar plăcea mie să fiu tratat;
- comiterea greșelilor (a greși e omeneste);
- gestionarea conflictelor;
- menținerea jocului competiției;
- lauda în public, dar critica în particular!

Aceste aspecte au condus la o mai bună organizare și funcționare a Comitetului Sindical din cadrul BM. Astfel, CS al BM și-a asumat obligația de a apăra și a promova drepturile și interesele profesionale, economice, sociale ale angajaților Bibliotecii Municipale, membri de sindicat, prevăzute în convenția colectivă. De asemenea, CS al BM a contribuit la protecția membrilor de sindicat privind îmbunătățirea condițiilor de muncă, retribuirea muncii, regimul de muncă și odihnă. A efectuat controlul asupra respectării legislației muncii, normelor și instrucțiunilor în domeniul securității și sănătății muncii. Protecția muncii în bibliotecă s-a bazat și se bazează pe respectarea legislației în vigoare: *Codul muncii*, *Convenția colectivă* (nivelul de ramură), *Legea sindicatelor*, *Legea bibliotecilor*, precum și alte acte normative ale Republicii Moldova, standarde, reguli, instrucțiuni, care stabilesc cerințele de securitate și igienă față de organizarea muncii, folosirea mijloacelor de producție, respectarea proceselor tehnologice, amenajarea locurilor de muncă etc.

¹ Raportul a fost prezentat la Adunarea de dare de seamă și alegeri a Comitetului Sindical al BM „B.P. Hasdeu” din 9 martie 2015.

Comitetul Sindical al BM a recunoscut și recunoaște drepturile celor 342 de angajați, membri de sindicat (numărul conform raportului statistic pentru 2014), oferindu-le dreptul:

a) la un salariu corespunzător muncii prestate;

b) la indemnizații, sporuri și suplimente la salariul de bază;

c) concediu de odihnă plătit cu o durată de 28 de zile calendaristice, cu excepția zilelor de sărbătoare nelucrătoare.

Totodată, salariații BM beneficiază de un concediu de odihnă suplimentar plătit în anumite cazuri:

- pentru eficacitatea înaltă a muncii și pentru rezultate deosebite – pînă la șapte zile calendaristice;

- pentru salariații-membri de sindicat care pe parcursul anului calendaristic precedent nu au fost în concedii medicale – trei zile calendaristice;

- pentru femeile care au doi sau mai mulți copii în vîrstă de pînă la 14 ani (sau un copil invalid în vîrstă de pînă la 16 ani) – patru zile calendaristice.

Evidențiind cele relatate mai sus, pot afirma că, pe parcursul a cinci ani de activitate, în calitate de președinte al CS al BM, am dat dovadă de perseverență, creativitate, inovare astfel organizînd un șir de acțiuni cultural-sociale de comun acord cu administrația BM: *Carnavalul măștilor* cu implicarea tuturor membrilor de sindicat; șezătoarea *Să mărităm bibliotecare*; celebrarea *Zilei bibliotecarului* la Sky Land – un camping de relaxare și agrement; *8 Martie – o floare pentru dragi bibliotecare*, *Moș Crăciunul minunat vine cu daruri din sindicat*; showul *Biblioteca are talente*, pelerinaje spre locuri sfinte și istorice din Moldova (mănăstirile Curchi, Orheiul Vechi, Saharna, Țipova etc.). Dezvoltarea culturală este un aspect important pentru membrii de sindicat din rețeaua BM, de aceea CS al BM a asigurat prezența fiecărui membru la di-

verse spectacole, concerte, recitaluri precum: spectacolul *Boeing, Boeing* (la Teatrul „Ginta Latină”), *Recital de pian* al Olgăi Kleiankina și *Expoziția de pictură în nisip* a Valeriei Duca (Sala cu Orgă) etc. Astfel, asigurînd un climat prietenesc și binevoitor în rîndul membrilor de sindicat.

Un alt aspect a fost încurajarea și motivarea apartenenței membrilor de sindicat, în acest context fiecare angajat membru de sindicat, ajuns la jubileu este remarcat și onorat. Astfel, pe parcursul activității, de către CS au fost onorați 59 de membri de sindicat, ajunși la vârste „rotunde”.

Avînd genericul prioritar *Biblioteca Municipală – biblioteca care învață*, activitatea educațională a membrilor de sindicat ai BM are ca scop dezvoltarea generală a personalității membrilor, actualizarea cunoștințelor în sfera sindicală, obținerea de noi cunoștințe care contribuie la procesul de calitate în ansamblu. Educația permanentă este dimensiunea majoră a politicii sindicale:

- pregătirea resurselor umane capabile să contribuie la creșterea competitivității forței de muncă și dezvoltarea durabilă a instituției;

- crearea condițiilor favorabile pentru dezvoltarea și realizarea maximă a potențialului intelectual și creativ al personalității;

- actualizarea cunoștințelor și perfecționarea pregătirii profesionale;

- asigurarea protecției și integrării sociale a personalului.

Obiectivul unei instituții publice este servirea interesului public, iar pentru un comitet sindical bine structurat obiectivul forte este servirea interesului membrilor săi sindicali. De aceea, anual CS al BM a realizat un plan de acțiuni bine structurat, determinînd prioritățile pentru anul respectiv și direcțiile de activitate.

Totodată, orice acțiune întreprinsă se realizează numai cu acordul membrilor CS al BM prin organizarea periodică a șe-

dințelor sindicale. În cadrul ședințelor sînt discutate diverse probleme de organizare, funcționare a CS. Astfel, pentru fiecare problemă în parte sînt responsabile anumite comisii, care pot fi întrunite ori de cîte ori apare problema ce poate fi soluționată numai cu ajutorul comisiilor CS responsabile de o anumită arie de activitate.

Evidența membrilor de sindicat și recrutarea acestora este o acțiune care reglementează prioritățile CS al BM. Este un mecanism care arată cum se realizează etapele de asigurare a structurii sindicale, mecanism ce tratează echitabil acțiunile responsabililor într-un cadru legal. Astfel, remarcăm faptul că întregul personal al BM este membru de sindicat. Evidența achitării cotizațiilor de membru al sindicatului se realizează în conformitate cu articolul 390 (p. 3 și 5) al *Codului muncii*. Prin intermediul contabilității, în baza listelor membrilor de sindicat, se colectează 1% din salariul lunar total și banii sînt transferați în contul sindical. Mijloacele bănești colectate de la membrii de sindicat sînt utilizate numai în scopurile prevăzute de statutul sindicatului.

Pe parcursul a cinci ani de activitate, membrii CS al BM, au participat la un șir de acțiuni de instruire, informare și educare a membrilor de sindicat precum:

- seminarul *ABC-ul sindical* (Institutul Muncii, 21.09.2010);

- ședința I a Consiliului Organizației de Tineret din cadrul Confederației Naționale a Sindicatelor din Moldova (CNSM, 15.10.2010);

- ședința a II-a a Consiliului Organizației de Tineret din cadrul Confederației Na-

ționale a Sindicatelor din Moldova (CNSM, 27.04.2011);

- masa rotundă *Spațiul locativ: realități și perspective pentru tineri* (CNSM, 16.11.2010);

- seminarul *Formarea abilităților de scriere a proiectelor și foundrising* (Institutul Muncii, 17-18.11.2010);

- seminarul *Drepturi sindicale* (Institutul Muncii, 29-30.09.2011);

- școala recrutatorilor sindicali (CNSM și Institutul Muncii, martie-decembrie 2011);

- participarea la acțiuni de informare cu prilejul Zilei sindicatului (Scuarul Europei / Grădina Publică „Ștefan cel Mare și Sfînt”, 7.06.2011);

- participarea la acțiuni de informare cu prilejul Zilei mondiale pentru munca decentă (Scuarul Europei / Grădina Publică „Ștefan cel Mare și Sfînt”, 7.10.2011).

Multe se pot face atunci cînd ai în spate o echipă de profesioniști, o echipă dornică de a accepta provocările timpului. Nu este complicat deloc să motivezi membrul de sindicat, să contribuie personal și instituțional la dezvoltarea imaginii rolului sindical. Iar aceste aspecte depind în mare măsură de liderul sindical, de echipa biroului executiv și, nu în ultimul rînd, de membrii de sindicat.

Un sincer mulțumesc tuturor membrilor de sindicat ai Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, membrilor Comitetului Sindical, cu care am lucrat umăr la umăr pentru receptivitate, interes și promptitudinea de care au dat dovadă în acești cinci ani de activitate a Comitetului Sindical al BM „B.P. Hasdeu”.

VIAȚA FILIALELOR

LANSAREA CONCURSULUI BĂTĂLIA CĂRȚILOR*

Mariana HARJEVSCHI,
director general, Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”

Universul lecturii presupune „plonjarea” într-o altă lume, plină de întâmplări și de emoții, în care interacțiunea, evenimentele pot părea „mai adevărate” decât cele din realitate.

Astfel, și eu în acest costum de epocă vreau să mă rup de cotidian, să mă las furată de sentimentul că sunt la curtea regelui Henric al VI-lea și să vă vorbesc nu de o bătălie de la Towton, din martie 1461, când trupele clanului Lancaster au fost învinse, descrisă de William Shakespeare în tragedia *Henric al VI-lea*, unul dintre cele mai frumoase, dar și mai dramatice texte. Și nici de istoria amănunțită și adevărată a Bătăliei dintre Cărțile antice și cele moderne, petrecută în 1697 în Biblioteca de la Saint James, descrisă de Jonathan Swift. Este mai mult o invitație la lectură. O altfel de invitație la lectură.

Mi-a căzut în mână recent un articol al lui Andrei Pleșu, faimos scriitor și eseist român, despre lectură și despre inflația textului (vorbind în trend – inflația leului, inflația prețurilor). Se pare, simultan, se face simțit și un declin al lecturii. Și, inevitabil, mi-am amintit de sintagma pe care și părinții, profesorii, învățătorii, dar și bibliotecarii o discută, afirmând cu tristețe: „Copiii, adolescenții nu mai citesc.” Ne plângem că tinerii preferă jocul cu tableta sau televizorul. Se fac sondaje, se vorbește, se oftează, toate acestea ajungând la aceeași concluzie: „Tinerii de azi...”

Bibliotecarii caută mereu acțiuni, modele, strategii pentru (re)animarea interesului pentru lectură, uneori ei recurg la trucuri, prin care doresc să se reinventeze pentru a-i determina la lectură – *Ora poveștilor*, *Ora lecturii*, lansări și prezentări de carte, oferte cu liste de lecturi. Astăzi, venim cu o alternativă – și nu e ultima! – „de pierdere a timpului” atunci când cele pe care le ofeream s-ar părea că se epuizează sau nu mai au priză. E vorba de o competiție pentru a provoca la lectură.

Lipsa dorinței de a citi pare să fie una dintre provocările cu care se confruntă nu



* Mesaj de la lansarea concursului *Bătălia cărților*, 12 martie 2015.



doar aici, la Chișinău, dar și în alte orașe. Bibliotecarii au văzut, nu de puține ori, părinți disperăți că ai lor copii nu vor să citească nici măcar un rând în plus față de ceea ce au de citit pentru a-și face temele pentru școală. Cititul a devenit uneori mai degrabă, o obligativitate dezagreabilă, fiind etichetat și plasat la capitolul „trebuie”. Un „trebuie” care omoară din start ideea plăcerii.

Așa că, bibliotecarii conștientizând acest fapt, nu permit ca generalizarea „tinerii de astăzi...” să îi domine, să pervertească plăcerea lecturii pentru copii și tineri. Cu alte cuvinte, să nu ne scoatem acea scutire morală că „ei” nu mai vor, sau că „azi” sunt multe alte distracții, cum zice Stela Giurgeanu. Bineînțeles, este mai ușor de a plasa în mâinile copiilor tableta sau telefonul inteligent, pentru că, viața de astăzi este complicată, pentru că serviciul este cu adevărat solicitant și nu putem să ne divizăm, oricât am vrea.

Există o veste bună pentru chișinăuieni. Pe scurt, era vorba despre forța exemplului. Noi, angajații Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, am

îmbrățișat un proiect-concurs de lectură desfășurat în România, inițiat de către Biblioteca Județeană „O. Goga” Cluj – **Bătălia cărților**. Dorim să avem parte de aceeași bucurie de a vedea mai mulți utilizatori fermecați de lectură, de aceiași mister ce îi domină atunci când se află în lumea cărților. Fascinați de impactul acestui proiect, am aderat dorindu-ne să promovăm lectura pentru copii și adolescenți care alături de

lectură vor însuși o serie de competențe precum înțelegerea textelor literare, capacitatea de a reflecta asupra acestora, de a formula opinii, argumente și interpretări proprii vizavi de lecturi.

Revenind la cărți și privind lucrurile cu un pragmatism necesar într-o epocă atât de tehnologizată, în care până și aerul pe care îl respirăm e străpuns de wireless, vă întrebăm care sunt soluțiile lecturii.

Aș vrea ca mai mulți părinți să îndemne tinerii spre dragostea de lectură, astfel vom avea o lume mai bună, un viitor mai deosebit și niște oameni adevărați pe care să ne putem baza. Generația de astăzi este cea care ne va face viitorul, așa că citiți!



MARIANA HARJEVSCHI – PROTAGONISTA CLUBULUI DE ELITĂ „IMPRESII DIN VIAȚĂ ȘI CĂRȚI”

Valeriu RAȚĂ,
bibliotecar

În anul 2013, sub conducerea Svetlanei Vizitiu, șef oficiu în Departamentul dezvoltare și comunicare, la BM „B.P. Hasdeu” a fost fondat Clubul de elită „Impresii din viață și cărți” (<https://fileviatasicarti.wordpress.com>), la care sînt invitate diferite persoane cu autoritate și prestigiu din Republica Moldova, pentru a-și destăinui impresiile din viață și a discuta despre lecturile sale preferate. „Doar comunicînd, doar stînd împreună la o masă față în față, poți înfrunta vulnerabilitatea, poți deveni puternic. Nu contează funcția, vîrsta, studiile sau alte criterii... Fiecare are experiența și impresiile sale de viață, pasiunile sau cărțile care l-au marcat... Singura cale mai mult sau mai puțin eficientă e să vezi, să descoperi bunătatea și... să te agăți de ea. Iată că de acest fir este necesar să tragem, iar alte chestii să le ignorăm. Ca de exemplu, apartenența politică. Nu împărțim oamenii pe criterii de rudenie sau de partid: contează valorile moral-culturale, cele educative și tradiționale... Avem nevoie de oameni uniți, scopul cărora ar deveni binefăcerea pentru semenii tăi. Oportunitățile ar trebui să ne adune mereu împreună, să nu ne dezbină. Iubirea nu este doar un sentiment, ea este o acțiune. Deci, nu contează cu ce viteză mergi spre scopul tău, important e să nu te oprești!” – aceasta este opinia diriguitoarei clubului de elită, care pe parcursul anilor a avut ocazia să-i invite să participe la un dialog de suflet pe: Lidia Kulikovski (directorul Departamentului studii și cercetări de

la BM „B.P. Hasdeu”); Tatiana Potîng (prim-vice-ministru al Guvernului Republicii Moldova, vice-ministru al educației, asistent universitar la Catedra de literatură română și universală, Universitatea de Stat „Alec Russo”, Bălți); Gutiera Prodan (televizionistă, artist plastic); Violeta Gașițoi (avocată); Ludmila Popovici (director executiv al Centrului de reabilitare a victimelor torturii „Memoria”); Veaceslav Balacci (blogger); Andrei Covrig (colonel, participant la acțiunile militare de la Nistru din 1991-1992); Tamara Curtescu-Marinciuc (șefa Secției management preuniversitar a Direcției generale educație, tineret și sport a Consiliului Municipal Chișinău); Iulia Pancu (vicepreședinte al raionului Ungheni, șefa Direcției generale de învățămînt, tineret și sport, Ungheni); Elvira Cemortan-Voloșin (artist plastic, președinta Centrului cultural „Artelit”); Vlad Mircos (compozitor); Ludmila Stețco (femeie de afaceri); Inga Albu (avocată); Elena Vorotneac (purtă-



La ședința Clubului de elită „Impresii din viață și cărți”

toarea de cuvînt a Directorului general al DGETS a Primăriei Chișinău, vicepreședintă a Uniunii Naționale a Studenților și Tineretului din Moldova, jurnalistă la ziarul *Făclia*); Anatol Lupu (compozitor și cantautor); Emilia Plugaru (scriitoare); Diana Zlatan-Ciugureanu (jurnalistă, poetă și cantautoare); Lucia Argint-Căldare (doctor în istorie, profesoară de istorie și educație civică la Liceul Teoretic „Gheorghe Asachi” din Chișinău); și alții.

Pe 9 februarie 2014, protagonistă a Clubului de elită „Impresii din viață și cărți” a fost nimeni altcineva decît... **directorul general al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” dna Mariana Harjevschi**. Ca moderatoare s-a prestat dna conf. univ. dr. **Lidia Kulikovski**, care, văzînd cită lume – multă și bună! – s-a adunat în Sala Mare de lectură a Bibliotecii Centrale, a exclamat cu un sentiment de bucurie: „Această atmosferă ne mobilizează!” L. Kulikovski a mărturisit că urmărește evoluția ca profesionist a actualului director general al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” dna Mariana Harjevschi mai mult de 15 ani, de cînd a cunoscut-o, în anul doi la facultate. Intuiția feminină i-a sugerat să o angajeze la serviciu la BM, inclusiv pentru că are numele Harjevschi (amintim în acest context că prima directoare a bibliotecii publice chișinăuene – de la deschiderea ei în 1877 pînă în 1917 – a fost Daria Harjevschi). Încă atunci și-a zis: „Ea trebuie să fie directorul BM.” Premoniția dumneaei s-a adevărat. O vede astăzi într-o transformare uimitoare și extraordinară. Ulterior i-a fost încredințată Biblioteca Publică de Drept ca în vara anului 2013 să preia conducerea Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”. E semnificativ faptul că se ține de realizarea *Testamentului* (după cum a promis!), pe care l-a citit în fața întregului colectiv cu ocazia investirii sale în funcție (a se vedea revista *BiblioPolis*, 2013, nr. 2, vol. 48, p. 76).

Dna **Mariana Harjevschi** în această zi s-a aflat la un moment de destăinuire a

adevărului, a experienței dumneaei de la o simplă bibliotecară pînă la cea de administrator al celei mai mari și mai ramificate biblioteci din capitala noastră – orașul Chișinău. A fost o lecție despre o viață a unei personalități bine cunoscută în Republica Moldova, România, dar și în sfera domeniului din străinătate. Trebuie de la început să spunem că M. Harjevschi este persoana care se dedică integral unei specialități rare, dar nobile – cea de bibliotecar.

Povestea vieții sale M. Harjevschi a început-o chiar din anii de copilărie, apoi și-a adus aminte de adolescență, de anii de studii la facultate, și, în mod special, a subliniat ceea ce a determinat-o să îmbrățișeze această profesie, care și pînă în momentul actual o fascinează și o face să-și continue experiența profesională.

Din cele relatate de protagonista noastră, cei care au ascultat-o cu atenție în sală – bibliotecari, profesori, studenți – au aflat că Mariana Harjevschi s-a născut pe 15 februarie 1977 în or. Hîncești. Copilăria și-a petrecut-o în satul Mereșeni din același raion. Satul, atestat la 1621, este de o frumusețe rară, situat la circa 50 km de Chișinău. El este înconjurat de o pădure seculară, iar în apropiere cotește spre sud riul Sărata. Și mai este baștina unor personalități ca: Gleb Ciaicovschi-Mereșanu (1919-2000) – muzicolog, folclorist, regizor, unul dintre inițiatorii Festivalului internațional de muzică *Mărțișor*; Eugen Sobor (1942) – fost ministru al culturii din RSSM, ex-președinte al Uniunii Cineaștilor din RM; Svetlana Popova (1966) – singura femeie-dirijor de orchestră la Teatrul de Operă și Balet; Stela Brînzilă – scriitoare, stabilită la Londra, Marea Britanie.

Străbunicii ei de pe tată și de pe mamă s-au stabilit pe meleagurile lăpușnene la sfîrșitul secolului al XIX-lea. Bunicul Boris Harjevschi, născut în s. Pojorăni din apropierea Ialovenilor, fiind absolvent al Școlii Agricole din Cricova, a activat la început ca învățător la școala din sat, ulterior a fost

director de școală și, într-un târziu, a revenit la specialitatea sa de zootehnician. Bunica Claudia Orlova, absolventă a Școlii Pedagogice din Călărași, timp de 40 de ani a lucrat învățătoare la școala primară din sat, o elevă a dumneaei a fost și Mariana, căreia i-a alțoit pentru toată viața dragostea pentru lectură și i-a insuflat ideea că permanent trebuie să viseze, să aspire, să tindă către ceva. Tatăl – Victor Harjevschi – a muncit în or. Hîncești la uzina „Luci”, ca electrician. Mama, Liuba Harjevschi, născută în s. Văsieni, r-nul Ialoveni, absolventă a Universității Tehnice a Moldovei, a lucrat în laboratorul Fabricii de vin din localitate, ulterior ca tehnolog. Actualmente ambii părinți sînt pensionari. În familie au crescut trei copii: Mariana (fiind cea mai mare) și doi frați – Vlad și Vitalie. Dorul de casa părintească o atrage pe M. Harjevschi foarte des, cînd are posibilitate revine cu drag, pe un scurt timp, la locurile natale să se întîlnească cu mama, tata, rudele și cu cei pe care i-a cunoscut cîndva.

Absolvind gimnaziul din Mereșeni, M. Harjevschi și-a continuat studiile la Liceul nr. 1, pe atunci, din or. Hîncești. Locurile, unde și-a petrecut copilăria și adolescența, i-au lăsat în amintire multe clipe frumoase și de neuitat. A fost un timp fără griji și îngrijiri, restrîngeri de tot felul. Probabil, nu își va uita niciodată locul de unde și-a luat zborul în lume. A fost, în general, un copil cuminte – cel puțin așa se crede –, poate doar uneori mai ambițioasă. Pleca deseori în vizită la verișorii săi, juca șah, dame, făcea diverse construcții sau, pur și simplu, se dădea cu alți copii în scrînciob. Cu unii colegi de școală ține legătura, fie mai strîns, fie doar la micile întîlniri cu ocazia Hramului din sat ori la sărbătorile de Paști. Cu unii în prezent locuiește în vecinătate, cu alții se vede des la serviciu. Mulți au îmbrățișat diverse profesii și e greu să ții legătura.

Oricine își dorește să aibă o profesie aproape de sufletul și caracterul său. Pentru unii, sfatul celor apropiați contează foarte mult. Nici în cazul M. Harjevschi nu a fost o

excepție. În 1992, după absolvirea liceului, dorea să studieze o limbă străină (de exemplu, engleza, care era în vogă pe atunci). Dar nu a fost să se întîmple așa. Deoarece, tatăl insista să facă Facultatea de Drept, iar mama îi propunea cu aceeași insistență pe cea de biblioteconomie. Ca un copil cuminte, a mers pe mîna mamei, care a convins-o prin argumente că este o profesie liniștită și cu multe avantaje, printre care se numără cel de a fi permanent la curent cu toate știrile și noutățile din diverse domenii ale artei și științei contemporane. În plus, unul dintre motive era că o soră a mamei lucra ca bibliotecară la Biblioteca Națională a RM și mereu elogia această profesie, apoi și una dintre verișoare o sfătua, căci activa chiar în rețeaua Bibliotecii Municipale – la Filiala „Ițic Mangher”.

Au urmat cinci ani de facultate la Universitatea de Stat din Moldova, timp în



Mariana Harjevschi cu părinții și frații.
Chișinău, 2013

care oscila între a fi sau a nu fi, să continue sau nu studiile. Și aceasta pentru că cei din jur încercau să-i provoace gândul că această specialitate nu are viitor. Cei care au convins-o să rămână să-și continue studiile au fost, desigur, profesorii care, prin excelența predării, au reușit să-i însuflească devotament și un sentiment de afecțiune față de profesia de bibliotecar. Iar primul prilej de fidelitate, pentru care a decis să rămână pînă la absolvire, a fost bursa de la anul trei pentru un stagiu la Universitatea „La Sapienza” din Roma. Acolo a reușit să vadă primele biblioteci moderne, pe care și le imagina ascultînd prelegerile la orele de biblioteconomie. Astfel de biblioteci dorea, firește, să vadă într-un viitor apropiat și la Chișinău. Acel stagiu a avut un adevărat impact profesional asupra M. Harjevschi – o singură lună de primăvară, petrecută în mediul academic din Italia, bibliotecile universitare și cele publice vizitate au transformat-o, i-au adunat toate argumentele în favoarea anume a profesiei de bibliotecar, pe care o va îndrăgi pentru totdeauna. Curajul de a spune că este bibliotecară s-a dovedit net superior tuturor argumentelor celor care încercau să-i dovedească contrariul. Astfel, putem spune că dorința mamei de a-și vedea fiica bibliotecară s-a împlinit. Se vede că a fost o intuiție profund maternă. Dar, credem, că o parte din „vină” a avut-o și vocea internă a sufletului unei tinere entuziasmata și plină de planuri constructive.

Revenind în țară, a fost invitată, de dna Lidia Kulikovski, directorul general de atunci al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, să activeze în perioada de vară la această bibliotecă. S-a bucurat nespuse de mult că o tînără ca ea, care avea înainte încă multe semestre de studiu, a fost luată în seamă pentru a-și demonstra capacitățile de specialist în domeniu. Deși nu avea încă în mînă diploma de absolvire, simțea că îi place ceea ce face, că se simte împlinită din punct de vedere profesional,

crezînd că și-a atins unul dintre scopurile spre care tindeau toți tinerii – să fie studenți și, totodată, să aibă un serviciu ca să se țină bine pe picioare.

Se cunosc istorii extraordinare despre oameni care, înainte de a deveni celebri, și-au scris pe hîrtie visurile. M. Harjevschi a povestit cazul actorului canadian de film Jim Carrey, care, în drum spre Hollywood, și-a semnat un cec de 10 milioane de dolari. Motivul – „pentru serviciile prestate”. Ani de zile a purtat cecul asupra sa și, în sfîrșit, a fost plătit cu exact o asemenea sumă pentru un film, adică „pentru serviciile prestate”. Protagonista noastră, la fel, avea dorințele și visele sale, dar le purta... în minte. Încerca să facă față și la facultate, și la serviciu, termenul căruia a fost prelungit. Își onora sarcinile cu responsabilitate, citea mult, îndeosebi, literatură de specialitate. Îi plăcea atmosfera ce se crea în jurul ei și de acum nu se simțea jenată cînd afirma că face studii biblioteconomice, ceea ce nu se observa la unii colegi de facultate sau chiar de serviciu.

Desigur, găsea timp și pentru a viziona un film bun, și pentru a se distra cu prietenii. Dar Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” a fost și continua a fi în viața ei instituția în care își aducea contribuția zi de zi – fie implicîndu-se în organizarea unui eveniment, fie scriind articole pentru publicațiile de specialitate. Cu alte cuvinte, era școlită din mers – uneori criticată, dar, în general, apreciată și avansată. Totodată, fiind o fire creativă, pertinentă, avea nevoie de libertate. Și a căpătat-o – conducerea bibliotecii i-a susținut un șir de inițiative înnoitoare. Astfel, BM i-a devenit o a doua școală.

Cu timpul, M. Harjevschi a înțeles (sau cel puțin așa i-a demonstrat profesia aleasă) că... în viață nu este nimic întîmplător. Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”, în cei 138 de ani de existență, a avut mai mulți directori. Cea mai tînără, dar și cea mai longevivă la cîrma instituției, a fost Daria

Harjevschi: a fost numită în funcție la vârsta de 22 de ani și s-a aflat în fruntea bibliotecii tocmai 40 de ani, din 1877 pînă în 1917. Nu e deloc întîmplător faptul că M. Harjevschi a început să se intereseze tot mai mult de această neobișnuită bibliotecă. Era curioasă să afle dacă există vreo legătură de rudenie între ele – de altfel, și colegii o tot întrebau despre aceasta. Fiind în anul doi de studii s-a decis să scrie – sub coordonarea renumitului bibliolog Ion Madan – teza de an despre viața și activitatea Dariei Harjevschi. Cu părere de rău, răspunsul așteptat nu l-a găsit nici pînă astăzi, deoarece străbunii ei nu sînt originari din Republica Moldova, iar dosarele de arhivă nu îi oferă mai multe detalii. Firul care le unește este că străbunii lor au venit în Basarabia din regiunea Cernăuți, actualmente în componența Ucrainei.

Viitorul pe care și-l construia era oferit de BM „B.P. Hasdeu”, care s-a dovedit a fi și instituția ce îi crea destinul. Dorința de a studia, a cunoaște, a vorbi limba engleză, desigur, o urmărea, după cum am mai spus, de demult. Astfel, în paralel cu orele de bază, a început să frecventeze cursurile de limba engleză. Realiza, apoi, că este necesar să cunoască și computerul... De aceea, rămînea după orele de program la BM ca să învețe și să utilizeze această minune a secolului tehnologiilor și informaticii. Responsabilitatea, care era și este o condiție sine qua non la BM „B.P. Hasdeu”, o obliga să facă orice lucru bine, să implementeze inovații, să dezvolte la cititori interesul de lectură și de a învăța permanent și multe altele. Trebuie să recunoaștem că acest deziderat în mare măsură i-a reușit.

În anul de absolvire a Facultății de biblioteconomie a redactat teza de licență cu tema: *Sistemul național automatizat de bibliotecă: realizări și perspective* (conducător științific: Liubov Karnaev). Apoi, în 1999-2001, este masterandă la USM, tema de cercetare fiind *Comunicarea electronică în bibliotecă* (conducător științific: dr. Maria

Ciocanu). În anii următori obține burse de a participa la școli de vară peste hotare (Budapesta, Istanbul ș.a.), ia parte la diverse activități în cadrul altor biblioteci din țară, inclusiv conferințe universitare ale studenților.

Vom aminti și faptul că, în anul 2000, directorul general, dna Lidia Kulikovski, i-a încredințat redactarea a două proiecte, despre conținutul cărora s-a discutat și anterior la unele ședințe. Era vorba despre crearea Centrului de Informare Economic și a Bibliotecii Publice de Drept (la cel de-al doilea proiect ținea cel mai mult). Ulterior ambele proiecte au fost acceptate spre a fi puse în practică și de Consiliul de administrație al BM, și de Fundația „Soros-Moldova”, care urma să le finanțeze.

La scurt timp după aceasta a fost numită coordonatoarea de proiect pentru Biblioteca Publică de Drept. Deci, nu s-a întîmplat nimic deosebit, nimic întîmplător – pur și simplu, s-a realizat dorința de cîndva a tatălui ei de a-și vedea fiica mai aproape de jurisprudență. Nimic nu a fost ușor, ceea ce îi lipsea nu erau cunoștințele de management al unei biblioteci de drept, ci experiența practică. Dar, odată ce fusese implicată în proiectarea nemijlocită a bibliotecii, nu s-a lăsat bătută. De la oferirea unor idei privind mobila pentru bibliotecă, organizarea tenderului de procurare a echipamentului, pînă la achiziția de carte și abonarea la bazele de date, M. Harjevschi, împreună cu noua echipă pe care o formase, a reușit într-un an să deschidă o bibliotecă specializată de drept, administrînd un buget de 200 mii de dolari. Pentru a înțelege mai bine specificul unei biblioteci specializate a urmat – împreună cu colaboratorii filialei – un șir de seminare peste hotare (Budapesta, Moscova ș.a.). Proiectul, preconizat pentru trei ani, a fost extins la opt ani. Cel mai dificil a fost crearea Bibliotecii Publice de Drept în sensul unei biblioteci publice deschise pentru întreaga comunitate și, în același

rînd, al unei biblioteci specializate, avînd menirea de a servi un grup-țintă de utilizatori. Prin multiplele sarcini pe care le realiza era că biblioteca devenea una de tip universitar. De aceea, împreună cu echipa, a început implementarea managementului proiectelor. Prin oferirea lecțiilor publice pe diverse tematici juridice cetățenilor (proiecte finanțate de Ambasada Norvegiei în România, de PNUD), abonarea la bazele de date pentru practicienii din domeniul juridic (Ambasada SUA, Fundația „Soros-Moldova”), iar apoi și prin stabilirea parteneriatului cu Primăria Municipiului Chișinău și crearea unei baze de date retrospective *Monitorul de Chișinău*, ce include deciziile Consiliului Municipal și pozițiile primarului de Chișinău, a reușit să aducă biblioteca aproape de fiecare membru al comunității. Ceea ce a încurajat-o de fiecare dată în inițiativele ei neordinare a fost susținerea colegilor de serviciu, cărora le este mereu recunoscătoare.

Deja fiind director al Bibliotecii Publice de Drept, M. Harjevschi nu putea să renunțe la un vis – cel de a studia în Statele Unite. Depusese dosarul fiind studentă în ultimul an de studiu, apoi și în primii ani de serviciu ca specialist în domeniu, dar norocul i-a suris abia în 2004, cînd a obținut o bursă non-degree. A plecat să-și realizeze stagiul într-un mediu de profesioniști la Universitatea Indiana din or. Bloomington, urmînd practica la Biblioteca de Drept a Congresului SUA. Experiența a fost una excepțională.

Desigur, mediul american este unul care inspiră, iar ceea ce a văzut acolo s-a transformat, la revenirea acasă, în... mici „teme de acasă”: proiecte realizate atît în cadrul bibliotecii, cît și prin implicarea (deseori pe post de voluntară!) în alte organizații nonguvernamentale – Asociația Absolvenților programelor SUA (membră a Boardului), Asociația Bibliotecarului (secretară, președintă a secțiilor de relații internaționale și de fundraising) și Fun-

dația Electronic Information for Libraries (EIFL IP).

Totodată, expusă la mediul internațional și interacționînd cu diverși experți în domeniu, precum și bibliotecari, dreptul de autor a devenit pentru M. Harjevschi un subiect de mare interes. De aceea, a fost nominalizată în Comisia pentru dreptul de autor și probleme juridice din cadrul IFLA (Copyright and Legal Matters Committee – IFLA, CLM), mandat pe care l-a onorat din 2009 pînă în 2013. Poziția de membru al unei comisii din cadrul IFLA, cu certitudine, a fost nu numai o onoare personală, dar și a instituției pe care o reprezenta. Trebuie să adăugăm că a fost și o obligație pe care și-a asumat-o pe cont propriu (era specific pentru republica noastră), căutînd surse financiare din exteriorul bibliotecii de a fi prezentă la ședințele comisiei care, de regulă, se întruneau în perioada conferințelor IFLA. Perioada între conferințe – participarea fie online, fie comunicînd prin liste de distribuții la diverse discuții, dezbateri ale IFLA – i-a servit mereu o provocare de a cunoaște ce se întîmplă în mediul profesional.

Pe 29 noiembrie 2012 M. Harjevschi a fost aleasă – în cadrul Congresului al VII-lea al ABRM – în funcția de președinte al Asociației Bibliotecarilor din Republica Moldova, iar 3 iunie din anul următor a constituit un alt moment de cotitură în cariera dumneaei: și-a asumat rolul ca, în noua funcție de director general al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, să-i mențină poziția de lider în Sistemul Național de Biblioteci. Iată că prin destinul profesional, convinsă în succesele sale, M. Harjevschi s-a identificat cu tot ceea ce fac împreună colaboratorii-bibliotecari pentru a ridica la o treaptă mai înaltă nivelul cultural atît al chișinăuienilor, cît și al tuturor cetățenilor din Republica Moldova.

Ultima treaptă din cariera sa pe care a urcat M. Harjevschi în anul trecut, pe 21 noiembrie 2014, a fost susținerea tezei de

doctorat cu tema *Evoluția politicilor în Sistemul Național al Bibliotecilor din Republica Moldova* (conducător științific: dr. hab. Nelly Țurcan). A fost o cale dificilă și îndelungată spre acest deziderat, dar a avut o finalitate reușită.

E adevărat că atât bibliotecile de acasă, cât pe cele din străinătate pe care le-a vizitat au inspirat-o să realizeze multe lucruri frumoase. Care sînt acele biblioteci ce au copleșit-o peste măsură de mult? Din spusele dumneai am aflat că sînt următoarele: Biblioteca Publică din Salt Lake City, Utah, SUA (o instituție urbană cu cinci niveluri, avînd structură curbată din sticlă, cu săli de lectură, computere, galerii de artă, grădini interioare, havuzuri, spații pentru diverse evenimente mondene, inclusiv pentru nunți); Biblioteca Hunt, Universitatea Tehnică din Carolina de Nord, SUA (deschisă în ianuarie 2013, această bibliotecă integrează perfect tehnologia cu un vast spațiu pentru studii și cercetări pline de provocări intelectuale, făcute cu o deosebită inspirație, lumină naturală și caracteristici trainice, devenind o destinație pentru mii de vizitatori, care doresc să vadă și să trăiască experiența vizitei unei biblioteci a viitorului); Biblioteca Atelier Urban, situată chiar în inima orașului Helsinki, Finlanda (are trei niveluri și este un spațiu pentru factorii de decizie, cu 3D printing, stație de lucru grafică, tăietor autocolant, stație de editare video, cuvintele-cheie: egalitate, creativitate, multidimensionalitate) ș.a.

M. Harjevschi a răspuns cu amabilitate la întrebările celor prezenți în sală printre care au fost **Elena Dabija**, directorul Centrului Academic Internațional Eminescu; **Parascovia Onciu**, directorul Filialei „Transilvania”; **Svetlana Vizitiu**, conducătoarea Clubului de elită „Impresii din viață și cărți”, ș.a.

Conf. univ. dr. hab. **Nelly Țurcan**, Catedra de Biblioteconomie și Asistență Informațională, USM, a menționat că povestea

vieții și activității dr. în științe ale comunicării Mariana Harjevschi este un exemplu demn de urmat pentru tînăra generație de specialiști în domeniul pe care l-au îmbrățișat. Putem spune – și nu vom da greș – că protagonista acestei întîlniri de suflet se identifică perfect cu biblioteca și cu cei care o întrețin, o dezvoltă și o elogiază – cu bibliotecarii. Drept confirmare a celor spuse mai sus **Vitalie Răileanu**, critic literar și poet, directorul Filialei „Onisifor Ghibu”, și **Valeriu Rață**, secretar al revistei *BiblioPolis*, au dat citire unor versuri inspirate, ce completează portretul unei profesioniste, care este Mariana Harjevschi (le prezentăm mai jos ca ilustrații verbale ce întăresc afirmațiile noastre).

Elena Butucel, prim-director adjunct al BM „B.P. Hasdeu”, a mulțumit Mariane Harjevschi pentru că ne-a destăinuit multe din secretele profesiei de bibliotecar și i-a înmînat un buchet de flori, iar ca să-și aducă aminte de această întîlnire, i-a dăruit o fotografie în ramă stilizată, ce o reprezintă pe protagonistă împreună cu părinții și frații, precum și un clopoțel pentru colecția sa, o parte din care a fost expusă în fața celor prezenți la întîlnire. La fel, publicul a avut ocazia să vizioneze fotografiile ce o reprezintă pe respectabila noastră directoare începînd cu anii din copilărie pînă în prezent.

Credem că toate visurile Mariane Harjevschi încă nu s-au realizat, de aceea îi dorim o atmosferă cît mai potrivită și mai propice în funcția pe care o deține la BM „B.P. Hasdeu” întru îndeplinirea lor, căci nu este nimic mai plăcut decît să-ți vezi munca ta uneori chinuitoare și incalculabilă că este necesară societății, în general, dar și pentru sine, în particular. Agenda dumneai e mereu deschisă, iar experiența de viață continuă, pentru a urca alte trepte, deoarece viața ne dictează să nu stăm locului, ci să exersăm, să probăm, să inovăm în mod continuu și să fim întotdeauna la înălțime.

* * *

Poveste

Domnișoarei Mariana Harjevschi

Ea este o tânără suavă
ce zboară spre alte pânze
de cer albastru
odată cu noi...
corpul ei transparent
oasele libere
ușoare
știu să danseze cu grație,
lin
fluturându-și brațele
și pașii
într-o noapte senină
albastră
au început s-o doară umerii
apoi ochii
buzele
visele
a gândit că e pasăre
și pe rând
a început să zboare!
nimeni nu-i vedea
aripile,
iar ea zbura lin
în adeziune
iar noi
niciodată nu vom afla
adevărul
acestei frumoase poveste
atât de misterioase.

Vitalie RĂILEANU

* * *

Un caracter ambițios

Marianei Harjevschi

Cum la liceu și facultate
Ce a visat s-a împlinit,
Un stagiu în străinătate
Deprinderile i-a sporit.

În orele de frământare
Un gând trimite la părinți,
A ascultat de fiecare
Luîndu-și inima în dinți.

Profesia-i cea potrivită...
Ținînd contactul permanent
Cu cetățenii, ea invită
Spre lecturare la moment.

Idei, concepții promovează:
Văzut-ați și un „Trolleybook”...
Pe noutate se axează,
Respinge claca-balamuc.

Și vede totul ca în palmă,
Valori cultivă românești,
Compatrioții își îndeamnă
Să se găsească-n bune vești.

Serviciul – a doua casă...
Și o gătește-n stil modern:
Să fie cât mai arătoasă
În țară și pe plan extern.

E doamnă sinceră, onestă –
Unește oamenii perfect,
În colectiv se manifestă
De suflete ca arhitect.

Cu îndrăzneală-n carieră
Domeniul a asaltat,
Și-i indulgentă, și severă,
Dar asta-i de aplaudat.

Prudent în cazuri dificile
Un caracter ambițios,
Prin fapte multe și utile,
Se tot ridică maiestos.

Avem un schimb de generații,
Trecut, prezent și viitor...
Deci, salutăm că vin și alții
Să facă traiul mai ușor...

Valeriu RAȚĂ

OMUL POTRIVIT LA LOCUL POTRIVIT ÎN BIBLIOTECA „ALBA IULIA” (*Jurnal deschis*)

Maria GABOR,
profesoară

În ajun de Ziua internațională a femeii, la 7 martie 2015, mi-am oferit un cadou de suflet, căutând un mesaj călăuzitor în așezările providențiale din întâmplările neînțeleptătoare.

De la stația Universitatea Tehnică, imediat după intersecția unde străjuiește solemn statuia Mitropolitului Petru Movilă, m-am urcat în troleibuzul nr. 22 cu destinația ALBA IULIA. Să ajungi atât de repede la Alba Iulia, fiind în Chișinău, este un zbor pe care numai *Oglinzile fermecate* ale poetului Liviu Deleanu mi l-a pregătit, căci, traversând cartierul Buiucani, am coborât din troleibuz la stația care poartă numele poetului. Era firesc să îmi aduc aminte minunata *Mărturisire* în versuri, dedicată de Liviu Deleanu femeii: „*Femeie care-mi dai puterea / Să înfrunzesc ca un copac, / Cum să te-nvăț s-auzi tăcerea / Mărturisirilor ce-ți fac? / Cum să te-nvăț să iei aminte / Acelor simțăminte tari, / Ce-ți știu vorbi nu prin cuvinte / Ci-n graiul liniștilor mari?*”

Cufundată în liniștea învăluitoare a amintirilor tuturor umbrelor de scriitori, poeți, cărturari, personalități și cititori iubitori de carte și de cultură, care și-au lăsat în acest ambient amprenta nevăzută a trecerii, am regăsit repede curtea în care se afla clădirea Bibliotecii „Alba Iulia”.

Am pătruns în interior cu acea sfielnică încărcătură evocatoare a mărturiilor de preț, strălucite de memoria evenimentelor adunate în cartea ***Biblioteca „Alba Iulia” – un deceniu de prezență în comunitate*** (Chișinău, 2008).

M-a întâmpinat doamna directoare Elena Caldare-Roșca. Personalul bibliotecii

de gen feminin era, totalmente, preocupat de publicul cititor, de restabilirea cărților la raft. Doamna directoare era de serviciu la propriu, astăzi, căci și eu returnam o carte pe care o citisem, dar intrau mai des copii care veneau să întoarcă la bibliotecă cărțile citite și să împrumute altele noi.

O fetiță care se preocupa de aflarea unor surse de citit în care să găsească mai multe date despre scriitorul ei preferat, Hans Christian Andersen, m-a întors în timp, în trecutul îndepărtat al amintirilor mele din copilărie, de parcă anume acum trebuia să mă „reabilitez” în fetița aceasta cu codițe împletite îngrijit într-o fundă trandafirie. Ea îmi amintea de emoția mea de atunci, de altădată, când, la o altă seară de povești, tot într-o bibliotecă, recitam lui Moș Gerilă poezia *Fetița cu chibrituri* a lui Andersen și aveam grijă să mi se vadă la gât cravata de pionier. Da, Doamne, am avut o astfel de grijă, căci, ca toți copiii de atunci, trăiam bucuroși amăgirile unor însemne.

Cu cravata de pionier în minte, mă întrebam aici, în sala mare și luminoasă a Bibliotecii „Alba Iulia”, cum va fi fost la balul mascat intitulat *Eroii poveștilor lui Andersen*, din Tabăra de vara 2005 a bibliotecii? Ori de cât soare s-au bucurat aceste ferestre mari prin care priveam acum cerul cu nori, în *Zilele lui Ion Creangă la „Alba Iulia”* și cât de departe vor fi răsunat *Hohotele* de râs provocate de amintirea scrierilor lui Ion Luca Caragiale.

Doamna directoare parcă a simțit telepativ interesul meu animat și, după plecarea elevilor, se așază și-mi povestește despre viața bibliotecii de la înființarea ei,

despre anii încărcăți de evenimente din aproape a două decenii de existență a bibliotecii, despre eforturile începuturilor, despre munca imensă, despre sprijinul și contactele care au umplut cu istorie nouă prezentul latin al scrierii în limba română, aici, în Basarabia eliberată. Simpoziioanele, taberele de lectură, cenaclurile literare, dialogurile între generații și personalitățile care le-au umplut cu viață, cu trăire, dar mai ales serbările Unirii Basarabiei cu România m-au copleșit cu luare aminte.

Pe „frontispiciul” frunții distinsei mele interlocoatoare, doamna Elena Caldare-Roșca, observ cum se contractă subtil cărări de gând destins. Nici urmă de laudă în toate cuvintele ei, ci mărturisire onestă, discretă și responsabilă în același timp, exprimare firească, naturală pusă în lumină de personalitatea de care este conștientă profesional și uman. Emoțiile participative la dialogul nostru îi netezesc malul sprâncenelor care se ridică atent, iar unda apelor puternice din privire străbate parcă însăși sticla ferestrelor, fără să o spargă, căci îi simt în ochi năvala părerilor autoritare, responsabile. Timbrul hotărât al vocii, gesturile ei, expresia feței care îi deconspi-

ră sentimentele îmi dau bucuria întâlnirii unei personalități adevărate. Îmi spun interior: Doamna directoare a Bibliotecii „Alba Iulia” este **Omul potrivit la locul potrivit!**

Atât de firesc este tot ce spune, ce simte, atât de împlinitor pentru ce văd și cunosc despre Domnia Sa, încât aș îmbrățișa-o de drag, dar, ca să nu tulbur această trăire sfântă cu impetuozitatea mea, aleg să mă ascund în spatele versurilor poetei Leonida Lari, care îmi trec deodată prin minte: „*Ningea bogat, ningea duios, / cu fulgi mășcați ca nalba, / pe când trăiam un vis frumos / La Iulia Alba*” (**La Iulia Alba**). Parafrazez mental versurile Leonidei Lari, gândindu-mă la starea mea de acum, din Chișinău, la Biblioteca „Alba Iulia”, într-o zi ploioasă, dar tocmai de aceea bogată, prevestitoare de rod: „*Ploua bogat, ploua mănos, / șiroaie precum salba, / pe când trăiam un vis frumos / La Iulia Alba.*”

Trăirile toate îmi luminează stări de conștiință succesive și reprezentările minunate îmi dezvăluie cu sens nou. Se aude iar clopoțelul de la intrarea în bibliotecă. Am răgazul să-mi adun copleșitoarele impresii trăite azi și să recunosc că paginile

gândurilor strânse atent de chiar doamna directoare, Elena Roșca, în cartea *Biblioteca – o carte deschisă a sufletului* (Chișinău, 2006) sunt mai mult decât o emoționantă mărturisire despre activitatea instituției pe care o conduce, într-o viață, sunt expresia împlinirii unei nobile vocații pentru propășirea culturii românești.



Zidul berlinez – crescut pe Prut!!! (de Elena Tamazlăcaru), îmi evocă acum neștiutele închisori interioare. *Cartea – punte de legătură între două maluri* (de Magda Cărăuș), îmi leagă malurile minții de scara milostivirii din Cer față de acest pământ încercat. *Biblioteca „Alba Iulia” – o candelă aprinsă pe pământul Basarabiei* (de Petru Buburuz), îmi luminează tricolor o catedrală de cuvinte în limba română, înviate ca prin minune, într-un treimic simbol: **I. Timpul, Locul, Oamenii. II. Libertatea, Limba, Cartea. III. Zidul, Puntea, Candela.**

Mă luminez de efectul asupra mea a acestei cunoașteri și înțeleg dintr-odată altfel de ce portretul Părintelui Arsenie Boca s-a vrut singur adus aici, în sala cu bustul lui Mihai Eminescu și a lui Grigore Vieru. Știa, pesemne, Sfântul Părinte Arsenie că voi afla aici oameni adevărați, iubitori de **Cuvinte vii** (Părintele Arsenie Boca, *Cuvinte vii*, Deva, 2006).

Cu o singură carte împrumutată de la Biblioteca „Alba Iulia”, **Jurnal (1940-1944)**, cartea de memorii a pr. **Paul Mihail**, Părintele Arsenie mă conducea să aflu mai multe despre evenimentele petrecute în ziua de 28 iunie 1940, când dumnealui,

aflat la Chișinău pentru câteva luni, ca să deprindă meșteșugul poleirii icoanelor de la meșteri iconari basarabeni, prindea ultimul tren ce pleca din gara de la Chișinău către țară, în același tren aflându-se și pr. Paul Mihail.

Clopoțelul de la intrare mă trezește ca un *buzdugan* lovind cu ecoul lui amplificat casa scârilor, în urcare. Ridic privirea și zăresc mare pe peretele din față harta județului Alba, cu localitățile însemnate și reperele-simbol ale locurilor. Mă opresc la punctul central: Alba Iulia. Focusez pe amintirea Poarta Cetății și am dintr-odată în față scena intrării lui Mihai Viteazul în Alba Iulia, pictată de Părintele Arsenie Boca pe peretele din holul Teatrului Național din București. Trei locuri unite mental cu o singură vedere.

Se aude din nou clopoțelul de la intrarea în bibliotecă, alți iubitori de carte pășesc pragul bibliotecii... „*Ploua cu soare-n gând mănos. / La Chișinău sunt oare? / La Alba sau la București? / Ce gând de sărbătoare / M-a strămutat cu văz real / Cărare și potecă, / Să mă închin ca-ntr-un Altar / Aici în Bibliotecă!*”



MĂRȚIȘORUL – DATINĂ STRĂVECHE PE PĂMÂNTUL ROMÂNESC

Larisa ARSENI,
Maestru în Artă, colaboratoare la CAIE

*„Mărțișorul prins la piept
Și dăruit de când e firea
Să-ți ocrotească gândul drept
Și rostul casei, și iubirea...”*
(Folclor)

Ca peste tot la noi, și la Centrul Academic Internațional Eminescu a sosit mult așteptata primăvară, aici totul abundă în culorile alb și roșu. Portretul de pe covor al Marelui Poet Eminescu este împodobit cu mărțișoare, dăruite de cititorii și oaspeții noștri. Datină străveche pe pământul românesc, Mărțișorul este o practică aproape unică în sud-estul Europei, fiind întâlnită la români, dar și la bulgari, greci, macedoneni și la ucrainenii de apus. Simbol al reînvierii naturii, al vitalității și purității râvnite de toți membrii unei colectivități umane, indiferent de vârsta lor. Mărțișorul este poate cel mai expresiv mijloc plastic conceput de înaintași pentru a marca vizual „capul de primăvară”, începutul acestui anotimp – ziua de 1 martie. Important prag simbolic între iarnă care s-a dus și primăvara care stă să vină, această zi a fost considerată multă vreme început de an calendaristic, atunci când lumea antică împărțea anul doar în două anotimpuri, în concordanță cu succesiunea marilor cicluri biovegetale.

Sosirea primăverii la români se mai asociază cu Zilele Babei sau Odochia, care nicidecum nu vrea să cedeze și își tot scutură cojoacele, cele douăsprezece la număr, dar până la urmă primăvara învinge și intră în drepturi la ei. Cu această ocazie la CAIE s-a produs un eveniment ce ține de

tradiția ancestrală a Mărțișorului. La masa rotundă pe această temă au asistat elevii clasei a VIII-a din LT „Liviu Rebreanu”, însoțiți de profesoara de limba și literatura română, doamna Ina Pecza-Pușcaș, grad didactic doi, și elevii clasei a XI-a de la LT „Dimitrie Cantemir”, împreună cu profesoara de limba și literatura română, doamna Nina Savca, grad didactic doi. Oaspeții de onoare au fost colaboratoarele Muzeului Național de Etnografie și Științe ale Naturii doamnele Maria Ciocanu, șef secție etnografie, și Valentina Onofriescu, șef secție relații cu publicul, care ne-au prezentat o expoziție tradițională, deosebită de mărțișoare și ne-au inițiat în istoricul acestui ritual – obicei al românilor de pretutindeni, al bulgarilor, macedonenilor și ucrainenilor. Dna Maria Ciocanu s-a oprit, în special, la personajul Babei Odochia, care este calificat ca Demon, Zeiță agrară, Divinitate, care face parte din panteonul autohton din perioada neolitică (7000 de ani î. Hr.), dar și Apărătoarea izvoarelor, adică, Matca apelor. Este un personaj



îmbătrânit, ca și Moș Crăciun, Moș Nicolae, și trebuie să moară ca natura să poată reinvia odată cu sosirea primăverii. Ne-a vorbit despre ritualul-simbol al Mărțișorului, despre semnificația lui cromatică, roșu, alb, negru, uneori și albastru. Roșul – asociat cu focul, sângele și soarele – simbolizează viața, deci femeia. Albul – asociat cu lumina – simbolizează înțelepciunea bărbatului. Șnurul Mărțișorului, reprezintă îmbinarea acestor două simboluri. Mărțișorul este, concomitent, mijloc de apărare, dar și expresie simbolică a transferului de însușiri benefice, exprimate prin simbolismul culorilor – roșu ca emblemă a vitalității maxime și albul ca formă de concretizare a purității imaculate.

Doamna Maria Ciocanu ne-a mai informat despre multiplele studii etnofolclorice, care au cercetat istoria apariției și semnificația Mărțișorului. Timpul purtării Mărțișorului variază de la o zonă

la alta, se pune la mână sau la gât (mai rar la picior); acuma – mai nou – la piept, în ajunul zilei de 1 martie, înainte de răsăritul soarelui, încărcându-l cu multe energii și dorințe. Unii îl poartă 12 zile, alții o lună sau până apar primele flori ori păsări călătoare. Dar în sudul Moldovei așa-numitul „Mărțișuș” se păstrează până la Sărbătorile de Paște, astfel dându-i sensul de continuitate a semnificației. Doamna Valentina Onofriescu ne-a vorbit, în special, despre expoziția de mărțișoare pe care a adus-o de la muzeu. Ne-a povestit din istoricul fondării muzeului. Astfel, Muzeul a fost întemeiat în 1902, iar primul director a fost domnul Alexandru Stuart. Doamna ne-a informat că cel mai vechi Mărțișor din colecția muzeului are circa 100 de ani, iar colecția numără astăzi mai mult de 700 mii de exemplare. Un criteriu important la selectarea mărțișoarelor este ca acestea să fie confecți-



onate în concordanță cu tradiția. De mai mulți ani la Muzeul de Etnografie și Științe ale Naturii se organizează un Festival-concurs la care pot participa toți doritorii, indiferent de vârstă și naționalitate, doar să țină cont de condițiile impuse. Străvechiul simbol al perpetuei regenerări vegetale, al purității și vitalității umane, Mărțișorul constituie și astăzi o practică activă în toate casele românilor, de la sate și orașe, pierzându-și totuși anumite proprietăți ale sale de talisman, devenind mai mult un simbol al prieteniei sau al iubirii, al aprecierii și al respectului. Elevii au rămas impresionați de informația amplă și captivantă auzită în cadrul mesei rotunde, au rămas la fel de impresionați de frumusețea și diversitatea tehnicilor de confecționare a mărțișoarelor prezentate în expoziția vernisată, care număra câteva sute și niciunul nu se repeta, exprimând mulțumirea organizatorilor și oas-

peților. Uimește creativitatea meșterilor, ingeniozitatea și inventivitatea.

Dar cel mai mult bucură faptul că tradiția este vie, prosperă și nu-și pierde din intensitate. Unii tineri au decis să lase câteva gânduri: „Un sincer mulțumesc pentru tot ce am auzit și am văzut aici. Urăm o primăvară minunată colaboratorilor Centrului Academic Internațional Eminescu, în speranța unor noi întâlniri.” Subscriu elevii de la LT „D. Cantemir”. Elevii de la LT „L. Rebreanu”, Nicoleta Tacu, Gabriela Enachi și Maria Hâncu, au mărturisit: „Ne-a plăcut foarte mult expoziția de mărțișoare, atât de simple la prima vedere... Am aflat multe lucruri utile și frumoase, mulțumim pentru emoțiile sincere și pozitive create.” Doamnele Maria Ciocanu și Valentina Onofriescu de la MNEIN și-au lăsat impresiile în Cartea de Onoare a CAIE: „Mulțumiri organizatorilor pentru inspirația de a transmite mesajul Mărțișorului elevilor prin colecția de mărțișoare de la muzeu.”



IMAGINEA FILIALEI „ȘTEFAN CEL MARE” REFLECTATĂ ÎN COMUNITATEA CHIȘINĂUIANĂ

Valeria BEȚIVU,
bibliotecar principal, Filiala „Ștefan cel Mare”

Imaginea Filialei „Ștefan cel Mare” în rețeaua Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” reprezintă un nod important al comunicării informaționale și culturale în viața bibliotecilor și a utilizatorilor. Pentru a se menține în atenția comunității și a provoca interesul unor noi segmente de public, începând cu anul 2012, avându-l în fruntea bibliotecii pe scriitorul și prozatorul Dumitru Crudu, Biblioteca „Ștefan cel Mare” a fost mai preocupată de crearea unei imagini pozitive, de a adăuga valoare imaginii deja existente.

În procesul creării imaginii bibliotecii în comunitate un loc aparte îl deține colaborarea cu mass-media, datorită lui Dumitru Crudu. Apariția știrilor despre bibliotecă în mass-media se datorează și unor noi activități culturale desfășurate cu publicul cum ar fi: cluburile pe interese *Cinema alternativ*, *Clubul poezilor-copii*, *Clubul picilor*, *Atelierul „Vlad Ioviță”*, *Jocul „Roata minunilor”*, concursurile cognitive-educative *Cu scriitorii români devii faimos* și *Box la bibliotecă* – concurs de limba română – toate organizate din inițiativa directorului bibliotecii, Dumitru Crudu.

Succesul și imaginea bibliotecii, se constituie prin vizibilitatea ei în presa internațională (*www.ziare.com*, *Observatorul cultural*, *România literară*, *Timpul de lași*) și cea locală (ziarul *Timpul*, revista electroni-

că *BiblioCity*, revista de biblioteconomie, științe ale informării și de cultură *BiblioPolis*; și în cadrul emisiunilor: *Convorbiri literare* la Radio Moldova, *Cultura azi* și *Magazinul copiilor* de la TV Moldova, *Prima oră* de la Prime TV.

Noi posibilități de promovare a Filialei „Ștefan cel Mare” le-am obținut prin utilizarea tehnologiilor informaționale moderne: blogul bibliotecii (*bibliotecastefancelmare.blogspot.com*) și a paginii *facebook.com*. Astfel, pe pagina de Facebook a bibliotecii, în 2014, s-au înregistrat 3691 de prieteni, cu 1325 mai mulți decât în 2013.

Cea mai mare realizare în promovarea imaginii bibliotecii, o considerăm a fi, *Jurnalul bibliotecarului* de Dumitru Crudu – o carte ce redă exact viața din Biblioteca „Ștefan cel Mare”. Apariția acestui jurnal și distribuirea lui în toate filialele Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” mărește considerabil aria de comunicare a imaginii instituției noastre. *Jurnalul bibliotecarului* a fost postat zilnic pe blogul bibliotecii și în ziarul *Timpul*.

Analiza statistică, ne oferă posibilitatea să urmărim modul în care Filiala „Ștefan cel Mare”, într-o perioadă scurtă de timp, este tot mai prezentă în mass-media.

Despre un blog se poate afirma că este „bun”, dacă stârnește interesul utilizatorului. Blogul *bibliotecastefancelmare*.

Anul	Total articole	Articole semnate de bibliotecari	Articole semnate de persoane din afara bibliotecii	Radio, TV
2012	18	15	3	-
2013	34	29	5	34
2014	24	23	1	9
Total	76	67	9	43

blogspot.com, este o platformă importantă în promovarea bibliotecii unui public larg.

Anul	Numărul de postări	Numărul de vizualizări
2012	538	46 768
2013	636	64 586
2014	637	67 991

Creșterea numărului de postări pe blogul bibliotecii și a numărului de prieteni pe Facebook, se datorează acumulării de abilități în utilizarea acestor servicii de către bibliotecari, deoarece în munca de promovare a bibliotecii pe rețelele de socializare este implicată toată echipa bibliotecii.

Un pas important în promovarea imaginii bibliotecii, a fost elaborarea calendarului pe anul 2015 *Solii literaturii* – o premieră editorială absolută, fiind primul calendar cu scriitori de când se editează astfel de tipărituri în Republica Moldova. În calendar, au fost incluși 12 scriitori din toate generațiile, fiind un fel de istorie în miniatură a literaturii române din Basarabia în perioada postbelică. Pe pagina unei luni, sub poza autorului, a fost inserat un citat reprezentativ din creația scriitorului, iar sub citat – imagini ale cărților semnate de condeier. Prin acest mod vizual foarte aerisit, am căutat să promovăm literatura română contemporană din Republica Moldova.

Compania *Teleradio Moldova* și *Prime TV*, în 2014, au lansat interviuri și secvențe despre activitatea Filialei „Ștefan cel Mare”, în următoarele emisiuni:

1) *Cât de citit este Mihai Eminescu la Biblioteca „Ștefan cel Mare”*, interviu acordat de Valeria Bețivu, *Prime TV, Prima oră*, 15 ianuarie 2014;

2) *Cu Mihai Eminescu devii faimos*, concurs cognitiv-educativ, *Moldova 1, Cultura azi*, 2 februarie 2014;

3) *De mână cu Marele Joker*, lansare de carte, autor Maria Pilchin, Clubul criticilor, *Moldova 1, Cultura azi*, 23 februarie 2014;

4) *Cinema alternativ*, *Moldova 1, Cultura azi*, 16 februarie 2014;

5) *Box la Biblioteca „Ștefan cel Mare”*, concurs de limba română, *Moldova 1, Cultura azi*, 2 martie 2014;

6) *Un dialog al scriitorilor Dumitru Crudu și Vitalie Răileanu*, *Moldova 1, Cultura azi*, 27 martie 2014;

7) *Cu Ion Iachim devii faimos*, concurs cognitiv-educativ, *Moldova 1, Magazinul copiilor*, 17 mai 2014;

8) *Prima zi la „Trolleybook”*, interviu acordat de Valeria Bețivu, *Moldova 1, Bună dimineața*, 10 iulie 2014;

9) *Un dialog al scriitorilor Dumitru Crudu și Vitalie Răileanu*, *Moldova 1, Cultura azi*, 18 noiembrie 2014.

Datele statistice, reflectă o creștere semnificativă a apariției Filialei „Ștefan cel Mare” în mass-media în anii 2013 și 2014, în comparație cu anul 2012. La fel, și numărul de postări și vizualizări pe blog este în creștere, deoarece blogul a fost actualizat în permanență, contribuind la formarea și consolidarea imaginii bibliotecii.

Cei mai activi bibliotecari în promovarea imaginii bibliotecii. Cel mai activ în procesul de comunicare a imaginii bibliotecii este managerul instituției, Dumitru Crudu, cu cele mi multe articole, prezentări de carte la Radio Moldova, interviuri acordate la emisiuni TV, precum și cu o carte, *Jurnalul bibliotecarului*, editată în 2013, despre viața bibliotecii. Urmează membrii colectivului de bibliotecari: Valeria Bețivu – 38 de articole; Lilia Beșan – șapte articole; Doina Spătaru – trei articole. Marea majoritate a articolelor, au fost publicate în ziarul *Timpul*, blogul profesional *BiblioCity* și doar un articol în revista *BiblioPolis*.

Colectivul Filialei „Ștefan cel Mare” s-a învrednicit de diplome și mențiuni din

partea conducerii Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” pentru promovarea imaginii:

- Dumitru Crudu – două diplome de excelență și două diplome de mențiune pentru contribuții la promovarea Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” în mass-media audiovizuală și tipărită;

- Natalia Meșina și Lilia Beșan – câte o diplomă de mențiune pentru contribuții la promovarea Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” în mass-media.

Problemele angajaților în asigurarea prezenței filialei în mass-media:

- nu toți angajații filialei au relații prea strânse cu mass-media;

- lipsa dorinței de a relata despre activitatea bibliotecii în presa scrisă și emoții în fața camerelor de luat vederi;

- cu toate acestea, colectivul Filialei „Ștefan cel Mare” este susținut și încurajat de directorul ei – dl Dumitru Crudu, care are o colaborare fructuoasă cu jurnaliștii cu scopul de a crea o imagine cât mai amplă bibliotecii, atât în presa scrisă, cât și în cea audiovizuală.

Optimizarea imaginii, va rămâne în continuare o preocupare permanentă a bibliotecarilor, deoarece viitorul Filialei „Ștefan cel Mare”, depinde în mare măsură și de imaginea pe care și-o va crea în societate.

Concluzii

Organizarea activităților culturale de promovare a lecturii și a bibliotecii în mass-media, au avut drept scop îmbunătățirea imaginii bibliotecii. Personalul ca-

lificat al Filialei „Ștefan cel Mare” a depus un efort considerabil ce merită menționat, deoarece bibliotecarii sunt acei cu ajutorul cărora serviciile bibliotecii devin competitive și conduc la obținerea succesului scontat.

Omagiile aduse bibliotecii și distincțiile primite ne îndreptățesc să credem că eforturile echipei Filialei „Ștefan cel Mare”, pe parcursul a trei ani de activitate, nu au fost în zadar, deoarece performanțele obținute sunt recunoscute.

Referințe bibliografice

1. CĂTĂNOIU, Anamaria. *Strategii de comunicare în biblioteca publică. Comunicarea promoțională. Comunicarea mediatică*. În: Servicii de bibliotecă. Antologie de comunicare: experiențe și exigențe actuale. Bibliointegrarea, imperativ profesional. Focșani, 2007, p. 57-71.
2. *Formarea imaginii bibliotecii în comunitate*. Disponibil: <http://bibliotecaovidius.blogspot.com>
3. *Imaginea Bibliotecii Naționale din Republica Moldova în mass-media din străinătate (1991-2011)*. Disponibil: <http://www.bnrm.md/>
4. KULIKOVSKI, Lidia. *Biblioteconomie: studii, cercetări, recenzii, prefețe, eseuri, interviuri*. Ch., 2008. 65-76.
5. KULIKOVSKI, Lidia; PLEȘCA Irina. *Mass-media – partener indispensabil al BM „B.P. Hasdeu” în sporirea vizibilității publice: (studiu de caz)*. În: BiblioPolis. 2013, 49, 13- 22.
6. KULIKOVSKI, Lidia. *Contribuții biblioteconomice (teoretice și paraxiologice): culeg. de art.* (2008-2012). Chișinău, 2012, p. 61-67.
7. OSOIANU, Vera. *Componentele imaginii, mijloacele de creare și întreținere a ei*. Disponibil: <http://www.slideshare.net>

REVENIREA ACASĂ A POETEI LEONIDA LARI

Vitalie RĂILEANU,
director, Biblioteca „Onisifor Ghibu”;
Margareta CEBOTARI,
bibliotecar principal

În cadrul Cenaclului literar-artistic „Sic cogito”, în colaborare cu Asociația „Prințes” și prietenii Leonidei Lari, a avut loc o deosebit de emoționantă lansare a volumului antologic *Numai în ceruri** de **Leonida Lari**, concepție și elaborare de scriitorul și editorul Ioan Mânăscurtă.

În deschiderea manifestării cercetătorul literar **Vitalie Răileanu**, directorul Bibliotecii „Onisifor Ghibu”, a menționat necesitatea editării unui asemenea volum, destinat celor ahtiați de lecturi bune. Poeta Leonida Lari și astăzi surprinde cititorul atent, prin *Timpul și Spațiul* creației sale, care rămân a fi niște realități nelimitate. Și dacă actul de a scrie înseamnă o nouă ordine introdusă în memoria neamului, o dominare a adevărului înseamnă manifestarea unei conștiințe implicate în conștiința tuturor.

Leonida Lari a fost scriitoarea care a avut verticalitatea și curajul de a spune adevărului istoric pe nume, iar această apariție editorială o considerăm întoarcerea poetei acasă, a ținut să remarce **Ioan Mânăscurtă**, revenind pe parcursul lansării la unele momente din procesul editării acestui volum antologic dedicat poetei, publicistei, dar și omului politic Leonida Lari.

Distinsul critic literar **Mihai Cimpoi**, fiind omul care a participat la începutul creației literare a Leonidei Lari, a mențio-

nat din start că această activitate nu este o simplă lansare de carte, ci este un eveniment cultural ce ține de personalitatea acestei poete. Ea a fost un timp într-un con de umbră, totuși talentul ei a răzbit la lumină și a strălucit din plin pe bolta scriitoricească a Republicii Moldova. În cărțile sale Leonida Lari tot timpul ridică unele probleme și le prezenta cu *un alt fel de a gândi și a scrie*. Chiar dacă nu a avut o viață în culori roz, a fost totuși o poetă neoromantică. În pofida unui greu destin literar, luptătoarea din ea a rezistat și a reușit să treacă peste toate *pragurile vieții*. Această nouă carte ne oferă posibilitatea să vedem toate frământările sale din viața politică și cea literară. Nu trebuie să trecem sub tăcere partea de inspirație națională în creația sa. În același timp, a fost și un tribun al poporului, exprimând doleanțele acestui neam. A reabilitat eticul și esteticul în creația sa literară, reanimând ideea că suntem într-un unic areal cultural românesc.

În concepția poetului **Ion Hadârcă** scriitoarea Leonida Lari a fost o poetă al unui singur cuvânt – al *Dreptății*. Acest volum prilejuiește întâlnirea cu firea ei poetică, dar și cu *dilema* recuperării ca un tot integrat al poeziei, eseisticii și al publicisticii Leonidei Lari. Volumul este și revenirea la un început al unei colecții binevenite – *Antologia unui autor* – menționând modul în care este structurată această antologie, fiind separate în capitole aparte poeziile lirice și poeziile civice. De fapt, sunt niște *monade* poetice. Poezia sa este

* LARI, Leonida. *Numai în ceruri* : [poezii, epifanii, atitudini] / Leonida Lari ; pref. de Ioan Mânăscurtă. Chișinău : Ed. Princeps, 2014. 500 p. (Antologia unui autor). Ref. critice: p. 491-500.

mai mult protest față de nedreptățile din viața noastră, o „sfășiere între mesianism și misticism”. În versurile lirice se resimte o *cantabilitate* spre romanțe, iar versurile civice au fost catalizate de modul de viață socială a timpurilor în care a trăit poeta, fiind unul din cei mai combativi scriitori ai acestor timpuri. Poemele sale erau pe buzele tuturor la vremea de *turbulență* socială. Poporul aștepta *cuvântul intelectualului* și ea l-a spus cel mai bine și cel mai mult.

În creația Leonidei Lari se resimte trecerea de la poetica realistă a anilor '60 la poetica *viziunii* – bazată pe metafora șocantă, pe imaginar, este de părere **Nina Corcinschi**, tânăra reprezentantă a criticii literare de azi. Scriitoarea Leonida Lari a renunțat la instrumentarul liric al poeziei de atunci și a trecut la poezia axată pe realitatea dură a anilor '80, fiind printre primii autori care a abordat o poezie publicistică. A adus un suflu oniric în poeziile sale. Pe cititorii anilor '90, ani de mari schimbări sociale, i-a îndemnat, prin versurile și activitatea sa politică, să fie mai curajoși, mai sinceri, mai onești.

Scriitorul **Valeriu Matei**, directorul Institutului Cultural Român „Mihai Eminescu” din Chișinău, a ținut să specifice că poezia Leonidei Lari trebuie analizată din

foarte multe aspecte, inițial fiind aspectul modernismului temperat, apoi din perspectiva aspectului neoromantismului românesc. În creația scriitoarei se descifrează mai multe mituri poetice: *mitul oniric*, *mitul Demiurgului*, *mitul Creatorului*, *mitul erotic* etc. Dar mai presus de toate este *Mitul Poeziei*, deoarece ea credea în forța *Poeziei*, prin care spera de a schimba lumea din jur. Iar poezia patriotică, a revoltei, a renașterii naționale este trecută prin latura intimă a ființei ei – și prin aceasta poeta Leonida Lari este inedită!

Un participant mai rar întâlnit la o lansare de carte artistică (dar în Biblioteca noastră mereu a fost prezentă – Excepția!), **Mariana Palihovici**, vicepreședinte al Parlamentului Republicii Moldova, s-a pronunțat asupra activității politice a scriitoarei Leonida Lari, admirând, în special, discursurile ei din perioada anilor '80-'90, care au contribuit din plin la formarea conștiinței civice active a poporului nostru.

Editorul trebuie să realizeze o carte atractivă și din punctul de vedere al structurii, dar și editorial. Ioan Mânăscuț a reușit acest lucru, a ținut să remarce scriitorul **Iulian Filip**. De la *Piața Diolei*, prima sa carte, și până la această ultimă apariție editorială, versurile Leonidei Lari te fac să

devii *captivul Șarpelui*, care te hipnotizează. Mai ales atunci când însăși autoarea își citea versurile, era imposibil să o asculți fără mari emoții. Iulian Filip a venit cu un cuvânt de admirație și încurajare pentru acest proiect al Editurii „Princeps” – *Antologia unui autor* –, susținut și de Ministerul Culturii, deci, volumele apărute vor ajunge mai repede în bibliotecă și vor fi la îndemâna cititorilor.



Criticul literar **Ion Ciocanu** s-a referit, în alocuțiunea sa, la începutul *fenomenului Leonida Lari*. În prima sa carte, *Piața Diolei*, autoarea a șocat, prin versurile sale, neobișnuite la acea vreme, membrii colegiilor redacționale... și a stat în sertarele editurilor vreo șapte ani. Dar deja era o adevărată poetă. Apoi a făcut alt pas curajos și s-a integrat în viața politică, poate în detrimentul vieții poetice. Fenomenul Leonida Lari înseamnă oscilare între *insolit* și *discursul politic*.

Istoricul **Ion Țurcanu** și-a exprimat regretul că nu s-au scris prea multe, în timpul vieții, despre această *Femeie-Protest*. Totuși, cărțile Leonidei Lari au fost foarte bine primite de critica literară a timpului, în special, fiind susținută și apreciată creația sa de scriitorii români Ioan Alexandru și Marin Sorescu.

Poeta Leonida Lari este și acum prezentă în mijlocul nostru, a menționat decanul de vârstă, scriitorul **Vladimir Beșleagă**. A fost o personalitate foarte originală. Destinul ei a fost unul foarte fericit, dar și tragic, totodată vocația ei a fost de a fi un *om providențial*, o doamnă cu caracter puternic de *bărbat politic*.

Scriitorul **Nicolae Roșca**, consătean al scriitoarei și rudă a ei, în eseu său dedicat poetei Leonida Lari, ne-a reamintit tuturor cât de mult și-a iubit *Neamul*, visul suprem al poetei fiind de a-și vedea *Țara* reîntregită...

Cunoscuta actriță **Ninela Caranfil**, Artistă a Poporului din Republica Moldova, a recitat unele versuri de neuitat din remarcabila creație a poetei Leonida Lari, răscolind emotiv, încă o dată, sufletele celor prezenți la manifestare.



Actorul **Mihai Iorga**, soțul regretatei scriitoare, a mulțumit *Prietenilor poeziei Leonidei Lari*, celor care au contribuit la apariția noului volum cu versurilor ei. A ținut să se confeseze publicului – *starea de poezie* era stilul de viață al ei. Deci, era un *poet existențial*, iar *misticismul* este, după părerea sa, ceea ce vede orice poet adevărat – *metaforele poeziei*.

În *Sala Nuciferă* a Bibliotecii „Onisifor Ghibu” a fost vernisată o expoziție inedită de fotografii, autor – Nicolae Răileanu, maestru-fotograf, cu genericul *Și anii ne acoperă cu amintiri...*, dedicată vieții și activității Leonidei Lari, poeta și distinsa luptătoare pentru renașterea națională a neamului său, cea care rămâne a fi vie în memoria multor concetățeni ai săi.

În colaborare cu Biblioteca Muzeului Național de Literatură „Mihail Kogălniceanu” din Chișinău a fost organizată o expoziție a volumelor apărute de-a lungul timpului de sub pana poetei Leonida Lari, începând cu prima ediție a cărții sale, cu enigmaticul titlu *Piața Diolei*, parte din volumele expuse au păstrat urările de bine și autograful poetei ce a *revenit astăzi acasă* prin această impresionantă antologie – *Numai în ceruri...*

VERSURILE LUI GRIGORE VIERU PE UN CD EXCEPȚIONAL

Valeriu RAȚĂ,
bibliotecar

În ultimul timp tot mai mulți condeieri își lansează creațiile nu numai în format tipărit, dar și electronic. A devenit deja o tradiție ca actorii-declamatari să-și înregistreze pe CD-uri vocea citind texte literare (versuri sau proză) atât de scriitori clasici, cât și de cei contemporani. În același context menționăm că la postul de Radio „Moldova”, în cadrul emisiunii *Cărți sonore*, au fost lecturate opere de: Dimitrie Cantemir, Mihail Sadoveanu, Mircea Eliade, Constantin Stere, Ion Druță, George Meniuc, Nicolae Dabija, Spiridon Vangheli, Nicolae Rusu, Aurelian Silvestru, Claudia Partole, Paul Valéry, Charles Dickens, James Joyce, Franz Kafka ș.a. Iar în colecția de CD-uri de la BM „B.P. Hasdeu” doritorii pot audia: *Dorul infinitului din noi* (recital de poezie românească, lectura: Ninela Caranfil); *Rugă* (selecție din *Psalmii lui David*, lectura: N. Caranfil); *Totentanz sau Viața unei nopți* (roman de Claudia Partole, lectura: N. Caranfil); *Pietre albe, pietre negre* (versuri de Valeriu Matei, lectura: Nicolae Jelescu); *Voci sau Dublul suicid din zona lacurilor* (text: Vladimir Beșleagă); *Vocale-portocale: cine nvață o vocală, va primi o portocală* (versuri melodice, text: Arcadie Suceveanu, muzică: Ada Zaporojanu); *Colindăm cu Moș Crăciun* (texte: Daria Radu, Ștefan Melnic, Arcadie Suceveanu; muzica: Daria Radu); *Mi-i dor de bunicuța* (cîntece pentru copii de Ada Zaporojanu);

Cîntece patriotice (autoare: Liuba-Drăgoșița Bujor); *Să iubești* (cîntece pe texte de Ianoș Țurcanu); *Portativul cu pistrui* (versuri de Radmila Popovici-Paraschiv, muzică: Marian Stârcea) ș.a.

Relatăm cu o mare satisfacție că pe 11 februarie 2015, în Sala Mare de lectură a Bibliotecii Centrale a BM „B.P. Hasdeu”, s-a lansat un CD nou: ***Cîntare copilăriei. Cîntare limbii române*** – versuri de **Grigore Vieru** în lectura actriței de la Teatrul Național „Mihai Eminescu” **Ninela Caranfil**, Artistă a Poporului, și a doi copii, soră și frate: **Adelina Andrei** (elevă în clasa a V-a, Liceul „Mircea Eliade”) și **Alexandru Andrei** (elev în clasa a IV-a, Liceul „Miguel de Cervantes”). În deschidere **Mariana Harjevschi**, directorul general al BM „B.P. Hasdeu”, a menționat: „Dragi oameni ai culturii, colegi, prieteni, mult stimată dnă Raisa Vieru, prin evenimentul de azi, desfășurat în această sală istorică a BM „B.P. Hasdeu”, poezia vieriană – în interpretarea remarcabilă a actriței de un talent distinct, Ninela



Caranfil, completată de doi copii, Adelina și Alexandru Andrei – va căpăta un farmec deosebit. Grigore Vieru a fost, incontestabil, o voce de o expresivitate deosebită în poezia românească. L-am cunoscut poezia treptat: sînt din generația celor care au învățat din cartea-abecedar *Albinuța* (coautor Spiridon Vangheli, grafică Lică Sainciuc), cu o deosebită satisfacție vizionam filmul *Maria Mirabela* (combinație a jocului viu al actorilor și desenele animate, regizor Ion Popescu-Gopo), am fredonat în adolescență *Dragă Otee* (interpret lurie Sadovnic-Orheianu), *Eminescu* (o melodie superbă interpretată de regretații Doina și Ion Aldea-Teodorovici) ș.a. Valoarea, adevărul și reprezentativitatea poeziei lui Grigore Vieru îi atribuie regretatului poet o prezență unică, o întîietate emblematică în literatura română din partea stîngă a Prutului. Astăzi ne bucurăm că sîntem împreună pentru a asculta versurile lui. Se datorește noului CD realizat de actrița Ninela Caranfil, care a selectat din universul creației vierene poeziile pentru copii și cele consacrate limbii române. Această acțiune culturală de la biblioteca noastră nu este prima pentru distinsa actriță. Tot în această sală dna Ninela Caranfil și-a lansat cărțile *Tăcerea de pînă la Cuvînt*, *Nebănuita forță a scenei*, precum și CD-urile *Dorul infinitului din noi* și *Rugă*, care au avut o mare priză la public.”

CD-ul *Cîntare copilăriei. Cîntare limbii române* este o apreciere poetică și o omească atenție acordată copilăriei, dar și o pledoarie în favoarea limbii române, atît de vitregită pe meleagurile basarabene. Evenimentul la care au participat prieteni ai Bibliotecii de cele mai diferite vârste, profesii și ocupații, s-a încadrat perfect în șirul de manifestări desfășurate cu ocazia aniversării a 80-a de la nașterea poetului Grigore Vieru. Moderatoarea acestei întîlniri de suflet, conf. univ. dr. **Lidia Kulikovski**, directorul Departamentului studii și

cercetări, s-a destăinuit că a fost coplesită de măiestria cu care actrița Ninela Caranfil dialoghează (virtual!) și cei doi copii – Adelina și Alexandru Andrei. CD-ul *Cîntare copilăriei. Cîntare limbii române* a umplut un gol din sufletele noastre mereu dornice de frumos, de sublim. Grigore Vieru era cel mai bun, cel mai talentat, cel mai profund poet în spațiul românesc dintre Prut și Nistru. După plecarea lui la cele veșnice noi sîntem mai singuri... Dar opera lui e prezentă în cărțile editate periodic și, în cele din urmă, iată, pe un CD. N. Caranfil a evoluat opera poetului și a apărut ideea superbă de a înregistra unele poezii pentru copii și despre limba română în format electronic. Apoi a găsit oamenii potriviți s-o susțină financiar și visul artistei a căpătat contur real.

„Grigore Vieru a fost un poet sintetizat din cele mai bune calități ale noastre. El a cîntat patria, neamul, limba română, dar a scris și despre durerea, speranța, visul nostru de veacuri, sperînd că vom ajunge la un viitor luminos. Astăzi toată suflarea românească («de la Nistru pîn’ la Tisa») îl comemorează prin manifestări culturale, tipărirea operei poetului etc. Sînt stări de totală participare. Ai impresia că fiecare chișinăuian are o contribuție aparte la ele. Ziua lui Gr. Vieru este ca o mobilizare totală: unii sînt organizatori, alții simpli participanți, ceilalți scriu, publică, recitesc, vorbesc despre Grigore Vieru, își deapănă amintirile, bibliotecile promovează opera, organizează concursuri literare, conferințe, lansări de carte, recitaluri și multe altele”, a spus L. Kulikovski, amintindu-ne și un citat al scriitorului și publicistului Valentin Marica: „S-a amestecat cu credința în limba română, cu ideatica și filosofia folclorului, cu soarele care nu poate răsări fără pămînt, cu norocul de a se simți arbore, cu umbletul celest al mamei și al patriei, dureros viețuind în istorie.” Drept ilustrație la cele spuse mai sus au servit versurile:

„M-am amestecat cu viața / Ca noaptea cu dimineața. / M-am amestecat cu Cîntul / Ca mormîntul cu pămîntul. / M-am amestecat cu dorul / Ca sîngele cu izvorul. / M-am amestecat cu tine / Ca ce-așteaptă cu ce vine.”

Creația lui Gr. Vieru este pornită din adîncul sufletului, a menționat scriitorul și jurnalistul **Vlad Pohilă**, redactor-șef al revistei de biblioteconomie, științe ale informării și de cultură *BiblioPolis*. Dînsul a reiterat că astăzi aducem un dublu omagiu: și sensibilității regretatului poet, și activității teatrale a actriței Ninela Caranfil, care s-au unit, iată, pe acest CD într-un mod excepțional. Gr. Vieru a creat valori perene, a cîntat mama, femeia, limba română, iar Ninela Caranfil, actriță de un specific deosebit în arta teatrală, a excelat în peste o sută de roluri jucate în teatrele din stînga și din dreapta Prutului. Pe artistă o caracterizează curajul și demnitatea, deoarece este gata oricînd să lupte pînă în pînzele albe pentru dreptate și adevăr.

Chiril Lucinschi, deputat în Parlamentul RM, a mulțumit protagonistei pentru invitație și a mărturisit unele date din istoricul apariției noului CD care se lansează. De asemenea, Ch. Lucinschi și-a amintit cum treptat, cu trecerea anilor, a făcut cunoștință cu poezia lui Gr. Vieru. Dumnealui a mai comunicat că îi place ceea ce face N. Caranfil, care este o actriță plină de energie și trebuie să-și continue realizarea planurilor sale.

Liliana Nicolaescu-Onofrei, viceministru al Educației, a relatat că N. Caranfil continuă bunele practici de a înregistra creația celor mai valoroși scriitori de la noi. CD-ul este foarte bun și trebuie să devină cunoscut tuturor celor care se interesează de creația lui Gr. Vieru. Ministererele de resort trebuie să cumpere această lucrare folositoare pentru a-i da posibilitate actriței să poată crea altele noi.

Poetul, prozatorul și publicistul **Nicolae Dabija**, redactorul-șef al săptămînalului *Literatura și arta*, coleg de liceu, la Cimișlia, al protagonistei, a relatat că puțini actori pot recita poezii așa cum o face N. Caranfil, punînd accentul pe sens („poezia trebuie trăită, pe alocuri șoptită, nu trebuie strigată cu glas tare”). Poetul a depănat amintiri din anii '80-'90 ai secolului trecut, despre participarea la diverse festivaluri, întîlniri cu cititorii din R. Moldova și din România, despre situația grea în care au nimerit atunci oamenii de creație, cînd se spunea că nu avem nevoie de literatură, teatru, cinematografie – de cultură, în genere. E salutar faptul că N. Caranfil s-a apropiat mai mult de creația lui Gr. Vieru, oferindu-ne un CD care va dăinui în timp.

Valentin Delinschi, Artist Emerit, poet, compozitor, scenarist, actor la Teatrul Național „Satiricus – Ion Luca Caragiale” din Chișinău, originar și el din or. Cimișlia, e de părerea că N. Caranfil ne-a oferit un examen de vorbire scenică pe versurile lui Gr. Vieru. Publicul a ascultat cu multă plăcere o poezie, dedicată marelui poet – *Scrisoare lui Grigore Vieru* –, în interpretarea actorului.

Petre Neamțu, director artistic și prim-dirijor al Orchestrei de muzică populară „Folclor” a Filarmonicii Naționale „Serghei Lunchevici”, a relatat că l-a cunoscut îndeaproape pe Gr. Vieru, i-a trecut pe note multe versuri. Totodată, dînsul a menționat că N. Caranfil este o mare artistă, o persoană cu demnitate și verticalitate, apreciată pentru comportamentul specific, căci spune imediat adevărul gol-goluț, fără menajamente. Așa CD-uri trebuie să mai apară – e altfel cînd poezia e ascultată...

Profesoara de limba și literatura română la Liceul Teoretic „Gaudeamus” **Alexandra Tănase**, conducătoarea Salonului de lectură *Ceaiul de la ora 16*, de la Filiala

„Transilvania”, a relatat că a așteptat ca ziua de naștere a regretatului poet să se marcheze mai amplu, poate trebuia să se inițieze un festival de poezie... Dar N. Caranfil, actrița pe care o ascultă fiecare copil și vîrstnic și care a fost în cîteva rînduri invitata de onoare a Salonului de lectură („ne leagă o prietenie de suflet, a recitat o oră întregă, copiii se minunau de rostirea perfectă a cuvintelor, de memoria excelentă”), ne-a bucurat extrem de mult cu acest CD – *Cîntare copilăriei. Cîntare limbii române*. Elevul clasei a VIII-a **Cristi Olaru**, a dat citire unui eseu despre viața și activitatea N. Caranfil.

Scriitorii **Iulian Filip** și **Andrei Burac** au scos în evidență vigoarea și neastîmpărul în domeniul creației al actriței N. Caranfil, care poate realiza recitaluri interminabile. Pe acest CD munca dumneaei este adusă la cunoștința tuturor iubitorilor de arta rostirii cuvîntului. Gr. Vieru a devenit mai aproape de copii...

Ludmila Scalnâi, deputat în primul Parlament al Republicii Moldova, a relatat că o cunoaște de-o viață pe N. Caranfil – e actriță minunată, patriotă, iar poetul de excepție Grigore Vieru a fost și un mare prieten al copiilor. Avem un mare noroc că destinul ne-a dăruit un poet ca Gr. Vieru. Întîlnirea de astăzi este nemaipomenită, inclusiv prin prezența la manifestare a numeroși oameni politici, savanți, scriitori, artiști, profesori, liceeni, bibliotecari etc., iar CD-ul – un omagiu excelent distinsului poet-cîntăreț al copilăriei.

Claudia Pătrînac, actriță și profesoară, a menționat că pentru Gr. Vieru copiii erau ca o comoară, erau mai presus de orice... De aceea, cu ambii săi elevi – cu

Adelina și Alexandru Andrei – va continua să pună în valoare creațiile poetului nostru drag. Actrița și discipolii dumneaei au recitat din versurile splendide ale lui Gr. Vieru.

Evenimentul a fost întregit de expozițiile de carte cu genericul **Grigore Vieru – sufletul nestins al poeziei rădăcinilor** (realizată de Serviciul furnizare a documentelor, șef Elena Șendrea, și Serviciul animații culturale, șef Maria Bivol) și de pictură – **Valori vierene în creația lui Mihai și Virginia Mireanu**, prezentată de criticul de artă **Eleonora Sătnic**. Ambii artiști plastici au o tangență indirectă cu creația lui Gr. Vieru, mai ales, cu culoarea verde de pe pînzele lor. Poetul avea o atracție magnetică către verde: „Pleacă-mi fruntea spre ele / Dulce vetre / Cu ochi în rouă / Un verde ne vede” sau: „Mi-e dor de iarba crudă, / A ochilor tăi verzi.” Se pare că pentru Gr. Vieru aceasta a fost culoarea speranței, cum, de altfel, este și pentru noi, ceilalți.

Le-a felicitat, cu ocazia editării și lansării CD-ului, pe actrița N. Caranfil și pe R. Vieru, care a asistat la această manifestare, naistul **Vasile Iovu**. Cadoul lui – dedicat realizatorilor – a fost interpretarea la „flautul lui Pan”, a romanței *Mi-e dor de ochii tăi adînci*.



Raisa Vieru, soția regretatului poet, și-a exprimat bucuria pentru lansarea CD-ului dedicat copilăriei și limbii române („primul de acest fel”). Au bucurat-o pe fosta profesoară universitară și luările de cuvânt ale personalităților care au vorbit elogios despre cel mai citit și mai cunoscut poet din Basarabia. Mulțumind celor prezenți pentru atenția acordată lui Gr. Vieru, dumneaei a invitat toți doritorii să participe și la alte manifestări culturale dedicate poetului, care se vor desfășura în zilele următoare.

Aceeași bucurie a umplut sufletul și actriței **Ninela Caranfil**, care a recunoscut că a asistat la o întâlnire cu universul creației poetului Gr. Vieru: „Îngerii l-au luat în Ceruri ca să-l aperse, fiindcă noi nu am fost în stare, iar astăzi ne-a învrednicit Dumnezeu să ne întâlnim și să comunicăm.” Artista s-a destăinuit că acest CD a fost în planul ei de lucru de mult timp, dar abia acum a reușit să-l editeze. Astfel, prezentînd versurile lui Gr. Vieru – unui

public mai larg, într-o frumoasă rostire românească – speră că pune la dispoziție un instrument de învățare și delectare pentru copiii atît din Republica Moldova, cît și din România. „Acum îmi pare că a fost ușor, dar, de fapt, a fost greu... Frumusețea se războie împotriva urîtului”, a mărturisit actrița.

N. Caranfil a mulțumit vorbitorilor pentru cuvintele frumoase adresate personal, dar mai mult pentru cele adresate poetului Gr. Vieru. Nu în ultimul rînd, mulțumiri au fost adresate și sponsorilor acestui CD, ce ține de ființa noastră, urmate de urările de sănătate și de succes în afacerile pe care le au.

Remarcabila actriță a îndemnat pe cei din sală să fie mai buni, mai cinstiți, mai optimiști, să iubească mereu patria, limba, istoria, cultura noastră. **„Grigore Vieru, te iubim și îți mulțumim!”** – acestea au fost cuvintele de încheiere ale Ninelei Caranfil la manifestarea de la Biblioteca Centrală a BM „B.P. Hasdeu”.



CONFERINȚA VALORI PERENE ÎN CREAȚIA LUI GRIGORE VIERU ȘI PETRU CĂRARE – O EXPERIENȚĂ INEDITĂ

Nina PLĂCINTĂ,
studentă, anul III, Facultatea de Litere, USM

Luna Faur a adus neamului românesc prilejuri deosebite de sărbătoare. Pe data de 14 februarie 1935, în satul Pererita, județul Hotin, s-a născut „poetul pătimirii noastre” – Grigore Vieru, la o zi diferență de un alt mare mânăitor al condeiului – Petru Cărare, născut în Zaim, Căușeni. Cu această ocazie, la 13 februarie curent, în cadrul Bibliotecii Centrale a BM „B.P. Hasdeu” a avut loc conferința literară cu genericul *Valori perene în creația lui Grigore Vieru și Petru Cărare*. Conferința a durat trei ore, timp care s-a dovedit a fi prea puțin pentru valorificarea creației și aprecierea meritelor în domeniul literaturii a acestor scriitori de mare anvergură. A moderat și a coordonat manifestarea poeta Victoria Fornari, doctor conferențiar. Invitații speciali, care au venit cu discursuri interesante au fost: poetul Valeriu Matei, director al Institutului Cultural Român „M. Eminescu” din Chișinău; poetul Nichita Danilov, directorul adjunct al Institutului Cultural Român „M. Eminescu”; scriitorul Fachi Florea, referent. Printre participanții la conferință au fost studenți în anul III la Facultatea de Litere, USM; elevi și profesori de la Liceul Teoretic cu profil real „Mihai Marinciuc”; elevi de la Colegiul Politehnic și Unitatea Militară 1002 de carabinieri.

În prima parte a programului, poetul Valeriu Matei a prezentat expoziția, realizată de către colaboratorii bibliotecii, aceasta cuprinzând viața și opera a trei poeți: Grigore Vieru, Petru Cărare și Mihai Ursache. Prin intermediul acestei activități, publicul a avut posibilitatea să cunoască îndeaproape specificul și individualitatea

creatoare a fiecărui poet, dar să și observe în ce măsură destinele poeților și ale operelor lor sunt asemănătoare. Cea de a doua parte a programului a constat în prezentarea unor comunicări științifice, realizate atât de către invitații speciali, cât și de către participanți. Valeriu Matei a dat startul comunicărilor cu subiectul *Lirică, lirism, metafizică și rezistență antitotalitară în poezia lui Petru Cărare și Grigore Vieru*. În cuprinsul comunicării s-a menționat despre lirismul poeziei lui Grigore Vieru, diferențele operei vieriene cu cea blagiană și cu lirica lui Nicolae Labiș; s-a mai menționat despre ironia specifică individualității creatoare a lui Petru Cărare; totodată, s-a pus în evidență eforturile acestor poeți de a rezista la asprele rigori ale totalitarismului, fie pe fundal liric, fie ironic.

Poetul Nichita Danilov a prezentat comunicarea *Senior al melancoliei – Mihai Ursache*, în care a făcut un portret literar al poetului, conturându-i modestia caracteristică, simplitatea ținutei, personalitatea melancolică și nostalgică, dar și felul în care toate aceste trăsături i-au influențat opera poetică.

Pornind de la ideea că deși orice operă este cel mai bine realizată artistic în limba în care a fost scrisă, dar ea totuși are nevoie de traduceri, pentru a fi receptată de un număr mai mare de cititori, doctorul conferențiar Victoria Fornari a prezentat comunicarea *Creația lui Grigore Vieru în constelația traducerii*. În cuprinsul comunicării s-a menționat despre acordul poetului Grigore Vieru de a fi fi tradusă cartea *Făgăduindu-mă iubirii* în

limba italiană: *Orfeo rinasce nell'amore* de către Olga Irimciuc, care a fost distinsă în 2012 cu *Premiul pentru traducere*. Victoria Fonari observă faptul că „cuvântul «dor» este un măr al discordiei în spațiul traducerii”. Totuși, în variantă italiană, acesta are câteva echivalente: *dolori* – „durere”, în poezia *Motiv popular ucrainean; duol* – „doare”, *nostalgia* – „nostalgie”, în *Litanii pentru orgă* etc. Doamna doctor conferențiar a concluzionat prin a spune că „nu se pretează să avem o atitudine de intraducibilitate a limbii române, chiar și dacă nu e posibilă exactitatea artistică a scriitorilor noștri”, pentru că numai prin traducere poate fi cunoscută în lume lirica și proza noastră. Într-un omagiu poetic adus lui Grigore Vieru, Victoria Fonari subliniază importanța și continuitatea valorificării liricii poetului: „*Lumânările din Calea Lactee / Scriu arzând litere din poezia lui Grigore Vieru*” (Ecolul tăcerii).

Studentele din anul III de la Facultatea de Litere, USM, au considerat că a nu participa la un astfel de eveniment este un fapt aproape similar cu a nu-ți îndeplini obligațiile morale față de cultură și față de oamenii de cultură, care „ne-au scos în lume”, care au demonstrat că nasc și-n comunism poeți. Comunicarea *Creația lui Grigore Vieru – o zidire a meșterului Manole*, prezentată de Ana Spătaru, a pus accentul pe locul femeii în creația poetului și în viața eului liric vierian, dragostea mamei și a iubitei / iubitelor. În ceea ce mă privește, pentru prima dată, am cercetat mai îndeaproape „spiritul ironic în versurile lui Petru Cărare” și l-am descoperit pe poetul care, sub paravanul ironiei și a umorului, a criticat și a moralizat atât situația social-politică din acele timpuri, caracterizată prin totalitarism, pierderea noțiunii

de identitate, necunoașterea adevărului istoric, cât și slăbiciunile umane ca: minciuna, limbușia, prostia sau ignoranța, lipsa de originalitate etc. Tot despre „individualitatea creatoare a lui Petru Cărare” a vorbit și studenta Vera Cătană, reliefând, în special, spiritul satiric al poetului. Ana Fortuna s-a pronunțat asupra „interferențelor folclorice în creația vieriană”, de asemenea vorbind despre reinterpretarea mitului creației în lirica lui Gr. Vieru și despre unele aspecte prozodice. Comunicarea Mihaelei Stati *Imaginea lui Iisus în poezia vieriană*, însoțită de o prezentare PowerPoint, a ținut publicul într-o tensiune de nedescris și a făcut ca versurile lui Grigore Vieru să fie altfel simțite. Ecaterina Ciobanu s-a prezentat în cadrul conferinței cu lucrarea *Valorificarea ludicului în creația pentru maturi a lui Grigore Vieru*, de menționat fiind și portretul literar făcut poetului de către Constantin Tănase, într-o manieră caracteristică faimosului portret al lui Ștefan cel Mare, realizat de cronicarul Gr. Ureche. Pe aceeași undă a patriotismului a fost și Mariana Rusu cu lucrarea *Poezia patriotică a lui Grigore Vieru*. Victoria Sotnic a fost interesată, în special, de „admirația lui Grigore Vieru pentru Mihai Eminescu” și intertextul



creației vierine cu cea eminesciană. Dat fiind faptul că Grigore Vieru este, întâi de toate, un poet al maternității, Maricica Budu a vorbit despre „mama – o imagine iconografică”, iar Irina Sărăteanu a venit să obiectiveze cele enunțate anterior cu lucrarea *Imaginea mamei în creația lui Vieru din optica criticii literare*.

Elezii de la Colegiul Universității Tehnice din Moldova au realizat în cea de a treia parte a programului un *Medalion poetic* cu poezii și cântece pe versurile lui Grigore Vieru, delectând publicul cu acorduri de chitară și voci line, de un talent incontestabil. Din tot arsenalul poetic vierian, elevii Eugenia Bejenaru, Nina Ciobanu, Antonina Armașu, Dragoș Șendrea, Natalia Sîrghi, Andrei Fundureanu, Pavel Manolache, Elisabeta Chiperi, Lilia Vasilașcu au ales să recite și să interpreteze *Sunt, Răsai, Nu am moarte cu tine nimic, Pentru ea, Copilăria vieriană*. Tot cu un recital de poezie au venit și câțiva reprezentanți ai Unității militare 1002 de carabinieri (Mihai Pavlenco, Sergiu Gheorghieș, Vasile Adam), reconfirmând gradul înalt de receptare a poeziei

vieriene în cele mai diferite segmente ale comunității.

De o emotivitate copleșitoare s-a dovedit a fi și programul artistic al celei de-a patra părți a conferinței, devenind punctul culminant și nucleul tensiunii artistice. Elezii de la Liceul Teoretic cu profil real „Mihai Mariniciu” au realizat spectacolul *Grigore Vieru – poet al neamului*, având ca regizori pe Alexandra Crăciun, Virginia Lisnic, Ana Lașcu.

Toți cei care au participat la eveniment au reușit să spargă orice superstiție legată de data de 13, în zi de vineri, și să demonstreze că pentru lucruri bune orice timp este prielnic, fiindcă, potrivit lui Grigore Vieru, singurul dușman al omului este moartea, nu timpul. Să nu lăsăm în gura morții poezia. Lume bună, lume frumoasă s-a adunat să aducă un omagiu îndrăgiților poeți – Grigore Vieru și Petru Cărare, personalități care și-au manifestat profundul respect și dragostea nemărginită pentru valorile neamului, pentru cuvântul scris – capabile să depășească limitele ideologice și să aducă lumină.



PERCEPEREA SIMBOLICĂ ÎN ICONOGRAFIE

*Adelaida CHIROȘCA,
cercetător științific, Muzeul Național de Istorie a Moldovei*

La 2 februarie a.c. în incinta Bibliotecii Centrale a BM „B. P. Hasdeu”, în cadrul manifestărilor cu genericul *Calea ta spre cunoaștere*, și-a desfășurat lucrările conferința *Perceperea simbolică în iconografie*, cu participarea elevilor de la Liceul Teoretic cu Profil Real „Mihai Mariniciu” din capitală. Cu un cuvânt de salut organizatorilor și participanților Conferinței s-a adresat directorul Bibliotecii Centrale, Savela Starciuc. Lucrările Conferinței au fost moderate de doctorul conferențiar, membru al USM, Victoria Fonnari, iar în calitate de coordonatori științifici au fost implicați profesorii liceului sus-numit Victoria Scutaru și Daniela Harbuz. Invitatul special al conferinței a fost cercetătorul științific de la Muzeul Național de Istorie a Moldovei Adelaida Chiroșca.

În cadrul Conferinței au fost prezentate mai multe comunicări ce au adus în atenția participanților subiecte interesante cu privire la Sfinții Arhangheli, Sfinții Apostoli și Ierarhi, precum și Marii Mucenici și Făcătorii de Minuni.

Pentru a prezenta atmosfera de lucru să trecem în revistă comunicările, care au îmbinat discursul cu prezentarea în PowerPoint, fiind o conexiune dintre cuvânt și imaginea iconografică.

Eleva **Rodica Popa** în comunicarea *Sf. Andrei – conotația simbolică* a vorbit despre slăvitul și cel dintâi chemat Apostolul Andrei, care s-a dăruit întru totul vieții spirituale și înaltei slujiri. Eleva a menționat că mărturisirea lui pentru dreptate s-a făcut prin urmarea Celui care este „Calea, Adevărul și Viața”. Evlavia creștinilor față de acest mare ucenic al lui Hristos s-a manifestat și prin multiple tradiții și obiceiuri legate de numele lui, printre acestea numindu-se *păzitul usturoiului, turta de Indrei, busuiocul,*

farmecul celor 41 de fire de grâu și altele care se desfășoară în noaptea Sfântului Andrei. De asemenea, eleva Liceului „Mihai Mariniciu” a amintit despre Peștera Sfântului Andrei, o mănăstire dobrogeană în apropierea localității Ion Corvin din județul Constanța, considerată a fi prima biserică creștină din spațiul românesc, care a devenit în timp un important centru de pelerinaj.

Sfântul Vasile – viața și caritatea a fost tema comunicării elevei **Olga Graur**, consacrată Părintelui Bisericii Ortodoxe, Arhiepiscopului din Cezareea, Cappadocia, din secolul al IV-lea, o personalitate remarcabilă a vieții în Hristos. A fost un mare om al epocii în care a trăit și împreună cu alți doi cappadocieni Grigorie din Nazianz și Grigorie din Nyssa, Sfântul Vasile cel Mare s-a distins printr-o activitate pastorală și scriitoricească extraordinară. În cadrul celor relatate s-a consemnat totodată că pentru aportul său în teologie în timpuri deloc ușoare s-a învrednicit să fie considerat Doctorul Bisericii Universale. Pomenindu-se despre atenția deosebită acordată celor săraci și necăjiți au fost menționate nenumăratele acte de caritate a Sfântului Vasile, precum întemeierea de biserici, aziluri și spitale pentru săraci și bolnavi.

Prezentând comunicarea *Sf. Gheorghe și descifrarea simbolurilor iconografice*, **Argentina Covali** a vorbit despre mai multe aspecte legate de acest nume cum ar fi – Sfântului Mare Mucenic Gheorghe – purtător de biruință, în acest context accentuându-se cariera lui militară, în calitate de comandant în armata împăratului Dioclețian (244-311). Conform decretului împărațesc emis în anul 303 toți creștinii trebuiau să se dezică de credința în Hristos, iar pentru neascultare aceștia urmau

să fie aprig persecutați. Pentru nesupunere Sfântul Gheorghe a fost condamnat la moarte prin decapitare la 6 mai, dată care a devenit zi de pomenire a acestui mare ostaș al neamului. În discurs s-a specificat că Sf. Gheorghe este patronul mai multor țări și orașe, dintre ele remarcându-se Moldova, Anglia, Grecia și Rusia, dar și Barcelona, Botoșani, Londra, Moscova, Rio de Janeiro. Mai mult ca atât, chipul Sfântului Gheorghe apare în câmpul stemelor orașenești, al stemelor de familie, fiind reprezentat de fiecare dată călare pe cal, călcând în picioare balaurul. Vorbitorul s-a referit și la imaginea icoanei Sf. Gheorghe care se află în textul eminescian. În nvela *Sărmanul Dionis* imaginea sfântului este interpretată ca lupta cu neștiința.

Tema *Ioan Botezătorul și pielea de cămilă – simbol al pustiuului* a fost elucidată de **Rodica Rusica**, precizând că nașterea Sf. Ioan Botezătorul este sărbătorită an de an la 24 iunie. A fost ultimul dintre vestitori, care a vorbit poporului lui Israel să se pregătească pentru venirea lui Mesia. Relatând despre viața acestui ultim prooroc, s-au accentuat împrejurările nașterii lui, care au avut loc într-un mod absolut minunat, s-a menționat și despre faptul că viața lui în pustiu,

modul cum se alimenta, cum se dedica slujirii a fost un model pentru ascetismul și monahismul creștin. Haina de cămilă pe care o purta simboliza asprimea vieții pe care o trăia, iar cingătoarea lui de piele semnifica lupta împotriva patimilor ce-l încercau.

Una dintre comunicări a fost consacrată marelui ierarh, Făcătorului de Minuni, Sfântului Nicolae, pregătită de **Mihaela Isac** și intitulată *Sfântul Nicolae din Mira – protector al lumii*. Iacobus de Voragine în lucrarea sa *Legenda de aur* scrisă în anul 1264 ne oferă poate cele mai complete date despre viața și activitatea Arhiepiscopului din Mira Lichiei. Este cunoscut faptul că în anul 325, el participa în cadrul Primului Sinod Ecumenic de la Niceea, fiind recunoscut ca un mare apărător al ortodoxiei împotriva arianismului. Din secolul al VI-lea apar primele biserici înălțate în cinstea ierarhului, precum cea înălțată de Nicolae Sionitul, episcop de Pınara, în secolul X cultul lui se răspândește și în Occident, când Othon al III-lea, ridică la Burtscheid (Germania) un lăcaș de rit bizantin cu hramul Sfântul Nicolae. În secolul al XII-lea, sfântul Nicolae intră în cărțile bisericești de la mănăstirea Sint-Truiden (Belgia). De aici cultul Sfântului Nicolae ajunge la Roskilde (Danemarca), la Vadstena (Suedia)



la fel și în vreo patruzeci de sate din Islanda. În secolul al XIII-lea, părțile din moaștele sfântului Nicolae ajung la catedrala din Canterbury, cultul marelui ierarh răspândindu-se din ce în ce mai mult. Sfântul Nicolae va deveni cu timpul patronul spiritual al multor țări și orașe, iar minunile lui inspiră până în prezent creștinii de pretutindeni.

Sfântul Spiridon ocrotitor al persoanelor bolnave este titlul comunicării **Tatianei Turița**, care a încercat să ne convingă că un simplu păstor din Cipru, ajuns episcop de Trimitunda (Cipru), mai târziu participantul celui dintâi Sinod Ecumenic (Niceea), reușind să convertească de la arianism la ortodoxie un mare filosof din acele timpuri, uimindu-i pe toți participanții Sinodului de la Niceea, va deveni venerat de Biserica Ortodoxă. Este Sfântul Spiridon Făcător de Minuni, sărbătorit la 12/25 decembrie. Datorită minunilor pe care Sfântul Spiridon le-ar fi făcut în timpul vieții sale este considerat ocrotitorul spitalelor și al suferinzilor, multe spitale purtându-i numele.

Ala Nicolau a prezentat comunicarea *Arhanghelii Mihail și Gavriil – comunitatea responsabilității*, care a vorbit cu multă pietate de acești mari slujitori ai puterilor cerești și luptători pentru lumină. Arhanghelul Mihail este considerat mai marele dintre arhangheli și triumfător asupra forțelor malefice. Fiind un protector divin prin excelență, arhanghelul Mihail a devenit patronul Sfântului Imperiu Roman, patronul Germaniei și al multor orașe și confrerii. Numele Mihail înseamnă *Acela care este ca Dumnezeu sau Cine este cel care e ca Dumnezeu*. Conform Sfintei Scripturi, el a mijlocit de multe ori pentru oameni și va rămâne mereu Apărătorul Crediței. Sfântul Arhanghel Mihail este cel mai adesea invocat pentru a păzi țările de invaziile străine, precum și pentru obținerea biruinței asupra dușmanilor pe câmpul de luptă. Cunoscut ca mare apărător al credinței, al celor pătimiți, minunile lui au ajuns legendare. Dar

poate cea mai cunoscută minune a sa este salvarea bisericii din Colose. Mai mulți păgâni au încercat să distrugă această biserică prin schimbarea cursului a două râuri astfel încât aceasta să fie luată de ape. Dar Sfântul Arhanghel a apărut în mijlocul apelor și, purtând o Cruce, a făcut ca râurile să se oprească înainte să ajungă pe pământul pe care stătea biserica, intrând în pământ. Se crede că izvorul care a apărut acolo după ce s-a petrecut această minune are puteri tămăduitoare. În icoane, el se reprezintă ca în înger cu aripi mari, pline de putere. Este înfățișat cu Sabia Dreptății, o sabie de foc, ce arde și transpune căldura și strălucirea Luminii Divine. În perioada Renașterii, el apare ca un tânăr puternic și chipeș, îmbrăcat într-o splendidă haină, purtând sabie, scut și lance. Uneori poate fi zugrăvit cu Balanța Dreptății, cu care cântărește faptele oamenilor în ziua Judecății de Apoi.

Arhanghelul Gavriil este considerat vestitorul mântuirii oamenilor, el a fost acela care a vestit nașterea Fecioarei Sfinților Părinți Ioachim și Ana, tot el a adus Vestea cea Bună Preacuratei Fecioare la zămisirea Mântuitorului Iisus Hristos, tot el a anunțat-o pe Născătoarea de Dumnezeu despre Adormirea ei și trecerea la cele veșnice. Se consideră că tot Arhanghelul Gavriil a fost îngerul care i-a apărut în vis Dreptului Iosif, logodnicul Fecioarei, spunându-i că sarcina Mariei era într-adevăr minunată și că trebuia să o ocrotească și să aibă grijă de Ea și de Prunc. În sfârșit, Gavriil a fost de față la Patimile și la Învierea Domnului. Se consideră că el era misteriosul „tânăr îmbrăcat doar cu o fâșie de pânză... care îl urma pe Iisus” (Marcu, 14, 51-52). Tot Gavriil a fost cel care a vestit Învierea Domnului Femeilor Mironosițe, la mormânt. Se reprezintă la fel ca un înger cu aripi minunate, cu sceptru într-o mână, și cu un crin în alta, când aduce noi vestiri oamenilor sau ținând o călimară și o pană în mâini, dar și o cupă aurie, amintindu-ne de Sfântul Graal.

A încoronat conferința **Adelaida Chi-roșca**, cercetător științific, Muzeul Național de Istorie a Moldovei, cu un discurs științific, bine documentat. Inițial a atenționat asupra fondului muzeistic, în colecția căruia sunt incluse și icoanele. Cercetătoarea și-a selectat materialul valorificând schemele iconografice consacrate sărbătorii Adormirii Maicii Domnului. Ziua de 15 august, când are loc slăvita ei Adormire, era marcată din cele mai vechi timpuri, sărbătoarea oficială fiind instituită în secolul al VI-lea. După biruința iconoclasmului, când sunt biruite ereziile și Biserica consfințește principiile teologice generale se constituie compoziția canonică a acestui subiect mariologic. Scenele inițiale consacrate acestui eveniment erau laconice, cu puține personaje, iar compozițiile care vor urma vor evolua în scheme complexe cu multiple personaje și atribute.

Reprezentările iconografice ale sărbătorii tratează în mod diferit subiectul Adormirii Maicii Domnului. Tradițional, Fecioara este reprezentată culcată pe pat, înconjura de apostoli, iar Hristos în glorie, primește în brațe sufletul Maicii Sale. Sunt atestate de timpuriu și compoziții mai detaliate în care, în mijlocul unei încăperi, Preasfânta Fecioară este zugrăvită întinsă pe un pat masiv, cu mâinile strânse la piept. Patul ei, împodobit de sărbătoare, este luminat de sfeșnice cu făcliile aprinse. La picioarele ei este zugrăvit Sf. Apostol Petru tămâind cu cădelnița, iar la creștet Apostolul Pavel și Ioan Teologul o sărută. În jurul ei sunt adunați ceilalți apostoli, cu excepția Apostolului Toma, care a întârziat la procesiune, precum și sfinți ierarhi: Dionisie Areopaghitul, Ierotei și Timotei cu Evangheliile în mâini, precum și femei plângând. Mai sus, în stânga patului, Hristos în haine albe ține în brațele Sale un prunc înfășat prin care este simbolizat sufletul Fecioarei.

Icoanele *Adormirea Maicii Domnului* din colecția muzeului provin din secolul al

XVIII-lea – începutul secolului al XX-lea și reprezintă, în mare parte, scheme iconografice tradiționale. Două dintre acestea evocă celebra icoană din Biserica „Adormirea Maicii Domnului”, din Lavra Peșterilor din Kiev, datată din secolul al XI-lea. Altă compoziție amintește de o icoana din secolul al XIV-lea, din Catedrala „Sfânta Treime” din Pskov, precum și de o frescă ce aparține renumitului pictor Manuel Panselinos, păstrată în Catedrala „Adormirea Maicii Domnului” din mănăstirea Protatos, din muntele Athos. Încă o icoană din colecția muzeului este asemănătoare cu icoana cunoscută cu numele *Adormirea Maicii Domnului – Giugliul din Getsimani*, care se păstrează în Biserica „Ghetsimani”, din Ierusalim, devenite foarte populare din secolul al XIX-lea. Icoanele *Adormirea Maicii Domnului* din colecția muzeului sunt de dimensiuni medii, doar o singură icoană este de dimensiuni mari, care a reprezentat probabil icoana hramului bisericii din care a făcut parte. Icoanele *Adormirea Maicii Domnului* din colecția muzeului vor fi incluse în catalogul *Icoane mariale din secolele XVII-XX din patrimoniul Muzeului Național de Istorie a Moldovei*, care, cu totul recent, a văzut lumina tiparului la Editura „Bons Offices”.

În final **Victoria Fonari** a menționat importanța cunoașterii sfinților calendarului ortodox, fiind un patrimoniu al culturii noastre, care ne ocrotește zi de zi. Discursurile au îmbinat cunoașterea vieții sfinților, minunile săvârșite, spiritul de recunoștință prin reprezentările iconografice. Materialele prezentate au îmbinat activitatea Bibliotecii Centrale pentru promovarea cărții tematice, cu tentă religioasă, sârguința profesorilor și elevilor de la Liceului Teoretic cu Profil Real „Mihai Marinciuc”, directorul Gheorghe Gânju, implicând și perspectiva istoriei îmbinată cu arta picturală din optica investigației muzeistice.

ION ȘPAC, CERCETĂTORUL AFLAT ÎN ROBIA – ȘI GREA, ȘI DULCE – A BIBLIOLOGIEI...

Valeria MATVEI,
șefă, Serviciul cercetări bibliografice, BNRM

* * *

Cu 20-30 de ani în urmă, rar cine scria la noi despre bibliotecari, bibliografi, bibliologi. Din acest motiv, prea puțini știau cu ce se ocupă autorii din domeniul bibliografic, fie aceștia și specialiști asidui, de seamă, care, pe drept cuvânt, își consacrau viața cercetărilor bibliologice. Constatăm cu bucurie că în ultimul timp situația s-a schimbat în favoarea specialității noastre. Nu vom exagera spunând că și despre dl Ion Șpac s-a scris relativ mult: articole, eseuri, recenzii etc. În aceste lucrări, dumnealui s-a învrednicit de frumoase calificative precum: „omul care trăiește cu poezia muncii bibliografice” (Ion Madan); „decanul de profesie și înrobitor al științei și practicii bibliografice”; „descoperitor de cărți și de scriitori” (Ion Gheorghiuță); „cercetătorul situat între tradiție și inovare” (Aurelia Hanganu); „decanul de vârstă și de onoare al bibliologiei noastre” (C. Slutu-Grama, Vl. Pohilă); „autor al unor contribuții remarcabile la știința bibliografică” (Anton Moraru); „autor al unor lucrări ce-s mai mult decât o bibliografie” (Vl. Pohilă); „bibliograful ideal” (Ion Madan, motiv preluat și dezvoltat și de Maria Vieru-Ișaeu); „autor de evenimente editoriale de importanță majoră” (Alexandru Donos) etc. Sunt epitete pe care dl Ion Șpac – filolog, bibliolog, publicist, istoric și critic literar, cercetător științific, fondator al bibliografiei literare din R. Moldova – le merită pe deplin. Încercăm să ne aducem și noi elogiul nostru prin schița biobibliografică de mai jos, adresată mai ales tinerei generații care are ce învăța de la un om ce-și consacră toată viața specialității îndrăgite.

Viitorul cercetător s-a născut la 11 martie 1930, în orașelul Camenca (Republica Autonomă Moldovenească, Transnistria). După absolvirea Școlii medii moldovenești nr. 1 din Camenca (1950), își continuă studiile la Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea de Istorie și Filologie (1950-1955). După câțiva ani de activitate pedagogică la școlile medii din Criuleni și Bulboaca, Anenii Noi (1955-1960), în 1960, se stabilește la Chișinău și este angajat în funcția de bibliograf, apoi bibliograf superior, la Biblioteca Republicană „N.K. Krupskaja” (azi, Biblioteca Națională a Republicii Moldova). Aici, alături de alți colegi, s-a implicat activ în procesul de organizare a unui serviciu de bibliografie națională, a unei colecții de documente referitoare la teritoriul dintre Prut și Nistru, fapt care a



constituit un eveniment de seamă în viața bibliologică și informațională din anii '60.

În 1965 semnează prima lucrare de proporții – un indice biobibliografic, ce oglindea activitatea literară și publicistică a circa 60 de scriitori moldoveni.

Ca angajat al Bibliotecii de Stat, împreună cu Vlad Chiriac, Mihai Cimpoi, Gheorghe Cincilei și alte personalități, au fondat cenaclul „Miorița”, apreciat mult în epocă în rândurile elitei intelectuale și ale studențimii din Chișinău.

Din 1967 activează în cadrul Bibliotecii Științifice Centrale a Academiei de Științe a Moldovei. A deținut funcțiile de bibliograf principal (1967-1970), șef de sector la secția de informare în domeniul științelor sociale a AȘM (1970-1977), apoi director al Bibliotecii Centrale a AȘM (1977-1985), și bibliograf principal (1985-2000), bibliograf de categorie superioară la aceeași instituție (2000-2009), fiind preocupat de cercetarea științifică, de bibliografie și bibliologie, de elaborarea unor instrumente efective de informare.

Semnatar al mai mult de 300 de publicații, este cunoscut drept „un cercetător cu certe calități de savant dotat, un cărturar de o elevată cultură, care s-a aplecat aproape o jumătate de secol asupra unor pagini din literatura, istoria, cultura, ziaristica, economia timpului, studiind cu acribie locul și rolul unor personalități, oameni de talent ai timpurilor trecute” (dr. Claudia Slutu-Grama).

Este unul dintre primii cercetători ai presei periodice basarabene din anii 1918-1944, publicând binecunoscutele lucrări: *Revista „Din trecutul nostru” (1933-1939): cercetări bibliografice și informative* (2013), *Pagini de istorie a presei periodice basarabene* (2010), *Revista „Arhivele Basarabiei”, 1929-1938: studiu documentar-informativ* (2006), *Revista „Viața Basarabiei”, 1932-1944: cercetări bibliografice și informative* (2002).

De asemenea, este autor al volumelor: *Cartea în vâltoarea vieții*: (articole, studii, recenzii, schițe bibliografice, prezentări de carte) (2012), *Constantin Stere scriitorul, publicistul, politicianul, juristul, omul: biobibliografie- invitație la lecturi și investigații* (2011), *Critica și știința literară în Moldova: bibliografie, 1924-1995* (în colaborare, șase fascicule), *Academicianul Nicolae Corlăteanu: biobibliografie* (2006), *Reflecții biblioteconomice și bibliografice* (2005), *Academicianul Constantin Popovici. Savant. Scriitor. Publicist: cercetări biobibliografice și informative* (2002), *Profesionalism, vocație, devotament (Academicianul Haralambie Corbu la 70 de ani): Biobibliografie* (2000), *Mihail Dolgan. Biobibliografie* (1999), *Simion Cibotaru. Biobibliografie* (1989), *Scriitorii Moldovei Sovietice: index biobibliografic* (1969) etc. Majoritatea acestor cărți au apărut sub auspiciile unor prestigioase biblioteci de la noi ca BM „B.P. Hasdeu”, BNRM, BȘC „Andrei Lupan” a AȘM.

Semnează articole pe diverse teme și probleme actuale, apărute în mai multe publicații ale vremii: *Cultura, Literatura și arta, Luminătorul, Știința, Revistă de lingvistică și știință literară, Magazin bibliologic, BiblioPolis, BiblioScientia, Tyragetia, Săptămâna, Gazeta bibliotecarului* etc. A publicat mai multe articole despre personalități ale culturii și științei noastre în *Calendar Național* și a participat cu comunicări la diverse conferințe și simpozioane științifice naționale și internaționale.

„În prezent, domnul Ion Șpac are «eticheta» celui mai avizat bibliograf basarabean, care trudește cu entuziasm și devotament” (Mihai Cimpoi), „exeget al istoriei presei periodice de limba română care radiografiază cele mai importante reviste basarabene” (Ion Varta), „modelul bibliografului ideal – bun la inimă, competent și exigent, sfătos și săritor la nevoie, curios și dispus să ducă lucrul până la bun

sfârșit, umorist și convorbitor adevărat, cel care prețuiește argumentul, detaliul, precizia” (Ion Madan) (din rev. *Akademos*). Este membru al Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova (2008) și deține titlul de „Om Emerit al Republicii Moldova” (1995).

Dorim ca acest articol să fie acceptat de protagonist ca expresia unei sincere

admirații, dar și ca o felicitare, din tot sufletul, la cele 85 de primăveri adunate cu des-toinicie de către mult stimatul Ion Șpac. Astfel, ne alăturăm numeroșilor colegi de breaslă, prieteni și apropiați care, cu acest prilej, îi urează multă sănătate și valorificarea rodnică a cercetărilor bibliografice, de ieri, de astăzi, de mâine.

BUCUROS CÎND FACE O DESCOPERIRE

Valeriu RAȚĂ

Lui Ion Șpac

În Transnistria, în Camenca natală,
Visul lui frumos avîntul și-a luat,
Studiind la USM din capitală,
Doar biblioteca l-a subordonat.

El, îndrăgostit de bibliografie,
E și filolog, și critic literar,
Nu se lasă pe tînjală, ci înscrie
Orice carte și revistă regular.

Se remarcă în Cenaclul „Miorița”,
La Academie e de-acuma șef,
Nu i s-a uscat nicicînd în toc penița,
Scoate doar valorile în relief.

Cercetează tot ce-a fost în interbelic,
Ce producții s-au lansat aici apoi,
De te uiți la chipul lui mai mult angelic,
Mi te miri că a avut bucluc, nevoi...

Instrumentul efectiv de informare –
Iată scopul lui suprem, definitiv,
Nu contează greutatea ce o are,
Doar să se păstreze bunul colectiv.

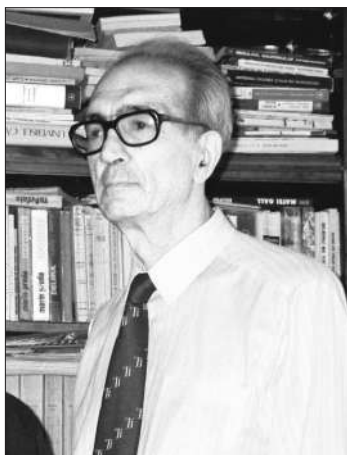
Bucuros cînd face o descoperire,
Îl vedem vioi ca-n anii tinerești,
Ne-ncetat ne dă aceeași lămurire,
Cum o viață lungă, plină să trăiești.

REDUTABIL CERCETĂTOR AL FONOLOGIEI LIMBII ROMÂNE, ÎN TIMP ȘI ÎN SPAȚIU

Madlena PUȘCAȘU,
Biblioteca Națională a RM;
Vlad POHILĂ

Pentru cei mai mulți dintre noi, lingvistica este știința despre limbă, în sensul că se ocupă de gramatică, precum și de ortografie. Și doar filologiei, specialiștii în cercetarea aprofundată a limbii (limbilor) și a literaturii (literaturilor), știu că lingvistica e o disciplină complexă, cu numeroase domenii care au în vedere toate sau majoritatea aspectelor funcționării limbii ori limbilor în societate, respectiv, în lume, atât în epoca în care trăim, cât și în trecut.

Într-adevăr, gramatica și ortografia, având un caracter preponderent practic, aplicativ, sunt mai cunoscute în rândul unui număr mai mare de vorbitori, fapt ce asigură cercetătorilor din aceste ramuri ale lingvisticii și un spor de notorietate. Ca demers și destinatar, accesibilitate și popularitate, disciplinelor mai sus amintite li se alătură, ceva mai timid, alte câteva: cultivarea limbii, sociolingvistica, posibil, dialectologia, stilistica și... cam atât. Există numeroase domenii ale lingvisticii, nu mai puțin importante pentru această știință, dar care domenii atrag un număr mai redus de cercetători, având, respectiv, și un cerc specific, „strâmt”, de beneficiari: gramatica istorică, fonologia, semasiologia, lingvistica matematică etc. Andrei Avram este un pasionat și profund savant într-o ramură a lingvisticii moderne cu puțini slujitori, fapt ce nu știrbește însă, în nici un fel, valoarea activității Domniei Sale. Ca să nu mai spunem că, de-a lungul impresionantei cariere de cercetător, adeseori a demonstrat cu brio că este versat și util și în spații lingvistice mai pe înțelesul multimei...



Andrei Avram în biblioteca de acasă. Foto: Vasile Șoimaru

Apreciat lingvist, membru corespondent al Academiei Române, Andrei Avram este soțul Mioarei Avram (născută Grigorescu; 1932-2004), lingvistă bine cunoscută și admirată și la noi, în Basarabia. Împreună au crescut trei feciori.

S-a născut la 9 mai 1930, la Turda, oraș mic, dar păstrând o mare încărcătură simbolică atât pentru Transilvania, cât și pentru întreaga Românie.

Licențiat al Facultății de Filologie a Universității din Cluj (1953), face stagii profesionale în domeniul fonologiei în Cehoslovacia, URSS, Finlanda, Suedia etc. Din 1959 este doctor în filologie, specialitatea – lingvistică; din 1971 – doctor docent. Cercetător științific la Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Alexandru Rosetti” din București. Membru al Societății Internaționale de Științe Fonetice (1967), al Societății Americane de Lingvistică din 1967, al Societății de Lingvistică Romanică din 1968, al Societății de Lingvistică Europeană (1969). În anul 2010, a fost ales membru corespondent al Academiei Române.

Andrei Avram este autorul unor cercetări fundamentale în domeniul fonologiei limbii române (al foneticii experimentale și istorice); are solide studii despre etimologia lexicului românesc; cercetări de romanistică, lingvistică generală și comparată, paleografia slavonă pentru limba română veche; s-a preocupat de unele aspecte ale dialectologiei etc. Precizăm că fonologia este o disciplină

relativ nouă în lingvistică, și s-ar defini, mai pe înțelesul comun, ca fonetica (știința despre sunetele limbii) savantă sau funcțională. Au făcut cercetări în domeniul fonologiei lingviști de seamă ca Ferdinand de Saussure, Nikolai Trubetzkoi, André Martinet, Noam Chomsky, Morris Halle, John Goldsmith ș.a.

În calitatea-i de cercetător, Andrei Avram pare a se fi ghidat de înțelepciunea romană „Non multum, sed multa” (în traducere liberă: „Nu [prea] mult, dar [la sigur] consistent”). Astfel, bibliografia Domniei Sale poate nu impresionează pe oricine prin număr, însă, conform opiniei specialiștilor în materie, din țară și din străinătate, lucrările lui Andrei Avram excelează prin ineditul și meticulozitatea abordărilor; impresionează documentările și argumentările solide, pe scurt, fac dovada cea mai sigură a consistenței de care vorbeam ceva mai sus. Vom cita, în context, studiile și monografiile: *Cercetări asupra sonorității în limba română* (teza de doctor, tipărită în 1961), Premiul Academiei; *Contribuții la interpretarea grafiei chirilice* (1964), *Nazalitatea și rotacismul în limba română* (1990), *Fonetică și dialectologie* (1992), *Contribuții etimologice* (1997), *Studii de fonologie romanică* (2000), *Noi contribuții etimologice* (2001), *Metafonia și fenomene conexe în limba română* (2005), *Probleme de fonologie a limbii române* (2009), *Studii de fonologie generală: Études de phonologie générale: Studies in General Phonology* (2011) ș.a.

Are contribuții însemnate la deslușirea unor etimologii discutabile în *Dicționarul-tezaur al Academiei Române*; este corector responsabil la *Dicționarul etimologic al limbii române*, în curs de apariție, în mai multe volume, *Antologia fonetică a limbii române*.

S-a impus și prin activitate didactică, atât în țară, cât și în străinătate (Finlanda, Suedia, Cehoslovacia, Algeria). A fost prezent la numeroase foruri ale lingviștilor, inclusiv la congrese de specialitate ținute la Praga, Freiburg, München, Varșovia, Copenhaga, Viena, La Valetta (Malta), Málaga (Spania) ș.a.

A îngrijit apariția câtorva volume tematice postume de Mioara Avram, incluzând scrieri inserate anterior numai în reviste și culegeri colective, sau chiar se aflau în manuscris. La fel, a editat o carte omagială ce s-a dorit un portret în chenar negru, pentru posteritate, al celei care i-a fost bună consoartă și bună colegă de preocupări științifice. E de menționat că majoritatea acestor volume au apărut, de-a lungul deceniilor, sub auspiciile prestigioasei Edituri a Academiei Române. Studiile de Andrei Avram, cu deosebire în domeniul fonologiei, au fost publicate în reviste de lingvistică din Polonia, Cehia, Germania, Franța, Olanda, Suedia, SUA etc.

Am dori ca dl prof. Andrei Avram să știe că circa 10 din cărțile Domniei Sale și alte volume la care deține contribuții se află și în prestigioase biblioteci basarabene: Biblioteca Științifică Centrală „A. Lupan” a AȘM, Biblioteca Națională a RM, Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”, Biblioteca Centrală a USM, Biblioteca Științifică a Universității de Stat „Alec Russo” din or. Bălți etc. Este neîndoios că și cercetătorii noștri în domeniile de referință s-au aplecat asupra roadelor activității de savant a lui Andrei Avram.

Studiile și monografiile lui Andrei Avram au beneficiat de recenzii favorabile, elogioase în reviste și culegeri de specialitate din România și din multe țări ale Europei de Vest și din SUA. Vom reține doar câteva aprecieri formulate de acad. Marius Sala, directorul Institutului de Lingvistică al Academiei Române: „Andrei Avram s-a remarcat prin scrierile sale fundamentale, fiind astăzi cel mai apreciat fonetician și fonolog român în viață. Nu există nicio problemă importantă a foneticii limbii noastre în care să nu fi adus contribuții originale. [...] Un alt domeniu în care s-a afirmat este etimologia, A. Avram fiind cel mai prolific etimolog al generației noastre și poate fi pus alături de marii etimologi români (V. Bogrea, I.A. Caudela, Ov. Densusianu, Al. Graur, S. Pușcariu). [...] Are contribuții remarcabile și în alte domenii ale lingvisticii, în primul rând, în lingvistica ge-

nerală: fonologie generală [...], limbajul copilului, dialectologie generală [...]" (sursa: www.acad.ro).

...S-ar putea ca acest număr al revistei *BiblioPolis* să ajungă și în casa de pe strada Sfinții Voievozi din București. Casa Andrei

și Mioara Avram ar primi, astfel, o dovadă în plus a neuitării noastre basarabene, încă un semn de prețuire, de la Chișinău, o felicitare cu multe urări de sănătate și bucurii la aniversarea săvârșită în luna lui Florar, anno Domini MMXV.

ELEGANTĂ ÎN VIAȚĂ, ELEGANTĂ ȘI ÎN CERCETARE

Vlad POHILĂ

Unii cu admirație, alții, se prea poate, cu o ușoară invidie, dar mulți au observat, de-a lungul anilor, eleganța exemplară, dacă nu chiar ieșită din comun, a doamnei Maria Cosniceanu. Cu adevărat, așa e dumneai în viața cotidiană. Însă, ceea ce mi se pare nu mai puțin important e că o eleganță demnă de reținut o definește pe dna dr. M. Cosniceanu și în munca de cercetare, în roadele acestei trude – dicționare, studii, articole, emisiuni radio și TV. Cred că, în acest sens, este avantajată și de



domeniul în care activează: deși a făcut cercetări și în gramatică, fonetică, stilistică, istoria limbii etc., Maria Cosniceanu a dat mereu preferință onomasticii, mai exact – antroponimiei, adică științei despre numele de persoană. Iar numele bine alese și cu vrednicie purtate, lucru știut, pot conferi oamenilor și prilej de mândrie, și noblețe, și frumusețe.

Debutând editorial în 1964, cu studiul-îndreptar *Nume de persoană* (în colaborare cu Anatol Eremia), Maria Cosniceanu a dat astfel startul unui serial de lucrări cu un rol imens în reglementarea scrierii antroponimelor și în difuzarea unor forme practic interzise ale onomasticii naționale, în anii de ocupație sovietică, atunci când

se stimula rusificarea și schimonosirea numelor noastre. Ulterior, în 1991, M. Cosniceanu elaborează și tipărește *Dicționar de prenume și nume de familie*, cu reguli clare și exhaustive, astfel încât acesta devine o carte de căpătâi, având la noi putere de act legislativ. În ultimele decenii a scos mai multe ediții ale studiilor-îndreptare și *Dicționar de prenume și Dicționar de nume de familie*, care se bucură de o largă popularitate și o binemeritată apreciere printre conaționalii noștri.

Lucrările dnei M. Cosniceanu au pentru basarabeni o deosebită valoare cognitivă, dar și instructivă, practică, ele fiind și unice la noi ca abordare, prin caracterul lor documentar, dar și grație stilului antrenant, capabil să rețină atenția cititorului. Totodată, „*inventarul antroponimic realizat de Maria Cosniceanu* [în lucrările ei – n.n., Vl. P.] completează cu atestări unice sau foarte rare tezaurul antroponimic românesc, consultarea sa fiind obligatorie în cercetarea numelor de persoană în limba română” (Domnița Tomescu, lingvistă, specialistă în onomastică, de la București).

În semn de prețuire a competitivității, M. Cosniceanu este unica de la noi colabo-

ratoare a unui proiect lingvistic (antropo-nimic) european: PatRom (Patronymica Romana) cu centrul la Trier, Germania. Au văzut deja lumina tiparului primele volume ale acestui amplu și profund studiu, la care M. Cosniceanu este coautor și membru al colegiului de redacție.

O preocupare constantă a lingvistei este cultivarea limbii române, la noi, adeseori M. Cosniceanu punând accentul pe scrierea și pronunția corectă a numelor și prenumelor. De-a lungul anilor a susținut în diferite publicații periodice, la radio și TV, rubrici în ajutorul celor care vor să-și corecteze exprimarea, să cunoască mai multe din istoria, semnificația, aria de răspândire a numelor ce le poartă din moștrămoși. Prelegerile ei pe tema corectitudinii scrierii numelor noastre au contribuit la reglementarea, fie și parțială, a acestui domeniu, nefast mutilat în anii de regim sovietic. A predat cursuri de onomastică

și cultivarea limbii studenților de la unele universități, pentru care în 1992 i s-a acordat gradul didactic de conferențiar universitar. S-a impus, de asemenea, și ca o istică autoare de portrete ale unor filologi, fie din trecut, fie contemporani: Nicolae Corlăteanu, Silviu Berejan, Ion Ețcu, Anatol Eremia, Ion Melniciuc, Nicolae Bilețchi, Vlad Ciubucciu, Irina Condrea, Ana Bantoș, prot. Ioan Ciuntu ș.a.

La aniversare, aș vrea să-i amintesc dnei dr. Maria Cosniceanu că roadele muncii sale sunt de mare folos pentru numeroși conaționali, care nu conțin să-i exprime o sinceră recunoștință și admirație. Apoi, să nu uitați că lingviștii, în virtutea unor miraculoase circumstanțe, trăiesc îndelung: Alexandru Rosetti, Iorgu Iordan, Lucia Wald, Valeria Guțu-Romalo... – iată doar câteva personalități ale lingvisticii române, cărora, dragă doamnă Maria Cosniceanu, vă urez să le urmați exemplul și de longevitate!

CĂRȚILE CRITICULUI ION CIOCANU – SCRISE PENTRU NOI (sugestii pentru un portret)

Vitalie RĂILEANU

Criticul și istoricul literar Ion Ciocanu a crezut și continuă să creadă (sic!), de-a lungul unei vieți consacrate cuvântului scris, alături de alte mari voci ale generației din care face parte (Mihai Cimpoi, Anatol Gavrilov, Mihail Dolgan ș.a.), că acțiunea sa nu trebuie să se plaseze doar la nivelul simplei înregistrări și comentării a faptului literar, cât mai ales în direcția influențării lui directe, nemijlocite. Monografiile, studiile,



articolele, cronicile și portretele literare, eseurile de sociolingvistică etc. au menirea să fie o trambulină pentru afirmarea în bloc a șazeciștilor, șaptezeciștilor, optzeciștilor și chiar a nouăzeciștilor pentru schimbarea paradigmelor judecării de valoare. Vasta sa activitate de la profesor universitar, director al Editurii „Hyperion”, director general al Departamentului de Stat pentru Limbi, la cea de

cercetător științific coordonator la Institutul de Filologie al AȘM depune mărturie despre o dorință de a fi mereu în arenă și de a duce o luptă fără milă imposturii și nonvalorii.

Spre deosebire de Valeriu Senic sau Gheorghe Mazilu, despre care a scris cu înțelegere..., Ion Ciocanu nu s-a refugiat programatic într-un turn de fildeș, nu a tăiat voit punțile cu mișcarea literară „vie” și mai ales nu a refuzat seducțiile adevărului: „Că am avut curajul primei opinii despre cărțile scriitorilor noștri, e adevărat. Că în majoritatea cazurilor am intuit just calitățile și minusurile lor, de asemenea, pare-se adevărat. Că n-am «pactizat» niciodată cu vreun punct de vedere pe care să nu-l fi avut mai întâi în suflet, n-ar fi cazul s-o spun eu. Faptul la care Vă referiți poate fi concludent. Când conducerea de partid a republicii (Ivan Bodiul, Evgheni Postovoi ș.a.) și aceea a Universității (în persoana șefului catedrei la care activam) exprimaseră deja opinii dușmănoase față de creația lui Ion Druță, n-am putut tăcea. Să spui în presa republicană un cuvânt de bine despre prozator era imposibil și am recurs la ziarul tipărit al Universității, la 23 iunie 1970 publicând o recenzie elogioasă a romanului *Povara bunătații noastre*, de la care mi s-a tras, tot atunci, plecarea «benevolă» de la catedră” (*Efortul salvator*, Chișinău 2006, p. 12).

Volumele semnate mai târziu de Ion Ciocanu ca: *Itinerar critic* (1973), *Dialog continuu* (1977), *Clipa de grație* (1980), *Permanențe* (1983) ș.a. ilustrează tocmai acea postură a criticului ne-angajat, care – cel puțin în perioada comunistă – nu a fost lipsită de riscuri, asumate însă deschis de Ion Ciocanu, visând la colegi de breaslă, critici literari – promotori „ai unei direcții distincte prin însăși autoritatea persoanei sale și prin seducția scrisului”.

Prin *autoritatea* personală și prin *seducțiile* reale, incontestabile, ale scriiturii

sale, Ion Ciocanu se străduiește să promoveze o figură-model a criticului literar, să înțeleagă specificitatea atitudinii analitice în raport cu literatura, de aceea majoritatea cărților și studiilor publicate se înscriu în ceea ce se numește, cu un termen nu tocmai fericit, „critica criticii”. În spațiul literaturii române basarabene, Ion Ciocanu s-a raportat cu predilecție la modelul călinescian al „criticului-artist”, acest fapt nu reprezintă însă o respingere a contribuției altor mari *corifei* ai criticii literare românești și universale.

De o valoare incontestabilă rămân a fi, și în acest început de mileniu trei, volumele: *Dincolo de literă (Incursiuni critice în procesul literar contemporan)*, 2002); *Nevoia de vase comunicante sau cartea între scriitor și cititor* (2006); *Efortul salvator* (2006); *Salahorind* (2008); *Cărțile din noi* (2011) ș.a., deoarece reușesc să surprindă atât nuanțele subtile ale personalităților și scriitorilor, cât și liniile directe ale unei activități în care simțul estetic și literar a fost mereu dublat de unul istoric foarte sensibil, iar judecata de valoare nu a scăpat niciodată din vedere că există o etică subsidiară a gestului exegetic. Din corpul volumului de studii, articole și cronici literare *Cărțile din noi*, apărut la Editura „Pontos”, 2011, se degaja o efigie sublimă a unor deosebiți scriitori: Grigore Vieru, Victor Teleucă, Vladimir Beșleagă, Aureliu Busuioc, Vlad Ioviță, Dumitru Matcovschi ș.a., și mi se pare salutar să reactualizez următorul alineat din prefața acestei cărți-monografii: „Nu credem să nu prezinte un interes principal și major activitatea unor personalități ca a lui Alexandru Cristea, autor al muzicii pentru textul *Limba noastră* de Alexei Mateevici, a lui Daniel Ciugureanu, basarabean de pe meleaguri unghenene, ajuns odinioară membru în patru guverne ale României, a lui Vladimir Beșleagă, Aureliu Busuioc, Nicolae Esinencu, Dumitru Matcovschi, Petru Cărare, Efim Tarlapan și ale altor scriitori

care ne-au «cucerit» pe noi și să nu acceptați modul în care le-am înțeles și le-am prezentat aici. Dorința noastră supremă e ca prezenta culegere de articole, studii și cronici literare să devină o carte apropiată sufletului și minții fiecăruia dintre acei care se vor apleca asupra ei. S-o poată lectura și eventual prețui în măsura în care am găsit noi necesar să punem în atenția publicului numeros aceste reflecții asupra unor texte pe care le-am trecut prin simțirea și înțelegerea noastră, până să le considerăm niște cărți scoase din ființa noastră spirituală în care inițial le-am făcut loc în urma unei cugetări orientate spre nevoile spirituale de azi ale culturii noastre. Iluzia ni-i mare, înțelegem, dar fără ea de ce am mai fi pus mâna pe condei?" (*Cărțile din noi*, Chișinău, 2011, p. 6). Cuprinsul dat constituie, în fapt, un autentic început de compendiu al istoriei literare basarabene, al mișcării literare din anumite perioade, fiind cuprinzătoare, solidă, ca informație, din câte au apărut, lucrarea nu epuizează obiectul de studii și se înscrie printre acele scrieri de referință indispensabile cercetătorului, ca și marelui public. Ar fi însă greșit să rămână impresia că rolul autorului se limitează la o simplă înregistrare și constatare a procesului literar.

Ion Ciocanu întreprinde *operația* cea mai dificilă pentru criticul și istoricul literar: supune unei interpretări atente, științifice, materialul enorm ce-i stă în față, aducând în studiile și referințele sale soluții judicioase, având în acest sens și un rol aparte, anulând, printr-o migăloasă, dar necesară argumentație, punctele de vedere forte. Impresionează plăcut și atitudinea necrispată cu care criticul abordează problema. El nu vine cu un *parti pris*, cel puțin declarat, vrea să afle dacă există realmente note originale ale scriiturii, admite deci și posibilitatea absenței lor, se ferește să facă afir-

mații fără acoperire și-și sprijină mereu observațiile pe exemple argumentate. Astăzi când speculațiile diletante sunt la modă și culeg imediat aplauze snoabe, procedura dată, prudentă și riguroasă, trezește încredere și înaltă apreciere.

Cu câțiva ani în urmă, un coleg de breaslă, care i-a fost și un bun prieten-neprieten sau, ca să evităm formulările polemice, să zicem că spirit neînrudit cu al său, a cărui personalitate critică și orizont de receptare se situează pe coordonate diferite de cele proprii demersurilor sale – i-a reproșat (lui Ion Ciocanu) că scrie mult. Volumele și studiile lui apar prea des și nu sunt prea ample, chiar dacă le recunoaștea calitatea, capacitatea de a interesa, onestitatea, originalitatea... Adevărul este că unele scrieri ale criticului nostru par, sau chiar sunt, ce-i drept „lungi”, dar rămân întotdeauna autentic-academice.

Într-o largă acoladă evolutivă, de la afirmația făcută în secolul al XVIII-lea de Buffon: *Le style c'est l'homme même*, până la butada céliniană arhicunoscută (*Je ne suis pas un homme à message, je suis un homme à style*), în subteranele literaturii a funcționat ideea unei legături între psiheea scriitorului și structurile discursive care individualizează un text (stilul ca fatalitate, indiferent de mesajul pe care vrei să-l exprimi). Dar, până să ajungă la personalizarea din afirmația lui Buffon, un bun și original stil critic, ce-l caracterizează pe Ion Ciocanu, respectă niște repere majore obiective: precizie, concentrare, organizare sistematică a argumentelor și mai ales raționalizarea iraționalului.

Nouă, colegilor de breaslă, dar și cititorilor cărților criticului și istoricului literar Ion Ciocanu, ne revine responsabilitatea și obligația să ținem seama de cele scrise, deoarece actualitatea lor nu a încetat niciodată să ne unească...

SCRIITOAREA CARE ÎȘI VISEAZĂ CĂRȚILE...

(Interviu cu Liuba-Drăgostița Bujor, muziciană și scriitoare)

Liuba-Drăgostița Bujor, protagonista acestui interviu, este femeia – scriitoarea și artista – care și-a învins destinul. Asemeni unei păsări rânite, a izbutit prin voință și dragoste de viață să se înalțe în zbor, deasupra durerilor și decepțiilor, să-și crească aripile și să ajungă o învingătoare. Povestea ei cutremurătoare este parcă decupată dintr-un film, asemănătoare cu cea a eroului central din fascinantul roman al lui Hector Malot Singur pe lume. Abandonată la naștere este găsită printr-un miracol în pădure de o femeie, lângă un strat de flori, sub un stejar secular. Astfel, în continuare viața ei prinde alte contururi și întâmplări la fel de zguduitoare. Tentația de a privi trecutul în față a îndemnat-o să prețuiască timpul, în căutarea celui pierdut, prin curajul de a-și povesti viața în romanul autobiografic În Tine am nădăjdut, Doamne... „Numai cu Dumnezeu în suflet am reușit să realizez multe lucruri. Or, tot ce am făcut în această viață, am reușit, îi datorez bunului Dumnezeu. Și oamenilor buni și frumoși care m-au ajutat și pe care mi i-a dăruit soarta. Căci dacă oamenii se întâlnesc în viață, își unesc sufletele, așa vrea bunul Dumnezeu. De noi depinde dacă știm să prețuim acest dar. Am avut noroc de mulți oameni buni care la timpul convenit m-au ajutat enorm, m-au îndreptat spre calea cea bună”, ne mărturiște scriitoarea.

„Liuba-Drăgostița Bujor este în creația sa un semănător de dragoste. Seamănă cu dăruire și pasiune pe ogorul scrisului toate semințele binelui. Autoarea își transformă ea însăși clipele ce i-au fost date într-un mod mirific, dându-le o înfățișare nouă, dar nu în stilul eroului mitologic, ci inspirându-le dragostea de tot ce poate să însemne viața”, punctează într-o recenzie Claudia Partole. Tratată ca un fenomen în ascensiunea sa de om de creație, am putea spune că a răbufnit asemeni unui pom înflorit în pri-



măvară, uimind prin tenacitatea și dorința de a se afirma, de a cuceri noi trepte. Poetă, prozatoare, eseistă, compozitoare, interpretă este membră a Uniunii Scriitorilor din Moldova, membră a Uniunii Muzicienilor din Moldova. Are mai multe înregistrări în fonoteca postului de Radio Moldova, cu Ansamblul de muzică populară „Folclor”. Debutează editorial cu volumul de cântece Bucurați-vă de-un dor (1998), prefațat de poetul Anatol Ciocanu, care include 100 de piese muzicale, unde figurează în tripla ipostază – de autoare a melodiilor, textelor și interpretă. Au urmat: cartea de cântece pentru copii Mama, tata și eu (1999) și plachetele Lacrimă de dor (2001), Clipele ierbii (poeme, 2011), Cântăm gama domajor (abecedar muzical-poetic pentru copii, 2002), Fețele clipei (eseuri, tablete, 2004), Țărnuț de vis (poeme, 2005), În tine am nădăjdut, Doamne... (roman-destin, 2007), Pietre printre ierburi (eseuri, table-

te, 2009), *Darul lui Iisus (povestiri pentru copii, 2010)*. *Mai semnează CD-uri cu muzică de estradă, valsuri, tangouri, cântece populare* Clipele iubirii: muzică ușoară, lubirea mea (23 de cântece, 2000), Lacrimă de dor (23 de cântece, septembrie 2000), Liuba-Drăgostița Bujor (21 de cântece) și cântece pentru copii Gama fermecată, Bunicuța-ți va cânta azi copilăria ta. *Interpretă de diverse genuri muzicale (doine, romanțe, tangouri, valsuri, cântece de mahala și de pahar), în majoritate – compoziții proprii (texte, muzică). Autoare a textului și interpretă a cântecului Chișinău, Chișinău, dedicat aniversării a 560-a a municipiului Chișinău (compozitor Eduard Dopireac). Scrie epigrame, versuri cu un subliniat subsol nostalgico-romantic, dar și poezii cu demers civic.*

* * *

– Sunteți scriitoarea care visați crâmpiele din versuri, povești, cântece?

– Visam încă din copilărie. Am țins dintotdeauna la ceva frumos, neobișnuit, să ajung împlinită ca suflet, ca om. Aș zice chiar că toate pornirile mele au fost de la vise. Ar putea fi ciudat pentru unii, dar și cântecele mele, melodiile parcă vin dintr-un vis, ca o revărsare de note, vibrații și sentimente aidoma unei păsări care se oprește din zbor pe pervazul de la fereastră.

– Sunt gândurile, visele de la ora trei de noapte, când sufletul e racordat la univers sau, altfel spus diferența dintre vise și visuri este aceea că primele se întâmplă în somn, iar celelalte nu te lasă să dormi?

– Exact. Clipele, orele de după miezul nopții sunt pentru inspirație, creație. Mă trezesc adeseori cu melodia și cu textul aproape gata. Se întâmplă și invers. Dacă mă cucerește, mă emoționează mă inspiră, mă copleșește o poezie de un anumit poet, atunci îmi vine imediat și melodia în armonie cu starea sufletească. Dacă a venit vorba de vise, uneori visez și imagini pentru coperta cărților. După ce am scris

cartea *Fețele clipei*, alcătuită din trăiri și tablete despre oameni dragi și personalități, am visat imaginea de pe copertă. În vis se făcea că treceam pe lângă biserica din satul de baștină, biserica ce a rezistat vitregiilor vremurilor, fiind un lăcaș de suflet și în anii de ocupație sovietică, și am văzut un copac în formă de cruce, împodobit cu niște icoane fascinante. Această imagine a devenit coperta cărții.

– Spuneați undeva că visați și poveștile pentru copii...

– Se întâmplă că uneori mă trezesc cu povestea sau nucleul ei plămădit. Așa s-a întâmplat în cazul poveștii *Darul lui Iisus*. Titlul a venit de la sine. Cred că visez ce îmi transmite acel spirit divin, Dumnezeu din ceruri. Mă trezesc și vin la masa de scris ca să pot înregistra mesajul. Este ora când cuvintele curg ca o lumină lină, ca o ploaie de cuvinte. În asemenea momente cred că simți ce înseamnă chinul și deliciul scrisului. Eu cred ca noi trăim într-o lume paralelă. Nimeni, niciodată nu a pătruns, nu a definit lumea viselor și nici nu știm ce se întâmplă între cer și pământ în timpul nopții. Sufletul, care se desprinde de trup, călătorește în cer, în univers, în cele mai ascunse locuri. Se întâmplă că de multe ori sunt spectatorul unor imagini, scene, lumi ciudate, ancestrale. Le percep pe toate ca niște mesaje. Odată m-am visat într-o poiană fermecată cu flori. Am reținut cum două flori sărutându-se, se cuprindeau cu frunzele, care probabil le serveau ca mâini. M-am trezit mișcată de această imagine. Și florile se iubesc, au emoții, sentimente. În jur totul e iubire. Iar noi nu întotdeauna știm să o prețuim, să o protejăm, pentru că ea face parte din noi, din viața noastră. Distrugem și mergem împotriva naturii, distrugându-ne pe noi. Altă dată am visat o poiană mirifică într-o noapte cu lună, stelele coborând și sărutând florile într-o ploaie de lumină divină.

– Ce v-a făcut să scrieți pentru copii?

– M-a inspirat nepoțica mea Diana. M-am pomenit că nu aveam ce-i cânta

când era micuță, de vreo cinci-șase luni. Inventam ceva, îi cântam la ureche și vedeam că îi plăcea. Atunci mă străduiam să înregistrez cât mai repede. Aș putea spune că primul examen l-am susținut în fața nepoțelei mele. Ce am reținut, copiii lor le plac anume poveștile inspirate din visele mele.

– Când ați conștientizat drama că ați fost un copil abandonat?

– Povestea tristă a vieții mele am aflat-o la cinci anișori. Mi-a mărturisit-o o femeie din mahala. Mi-a spus că sunt înfiată și că am fost găsită în pădure. Cred că a dorit să mă compătimizească, să mă consoleze. Pentru că părinții adoptivi mă obideau, mă băteau crunt fără niciun motiv. Umblam doar în vânătași. Atunci am fugit de acasă. Dar m-au găsit și m-au adus înapoi. Doar la vârsta de 13 ani am devenit oarecum independentă, am scăpat de tortură venind la școala internat din Târgu Vertujeni. Aici mi-am găsit adevărata familie. Familia de profesori Maria și Ion Cărauș au fost ca și părinții mei de suflet. Mergeam la ei în ospete ca o fiică, mă primeau cu mult drag. Am avut noroc de mulți oameni buni, la timpul potrivit, care mi-au dăruit căldură și înțelegere. Pe mama am așteptat-o o viață întreagă. Și acum o mai aștept. Nu i-am purtat pică, nu am condamnat-o pentru că nu se știe în ce împrejurări s-a întâmplat ceea ce s-a întâmplat. Cineva, o femeie care m-a găsit, a spus că era și un bilețel... Dar cine știe ce era scris acolo... Era în anii 1945-46, ani de foamete de după război, oameni mulți, oameni necăjiți, peste tot era sărăcie... Dacă aș ști că este undeva, aș merge la ea pe jos, i-aș săruta mâinile... Dumnezeu mi-a dat a doua viață. Mi-a dat voce să cânt, să-mi alin sufletul, să supraviețuiesc. Deși am avut destinul pe care l-am avut. Mă simt un om împlinit. Sunt fericită că am doi copii, un băiat și o fată, niște copii minunați, fiica în Israel, fiul – în SUA. Ne sunăm în fiecare zi, comunicăm. Am noroc de Vlad, un prieten și un soț minunat.

– Cui datorati faptul că în ultimii ani ați răbufnit, v-ați afirmat pe mai multe planuri: muzică, literatură, pictură ...

– Cred că în primul rând m-a ridicat dragostea pentru Dumnezeu. Am început să compun muzică atunci când am nimerit pe lista neagră la RadioTeleviziune, fiind concediată. Eram solistă în corul companiei, dar totodată evoluam în orchestra „Folclor”. Colaboram cu compozitorul Dumitru Gheorghiuță, dar aveam în repertoriu și cântece populare. A fost primul val de epurare politică, folclorul românesc era considerat, ca să vezi, „dușman de clasă”, pericol al românizării.

Primul om care m-a încurajat să cânt, să fac studii muzicale, a fost scriitorul Andrei Lupan, la o întâlnire la școala internat, alături de Grigore Vieru și Gheorghe Vodă. El m-a îndemnat să merg după absolvire la Institutul de Arte să învăț vocalul. La școală îmi spuneau „privighetoarea noastră”. Participam la concursuri, festivaluri și întotdeauna luam premii. La un concurs republican am participat cu un cântec compus de mine, intitulat *Moldova mea*. Destinul a făcut să cunosc oameni și personalități care mi-au întins o mână de ajutor și pe care mi i-a trimis, cu siguranță, bunul Dumnezeu. Le sunt recunoscătoare pentru sprijinul moral oferit poetei Leonida Lari, Jana D'Arc a Basarabiei, scriitorului Anatol Ciocanu, minunatei cântărețe Tamara Ciobanu ș.a.m.d.

Pe când activam la ziarul *Glasul Națiunii* , condus de Leonida Lari, l-am cunoscut pe scriitorul și lingvistul Vlad Pohilă. Într-o bună zi i-am arătat primele mele poezii, gânduri, tablete ca să-i cer opinia, un sfat prietenesc. Deja aveam discuri cu muzică. A venit la mine în ospete, a început a citi și după ce a terminat, mi-a zis: „Eu nu pot să-ți spun să nu scrii...” Pentru mine a fost o încurajare. Pe atunci era deja redactor-șef la ziarul *Mesagerul*. Era un ziar combativ, îl citeam cu plăcere, îndeosebi editorialele lui Vlad Pohilă, investigațiile tale despre corupție politică, mafie etc.

– Sunteți un cuplu de scriitori. Cum e să fii la aceeași masă de scris?

– Dimpotrivă, așa zice. Ne completăm, colaborăm și între noi există armonie și înțelegere. Pentru mine, soțul meu, Vlad Zbârciog, este și un model, un sprijin, un profesor chiar. Eu vin din muzică, din alt domeniu, dar care are multe tangențe cu literatura, cu creația. De la el am învățat și mai am multe de învățat, între care dragostea pentru cuvânt, universul infinit și muzicalitatea slovei scrise.

Într-o bună zi, întorcându-mă de la fiica mea din Israel, era în anul 1998, am deschis televizorul, TV Moldova, unde era difuzat un interviu-confesiune cu scriitoarea și omul de cultură Lucia Purice. Ea fiind foarte bolnavă, ținută la pat, ruga pe cineva dintre cei care o ascultă să o ajute să-și fixeze gândurile la mașina de scris. Am rămas profund impresionată de felul cum vorbea, de erudiția ei și am gândit să mă ofer să o ajut. De la ea aveai ce învăța. Am sunat la redacție, de unde am aflat că a fost o emisiune în memoriam la patruzeci de zile de la deces. Nu știu de ce am izbucnit în plâns. Cred că durerea și suferința ei mi se transmisese mie. Întâziasem, parcă, pierdusem o soră dragă. Oricum, odată ce mă oferisem să o ajut, mi-au dat telefonul de acasă poate e nevoie de dactilografiate manuscritele lăsate... Aveam două mașini de scris, una portativă și una de birou. Am sunat și Vlad Zbârciog mi-a adus manuscritele.

Așa a început prietenia noastră... Vreau să spun că îi mulțumesc Domnului că l-am întâlnit pe Vlad Zbârciog. Este profesorul și prietenul meu cel mai drag și, dacă el apreciază ce scriu eu, este cea mai mare notă primită.

– Vă mulțumesc și vă doresc ca toate visele aprinse din dragoste să prindă contur în creația Dvs.

*Pentru conformitate:
Tamara GORINCIOI*

Post-scriptum

Pe 26 mai curent, Liuba-Drăgostița Bujor, și-a sărbătorit jubileul de 70 de ani, o vârstă a împlinirilor și a înălțimilor. Cu această superbă ocazie la Casa Scriitorilor a avut loc o festivitate de suflet la care au participat scriitori, cântăreți, oameni dragi, săteni din Temeleuți, Soroca, locul de baștină. A conferit un suflu de primăvară și de armonie ansamblul de copii de la Liceul „Anatolie Popovici” și de la școala nr. 12 din sectorul Ciocana al capitalei, a micilor cititori ai Bibliotecii de Arte „T. Arghezi”, care au interpretat și au recitat din creația Liubei-Drăgostița Bujor. I-au adresat cuvinte de înaltă apreciere și considerațiune scriitorii Vlad Zbârciog, Tudor Palladi, Vlad Pohilă, Galina Furdui. Cu un recital de excepție din poezia lirică au evoluat actrițele Ninela Caranfil și Paulina Zavtoni. Special pentru Liuba-Drăgostița Bujor au evoluat și cântăreții de muzică ușoară Lenuța și Sergiu Manciu, precum și studenta Anastasia Jantic. În postură de organizator și moderator a evoluat cu multă inspirație Adriana Răileanu, studentă la Academia de Arte din Chișinău. Cu multă venerație și dragoste a fost felicitată de mesagerii Sorociei: un grup de copii în frunte cu profesoara Zinaida Melnic și Alexandru Meleghe, primar de Temeleuți.

Ajunsă la un palmares impunător în activitatea sa de interpretă populară – circa 20 de ani solistă în Corul Radioteleviziunii din Moldova (1967-1990) – are mai multe înregistrări în fonoteca postului de Radio „Moldova”, cu Ansamblul de muzică populară „Folclor” cu care concertează în satele Moldovei – autoare de cântece și cărți pentru copii, Liuba-Drăgostița Bujor. ar fi meritat dacă nu o mențiune sau o apreciere din partea Ministerului Culturii, cel puțin un mesaj de felicitare... Ar fi fost cazul, credem, să prezinte felicitări și Uniunea Muzicienilor, unde mai pui că la serata omagială au venit să o felicite și fostele colege de la RadioTeleviziune, Ludmila Meșov, Veronica Mihai și Nina Iermurachi, prezentând un repertoriu de melodii neuitate de altădată.

FILE DINTR-O BIOGRAFIE CE TREBUIE CONSEMNAȚE

Vlad POHILĂ



Exact: sunt fapte care se cer reținute, cel puțin; iar când apare posibilitatea – și date publicității, sec, fără patimă, dacă suntem atât de zgârciți sau neputincioși în a ne lăuda semenii. Pentru cine, pentru ce? se vor întreba unii pesimiști. Fără prea mult optimism, încerc a răspunde: pentru contemporani, posibil, și pentru generațiile viitoare. Ca să se înțeleagă mai bine că în orice muncă, în orice situație, este loc pentru fapte nobile, pentru activități necesare, utile, benefice momentului, dar și unei epoci; echipei în care lucrezi, dar și comunității, națiunii, Patriei. Consemnarea unor asemenea fapte se impune cu atât mai mult, cu cât am devenit martorii unei crâncene bătălii între impostură și modestie, între impertinenta laudă de sine și cumsecădenia ce poate sorti uitării implicări și eforturi reale, importante, chiar incredibile odată cu trecerea anilor și

schimbarea percepțiilor. Eroul rândurilor ce urmează a avut întotdeauna, se pare, alergie la zgomote, respectiv, la abordările zgomotoase, țipate, însoțite de bătăi cu pumnul în piept. Dar, mai curând, s-a născut – nu știu potrivit cărui calendar – într-o zodie mai specială, a unei nobile modestii, a unei admirabile discreții; altfel spus – a unei rare cumsecădenii, a unei cumpătări ieșite din comun. Foarte mulți colegi din breasla noastră, jurnalistico-scriitoricească, îl cunosc bine, nu numai la față, dar și la vorbă, și la faptă. Dar câți oare îi știu biografia de personalitate sincer și adânc implicată în memorabila operă de renaștere națională a basarabenilor, de la răscrucea anilor '80-'90 ai secolului trecut?

Boris Mihalache, inginer poligrafist, editor, director adjunct al Editurii „Universul”, cât de haiduc este la arătare, atât de timid devine când e vorba de originala sa contribuție la bătălia din acei ani: „Nu am făcut nimic deosebit, am și eu o biografie ca orice specialist în domeniu”, încearcă dânsul să scape de sâcâiala gazetarilor. Poate că l-am fi lăsat în pace, dacă nu am avea certitudinea că doar la prima vedere B. Mihalache are o banală biografie de muncă. La o cercetare mai atentă, însă – prin a afla, bunăoară, opinia unor subalterni, colegi, persoane apropiate – descoperi un CV pe care și l-ar dori mulți amatori de a-și lustrui suspecta existență dintr-un trecut nu prea îndepărtat.

Și totul a pornit într-o zi de la începutul lunii februarie 1950, la Florești din apropierea cetății Soroca. După absolvirea școlii medii de cultură generală din orașul natal (1967), B. Mihalache face studii la Institutul Poligrafic din or. Lvov,

Ucraina (1967-1972), obținând diploma de inginer-tehnolog în domeniul poligrafiei. Lucrează ca maistru superior la Tipografia nr. 2 din Chișinău (1972-1975), răstimp în care își satisface și serviciul militar (1973-1975), în grad de ofițer. Este redactor tehnic la *Cultura* (1975-1976) – nota bene! la excelenta revistă continuată astăzi de *Literatura și arta*. Lucrează apoi inginer-tehnolog superior la Tipografia CC al PC din Moldova (1976-1978); șef adjunct, apoi șef al secției de producere la aceeași tipografie (1978-1983). Din 1983 și până în prezent activează ca director adjunct, inginer-șef la instituția poligrafică amintită care s-a numit consecutiv: Tipografia Editurii de partid (faimosul „Partizdat”, până în 1991), Concernul „Presa” (până în 1998), Editura, apoi ÎS [Întreprinderea de Stat] „Universul”.

De-a lungul anilor, Boris Mihalache s-a impus ca un specialist de vază în poligrafia Moldovei, gestionând competent și creator întreprinderea care, decenii la rând, a tipărit cele mai importante organe de presă basarabene: de la ziare și reviste ale partidului de guvernământ până la publicații literar-artistice, pentru copii și de divertisment. S-a bucurat constant de simpatia și prețuirea colegilor și subalternilor, grație profesionalismului și corectitudinii maxime de care a dat dovadă. Totuși, B. Mihalache a trecut într-o fază mai deosebită a activității sale în anii de renaștere națională (1988-1991), când a crescut enorm rolul, impactul presei periodice autohtone. A susținut pe toate căile apariția ziarelor și revistelor cu un demers național și uman clar. Și, dimpotrivă, în limitele legalității, a zădărnicit sau a limitat apariția unor tipăriri cu caracter antinațional și mizantrop. În anul de grație 1989, cu câteva luni înainte de adoptarea Legii cu privire la revenirea la grafia latină, având complicitatea, acordul și concursul deplin al directorului de atunci al Editurii, Vasile Lanciu, ing. Bo-

ris Mihalache merge, mai mult clandestin, la Leningrad (azi Sankt Petersburg), de unde aduce materialul tipografic necesar pentru imprimarea textelor cu alfabet latin. Astfel, s-a putut tipări primul număr, cu litere românești, al revistei *Literatura și arta*, un prim abecedar-pliant, cu un tiraj de câteva sute de mii exemplare, apoi și publicațiile periodice *Glasil, Făclia, Moldova, Femeia Moldovei, Orizontul (Columna), Nistru (Basarabia)* ș.a. În septembrie 1989, inginerul-șef al Editurii încă de partid efectiv „colinda” redacțiile unor ziare și reviste de la Chișinău, rugându-i pe redactorii-șefi de acolo să accelereze imprimarea cu alfabet românesc a publicațiilor. Cu regret, unii au uitat sau nu mai doresc să-și amintească, însă așa ceva nu se poate șterge din memorie: ca manager, B. Mihalache a susținut – prin toate mijloacele, posibile și imposibile, admisibile și greu acceptabile pentru alții – presa periodică națională în anii dificili ai primului deceniu de tranziție. A făcut-o uneori, dacă nu chiar de foarte multe ori, în detrimentul prosperării întreprinderii pe care o conducea, ghidat de convingerea că dacă va învinge Cuvântul (și cel tipărit de oamenii lui), va avea câștig de cauză și colectivul său, dar și întreaga noastră comunitate.

Dacă în anii '90 ai sec. XX, concernul „Presa” – „Universul” rămânea principala imprimerie de ziare și reviste de la noi, în anii următori și-a lărgit profilul. Tipărind, în continuare (de la primul număr, din 1991), *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, în ultimele două decenii această editură a scos de sub tipar sute de cărți, cu cea mai diversă tematică. Inclusiv, după anul de grație 2000 la „Universul” s-a editat Sfânta Scriptură – o reproducere a textului canonic al *Bibliei de la București*, din 1688, cea care a unit cel mai strâns pe toți românii, și în timp, și în spațiu. A mai tipărit Integrala Eminescu (*Opere* în 8 volume, îngrijite de acad. Mihai Cimpoi, sub auspiciile editu-

rii „Gunivas”), prima ediție basarabeană a romanului *În preajma revoluției* de C. Stere, alte lucrări din perioada interbelică, practic, interzise pentru editare în anii de ocupație sovietică. La „Universul” au văzut lumina tiparului zeci de volume cu scrieri de Grigore Vieru, Dumitru Matcovschi, Victor Teleucă, Ion Druță ș.a.; numeroase cărți de autori consacrați, dar și începători de la noi; primele volume din serialul *Localitățile Republicii Moldova* etc. În 2003, „pentru

succese în activitatea editorială și poligrafică, contribuție la implementarea metodelor avansate de organizare a muncii și merite în diversificarea sortimentelor și îmbunătățirea calității producției”, lui Boris Mihalache i s-a conferit Ordinul *Gloria Muncii*. Este, credem, doar începutul unei necesare recunoașteri a unor contribuții, implicări și merite mari, incontestabile ale lui Boris Mihalache față de cultura națională.

VÂNĂ DE PUBLICIST

Ion CIOCANU



Că Grigore Grigorescu este un biolog și geograf bine pregătit din punct de vedere profesional, se știe din fișa Domniei Sale de studii (la Facultatea de Geografie și Biologie de la Tiraspol) și de funcții (la Academia de Științe a Moldovei, la Comitetul de Stat pentru Ocrotirea Naturii, la Agenția „Moldsilva”). Or, protagonistul medalionului de față este un publicist merituos, după cum ni l-au recomandat cărțile *Închinare pâinii* (în colaborare, 1986) și *Pădurea și cultura* (2006).

Dar timpul trece și am urmărit îndeaproape evoluția sa anume ca scriitor aplecat stăruitor asupra domeniului în care e competent. Ne-a captat interesul, bunăoară, un eseu pe cât de succint, pe atât de

incitant, intitulat în stilul violent, în totul corespunzător realității obiective – *Degunoizarea Moldovei*, din *Vocea poporului* (4 mai 2012). Autorul își certifică pregătirea profesională prin mottourile dureros de adevărate: „Moldova se află pe locul 83 în lume în ceea ce privește politicile de controlare a poluării și cele de exploatare rațională a resurselor naturale” și „În ultimul deceniu Republica Moldova a devenit una dintre cele mai murdare țări de pe continent” (ambele enunțuri spicuite din revista *Natura*). Urmează câteva cazuri concrete privind îngunoizarea spațiului moldovenesc și remediile sugerate de publicist. Unul cu jandarmul român de odinioară, selectat de autor dintr-o conversație cu venerabilul profesor universitar Nicanor Babără. Jandarmul, venit la poarta gospodarului „gunoizat”, îl întreabă: „Cât timp vă trebuie, stimate domn, ca să faci curățenie pe lângă casă?” – „Zece zile, răspundea gospodarul.” – „Semnați, vă rog, aici pentru angajamentul asumat.” Peste zece zile verifică. De nu era făcută curățenia promisă, vinovatului i se acorda alt termen solicitat și, dacă la expirarea acestuia din urmă lipsea ordinea contractată reciproc, sancțiunea soluționa toate problemele

odată pentru totdeauna. Comentariile publicistului sunt scurte și incită la cugetare și la acțiuni: „Iată temeliile proverbiale curățenii și moralității românești, de care ne este dor, pe care o visăm ca pe o resalvare și redumnezeire...”

O altă soluție întru salvarea de cunoștile care au umplut spațiul republicii publicistul a găsit-o într-o întâmplare absolut ordinară din pragul unui bloc locativ chișinăuan. „O elevă din clasele primare, revenită-n vacanță din Italia, jucându-se..., arunca pe jos ambalajele, cojile de semințe. Tatăl, stupefiat, a somat-o: «Doiniță, în Italia tot așa arunci gunoiul în stradă?» Ea l-a privit, năucită de întrebare, și i-a răspuns, satisfăcându-i curiozitatea paternă: «Mata ce, ești prost? Pentru așa ceva, ești amendat!»”

Grigore Grigorescu e un ecologist incurabil, preocupat în permanență de cunoașterea tainelor pădurii și, îndeosebi, de păstrarea și dezvoltarea patrimoniului forestier al meleagului, după cum ni se prezintă din paginile revistei *Noosfera* nr. 5 din 2011, un vast și foarte actual studiu, realizat în tandem cu Dumitru Gociu, tratând teme ca *Evoluția suprafețelor împădurite din Basarabia, Particularitățile managementului forestier național*, cu privire la *Conservarea solurilor în Moldova*, la *Dezvoltarea sectorului forestier comunal*, pe parcurs punându-se accentul pe fapte îngrijorătoare ca acela că „pe prim-plan în politica forestieră au fost puse interesele economice”, că „de fiecare dată acestea erau satisfăcute prin comercializarea masei lemnoase moștenite de la generația precedentă de silvicultori, lăsând generațiile următoare un fond forestier tot mai problematic”. Studiul acesta poate fi considerat cartea de vizită a geografului publicist.

O realizare certă a lui Grigore Grigorescu este cartea *Tudor Strișcă – savant și militant național* (Chișinău, Editura ASEM, 2014). Antologator și coautor, publicistul

a reușit să aducă la cunoștința cititorului personalitatea complexă și demnă a unui savant geograf și a unui luptător neobosit pentru cauza românismului la est de Prut.

Descendent din comuna Satu Nou (Cimișlia), Tudor Strișcă și-a făcut studiile la Institutul Pedagogic din Tiraspol, a absolvit doctorantura la Universitatea „M. Lomonosov” din Moscova, a susținut teza de doctorat *Geografia comerțului*, în 1982-1985 a ajuns lector superior la Universitatea de Stat din Moldova, apoi la cea tiraspoleană. Din 1989 se încadrează activ în mișcarea de eliberare națională, fiind coleg de luptă cu Ilie Ilașcu. În 1992-1993 a fost conferențiar la Catedra de geografie și istoria comerțului la Academia de Studii Economice (Chișinău). Are la activ peste 30 de lucrări științifice și numeroase materiale publicistice despre geografia comerțului și relațiile economice externe. S-a afirmat ca savant geograf în plină ascensiune, aceasta fiind curmată de un groaznic accident rutier în 1995. Coleg de facultate, prieten cu Tudor Strișcă, publicistul Grigore Grigorescu adună în carte opt studii sociopolitice și eseuri de economie și ecologie publicate de protagonistul cărții în *Tinerimea Moldovei*, *Orizontul*, *Agricultura Moldovei*, *Moldova suverană*, *Glasul Națiunii*, *Țara*, apoi alte materiale publicistice pe teme de geografie și ecologie, inserate în ziarul raional din Cimișlia.

Tudor Strișcă a fost coleg de luptă politică, la Tiraspol, cu Ștefan Urătu, Ion Iovcev și cu alți patrioți care sfidau condițiile ingrate ale Tiraspolului rusofon, rusofil, românofob. Refugiat la Chișinău, neobositul patriot a devenit un oponent neîmpăcat al lui Iurie Roșca. „Fără a ezita, afirmăm: dacă nu dispărea Tudor Strișcă, destinul Frontului putea fi mai onorabil”, consemnează Grigore Grigorescu în schița sa *Geografia, omenia și România*. Schița aceasta reface în cunoștință de cauză, cu multă îndemânare factologică și cu evidențierea meritelor protagonistului

cărții, văzut în relațiile lui cu dr. Vasile Șoi-maru („prototipul național urmat de către dr. Tudor Strișcă”), cu „distinsul bișcotă-rean, poetul Nicolae Dabija”, cu pomeniții mai înainte Ștefan Urătu, Ion Iovcev și cu alte personalități marcante. Impresionantă și plină de adevăr ni se pare expresia care evocă metaforic importanța și chiar sensul vieții lui Tudor Strișcă: „Liderul spiritual al budiștilor, Dalai Lama, menționa judicios: «Planeta are nevoie de oameni morali, nu de vedete ori lideri – spectaculozități.» Tudor a reușit înglobarea ambelor ipostaze” (p. 92).

Citatul din Dalai Lama nu e întâmplător. El face parte din stilul publicistic de

totdeauna al lui Grigore Grigorescu și în-viorează textele tuturor cărților și eseurilor lui. Chiar în schița aceasta despre Tudor Strișcă, el citează din actorul Ion Ungureanu: „Sunt un poet rătăcit printre actori”, după care îl parafrizează: „Sunt geograf rătăcit printre scriitori.” Da, acesta e Grigore Grigorescu: în cartea de reconstituire a vieții și activității savantului și militantului politic Tudor Strișcă el citează corect, la momentul oportun, eficient din Constantin Noica, Mircea Eliade, Adrian Păunescu, Efim Tarlapan, Nichifor Crainic și din alte personalități scriitoricești, fapt care-i susține – bineînțeles, indirect, dar înțelept și eficient – vâna de publicist meritoriu.

VICTORIA FONARI ÎN LUMEA POEZIEI CU ZEFIR DE PRIMĂVARĂ

Nina PLĂCINTĂ

Primăvara și poezia, poezia și primăvara – tandemul care niciodată nu-și va pierde farmecul lui specific și niciodată nu va dezamăgi o inimă care a îndrăgit cel puțin una din ele. Dacă vom răsfoi volumele poetei Victoria Fonari (*Umbra fulgului, Aleile de corali, Sarea pasiunii, Zbor în antiteză*), vom realiza cât de important îi este unui om să trăiască orice realitate și orice vis prin artă.

Victoria Fonari, născută la 8 martie în Chișinău, concentrează o primăvară la început de anotimp; încă o femeie a adus Ziua internațională a femeii, încă o poezie care va tinde spre constelația lirei și va da viață altor poezii. A absolvit Facultatea de Litere a Universității de Stat din Moldova, specialitatea limba și literatura română, limba latină. Actualmente este doctor conferențiar la Departamentul literatură română și teorie literară din cadrul aceleiași universități, membru al Uniunii Scriitorilor din Moldova, membru al Asociației



Române de Studii Semiotice, membru al Uniunii Jurnaliștilor din Moldova și al Federației Internaționale a Jurnaliștilor. Pe lângă activitatea literar-artistică, este și autoarea a peste 70 de articole științifice, apărute în Italia, Polonia, Republica Moldova, România, Rusia, Slovacia, Ucraina, precum și a monografiilor: *Hermeneutica literară, Factorii intelectual și sentimental în opera lui Aureliu Busuioc, Proiecții ale mitului în creația lui Victor Teleucă, Leo Butnaru și Arcadie Suceveanu*, care a fost apreciată la Salonul Internațional de Carte (2014, ediția a XXIII-a, consacrată Integrării Europene a Republicii Moldova și Anului Dumitru Matcovschi, organizat de Biblioteca Națională, Comisia Națională pentru UNESCO) cu Premiul „Vasile Coroban” pentru exegeze filologice.

Colaborează cu diverse ziare și reviste: *Analele Universității de Stat din Moldova* (în prezent: *Studia Universitatis*), *Bibliopolis*, *Capitala*, *Contrafort*, *Făclia*, *Jurnal de Chișinău*, *Limba română*, *Literatura și arta*, *Metaliteratură*, *Revistă de lingvistică și știință literară* (Chișinău); *Dacia literară* (Iași), *Argeș* (Argeș), *Dunărea de Jos* (Galați), *Gând românesc*, *Ginta latină* (Alba Iulia) *Litere* (Târgoviște), *Nomen Artis* (București), *Poesis* (Satu Mare), *Amnesia Vivace* (Roma) etc.

În întreaga-i activitate se resimte coordonarea spiritului poetic și investigarea literaturii din diverse optici: hermeneutic, semiotic, mitocritic, oglindit și în traviul didactic la universitate în cursurile: *Hermeneutica literară, Valorificarea mitului antic în literatura română, Teoria literară, Didactica literaturii române, Etica profesională, Teoria și tehnici ale scrierii artistice, Literatura română comparată, Fenomenul globalizării în romanul din Republica Moldova*.

Numai în 2014 poeziile sale au fost incluse în trei antologii, dintre care una la Alba Iulia (*Din lirica feminină a Basarabiei*;

coordonator: Virgil Șerbu Cisteianu, vol. II, Ed. „Gens Latina”) și altele două apărute la Craiova (*Mama* (lirică) / antologie alcătuită de Puiu Răducan, Ed. „Autograf”; *Tata* (lirică) / antologie alcătuită de Puiu Răducan, Ed. „Autograf”). Recentul volum *Umbra fulgului* este sub forma unei cărți în miniatură și are înscris pe copertă numărul 14, constituit din cifra 1, simbol al începutului, al Sinelui, și cifra 4, asociată cu Pământul și cu întregirea. Dacă e să confruntăm cele observate, este lesne de înțeles că poeta a vrut să transmită ideea despre Om ca un nou început, pe care Dumnezeu îl oferă Pământului, ca o entitate menită a întregi frumusețea lumii. La prima vedere, pare o atitudine aflată în antiteză cu ceea ce spune titlul: *Umbra fulgului*, un fapt banal, aproape neobservabil, neînsemnat în raport cu marile schimbări, care au loc zilnic în fața ochilor noștri. În esență, atât titlul, cât și poeziile din conținutul volumului fac un apel la ignorarea tuturor factorilor care ne predispun la subapreciere și la căutarea unui sens suprem în tot ceea ce facem și în tot ceea ce suntem. Chiar în primul poem, *Cartea*, îi sunt sugerate cititorului unele impresii ale trăirii care implică o perspectivă complexă, o abordare a temei creației și creatorului, care nu atât se află sub jurisdicția timpului, cât coordonează, în mod armonios, cu dimensiunile temporale: „*Cartea este viitorul / trecutului! / Prezentul? / e gândul autorului / în verbul «citesc» / simțit ca o frunză / printre filele vieții.*” Se exprimă ideea că durata de existență a unei cărți corespunde cu o astfel de capacitate din partea cititorului de a o accepta, prin a considera gândul autorului actual. Anume în astfel de aprecieri constă și esența criticii literare.

O idee similară transmite și poezia *Pânza crucificată*, în care surprindem opera în starea incipientă a procesului de creație, pânza aflată în fața pensulei: „*Pânza albă / E gata / Crucificată / Captivă / în*

fața pensulei / va accepta / sărutul culorii / Depinde de maestru / durata vieții / unei pânze.” Este momentul decisiv, momentul care, în funcție de imaginația pictorului, va oferi operei de artă o „viață”, mai mult sau mai puțin, îndelungată. Adevăratul creator, în accepția Victoriei Fonari, trebuie să învețe a zbura, trebuie să cunoască libertatea, dar pentru aceasta nu-i ajunge un singur suflet, are nevoie de mai multe suflete, care ar fi în stare să elibereze corpul de ponderabilitate: „*La vultur / fiecare pană ar putea / fi un suflet / Adunate la un loc / Învață libertatea / Zbor.*” Atât personalitatea, cât și individualitatea creatoare a poetei se află sub semnul zborului, un zbor printre cuvinte, un zbor printre simțiri, un zbor printre tăceri. De cele mai multe ori, acest zbor capătă avânturi incomensurabile, iar firea poetică, oricât ar părea de straniu, are nevoie de ceva diferit, de ceva aflat în contradicție cu ceea ce face, pentru a nu rămâne prea mult în lumea imaginarului. Pentru Victoria Fonari, acest *ceva* este dragostea. În cazul oamenilor de artă iubirea îi înalță, dar îi și leagă de pământ: „*Nu mă lași! / să scriu... / Nu mă lași! / să mă supăr... / Nu mă lași! / Să vorbesc... / Nu mă lași! / Să tac... / Nu mă lași! / să strig... / Nu mă lași! / Nu mă lăsa!*” Desigur că, prin aceste versuri, o vedem pe autoare și ca pe o adeptă a echilibrului în toate, a ordinii neapărat strictă sau permanentă, dar instaurată la momentul oportun.

În prefața volumului *Sarea pasiunii*, acad. Mihai Cimpoi observă: „Victoria Fonari redescoperă universul Latiniei cu ajutorul unor stări și sentimente puse sub semnul candorilor primordiale”, adică nu este o căutare în neștire, nu este o căutare a timpului pierdut, dar o căutare a „timpului original”, care imprimă un spirit mitic. Poeta însăși, aflându-se „*pe marginea absolutului*”, va aduce la cunoștința tuturor că niciun efort nu poate fi în zadar și, de vreme ce „*nu e vorba de un timp / pierdut*

/ Ci un timp rătăcit”, se simte nevoia de a face diferența între „a pierde” și „a rătăci”. Pierzându-se, timpul poartă semnul dispariției în sine și al dispariției din sine, și nicio altă forță exterioară nu-l poate restabili. Timpul care a fost al eului „cu trup și suflet”, timpul care a fost, la începuturile sale, al revelațiilor umane, imprimându-se drept unul al legăturilor firești dintre Om și Divinitate, al esențelor acestor legături, va fi cel *rătăcit* și cel care mai poate fi găsit, în pofida circumstanțelor. Eul liric al Victoriei Fonari va găsi acest timp într-un text de poezie, care nu este altceva decât *adevăru* *clipei sigilat pe hârtie*, un adevăr subiectiv, artistic, dar care conține fărâma de timp *rătăcit* și al rătăcirilor, timp ce predispune la căutare și la creare, timp care, odată găsit, nu-ți va redescoperi o lume nouă, dar te va induce și mai mult în necunoscut, într-o stare de incertitudine: „*Dincolo de oră / ce-o fi oare?*”

Poeta definește creația ca pe o interacțiune cu propriul eu, ca pe o introspecție, menită a scoate în evidență un spirit creator original. Acesta se dovedește a fi de neînlocuit și de neasuprit: „*Mi-e frică, / Eul începe să mă înghită. / Sughit.*” Un eu care înghite, ca să înalțe; un eu căruia nu-i mai este rușine să-și dezvăluie identitatea; un eu dacă nu absolut, superior și prezent în fiecare, dar nevalorificat, pentru că, în acest caz, fiecare ar fi poet, pentru că fiecare ar înțelege: „*Buricul pământului este deja / găsit! / Se transmite prin ereditate / Gratis.*”

Zborul și pasiunea dau tonul tuturor căutărilor, ele nu-i permit sufletului să se odihnească, nu-l lasă să rămână în urma timpului sau, dimpotrivă, să-l oprească în loc: „*Nu am timp / Să opresc timpul / Mă grăbesc să trăiesc.*” Viața, în concepția poetei, merită a fi trăită cu pasiune și cu dor nemăsurat de zbor, viața trebuie să ofere prilejuri de a o descoperi în fiecare zi.

Volumul *Zbor în antiteză* este conceput, desigur, ca formulă antitetică, atât în

cea ce privește relațiile interumane, cât și cu referire la relația dintre cele două fațete ale personalității unuia și aceluiași eu. Deși este un sentiment divin, incomparabil, dragostea este și ea, de cele mai multe ori, construită antitetic – se întâmplă să vedem binele în toate relele reale și imaginare, se întâmplă să vedem frumosul în tot ce ne înconjoară, ca expresie a luminii emanate de starea de spirit a celor îndrăgostiți: „*Deși îmi spui adeseori că-s o ființă rea / Cum sunt, iubeste-mă așa.*” Alteori, un cuplu antitetic este părtaș la o dragoste imposibilă și din cauza că faptele pe care Dumnezeu le-a despărțit nimeni nu mai este în stare să le aducă împreună: „*Un astru s-a îndrăgostit... de-o floare / (Nu ca în povești când o floare se îndrăgostește de-un soare) / Un astru s-a îndrăgostit... de-o floare / O floare ce frumusețe n-are / (Dar e prea mirositoare).*” Imposibilitatea trăirii sentimentului de iubire nu este determinată doar de diferența dintre cele două lumi: terestră și cerească, dar și de esența celor doi „reprezentanți” ai acestor lumi, fiecare întruchipând perfecțiunea și nemaiavând nevoie de complinire. Uneori chiar și în același mediu coexistă diferite forțe antitetice, care ar putea să fie expresie a echilibrului în lume, dar și să-l perturbe cu unele implicații mici: „*O stea nu se vede din cauza lunii / O șoptă se pierde în vălul minciunii.*”

Poeta Victoria Fonari nu doar își construiește o poezie a antitezelor, dar pune această tehnică de realizare artistică și la baza personalității sale, formulându-și un „epitaf” pe potrivă: „*Dacă mâinile mi s-ar preface în aripi / Atunci nu aș putea scrie / În schimb aș putea zbura / Și eu însămi aș deveni poezie.*”

Fascinată de *Aleile de corali*, de dorința de a cuprinde imensitatea într-o singură formulă poetică, de tentația de a explora

adâncurile oceanului de emoții, cea care a dat viață acestor versuri se declară o proiectoare a visurilor și, de aceea, propune câteva dintre numeroasele fapte cu efecte iluzorii, evidențiind caracterul firesc al predispoziției la iluzionare: „*Iluziile pot apărea / din repetări / Iluziile pot apărea / din credință / Iluziile pot apărea / din speranță / Iluziile pot apărea chiar din dragoste / Repetare / Banală repetare / O corectă eroare.*” În creație, iluziile sunt mai mult decât necesare; în creație, zborul este mai mult decât necesar; în creație detașarea de sine, ca persoană fizică, este mai mult decât necesară – aceasta o demonstrează și Victoria Fonari în poezia *Ancestrală*: „*Sufletul meu mai uită că-i aparține un cor / Și corpul că are un suflet / Trăiesc separat / În lumi diferite.*”

În lumi diferite sunt: sufletul și corpul, inima și rațiunea, pasiunea și intoleranța; numai artistul trebuie să se transpună în aceeași lume cu creația – pictorul cu pictura, muzicianul cu muzica, sculptorul cu sculptura, poetul cu poezia... Victoria Fonari reușește nu doar să se integreze în lumea poeziei, dar să și ocupe un „statut social” înalt, să o guverneze cu un joc de imagini, să jongleze cu sensibilitatea și cu experiența cititorului. Ce-ar fi să ne aventurăm și noi în acest joc de imagini primăvăritic, să ne delectăm cu senzațiile lăsate de acesta, dar să nu-i încălcăm principala regulă – cea de a ne transpune și noi, cititorii, în lumea poeziei, și pentru o înțelegere adecvată, nu doar pentru o delectare. Așa este primăvara – frumoasă, dar și cu capricii; așa este și poezia – îți oferă o lume, dar îți cere o inimă curată. Așa este Victoria Fonari – un ghiocel poetic, care sparge gheața însingurării în poezie, încălzit de razele infinitului, reprezentat de un 8 martie și ademenit de zborul neprihănit al celor dintâi vestitori ai primăverii.

DAN PURIC: „EMINESCU ESTE COPILUL CEL MAI FRUMOS AL POPORULUI ROMÂN”

Atunci când vorbește despre Eminescu face să se cutremure săli întregi. În urmă cu ceva vreme, în spectacolul Și mai potoliți-l pe Eminescu de la Teatrul Național din București, a interpretat rolul celui despre care îi place să spună că, înainte de a fi poet, este o conștiință. Despre minunea de a-l avea pe Eminescu, am stat de vorbă cu actorul Dan Puric...

* * *

Cine e pentru Dumneavoastră Eminescu?

Dan Puric: Eminescu cred că face parte din minunea de a fi român. Atât. Pentru că, în mod normal, logic, n-am fi avut șansa să avem o asemenea minune. Noi trebuia să fim niște marginali, niște supraviețuitori ai istoriei. El este un pisc. Ce a ieșit fără o pregătire istorică. E și jenant să te gândești că Eminescu s-a sincronizat la cultura europeană. Eminescu nu s-a sincronizat. Eminescu tractează la nivel universal. Numai dacă ne gândim la faptul că noi n-am avut limba română până la el. Limba română s-a născut în splendoarea ei ca limbă literară prin Eminescu și prin biserică. Până la el, limba română era săracă. Și dintr-odată ea cunoaște o explozie extraordinară, o taină. Eminescu parcă ne-a și blestemat la intraductibilitate. Un sublim blestem. El nu poate trăi decât în spațiul românesc. Numai pe verticală.

A fost o conștiință. Cât de greu sau cât de ușor v-a fost să vă întâlniți cu Eminescu în Dumneavoastră înșivă atunci când l-ați interpretat în Și mai potoliți-l pe Eminescu!?

Nu mi-a fost greu deloc. Mai mult m-a încurcat regizorul. Dar textul era foarte bun și mi-aduc aminte de o indicație „regizorală” pe care mi-a dat-o fostul secretar literar de la Botoșani, dl Glăvan, Dumnezeu să-l odihnească! Eu eram stagiar la Botoșani și

mi-a zis: „Mă, Eminescu a fost și poet.” Și eu m-am revoltat. „Cum adică a fost și poet?” „Da, mă, că înainte de toate a fost o conștiință.” Și atunci mi-am dat seama ce adevăr fantastic a spus. A fost conștiința cea mai lucidă. Și de-acolo izvorăște și jurnalistul, și filosoful, și eseistul, și politologul, și poetul. De-asta el nu e iertat de cei de astăzi. De-asta a fost reinterpretat critic în „spațiul dilematic”. Eminescu trebuia doborât. El e o certitudine a neamului. Au vrut să-i facă lui Eminescu o haină mică, modestă. Dar rezistența lui Eminescu este în poporul român... Într-un fel, Eminescu a devenit o dragoste de catacombă.

Cum e Eminescu contemporan cu noi?

Dureros? E ca o rană deschisă. Îmi vine să spun despre Eminescu ce a spus Blaise Pascal despre Iisus. Că Iisus va rămâne în agonie până la sfârșitul lumii. Și Eminescu va rămâne în agonie până la sfârșitul acestui neam. E tragic. Un strigăt tragic. Nici nu știi cum să califici atitudinea intelectualității de la noi vizavi de Eminescu. Profanare de mormânt... Profanare de memorie. Impotență sufletească. Nimeni nu zice să cazi în genunchi. Eminescu a fost și el un om, dar ce OM! Cioran zicea că și Buddha ar fi gelos pe biografia lui... Eminescu, spune Țuțea, e sumă lirică de voievozi. Și, parafrazându-l, aș putea să zic că e sumă lirică de îndrăgostiți tragic. Parcă toți îndrăgostiții lumii s-au strâns în el. „Nu credeam să-nvăț a muri vrodată, / Pururi tânăr, înfășurat în manta-mi... / Ca să pot muri liniștit pe mine mie redă-mă!” Mai dă-mi așa un poem în literatura universală... Și Shakespeare pălește. Nici Hamlet nu e... Iar Romeo e un adolescent. Când se va putea traduce acest vers – „Nu credeam să-nvăț a muri vrodată” – lumea va fi mântuită. De

ce crezi că Mircea Eliade spunea că, dacă poporul român ar dispărea și ar rămâne o singură carte a lui Eminescu, o să se știe cine a fost neamul ăsta?! Pe Eminescu îl iubesc. Ce să faci, n-ai nicio șansă...

A fost 15 ianuarie... Cum vi se pare că se desfășoară sărbătorirea lui Eminescu în fiecare an la 15 ianuarie?

E de Halloween... Nu-i nimic autentic. Ca-n toată România de astăzi. E o făcătură. Unul dintre „criticii” importanți ai României de astăzi a zis că Eminescu ar trebui pus la Antipa. Da, dom’le, eu vreau să fie Eminescu pus la Antipa și eu o să fiu paznicul lui. Comunismul a dat rezultate... Pesemne că, dacă trăia prin ’47, murea la Aiud sau la Pitești în chinuri groaznice. Țștia nici nu știu să sărbătorească. Știu numai să insulte. Dar [...] în inima poporului român, Eminescu este tainic și trăiește.

Au existat mai multe teorii despre moartea lui Eminescu...

Eu am avut această revelație, pe drum, când eram la Botoșani, că a fost asasinat. L-a deranjat. Atunci, ca și acum. Și acum îl asasinează în continuu. Aproape nici nu aș intra într-o căutare detectivistă. E clar că a luat-o în răspăr cu veacul, cum zice Sf. Apostol Pavel: „Și nu vă potriviți chipului acestui veac...” El a vrut o Românie... Conștiința românească se trage toată din Eminescu. A început prin a fi suflorul Teatrului Național și a terminat prin a fi suflorul conștiinței naționale.

În colecția Biblioteca pentru toți apare mâine un volum cu poeziile lui Eminescu. Cine mai are astăzi nevoie de Eminescu?

Eu. Și ca mine, mulți alții. Când avea fiu-meu vreo opt ani și-i citeam din *Scrisoarea III*, mi-a zis: „Vai, tata, parcă e o simfonie...” E nevoie. Scoateți cartea că notează Dumnezeu! Și sufletul lui de dincolo.

Dacă l-ați întâlni pe Eminescu, ce l-ați întreba sau ce i-ați spune?

Am avut odată un vis tulburător. Se făcea că mergeam printr-o catacombă. Și treceam prin toată istoria poporului român. M-am întâlnit cu daci care se duceau să

lupte, cu oameni care plecau la Rovine, la Mărășești... Și la un moment dat era un om căruia îi vedeam spatele. Și o voce mi-a zis: este Eminescu! Știu că m-am apropiat încet, dar plângând în hohote, și am zis: „Domnul Eminescu, cine suntem?” Și m-am trezit. Cutremurător. Ce puteam să-i zic eu lui Eminescu? Se spune că, atunci când se întâlnea cu Veronica Micle, stăteau și se uitau unul la altul și plângeau. Ce dragoste a fost între ei! Sigur, zbuciumată. Mulți au calificat-o pe Veronica Micle ca fiind o prostituată. Nu știau ce este în sufletul ei. Dar această prostituată a luat o doză de arsenic mai mare după ce a murit Eminescu! Atâta tot. Cel mai bine, dacă vrei să afli despre Eminescu, nu citești biografiile, citești Slavici, două pagini... Cu el a spart ceapa la Viena. El l-a învățat pe Slavici să vorbească românește și Slavici în două pagini povestește de acel Eminescu. Ce răs sănătos avea... Era de un optimism extraordinar. Și spune: „Și dintr-odată Eminescu n-a mai răs. Tăcea. Se îndrăgostise de Veronica Micle.” Te cutremuri când Eminescu s-a îndrăgostit! E esență de îndrăgostiți. El nu s-a atins de Veronica până n-a murit Micle, bătrânul. Ce-o fi fost acolo, ce tragedii, ce spasme...

Dacă ar fi să opriți timpul în loc cu un vers de Eminescu, spuneți-mi care ar fi acela?

Un vers? „Nu credeam să-nvăț a muri vrodată.” Este versul care marchează ontologic tot poporul român. Este cel mai ortodox vers. L-am întrebat pe părintele Atanasie, Dumnezeu să-l odihnească! „Părinte, ce făceați dumneavoastră în pușcărie? Ce mai gândeați când vedeți cum vă chinuiesc colegii, cum îi torturează bestial, când vă băteau... De ce mai trăiați?” Și mi-a zis: „Dan Puric, un singur lucru am învățat în pușcărie: cum să murim!” Și atunci îl vedeai pe părintele Atanasie cum se unește cu Eminescu: „Nu credeam să-nvăț a muri vrodată.” Eminescu este copilul cel mai frumos al poporului român.

Consemnare: Monica ANDRONESCU

EMINESCU – (RE)CITIM ȘI (RE)VALORIFICĂM

Cristina MAMAISCAIA,

bibliotecar principal la Biblioteca Centrală a BM "B.P. Hasdeu"

După un final de an plin de evenimente, care au adunat un public numeros la Biblioteca Centrală a BM „B.P. Hasdeu”, noul an 2015 debutează în forță cu un eveniment de mare amploare. Este vorba despre cea de-a 165-a aniversare a marelui poet Mihai Eminescu, la data de 15 ianuarie, care coincide cu Ziua culturii naționale. Și nu este o simplă coincidență, deoarece, în Europa, fiecare țară celebrează o zi a culturii care e relaționată cu numele unor personalități marcante. Astfel, în Spania, Ziua culturii este marcată de ziua morții lui Miguel de Cervantes, iar în Portugalia – în ziua în care s-a născut Luís de Camões. Iar dacă tot vorbim limba lui Eminescu și avem aceleași valori spirituale și culturale, Parlamentul Republicii Moldova a decis ca Ziua culturii naționale să fie sărbătorită în ziua de naștere a marelui scriitor Mihai Eminescu.

În acest context, Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” și-a propus să inițieze o activitate comunitară – *Citim Eminescu – lectură continuă!*, consacrată aniversării poetului național. Scopul propus la început a fost atins cu brio, pentru că, în cele zece ore în care s-a desfășurat acțiunea, s-au adunat peste 1200 de participanți, admiratori ai creației eminesciene. Scriitori, profesori, lectori, ziariști, actori, diplomați și, nu în ultimul rând, bibliotecari, care au recitat, au citit și recitat, au cântat și au elogiat opera celui care, prin versurile sale, ne-a dus faima în toată lumea și continuă să uimească prin geniul său chiar și după mai bine de un secol de la trecerea în nemurire.

La sugestia bibliotecarilor, chișinăuieii au fost invitați să citească și să asculte lirica filosofică, patriotică și de dragoste eminesciană. În același timp, au fost pro-

vocate și personalitățile publice, oamenii de cultură și de artă să încurajeze lectura și valorile naționale prin participarea la acest eveniment de anvergură.

Au fost mulți și multe au fost spuse. Păcat ar fi dacă nu am menționa cu mândrie unele personalități, printre care dl Ambasador al Poloniei în Republica Moldova, Excelența Sa Artur Michałski; șefa Departamentului cultură al Primăriei Chișinău Lucia Culev; scriitorul și academicianul Nicolae Dabija; scriitorul Nicolae Rusu; poetele Lidia Grosu și Zina Izbaș; criticul de film Larisa Ungureanu; artistul plastic Ion Daghi; publicistul și fotograful dr. în economie Vasile Șoimaru; publicista Elena Tamazlâcaru, jurnalistul și scriitorul Vlad Pohilă, jurnalistul și omul politic Alecu Reiniță, președinta Societății „Limba noastră cea română” Valentina Butnaru; profesorul Vlad-Demir Karaganciu; conducătorul artistic al ansamblului etnofolcloric bulgar Ana Pagun; realizatorii emisiunii *Renaștere* de la Radio „Moldova” Ecaterina și Victor Cojuhari; scriitorul Alexandru-Horațiu Frișcu; actorii Andrei Sochircă, Ion Coșeru, Denis Chirtoacă; bibliotecari, studenți, elevi – cu toții utilizatori ai Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”.

Opinii și interpretări ale operei lui Eminescu

S-a lecturat fără întreruperi. Participanții s-au aflat într-o atmosferă de sărbătoare și datorită fundalului muzical, inspirat de versurile eminesciene. Pe lângă lectura de suflet, am reușit să înregistrăm și câteva cuvinte omagiale adresate celui care ne-a adunat în această zi – Mihai Eminescu:

Ana-Lucia Culev, șeful Departamentului cultură al Primăriei Chișinău: „Mă

aflu azi aici, pe lângă poezia lui Eminescu. M-am întâlnit cu atâția prieteni, oameni cu care nu ne-am văzut ani de zile, mi-am dat seama ce forță are Eminescu și ce putere, de aceea adună oamenii, pentru a-i face mai buni, mai frumoși, ca să putem trece peste greutățile pe care le parcurgem fie în viața personală, fie în viața cotidiană, fie în viața publică.”

Excelența Sa Artur Michałski, Ambasadorul Poloniei în Republica Moldova: *„Mă bucur că, în această zi specială și deosebit de importantă pentru națiunea voastră, am ocazia să particip la un eveniment frumos ca acesta. Mă bucur că oamenii conștientizează importanța unor scriitori ca Mihai Eminescu și le dedică asemenea manifestări.”*

Mariana Harjevschi, director general al BM „B.P. Hasdeu”: *„Grandoarea geniului eminescian este atemporală, iar după 165 de ani de la nașterea marelui poet Mihai Eminescu încă avem de sondat opera lui, care pare a fi nelimitată în interpretări. Evenimentul comunitar de astăzi vine să ne amintească tuturor că avem responsabilitatea unei valori literar-artistice inestimabile, pe care trebuie să o transmitem din generație în generație. Astăzi interpretăm, cităm, citim și recitim opera lui Eminescu, nu pentru că trebuie, ci pentru că avem datoria sfântă și o mare oportunitate de a împărtăși semințe din cultura noastră, o parte din interioritatea pe care nu o putem reda decât prin aceste splendide poezii.”*



Nicolae Dabija, scriitor, redactor-șef al săptămânalului *Literatura și arta*: *„Este Eminescu nostru nesfârșit, un poet care nu se termină niciodată. După cum spunea Tudor Arghezi, despre Eminescu trebuie să vorbim mereu. La noi, în Republica Moldova, este o foamete de Eminescu, și acest lucru îmi place, mă impresionează mult. La o întâlnire cu cititorii din România, am fost întrebat: «Voi, cei din Basarabia, când o să vă săturați de Somnoroase păsărele?» Eu i-am răspuns că niciodată, pentru că noi am supraviețuit cu Somnoroase păsărele. Poezia Somnoroase păsărele ne-a ajutat să ne păstrăm limba. Faptul că noi ne înțelegem cu cei de dincolo de Prut se datorează Somnoroaselor păsărele. Limba română l-a păstrat pe Eminescu. El a fost unificator de carte, chiar dacă dincoace limba română a fost botezată de străini altfel. Aș vrea să mulțumesc acestei bibliotecii. Părerea mea este că centrul spiritual românesc din Basarabia este aici, la această bibliotecă.”*

Lidia Kulikovski, dr. conf. univ., directorul Departamentului studii și cercetări al BM „B.P. Hasdeu”: *„Mă bucur să fiu și eu în fața acestei tribune pentru că întâia dată în orașul Chișinău se oferă respect acestui mare scriitor prin lecturi, lectură continuă.”*

Alecu Reniță, publicist, redactor-șef al revistei *Natura*: *„Basarabia a supraviețuit ca ființă și ca suflet românesc, în primul rând, datorită creației lui Eminescu. Cei care sunt din generația mea și care au făcut studii la*

universitate își amintesc foarte bine că Eminescu ne-a educat și opera lui circula în fotocopii. Acele fotocopii erau niște documente de mare educație națională, de mare spirit. Sunt convins că toți care, mai apoi, după anii '85, au ieșit în stradă și și-au cerut dreptul și la limbă, și la alfabet, și la ființa națională, au venit din acest crez puternic al lui Eminescu. De aceea, sunt convins că Basarabia noastră, Basarabia românească, este izvorâtă din sufletul marelui nostru poet național Mihai Eminescu."

Valentina Butnaru, publicistă, președinta Societății „Limba Noastră cea Română”: „Nu pretind că îl cunosc pe Eminescu și nu mă laud cu asta, dar recunosc că revin la el cât pot de des și de câte ori revin îl cunosc tot mai puțin."

Victoria Fonari, dr. în filologie, poetă: „Astăzi este ziua lui Eminescu, astăzi este și Ziua culturii naționale, iar în acest context, este foarte important să cunoaștem ce a scris Mihai Eminescu despre cultură. Noțiunea de cultură numără peste 130 de concepte care sunt acceptate, însă Mihai Eminescu a individualizat noțiunea de cultură. Scopul culturii, zicea Lucașeafărul literaturii, e în esență individuală, el se împlinește prin esență înăuntrul individului. Cultura unui om nu are alt scop decât ca tocmai să fie cult. Cultura înalță personalitatea la scara demnității, deoarece un om cu mai multă cultură are și mai mult sentiment de demnitate. Cultura semnifică, înainte de toate, un anumit grad de dezvoltare a inteligenței, o modalitate demnă spiritului deasupra materiei de a privi natura și viața ca o umplere a sufletului cu multe cunoștințe multilaterale."

Aliona Vîrlan, șeful Filialei de Arte „Tudor Arghezi” a BM „B.P. Hasdeu”: „Vreau să-i felicit pe cei care au inițiat lectura continuă pentru poezie, pentru proza lui Mihai Eminescu. Voi da citire poeziei-romanță, pe care toată lumea o cunoaște, care mi-a fost dragă, îmi este și îmi va fi: Pe lângă plopii fără soț."

Oxana Munteanu, profesoară de limba și literatura română, Liceul Teoretic „Petru Rareș”: „Gândul este peste tot, anii plimbă dorul peste univers, astăzi și în eternitate inima îmi bate pentru opera lui Mihai Eminescu."

Viorica Ataman, blogger: „Mă bucur că fac parte dintr-o generație care l-a învățat mult pe Eminescu și tocmai de asta voi citi din Glossă, anume ca un manifest pentru neschimbare, ca să rămânem un pic neschimbați și să nu ne modernizăm așa de rapid."

Iana Ostașevschi, studentă: „Faptul că ne-am adunat aici nu provine din nimic altceva decât dintr-o dorință a noastră de a ajunge și de a-l slăvi pe cel care a fost un geniu, pe Mihai Eminescu."

Citind Eminescu...

Momentul ce a trezit clipe emoționante și de nedescris întregului public a fost ieșirea elevilor Patricia Bajureanu, Adriana Janu și Daniel Botezatu, de la Școala primară nr. 82, pe scena improvizată. Acești utilizatori ai Filialei M. Drăgan au înscenat poemul *Lucașeafărul* într-o manieră deosebită, originală. Ținuta, harul și maniera actoricească de care au dat dovadă au oprit răsuflarea întregului public prezent în sală. Admiraj au fost! Salutați au fost! Premiați au fost! Biblioteca i-a gratificat cu câte un volum din opera lui Mihai Eminescu, cu promisiunea din partea lor că ne vor încânta și la următoarea ediție.



Nu vom trece cu vederea nici recitalul de poezie *Flori de tei în miez de iarnă*, cu participarea elevilor de la Liceul Teoretic cu profil real „Mihai Mariniciu” din Chișinău și a Unității Militare nr. 1002 din Chișinău, care s-au alăturat acestei inițiative nu numai prin recitarea liricii eminesciene, dar și printr-un recital de muzică pe versurile poetului, la care au participat caporalul Vadim Crețu, sergentul inferior Mihail Staler (la chitară), soldații Mihail Pavlencu, Iacob Viziru ș.a.

Menționăm că evenimentul face parte din inițiativa comunitară *Citim Eminescu – lectură continuă!*, organizată de către Biblioteca Municipală. În acest context, în aceeași zi s-au inclus și alte segmente de promovare a operei și personalității lui Mihai Eminescu în incinta Bibliotecii Centrale. Este vorba de vernisajul de fotografii al lui Vasile Șoimaru *Pașii Poetului pe Terra sau 100 de imagini pe urmele lui Mihai Eminescu*, precum și de expoziția de carte *Mihai Eminescu – Steaua dorului și a nemuririi*, care au putut fi consultate în Sala de lectură a bibliotecii.

100 de imagini pe urmele Lucefărilor

La inaugurarea expoziției de fotografii *Pașii Poetului pe Terra sau 100 de imagini pe urmele lui Mihai Eminescu*, realizate de Vasile Șoimaru, au participat publicistul Vlad Pohilă, scriitorul Ionel Căpiță, scriitorul Nicolae Rusu ș.a. Aceștia au apreciat selecția de fotografii prezentată, propunând spre vizionare lucrările artistului,



pentru că numai un om al artei ar putea să redea prin imagini locurile sau, cum a menționat autorul, urmele unui scriitor cu nume mare, așa cum este, în cazul de față, Mihai Eminescu. Analizând fiecare fotografie, se conturează istoria vieții scriitorului celebrat. Au ieșit în evidență fotografii cum ar fi: *Clădirea ce se află pe locul casei în care s-a născut Mihai Eminescu la 15 ianuarie 1850, la Botoșani; Biserica „Uspenia” din Botoșani, în care a fost botezat pruncul Mihai, la 21 ianuarie 1850; Strada principală din Botoșani pe care micuțul Mihai a făcut primii pași... spre veșnicie; Mormântul părinților din spatele bisericuței din Ipotești; Școala primară din Cernăuți în care a învățat Mihai Eminescu; Casa învățătorului Aron Pumnul din Cernăuți; La teiul lui Eminescu din Blaj (Eminescu s-ar fi oprit la umbra acestui tei și și-ar fi ridicat pălăria în semn de omagiu. Teiul lui Eminescu a fost declarat monument al naturii); Fotografia astrală a Poetului (din toamna anului 1869, în drum spre Viena, în atelierul pictorului fotograf Jan Tomáš din Praga își face prima fotografie, calificată de G. Călinescu „astrală”); Casa memorială „Veronica Micle” din Târgu Neamț ș.a.*

În concluzia celor relatate, observăm că spiritul lui Mihai Eminescu, recunoscut ca poet de talie mondială, rămâne nestins prin opera sa de mare valoare culturală. Popularizarea lui în rândurile cititorilor avizați, dar și a celor neavizați este o prioritate pentru orice bibliotecă, dar mai cu seamă a Bibliotecii Municipale, care, prin acest eveniment comunitar de amploare, a demonstrat că marele nostru poet național este omniprezent pentru educația culturală a utilizatorilor. Valorile eminesciene se suprapun și se contopesc cu valorile bibliotecilor, de aceea este o condiție sine qua non ca Eminescu – atât opera, cât și întreaga sa activitate literar-culturală, civică și social-politică – să fie promovat în rândurile tuturor celor care ne trec pragul.

„VREME TRECE, VREME VINE... ” SAU AMINTIRI PLĂCUTE DIN VIAȚA UNEI BIBLIOTECARE PE PARCURSUL A 15 ANI DE ACTIVITATE

Elena DABIJA,
director, Centrul Academic Internațional Eminescu

La începutul lui 2000 – declarat de UNESCO Anul Eminescu –, fiind șefă la Filiala Traian, pregătisem un stand cu genericul **Luceafărului poeziei românești**. Pe 3 ianuarie 2000 a fost și marea cotitură în viața mea profesională. Îmi amintesc că lucram la raportul de activitate pe anul 1999 și brusc s-a întunecat, deoarece pe la ferestre treceau mai multe persoane și nu înțelegeam ce se întâmplă. Am ieșit în hol și mare mi-a fost mirarea să-i văd pe: Mihai Cimpoi, Iulian Filip, Ianoș Țurcanu, Lidia Kulikovski, Tudor Bodrug și Anatol Onceanu. Salutându-i, am intrat în sală fără a mă dumeri ce s-o fi întâmplat de au dat năvală atâtea personalități... Am auzit doar o vorbă a domnului academician Mihai Cimpoi: *„Dacă la o bibliotecă mică pentru copii este astfel promovată Eminescu, să știți că dumneaei merită să fie director la Centrul Eminescu.”* Nu am înțeles sensul acestor cuvinte, ulterior am aflat cu ce scop a fost făcută această vizită a șefilor. Îmi era frică de această propunere și am exclamat: *„Mă tem...”*, deși aveam deja o vechime de 18 ani în domeniu. Dar mi s-a ordonat să fac cunoștință cu sediul, unde se desfășurau deja lucrările de reparație din bd. Dacia 20, să dau un răspuns pozitiv și să încep activitatea, deoarece pe 13 ianuarie va fi inaugurarea festivă... Am venit și am văzut cum decurg lucrările și am mers la doamna directoare Lidia Kulikovski să refuz, dar refuzul nu a fost acceptat, doar am primit un sfat: să încep a dirija lucrările și să amenajăm spațiile, căci timpul ne presa. Atunci

mai multor persoane, dar și mie, ne părea incredibil să reușim. Totuși, un miracol a fost ori, cred eu, că Bunul Dumnezeu și Marele Eminescu ne-au ajutat să facem tot posibilul ca pe 13 ianuarie, la ora 11.00, să inaugurăm acest lăcaș cultural. Îmi amintesc cum, împreună cu constructorii și colegile din alte biblioteci, munceam peste puterile noastre, cum în ultima zi, împreună cu doamna director general al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” Lidia Kulikovski am plecat numai spre zori acasă, doar numai după ce am reușit să amenajăm totul pentru solemnitatea deschiderii. Așa a fost inaugurat Centrul Academic Internațional Eminescu (CAIE), așa au muncit bibliotecarele atunci când sau deschis și alte biblioteci, nu în zadar suntem numite *„Furnicuțele și albinuțele de la Bibliotecă”*.

Au trecut 15 ani de activitate la CAIE cu multe probleme, dar și cu reușite, de care mă bucur și am o satisfacție deosebită. Prin misiunea sa, de 15 ani CAIE valorifică și promovează patrimoniul eminescian în mase și vine în întâmpinare, celor dornici de a-l cunoaște pe Eminescu pas cu pas și să ducă mai departe frumusețea creației lui. În acest răstimp am obținut titlurile: Cel mai bun bibliotecar din Republica Moldova (2002, 2005); Cel mai bun manager al anilor 2003, 2009; Honoris Causa în semn de înaltă prețuire pentru întreaga activitate pusă în slujba poetului, publicistului, gânditorului Mihai Eminescu, mi s-a decernat Ordinul „Steaua României” în grad de Ofițer, se mai adaugă medalii, diplome

de onoare, de merit și de excelență din partea factorilor de decizie și de la numeroase instituții cu care colaborăm. Fiecare din ele sunt axate pe munca conștiincioasă zi de zi împreună cu echipa noastră. Sunt convinsă că succesele aparțin celor care activează cu pasiune. Dar mai poate fi și altă alternativă pentru un bibliotecar decât să muncești cu pasiune? La sigur, nu... Deoarece numai pasiunea și dragostea de muncă ce o prestăm ne face să pășim pragul bibliotecii zi de zi pentru a trăi printre cărți și printre oamenii care iubesc cărțile și lectura.

Au fost ani de muncă asiduă, cu dragoste de profesie și de patrimoniul național, universal și eminescian, și în care am realizat: colaborări, parteneriat fructuos și vizite de lucru cu multe instituții și personalități remarcabile dintr-un șir de țări; schimbări radicale în procesele de lucru; activități și programe culturale inedite; cercetare și editare de publicații de profil; schimb de experiență și deplasări de serviciu în alte țări; inovații și tehnologii moderne în activitate; participare activă la foruri profesionale; proiecte susținute; zeci de mii de cititori, sute de mii de vizite și documente înregistrate și consultate; multe articole și emisiuni publicitare în mass-media; servicii on-line și rețele de socializare; ni s-au acordat diplome și ni s-au adresat cuvinte de recunoștință; este imposibil să le enumăr pe toate câte le-am realizat.

Nu am avut în acești ani clipe care să nu mă frământă, mereu am fost în pas cu schimbările provocate de viața cotidiană, iar schimbările necesită și mari eforturi pentru a fi în pas cu timpul. Am avut întotdeauna această responsabilitate și am obținut succese și realizări, dar mai sunt încă multe de făcut pentru a fi împlinită pe deplin.

Cu ocazia acestui frumos jubileu de 15 ani, la care a ajuns Centrul Academic

Internațional Eminescu, vreau să aduc sincere mulțumiri tuturor acelor care ne sunt zi de zi vizitatori și consumatori de ceea ce producem: **cultură, lectură, informare și cunoaștere.**

Doresc să realizăm pe viitor multe obiective și să ținem piept solicitărilor comunității. Îndemn pe toți iubitorii de frumos, în special pe cei tineri, să se aplece mereu asupra operei eminesciene – izvor nesecat de cunoaștere, de îmbogățire estetică, de familiarizare, cu splendorile limbii și literaturii române. Tinerii trebuie să studieze și să cunoască valorile eminesciene și să îmbrățișeze profesia de bibliotecar, doar bibliotecar a fost însuși Mihai Eminescu! Doresc ca vizitatorii noștri să fie mereu consumatori de tot ce deține Centrul Eminescu, să fie alături de noi în tot ce dorim să ne realizăm, să ne provoace și să ne ajute ca să fie o a doua casă pentru ei.

Declar cu mândrie că sunt bibliotecară și sunt o „discipolă a lui Eminescu”, precum m-a supranumit într-un articol acad. Mihai Cimpoi. Socotesc că sunt la locul potrivit și nu regret, doar promit ferm: *„Subsemnata, Elena Dabija, bibliotecară pe viață, promovez și voi promova opera lui Mihai Eminescu în rândurile tuturor concetățenilor mei...”*

Mulțumirile mele sincere și tot respectul față de echipa care a muncit întru dănuirea Centrului Academic Internațional Eminescu pe parcursul acestor 15 ani.

Văd viitorul: **Centrul Academic Internațional Eminescu – o instituție-model!**



SĂ LĂUDĂM PE ALȚII, DAR SĂ SPUNEM ADEVĂRUL ȘI DESPRE AI NOȘTRI

Domnule Florin Helmis,

Vă urmăresc cu mult interes emisiunile de la Radio România Actualități și vă apreciez foarte mult. Dar, în emisiunea de azi dimineață, în jurul orei 7.30, am ascultat-o pe colega Dumneavoastră, doamna Doina Crețu, care a prezentat parțial ADEVĂRUL despre „celebrul” Albert Einstein. Din păcate, cu încălcarea prevederilor din Constituția României și Legea audiovizualului, doamna Doina Crețu nu a citit pentru radioascultători următoarele informații referitoare la „celebrul” și mult mediatizatul Albert Einstein:

- a fost un elev mediocru și cele mai mici note le-a avut la fizică, așa cum rezultă din foaia sa matricolă, care circulă pe internet;

- fiind corigent la mai multe materii, nu a fost admis și nu și-a luat bacalaureatul;

- nu a fost admis și nu a urmat nicio facultate;

- nu a avut niciun fel de preocupări în domeniul fizicii, nu a lucrat în niciun laborator de fizică;

- nu a fost în stare să scrie nicio lucrare de cercetare în domeniul fizicii, înainte de a deveni „celebru”;

- nu a fost angajat, nici măcar portar, la vreun institut de cercetări în domeniul fizicii;

- a devenit „celebru” după ce (ajutat discret de savanții germani în domeniul fizicii) l-a plagiat pe genialul Mihai Eminescu;

- marele poet Mihai Eminescu s-a ocupat și de fizică și a scris pe următoarele

teme: teoria relativității; teoria cuantelor; găurile negre din Univers și Big-Bang. Genialul Mihai Eminescu, cu circa 15 ani înaintea plagiatorului Einstein, a scris celebra formulă: $V=m \times C^2$. Plagiatorul Einstein l-a înlocuit pe „V” cu „E”. Există dovezi că Einstein a cunoscut preocupările și manuscrisele genialului Mihai Eminescu în domeniul fizicii;

- în urmă cu câțiva ani, la Academia Română, profesorul Ioan Câmpan (telefon 0741558730) a găsit manuscrisele genialului Eminescu referitoare la preocupările sale în domeniul fizicii, pe care le-a publicat în cartea *Magul călător*, apărută la Editura „Sigma”. Aceste manuscrise confirmă faptul că Albert Einstein a fost un celebru plagiator.

Vă rog să aveți curajul să prezentați aceste adevăruri în emisiunea Dumneavoastră de sâmbăta viitoare.

Sunt convins că doamna Doina Crețu nu a cunoscut aceste adevăruri despre genialul Eminescu și de aceea nu a spus adevărul, făcând referire la unele vorbe de duh (scrise de alții) și citite greoi de „celebrul” Albert Einstein, care a devenit foarte cunoscut după ce a declarat că a visat descoperirile făcute de alții, mai ales ale genialului Mihai Eminescu.

Vă doresc multă sănătate și împliniri în tot ce întreprindeți,

Dr. Gheorghe FUNAR
Cluj-Napoca,
28 martie 2015

EMINESCIANĂ

Nicolae BĂLȚESCU

Un destin mioritic: pe acest picior de plai
Imperios căzuse datornic din Netimp,
Fulgerător să lumineze Glia al său Nimb,
Să poarte Torța în goana ei eternă... doar
 Bezna înstrăinase acea „Gură de rai”

Cu o iubire imensă într-un suflet curat
Coborî pentru neamul din zei geto-dac
În trăiri adevărate nepărtinitor trăia durerea
Cruntă a răzlețirii, visa până la lacrimi
 Libertatea și Reîntregirea...

Din primele clipe pământești chipul său
În coroana sa astrală asemeni unui zeu,
Blajin, cu un zâmbet melancolic și poetic
Purta împăcat amprenta enormei suferințe
 În devenire, pentr-un însigurat fatidic

Intrând în universul Gintei năvalnic și candid,
Străin de nedreptate, de minciună, de arivism,
Slugărnicie, nu putea s-accepte spiritul sordid
Demagogia, logoreea în călăuze nechemate,
 Hoția improvizată-n moralism

Trimis de Ceruri, străin de firea cea lumească,
Vulnerabil nimerise în mreje fariseice, păgâne
Copleșit de inocență sacră știa doar să iubească
Acolo Sus nu cunoscuse ura, viclenia, răzbunarea
 Azi fu încolțit perfid de acei cu inimă de câine...

Fierbea pătruns în sânge violent argintul viu, cumplite
Suporta dureri de schingiuri și lovituri cu funii umezite
Dar nu putea să-nțeleagă, peste puteri era Neînțelesul:
Un neam cândva ales, ce prețuia valoarea Veșniciei,
 Azi cu Altarul doldora de mișei demonic etala Eresul

O, Doamne! E greu, chinuitor să te numești român
Într-o țară barbar condusă secole în șir de secături
Țară minoră căzută rușinos, unde Mamona e stăpân,
Poeții seucid, hoția și ipocrizia sunt virtuți, talentul
 Se omoară, iar cinstea și onoarea sunt lepădături

E trist, dar și adevărat: poeții au un destin urgisit și viu
Pururea le-a fost, va fi, le este strâmt sub lună și sub soare:
Ei poartă în suflet focul veșnic sfânt, trăind adevărat, scriu
Graiul Lui, aieva sunt o punte între morți și vii, asemenea
 Pământească n-au, știu doar să iubească...

FAMILIA HÂJDEU-HASDEU ȘI CULTURA POLONĂ

*Ecaterina NEDZELSCHI,
bibliotecar, Filiala „A. Mickiewicz”*

De-a lungul secolelor, Moldova a avut cu Polonia o relație de vecinătate, de toleranță și bună înțelegere. Tânărul stat, Țara Moldovei, prin așezarea sa geografică, a devenit vecin cu Regatul Polon, fapt ce a apropiat viața celor două țări. Contacte militare, comerciale, culturale, de mariaj și spirituale au fost îmbunătățite și extinse. E cunoscut faptul că în Polonia și-au făcut studiile viitorul Mitropolit al Moldovei Dosoftei, cronicarii Grigore Ureche, Miron și Nicolae Costin, reprezentanți ai dinastiei Hâjdeu-Hasdeu.

Toți bunicii și străbunicii lui B.P. Hasdeu, pe linia Petriceicu, au fost polonofili și au optat nu numai pentru o alianță creștină cu Polonia, dar chiar pentru unirea Moldovei cu Polonia¹.

Barbu Ștefănescu-Delavrancea, în *Portretul D-lui Hasdeu* scrie: „Dacă întregul lanț al Hasdeilor nu se cunoaște, dar câteva belciuge mai mari și mai apropiate de noi să pot afla. Din partea femeiască, Hasdeii sunt Petriceici. Ștefan Petriceico, neavând urmași, înfiază pe copiii sorii sale, măritate cu un Hasdeu, «moldovean drept și boier mare»... De aici familia ia numele de Petriceicu-Hasdeu”².

Ștefan Petriceico a participat la bătălia de la Hotin între turci și polonezii conduși de Ian Sobieski, ajutându-i pe polonezi să-l bată pe Hussein-pașa. A fugit de mânia Porții în Polonia (1673) și a fost suc-

cedat de domnitorul Dumitrașcu Cantacuzino. Familia Hâjdeu a emigrat în Polonia. Unii dintre urmași au rămas în Polonia, alții s-au stabilit în Rusia, Prusia și Austria. Pe pământul polonez a rămas și Ioan Hâjdeu, tatăl viitorului scriitor **Tadeu Hâjdeu**.

Nobilul Ioan (Ian) Hâjdeu (1743-1805) s-a căsătorit cu Malgorzata Piorkoszewska. În anul 1769 s-a născut fiul Tadeu, care a primit o educație strălucită pentru acele timpuri. Tadeu Ioan Hâjdeu (1769-1835) cunoștea limbile latină și greacă, obligatorii în acea vreme, dar și polona, franceza, rusa, germana. El, poliglot și erudit, începe tradiția de cărturari ai familiei Hâjdeu-Hasdeu. Și-a făcut studiile la Cracovia, la Facultatea de Drept a Universității Jagellone. În doi ani a obținut titlul de doctor în drept.

Învață milităria în armata austriacă și luptă o perioadă îndelungată împotriva turcilor. A fost rănit grav lângă Nowy Bazar și a abandonat pe câmpul de luptă. O noapte petrecută lângă cadavrele camarazilor a lăsat o amprentă de neșters în conștiința lui Tadeu Hâjdeu. De atunci datează atracția lui pentru misticism pe care o va transmite urmașilor săi³.

Tadeu Hâjdeu, profitând de anexarea Basarabiei de către Rusia în 1812, a cerut guvernului rus restituirea a două proprietăți ale strămoșilor săi, lângă Hotin și se mută cu traiul în Basarabia. Aici scrie numai în limba polonă. Manifestă interes pentru folclor, adună legende populare și

¹ Sursa: eleonora-lisnic.blogspot.com

² *Istoria literaturii române în evocări*. București, 2001, p. 89.

³ KASTERSKA, Marya. *Confluențe spirituale româno-franco-poloneze*. Craiova, 2010, p. 45.

le redactează în limba polonă. A mai scris piese, ode patriotice, fabule, satire. Călătorind prin Basarabia și Bucovina, a înscris și apoi a tradus în limba polonă legendele: *Traian și Dochia*, *Cheile Bâcului*, *Dragoș-Vodă*, *Papură-Vodă*. Tadeu Hâjdeu scria în limba polonă splendidă, ușor arhaizantă, respectând ortografia secolului XVIII. Crescut și educat în Polonia, T. Hâjdeu reflectă în poeziile sale melancolia poloneză, privește moartea liniștit, redă enigma vieții: *Soției mele Valeria*, *De Anul nou 1814*, *Domnului Franciszek Jedlecki*, *Un om abătut*, *Către prieteni*, *Vremea rea*, *Vijelia*.

Opera poetică poloneză a lui Tadeu Hâjdeu a rămas doar în manuscrise. Literatura poloneză le cunoaște îndeosebi din cele două volume de teatru ale lui Kotzebue, traduse din limba germană în limba polonă. Tadeu Hâjdeu ținea mult la Polonia, suspina pentru soarta ei, îi deplângea dezmembrarea.

În *Testamentul olograf al lui Tadeu Hâjdeu* poetul scrie pentru fiii săi și către urmașii de mai târziu istoria strămoșilor săi, aduce dovezi ale titlului de noblețe și dreptul la proprietatea din Basarabia. Acest document dă dovadă de trufia nobilului polonez îndrăgostit de genealogia neamului său. Influența poloneză a marcat puternic opera și viața lui Tadeu Hâjdeu, dar și întreaga familie Hâjdeu-Hasdeu. Sângele polonez rezistent a persistat puternic și la urmașii săi.

Tadeu Hâjdeu avea patru copii. Din prima căsătorie avea un fecior pe nume Tadeu-junior, care a murit de tânăr. Din a doua căsătorie a avut doi feciori, **Alexandru și Boleslaw**, și fiica **Mihaela** care a murit în copilărie. Peste mulți ani, o asemenea tragedie i-a marcat viața și nepotului său, Bogdan Petriceicu Hasdeu.

Fiul Boleslaw, naturalist renumit, s-a convertit la catolicism. A murit la Viena fără să lase urmași. A scris în limba rusă publicistică, legende și povestiri istorice, articole

privind obiceiurile populare românești, impresii de călătorie. Autorul primei traduceri în limba rusă a nuvelei lui Constantin Negruzzi *Alexandru Lăpușneanul* (1859). *Tema polonă* este oglindită în articolul apărut în ziarul *Одесский вестник*, intitulat *Monumentul hatmanului Zolkiewski în Basarabia* (1844), unde este descrisă lupta polonezilor și a moldovenilor împotriva turcilor și moartea hatmanului pe câmpul de luptă.

Alexandru a devenit filosof, botanist, filolog, arheolog, istoric, novelist, poet, membru al Societății de istorie și arhitecturii din Odesa⁴. Alexandru Hâjdeu a terminat Pensionul Nobiliar de pe lângă Seminarul Teologic din Chișinău. Foarte capabil, a absolvit cu rezultate strălucite Facultatea de Științe Exacte și Facultatea de Drept din Harkov. Cunoștea bine limbile clasice (latina și greaca), precum și limbile rusă, polonă, română, cehă, ucraineană, germană, franceză, italiană, spaniolă și neogreacă. Scrie în limba rusă, așa cum scria tatăl lui în limba polonă. Și-a schimbat și ortografia numelui, în varianta **Hâjdeu / Gâjdeu**.

Se căsătorește cu o poloneză, Elisabeta (Elzbieta) Dauksza, fiica unui nobil din Lituania. Transferat în serviciul Rusiei, are puțin în comun cu polonezii. Nu se simte nici polonez, nici rus, ci român. S-a format și a trăit în Basarabia, în zona de frontieră cu România.

Alexandru Hâjdeu scrie, deși în limba rusă, adevărate opere din istoria României: *Cântece istorice românești* (1830), *Legenda Voievodului Duca* (1834), *Legenda despre Voievodul Petriceicu*, *Despre vechiul renume al Moldovei*, care a atras asupra lui atenția românilor și a devenit o sursă paneuropeană de cunoaștere a vechii Moldove, adesea citată chiar de scriitori străini⁵.

Și totuși, știința și cultura polonă și-au găsit locul în sonetele sale și în lucrări ști-

⁴ CĂLINESCU, G. *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*. Craiova, 1993, p. 370.

⁵ KASTERSKA, Marya, op. cit., p. 56.

ințifice. În *Sonetele moldovenești*. 1837 sunt cântate dragostea de patrie, pitorescul țării natale, trecutul eroic, legăturile seculare cu Rusia, Ucraina, Polonia. Eroii polonezi și evenimentele (bătăliile) moldo-polone sunt descrise în sonetele *Урочище кривой дол* (Ian Sobieski), *Хотин*, *Цецора* (bătălia moldo-polonă cu turcii în 1820), traducere din Adam Mickiewicz, la *Морлак в Венеции*, legenda *Гетман Куницкий*.

Cunoștințele strălucite de limbă polonă și în jurisprudența europeană i-au permis să traducă *Istoria legislațiilor slave* de profesor doctor polonez W.A. Maciejowski.

Din scrisoarea către W.A. Maciejowski din Hotin, de la 27 (15) decembrie 1834, aflăm că Alexandru Hâjdeu a acceptat propunerea profesorului din Polonia de a traduce din limba polonă în limba rusă *Istoria legislațiilor slave*. „De vreo șapte ani, eu mă ocup de cercetare referitor la istoria credințelor, cunoștințelor popoarelor slave, pentru că m-am decis ferm să scriu o istorie a neamului slav în totalitatea și în evoluția ei, concentrând într-o unică privire toate componentele ale culturii și civilizației popoarelor slave...” Alexandru Hâjdeu îl asigură pe profesorul Maciejowski: „...eu am hotărât să traduc fidel lucrarea Dvs. nu că numai fără de schimbări și cercetări, ci și fără comentariile mele. [...] Referitor la fondul traducerii, puteți fi pe pace. Asupra exactității și fidelității eu dau garanție; și tot astfel garantez curățenia și corectitudinea stilului rusesc.”⁶

Activitatea lui Alexandru Hâjdeu ca savant, pedagog, avocat a fost mult apreciată în țările europene: Polonia, Franța, Serbia, Germania. Conform intereselor sale științifice, el și-a constituit o bogată bibliotecă care era completată sistematic cu cărți noi. Biblioteca familiei, adunată de mai mulți ani, i-a fost de mare ajutor și fiului său **Bogdan Petriceicu Hasdeu** (1838-1907).

Născut la Cristinești, a copilărit și a frecventat, până în 1850, școli poloneze în Vinnița și Camenița, unde a lucrat tatăl său, Alexandru, ca profesor. După stabilirea familiei în Basarabia, Bogdan devine elev al liceului regional din Chișinău. Vorbea desăvârșit limbile română, polonă, rusă, franceză, germană și limbile clasice. Tatăl său a avut o influență majoră asupra formării viitorului savant. Studiarea istoriei, literaturii, folclorului, limbilor, l-a preocupat toată viața. A învățat la Facultatea de Drept din Harkov. Voința de a acumula cunoștințe noi, memoria fenomenală și lecturile bogate l-au ajutat să-și formeze o cultură enciclopedică.

După 1863, s-a stabilit la București și a început cariera științifică. Din 1874 este numit profesor de filologie comparată la Universitatea din București, iar în 1876 – director al Arhivelor Statului (până în 1900). A întreprins mai multe deplasări de lucru în străinătate. De două ori a vizitat Polonia, în 1860 și 1876. Scopul principal al vizitelor sale în Polonia a fost depistarea, cercetarea și editarea de documente istorice privind trecutul românilor.

Revenind, scrie raportul oficial către ministrul al instrucțiunii publice intitulat *Excursiunea la Cracovia*, care a fost publicat în ziarul *Columna lui Traian* din octombrie 1876⁷. În document, B.P. Hasdeu scrie că a făcut cercetări în mai multe biblioteci din Galiția: în localitățile Drikow, Lan-kut, Bakunczice, Czortkow, Myszkowice, Lemberg și Cracovia. La Cracovia a lucrat în biblioteca universității. „*Ajugend aici, m'am pus la lucru d'întăiu în biblioteca Universității, fundată încă în secolul XIV și care numeră 200 000 de imprimate, 6000 de manuscrise, 9000 de numismate și mai multe diplome originale. Grația bibliotecarilor dd. Estrajcher, Zegota, Pauli și Wislocki, am găsit aici o însemnată corespunzătoare diplo-*

⁶ *Pro fide et patria*, Chișinău, 2000, p. 203.

⁷ *Ibidem*, p. 204.

matică origilară între domnul moldovenesc Miron Barnovschi și Polonia din primul pătrar al secolului XVII, precum și câte-va acte foarte importante despre comerțul Cracoviei cu Moldova în secolul XIV” (a fost păstrată ortografia originală – n.n.).

În biblioteca Academiei din Cracovia, B.P. Hasdeu a găsit „*archivul regesc al Poloniei, [care] cuprindea o mulțime de documente privitoare la istoria română. [...] Între aceste documente se află nu numai tractate între țerile române și Polonia, nu numai descrițiuni de ambasade, epistole etc., dar până și unele acte de un caracter cu totul ne-intențional, cari nu scie cum au putut să nemerescă în archivul regesc al Poloniei, precum sînt mai multe criseve de donațiune a Domnilor Moldovenesci din secolul XV, foarte importante pentru istoria noastră internă. În total se află aproximativamente peste 2000 de documente relative la România*”. B.P. Hasdeu solicită în acest raport și prevederea, în bugetul anului viitor, 1877, suma de 6000 de lei pentru copierea documentelor găsite. Astăzi, în Biblioteca Universității Jagiellone din Cracovia se găsesc opt exemplare din cărțile lui B.P. Hasdeu apărute în timpul vieții sale.

Savantul și cărturarul B.P. Hasdeu a avut legături strânse cu oamenii de știință din Polonia: Jan Baudouin de Courtenay (lingvist), Karol Eistreicher și Pauli Zegota (bibliotecari), Witold Rola Piekarski (pictor și gravor), Izidor Kopernicki (antropolog). Marele savant filolog polon Baudouin de Courtenay își exprima toată admirația față de Hasdeu pentru limba polonă corectă în care își compunea scrisorile.

Spre deosebire de tatăl său, B.P. Hasdeu nu s-a dezis niciodată de originea sa poloneză; dimpotrivă, simțea o oarecare mândrie când vorbea despre strămoșii săi polonezi. De sentimentele sale polonofle fac dovadă și cuvintele lui: „Din tot sufletul doresc libertatea Poloniei. Mama

mea a fost polonă și am învățat poloneza în școli.”⁸

Bogata moștenire literară a lui B.P. Hasdeu este scrisă aproape în întregime în limba română: poezii, teatru, opere istorice, lucrări științifice, iar tema polonă o găsim în drama romantică *Răzvan și Vidra*. Răzvan, țigan eliberat apoi haiduc, s-a înrolat în armata polonă ca mercenar. Într-o bătălie câștigată de poloni împotriva rușilor, Răzvan este ridicat în rang de polcovnic, adică devine unul din conducătorii armatei polone. Aron Vodă îl cheamă ca hatman și Răzvan refuză să participe la lupta armatei polone cu Moldova și revine în țară. Aici îl înlătură pe Aron Vodă și se autoproclamă domn. Cetatea Sucevei este asediată de polonezi, Răzvan cu oastea lui alungă polonezii, dar este rănit și moare din această cauză. „În literatura română, polonezul este arătat, de regulă, ca un personaj trufaș, cu ambiții nemăsurate de glorie și putere”, scrie Leon Volovici⁹. Acest lucru îl vedem și în drama *Răzvan și Vidra*.

Originea poloneză, psihologia familiei Hâjdeu-Hasdeu se observă în poeziile lui B.P. Hasdeu cu atracție pentru misticism și în lucrări spiritiste. Preocupările sale spiritiste erau neînțelese de mulți. Interesul său pentru filosofia ocultă s-a aprofundat după moartea fiicei sale, **Iulia Hasdeu**.

Ultima descendentă a familie Hasdeu, a patra generație succesivă de oameni de litere, a avut un talent autentic. Deosebit de înzestrată, Iulia Hasdeu s-a format ca intelectual într-un mediu favorabil: biblioteca familiei, tatăl – savant-enciclopedist, profesori – personalități ale timpului, munca proprie asiduă la studii în Paris... Poemele și poeziile, lucrările de proză și cele dramatice ale Iuliei reflectă multitudinea și diversitatea temelor abordate. În

⁸ www.digibuc.ro – Arhiva digitală a Bibliotecii Digitale a Bucureștilor.

⁹ http://dspace.bcucluj.ro/jspui/bitstream/123456789/22130/1/BCUCLUJ_FP_279849_1928_010_012.pdf

poezia sa găsim trăiri sufletești, întrebări despre viață și moarte, credință și onoare, religie și ateism. Opera ei poetică dă dovadă de erudiție, imaginație și sensibilitate. Găsim în ea accente mistice și note de fatalism. În poeziile *Dumnezeul meu*, *Copila murindă*, *Moartea*, povestirea *Trei muribunzi* lulia parcă și-a intuit propriul destin. Ideea morții nu a înspăimântat-o niciodată.

Marya Kasterska (1894-1969), doctor în litere la Sorbona, a abordat relațiile literare și istorice româno-franco-poloneze. În lucrarea sa *Familia Hasdeu (Hâjdeu)*¹⁰ autoarea scrie despre această neobișnuită familie polono-română. Puternica influență poloneză și-a pus amprenta asupra tuturor membrilor familie Hâjdeu-Hasdeu. Lulia Hasdeu a scris în limba română și franceză, dar cu siguranță că a citit literatura europeană a vremii și cunoștea opera lui Adam Mickiewicz. Pe monumentul de pe mormântul Luliei Hasdeu din Cimitirul „Bellu” (București) se află un ceas oprit la clipa morții ei, un vechi obicei polonez; blazoanele familiei Hâjdeu-Hasdeu, precum și titlurile operelor pe care lulia le îndrăgise cel mai mult. Pe unul dintre primele locuri se află poemul *Dziady (Străbunii)* al lui Adam Mickiewicz.

După moartea luliei, în Polonia, s-a scris despre ea în publicația *Kraj* (1889). Articolul aparținea doamnei Romualda Baudouin de Courtenay și a fost mult apreciat de B.P. Hasdeu.

Familia Hâjdeu-Hasdeu a dat patru generații consecutive de oameni de cultură enciclopedică. Tadeu Hâjdeu scria în limba polonă, Alexandru Hâjdeu – în limba rusă, Boleslaw – în limba germană, Bogdan Petriceicu Hasdeu – în limba română, Lulia Hasdeu – în limba franceză. Trăsăturile lor comune au fost cunoștințele vaste în diverse domenii, cultură înaltă, inteligență,

idealuri nobile, valori morale majore. Așa vor rămâne în istoria culturii europene.

Referințe bibliografice:

1. *B.P. Hasdeu și contemporanii săi români și străini : corespondență emisă și primită*. Vol. 3 / Text stab., trad. și note de C. Bocșan-Decusară ; coord. și postf. : Al. Săndulescu. București : Minerva, 1984. 332 p.
2. CĂLINESCU, G. *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*. Text stabilit de Al. Piru. Ed. nouă, revăzută de autor. Craiova : Ed. Vlad & Vlad, 1993. 1060 p. : il.
3. CIOCULESCU, Șerban. *Variatăți critice* / Șerban Cioculescu ; cop. : Isai Cârmu. Chișinău : Litera, 1997. 328 p.
4. *Corespondență inedită* / B.P. Hasdeu ; ed. critică și pref. : I. Opreșan. București : Vestala, 2005. 511 p.
5. HÂJDEU, Tadeu. *Scrieri alese* / Tadeu Hâjdeu ; ed., trad., pref. și note de E. Lința. București : Minerva, 1985. 306 p.
6. *Istoria literaturii române în evocări* / Propusă de I. Opreșan. București : Editura Saeculum I.O., 2001. 464 p.
7. KASTERSKA, Marya. *Confluente spirituale româno-franco-poloneze* / Marya Kasterska ; culegere : Marin Diaconu, Virginia Marinescu. Craiova : Aius Printed, 2010. 232 p.
8. *Literatura română în analize și sinteze* / Emil Alexandrescu, Dana Gavrilă. – Ed. a 3-a, revăz. și compl. Chișinău : Asociația Obștească „Prințep”, 2001. 559 p.
9. *Moștenirea literar-spirituală a dinastiei de cărturari Hâjdău-Hasdeu în bibliotecile chișinăuie-ne : Catalog-bibliografie* / Ed. îngrijită de Lidia Kulikovski ; alcăt. : Clara Balmuș, Pavel Balmuș ; red. : Claudia Tricolici ; Biblioteca Municipală „Bogdan Petriceicu Hasdeu”. Chișinău : Elan Poligraf, 2007. 190 p.
10. *Pro Fide et Patria : Contribuții la studierea vieții și activității membrilor familiei Hâjdău-Hasdeu*. Fasc. 1 / select., pref. și îngr. text. : Pavel Balmuș. Chișinău : Epigraf, 2002. 256 p.
11. *Renașterea unui nume* / Crina Decusară-Bocșan. București : Editura Asociației culturale „Lulia Hasdeu”, 2002. 187 p.
12. *Studii de imagologie polonă* / coord. : Constantin Geambașu. București : Editura Universității din București, 2010. 405 p.
13. Хиждеу Александр Фадеевич. *Избранное : проза, поэзия, публицистика* / Сост. : Н.Н. Романенко ; Биограф. очерк и комментарий. : П. Балмуша ; Худож. : М. Бачинский. Chișinău : Lit. Artistică, 1986. 318 p.

¹⁰ *Studii de imagologie polonă*. București, 2010, p. 74.

B.P. HASDEU LA 177 DE ANI DE LA NAȘTERE ȘI CITITORII LUI DIN 2015

Laura SCHIMBĂTOR,
elevă, cl. a VIII-a „B”, LT „Hyperion”

Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” organizează cu regularitate activități de promovare a valorilor spirituale, menite să contribuie la o mai bună cunoaștere a personalităților distincte din Panteonul Neamului nostru. Este îmbucurător faptul că de multe ori aceste festivități au scopul de a coordona Biblioteca Centrală, prin cenaclul „Magia cuvântului”, cu activitatea elevilor și a profesorilor. Pentru mine personal și colegii mei este o experiență interesantă prezența publicului larg.

Recent, în cadrul Bibliotecii Centrale a BM „B.P. Hasdeu” s-a desfășurat masa rotundă cu genericul *Poezia este căsătoria realității cu idealul în sufletul poetului* – a fost selectat un gând al savantului B.P. Hasdeu. Manifestarea a fost organizată cu ocazia împlinirii a 177 de ani de la nașterea acestui faimos savant, scriitor și om de cultură român, al cărui nume, din 1988, îl poartă principala Bibliotecă a Chișinăului.

Acest eveniment memorabil pentru noi toți a avut loc la 23 februarie anul curent, cu o zi înainte de nașterea ilustrului gânditor. Scopul manifestării e de a dezvolta competențe de comunicare și socializare, de a studia creația lui B.P. Hasdeu, de a ne documenta cu arhiva prezentă în Biblioteca Centrală, de a genera aptitudini de comunicare și a dezvolta gustul lecturii. În acest context poeta, dr. în filologie Victoria Fonari a subliniat importanța cunoașterii creației lui B.P. Hasdeu, oferind posibilitate Ninei Plăcintă de a prezenta colecția de cărți semnate de marele nostru înaintaș. Ambianța bibliotecii ne-a făcut să ne simțim bine la acest dialog cultural, de promovare a valorilor locale și a interesului pentru lectură.

La masa rotundă au participat elevii Liceului Teoretic „Hyperion”, alături de profesoara de istorie Lucia Caciuc și elevii Liceului Teoretic „Natalia Dadiani”, însoțiți de profesoara de limba engleză Ina Bedros, moderatoarea evenimentului fiind poeta Victoria Fonari, doctor conferențiar la Universitatea de Stat din Moldova.

Startul evenimentului l-a dat Nina Plăcintă, colaboratorul bibliotecii, care a povestit despre expoziția dedicată lui B.P. Hasdeu, vernisată în Sala cu coloane. Ea conține cărți care pot fi găsite și în alte biblioteci, dar și unele cărți rare: *Ioan Vodă cel Cumplit, Teatru, Răzvan și Vidra, Opere alese, Cuvente den bătrâni*. Expoziția conține, de asemenea, și câteva creații ale lui Iuliei Hasdeu, fiica marelui scriitor și savant. Cei prezenți și-au demonstrat interesul pentru aceste scrieri, solicitând pentru lectură unele dintre publicațiile expuse. Din discursul domnișoarei N. Plăcintă am aflat multe informații noi și utile pentru noi, cei care îl descoperim pe Bogdan Petriceicu Hasdeu.

Elevii prezenți la eveniment au venit cu temele „pregătite”, lecturând informații despre Bogdan Petriceicu Hasdeu, dar și pagini din opera lui. Astfel, au urmat mai multe consemnări și intervenții ale elevilor, care au demonstrat o bună cunoaștere a activității literare și științifice a lui B.P. Hasdeu.

Pentru început, Daniel Boaghi, elevul clasei a VII-a, a vorbit despre viața și activitatea literară a poetului, prozatorului, dramaturgului, istoricului, filologului, lingvistului și folcloristului B.P. Hasdeu, numit de către G. Călinescu „un geniu universal”. S-a amintit, printre altele, că acesta cunoștea opt limbi străine și că a fost profesor de

liceu și bibliotecar al Universității din Iași, căreia i-a donat circa 4000 de volume. Daniel a inclus în prezentarea sa imagini ale Casei-muzeu a familiei Hasdeu, imagini cu monumentul scriitorului.

Iar Maxim Dârțu, elev în clasa a VI-a, a recitat cu mare expresivitate poezia lui B.P. Hasdeu *Muntele și valea*. El a reușit să redea elocvent gândurile și sentimentele trăite de autor, să contureze o atmosferă a timpurilor descrise în creația poetului. Am avut cu toții, cei prezenți la eveniment, senzația actualității versului, care se poate transpune perfect timpurilor de astăzi.

Despre cercetările istorice și critica literară a lui Bogdan Petriceicu Hasdeu ne-a vorbit elevul din clasa a VII-a Victor Cernea. El a menționat că savantul a publicat mai multe lucrări istorice, care sunt citite cu mult interes: *Ioan Vodă cel Cumplit*, monumentală *Arhivă istorică a României* și *Istoria critică*. V. Cernea a subliniat și faptul că distinsul om de cultură nu a fost întotdeauna acceptat de contemporanii săi, unii l-au criticat vehement, iar multe din scrierile sale nu au fost cunoscute în anumite perioade.

De la Dumitru Cocean, elev al clasei a VIII-a, am putut afla despre viața personală a lui B.P. Hasdeu, care a fost și un soț, și

un tată remarcabil. Am constatat faptul că el și-a iubit foarte mult fiica, un alt geniu din această frumoasă dinastie, care însă a murit prematur, înainte de a împlini 19 ani. Totuși, Iulia a reușit să scrie poezie în limba franceză, articole și scrisori interesante, pe care B.P. Hasdeu le-a publicat ulterior. În memoria ei, B.P. Hasdeu a construit castelul „Iulia Hasdeu”, despre care a vorbit Laura Schimbător, eleva clasei a VIII-a. Au fost prezentate poze ale odăilor din acest castel care reprezintă un adevărat altar al memoriei pe care a immortalizat-o tatăl iubitor. L. Schimbător ne-a vorbit și despre spiritul ocult care l-a ghidat pe B.P. Hasdeu în anii de după decesul fiicei sale și cât de mult a fost marcat de această pierdere.

După prezentările elevilor, poeta Victoria Fonari a organizat un miniconcurs pentru a desemna cei mai atenți spectatori, fiind solicitați să puncteze unele reperi ale activității acestei personalități marcante, omagiată la Biblioteca Municipală ce-i poartă numele.

Cei care au participat activ în cadrul evenimentului au primit diplome și câte un volum din creația literară a lui Bogdan Petriceicu Hasdeu. Astfel de evenimente cultural-istorice ne ajută să cunoaștem îndeaproape viața și activitatea marilor

personalități ale neamului care sunt modele de inspirație și erudiție, de patriotism, de dragoste pentru viață și oameni. Ne ajută să ne cunoaștem rădăcinile, istoria și valorile culturale ale neamului românesc. De asemenea, sunt un argument că ținem la valorile lăsate drept moștenire de înaintașii noștri și le perpetuăm prin timp creația, pentru a putea fi transmisă și altor generații.



DIALOGURI MAGISTRALE

REZISTENȚA MUZICII POPULARE ÎMPOTRIVA REGIMULUI SOVIETIC

sau cum Vasile Crăciun a readus acasă, în Basarabia,
instrumentele naționale românești

„De-l muncește dorul pe român, de-l cuprinde veselia, de-l minunează vreo faptă măreață, el își cântă durerile și mulțumirile, își cântă eroii, își cântă istoria, și astfel suflul său e un izvor nesfârșit de frumoasă poezie”, spunea Vasile Alecsandri.

Românul, dacă ar fi să parafrazez acest gând, și-a cântat durerile și năzuințele chiar și atunci când i-a fost interzis să cânte sau să plângă, muzica fiind o rugăciune, un dialog permanent cu Dumnezeu în continua luptă pentru supraviețuire. Pentru noi, basarabeni, folclorul, muzica au fost poate unicul limbaj, care ne exprima subtil, subliminal, sufletul, atunci când era supusă cenzurii chiar și creația populară, fiind interzisă difuzarea la radio și TV a multor cântece românești.

În acerbul proces de rusificare ni s-a impus nu numai limba rusă, dar și înlocuirea tradițiilor populare, a instrumentelor tradiționale românești cu cele rusești. Nu putea fi rusificat doar Tatăl nostru în rugăciunile părinților noștri, ale țăranilor care tacit, dar neînfrânți, și-au apărat cu dârzenie credința, doinele și baladele, sârbele și horele.

În Basarabia anilor '60-'80, când la Chișinău se naște o literatură națională de rezistență reprezentată de Ion Druță, Grigore Vieru, Dumitru Matcovschi, Leonida Lari, Nicolae Dabija ș.a., apare muzica lui Eugen Doga și se lansează filmele lui Emil Loteanu, o luptă de rezistență are loc și în instituțiile de învățământ superior. Un aspect mai puțin cunoscut și elucidat în mass-media de la noi.

Astăzi ne mândrim pe bună dreptate cu orchestrele de muzică populară „Folclor”,

„Lăutarii”, „Mugurel”, „Frații Advahov”, orchestrele ansamblurilor de muzică și dans popular „Joc” și „Fluieraș”, care fac concurență formațiilor de peste Prut, dar mai puțin cunoaștem despre luptele de culise pentru salvarea a ce se mai putea, despre procesul de cenzurare a folclorului, a instrumentelor populare. Or, imediat după reocuparea Basarabiei în 1945, odată cu deportarea masivă a românilor basarabeni în Siberia, instrumentele populare (de altfel, ca și cărțile de limbă română), au fost și ele arestate, fiind înlocuite cu balalaica, baiantul, dombra, în mare vogă fiind ceastușka și kazaciokul.

Cine sunt acei eroi anonimi, din umbră, care, aidoma țăranilor noștri, ne-au apărat muzica națională, instrumentele populare; s-au opus forțelor oculte ale Kremlinului, readucându-le acasă, redându-ne bucuria și sărbătoarea de a ne delecta în sunetele fermecătoare ale naiului, țambalului, viorii, fluiерului sau cobzei?!

Un martor al acelor timpuri obscure, dar și un model de rezistență este dl Vasile Crăciun de la Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice din Chișinău. O personalitate marcantă a culturii muzicale de la noi, profesor universitar, un virtuos dirijor și solist, sprijinit și încurajat de maestrul Serghei Lunchevici și profesorul Ion Grosu, este întemeietorul artei aranjamentului pentru țambal în spațiul dintre Nistru și Prut. Autor al unor valoroase manuale și volume de specialitate, între care Din tezaurul muzicii universale (1982), Metodă de țambal (în colaborare cu V. Sârbu) (1982); Program pentru clasa specială la țambal (1985). Totodată are în palmaresul

său 30 de creații muzicale originale pentru orchestra de muzică populară, ansamblu de violonceliști și violoniști, 80 de aranjamente folclorice. Este protagonistul primului recital la țambal din R. Moldova. De-a lungul anilor a redat măiestria și farmecul sunetelor argintii ale țambalului (cum îl descrie maestrul) și discipolilor săi, care astăzi ne reprezintă și peste hotare. Doar câteva nume de referință: Petre Dabija, Gheorghe Șevcișin, Vasile Panainte, Valeriu Luță, Angela Râmbu, Elena Danitova, Tatiana Costin, Nichita Comendant, Igor Iachimciuc, Ghenadie Platon.

Făcând parte din generația de aur a virtuozilor muzicii populare, alături de Serghei Lunchevici, Dumitru Blajinu, Nicolae Botgros, Vasile Iovu, Ignat Bratu, Leonid Moșanu, Simion Duja ș.a., Vasile Crăciun a înscris o filă remarcabilă în istoria muzicii naționale, fiind unul dintre pilonii care au apărut-o de rutină și deznaționalizare.

Abordându-l pentru un interviu, am aflat că dl Vasile Crăciun era spitalizat. Totuși, a acceptat să ne întâlnim peste o săptămână

la catedră. Starea sănătății sale e precară și necesită un tratament costisitor de mii de lei săptămânal. De aceea, e nevoit să renunțe la tratament. Modest din fire, nu s-a lamentat, doar că întrebându-l dacă are sprijinul Uniunii Muzicienilor, al Ministerului Culturii, mi-a mărturisit că are un ajutor de 50 de lei lunar pentru titlul de Maestru în Artă. Și atât.

Or, pe fondalul unei crize politice și economice, se pare că se degradează și solidaritatea, altruismul, noțiunea de apreciere a valorilor noastre naționale, a personalităților ce prin verticalitatea și tenacitatea lor au contribuit la salvarea și promovarea patrimoniului cultural. În ultimii ani, a intrat deja în vogă, decorarea cu hurta a celor „care au promovat integrarea europeană”, ca până la urmă aceștia să fie rezervați față de Europa, a celor cu merite derizorii față de actul culturii, doar cu apartenență la o gașcă sau alta ori, culmea, a celor care în anii de grea cumpănă au făcut pact cu regimul, astăzi pretinzând la lauri și titluri.

Sperăm că, instituțiile de resort vor reacționa și vor oferi sprijinul necesar, dar și



meritat unei personalități de talia lui Vasile Crăciun, care a ținut piept unui regim dictatorial, aducându-ne acasă vioara și naiul, țambalul și acordeonul, cobza și fluierul. Instrumente prin care, viața și activitatea Dumisale consacrată muzicii, a fost și continuă să fie un dialog perpetuu cu Dumnezeu.

* * *

– Cine v-a altoit pasiunea, dragoste pentru muzică?

– Locul meu de baștină e satul Vânători din părțile Nisporenilor, locuri frumoase, cu tradiții populare și vestiți lăutari. Copil fiind, mergeam cu părinții, cu amicii, la hora din mijlocul satului, unde la sărbători se întâmpla ceva cu adevărat miraculos: cântau lăutarii și orchestre de muzică populară. Eram fascinat de sunetele instrumentelor muzicale și ascultam cu sufletul la gură, ore întregi, această mare minune. Prin clasa a cincea am avut norocul să fiu selectat de o comisie de specialiști, venită de la raion, pentru a face școală de balet la Moscova. După un an însă, am fost nevoit să întrerup studiile, deoarece aveam probleme de sănătate, cu inima. Am fost înscris la Școala specială de muzică pe lângă Conservatorul de Stat, unde am studiat țambalul; aici l-am avut coleg și pe virtuozul țambalagi Victor Copacinschi. Dânsul, după câte știm, are un ansamblu personal în Austria, unde s-a stabilit cu traiul. Dar el mai mult se axează pe muzica clasică. Noi suntem mai apropiați de muzica populară. Așa ne e sufletul... La ultimul an, când deja mă afirmasem ca mânăitor al acestui instrument, am fost invitat în Ansamblul de estradă al tineretului. Țambalii la acea vreme aproape că nu erau. Din ansamblu mai făceau parte Mircea Oțel, Nicolae Sulac, Angela Păduraru, Mihai Dolgan ș.a. Am absolvit Conservatorul, în 1970, avându-i profesori pe Valentin Vilinciuc și Ion Grosu (țambal), Boris Cotlearov, Iulia Țibulschi, Alexandru Abramovici (istoria muzicii), Vitali Fuxman (polifonie), Leonid Berov (sol-

fegiu), Bella Berghiner (armonie). Ulterior, am predat la catedra de țambal, devenind șef de catedră și dirijor al orchestrei de instrumente populare (din 1977). Am făcut parte din comisia pentru repertoriul colectivelor de amatori de la sate din cadrul Ministerului Culturii.

– Ați evoluat ca țambalagi în orchestra de muzică populară „Folclor” a RadioTeleviziunii. Cui datorăm miracolul că în acele timpuri de stagnare, când se promova o politică acerbă de deznaționalizare, să apară o formație axată pe un repertoriu național?

– Procesul nu era atât de deznaționalizare, cât de formare a unei noi, false, națiuni, cea „sovietică moldovenească”, diferită de cea românească. Existau colective de muzică populară, dar ele erau obligate să includă în repertoriu și cântece rusești, ucrainene și câteva românești (moldovenești), ca să fie reprezentată cultura popoarelor statului sovietic. Adică trebuia să fie „națională ca formă și multinațională, socialistă la conținut”. Orchestra „Folclor” a fost un miracol pe care îl datorăm omului de cultură Dumitru Blajinu, un mare violonist și folclorist, dirijor virtuos, om cu personalitate. Datorită lui, toate piesele muzicale, cântecele erau din repertoriul național, avându-i ca soliști pe Veronica Mihai, Nina Ermurache, Angela Păduraru, Teodor Negară, Ioan Paulencu, Valentina Cojocaru, Larisa Arsene, Maria Sarabaș, Nicolae Glib etc. În acei ani, datorită acestei faimoase orchestre, au fost înregistrate la radio circa 400 de piese vocale și instrumentale în diverse forme și peste 300 de creații de autor. Deși fiecare înregistrare era supusă votului la un consiliu special. Apăruseră și culegerile de cântece *Zi-i, lăută!, La vatra jocului, Primul ghiocel, Cântă inima și dorul* de Dumitru Blajinu. Același autor editează peste ani, în 2002, o *Antologie de folclor muzical. 1107 melodii și cântece din Moldova istorică* din seria *Tezaurul poporului român*.

– **De ce orchestra „Folclor”, cea care a format fondul de aur al RadioTeleviziunii, a nimerit în dizgrația conducerii companiei?**

– Cu siguranță că motivul a avut un substrat național, deși Ilie Teleşcu, președintele de atunci al Companiei Teleradio-Moldova, ar fi afirmat că statutul companiei nu prevede și o orchestră populară. Chiar și folclorul era supus cenzurii. Din 1984 orchestra „Folclor” a fost preluată de maestrul Petre Neamțu, un virtuos acordeonist și dirijor, care a continuat procesul de completare a fondului cu înregistrările celor mai valoroase piese folclorice. După ce orchestra a ajuns în dizgrația ideologilor vigilenți, a fost găzduită de către Filarmonica Națională. La rândul său, Petre Neamțu a înregistrat muzică cu toți interpreții valoroși de o parte și alta a Prutului. Cu alte cuvinte, acești oameni au făcut o epocă în istoria muzicii populare. Orchestra de studio s-a transformat în una de concert, acompaniind participanții și invitații la mai multe festivaluri-concurs din R. Moldova și România: *Crizantema de Argint, Crizantema de Aur, Maria Tănase...*

– **Prin anii '70, ați fost numit în calitate de lector la Conservator. Care era starea de spirit de aici?**

– Erau două facultăți, cea de interpreți și cea de iluminare culturală, pentru casele de cultură de la sate. La Catedra instrumente populare, șef fiind Valentin Vilinciuc, 80 la sută din instrumente erau baiane. Balaica era la facultatea de interpreți. În 1976 am fost numit șef de catedră. Era nevoie de multă diplomație, voință, energie, dacă vreți, ca să schimbi situația. A fost foarte greu, dar am reușit. Treptat am înlocuit baianul cu acordeoanele, iar ulterior, balaica – cu cobza, vioara, fluierul. După ce am activat un an la Ministerul Culturii, am fost invitat la Facultatea de interpreți, deja la Conservator, care luase locul Institutului de Arte. Acolo am continuat să reabilitez

instrumentele populare moldovenești. O făceam la modul elegant. Dacă unul absovea baianul, altul nu primeam în loc. În anul viitor anunțam deja concurs la acordeon. Astfel, treptat, reveneau acasă acordeonul, cobza, fluierul. Doar naiul nu a putut fi introdus, nu a trecut la consiliu. Am obținut, totuși, în 1989, să fac o clasă de nai facultativă, care l-a lansat pe viitorul rege al naiului, Vasile Iovu.

– **Cu certitudine, a fost o adevărată luptă de rezistență să te opui unei politici acerbe promovate de Moscova printr-un ministru, V. Cherdivarencu, sau al tovarășului A. Suslov, rectorul Conservatorului „G. Musicescu”. Vi s-a incriminat că sunteți naționalist, ați avut de suferit?**

– Sunt lucruri pe care nu le pot destăinui încă. Sunt oameni în viață. Dar trebuie să recunosc am avut sprijinul unor oameni cu influență. Mai erau și pe atunci oameni, nedeformați de regim. Deși am avut mai multe provocări, chiar au încercat să mă racoleze. Într-o bună zi au venit doi tipi, care, în urma unei discuții mi-au propus nonșalant să-mi supraveghez colegii și să raportez despre ce vorbesc, care e starea de spirit. Îmi promiteau plecări peste hotare, avansare în funcții etc. Eu aveam de acasă, de la mama, o educație românească, dragoste pentru neam. Atunci mi-am zis, cum o să mă uit în ochii mamei, ce o să-i spun. Bineînțeles că nu au putut să mă atragă. Le-am spus sincer că nu pot umbla cu pâra, sunt educat altfel, nu pot să ascult pe la uși, să-mi divulg colegii, studenții... deși respect, chipurile, idealurile socialiste... În 1984 am fost invitat la Conservator și numit șef de catedră. Aveam deja faima de revoluționar și un grup de studenți au scris o petiție contra mea la Comitetul Central de la Moscova, fiind etichetat ca naționalist. Era deja în timpul dezghețului gorbaciovist. Scrisoarea a fost expediată spre verificare la Comitetul Central de la

Chișinău. Ca rezultat, la Conservator a venit o comisie, m-au verificat, m-au interogată, dar până la urmă cineva de la CC le-au dat indicație să mă lase în pace. N-au avut de ce să se lege. A fost un scenariu. Dar, oricum, nimerisem în vizorul lor. Până la urmă am depus cerere de demisie. În locul meu a venit ca șef de catedră, Simion Duja, un foarte bun specialist și excelent patriot. Am rămas ca lector în clasa de țambal.

– În calitate de dirijor al orchestrei populare a Conservatorului, ați fost în diverse turnee peste hotare. Care a fost cel mai impresionant?

– Cu siguranță cel mai impresionant a fost cel de peste Prut, în patria istorică. În 1989 am avut primul turneu în România, la Iași. Emoțiile au fost extraordinare. Vedeam prima oară Iașii, cetatea de scaun a Moldovei, Copoul, Teiul lui Eminescu, bisericile, locurile istorice... Am fost primiți cu multă căldură și suflet, cu aplauze și chemați la bis. Atunci am avut o întâlnire de suflet în restaurantul hotelului. Chelne-

rii, toți ne priveau cu interes. Vedeau și ei prima oară basarabeni, care vorbeam aceeași limbă și cântam aceleași cântece. Noi eram puțin mai dezghețați, ei mai încorsețați. Era încă epoca lui Ceaușescu. Am mai avut turnee în SUA (împreună cu Vasile Iovu, Anastasia Lazariuc și Mihai Munteanu), Germania Federală, Cipru, Italia, Bulgaria, Austria ș.a.

– Dle Vasile Crăciun, ce vă mai doriți să înfăptuiți în plan profesional?

– Dacă îmi va permite sănătatea, îmi doresc să vadă lumina tiparului lucrările mele metodice și creațiile muzicale nepublicate, să găsesc sprijinul instituțiilor abilitate. Și, bineînțeles, să contribuie și în continuare la pregătirea cadrelor de instrumentiști, să promovez frumusețea și farmecul instrumentelor noastre naționale, ale tezaurului muzicii populare.

– Vă urăm multă sănătate și împlinirea speranțelor.

Consemnare:

Tamara GORINCIOI și Vasile ȘOIMARU

„UN SCRITOR TREBUIE SĂ FIE OM AL CETĂȚII”

(Interviu cu prozatorul Ion Iachim)

Marcela Mardare: Cornova (Ungheni), satul în care v-ați născut, și Codreanca (Strășeni), unde v-ați petrecut copilăria și adolescența, se regăsesc în creația artistică a scriitorului Ion Iachim?

Ion Iachim: Se regăsesc, dar nu în calitate de „personaje centrale” și cu numele, uneori, modificate. Ce-i drept, în ultimul meu roman, *Păstorind cu Ahile*, satul Codreanca figurează cu numele propriu; un alt sat, Cărpineni, unde am făcut o lungă „armată” de pedagog, îl găsiți cu numele de Goruni. Satele acestea mi-au servit drept cronotop, esențialul că în ele locuiesc personaje bolnave de nostalgia trecutului, care, vai, nu se mai întoarce...

– Cine dintre profesorii din școala medie Codreanca v-a influențat și ați decis să vă înscrieți la Facultatea de Filologie a Institutului Pedagogic „Ion Creangă”?

– Nu putea să decidă altcineva pentru mine. Aș fi putut deveni și profesor de istorie sau de geografie. Dar nu și tractorist sau matematician, n-am nicio înclinație pentru aceste profesii. M-a influențat, într-o anumită măsură, Constantin Bobeică, fostul meu dascăl de limba și literatura română.

– În 1972, după absolvirea cu eminență a facultății, ați fost repartizat la școala medie din Cărpineni, Hâncești. Cum vi s-a părut „pâinea de pedagog”?

– Și dulce, și amară, dar, mai ales, interesantă. Atâtea am învățat, învățându-i pe alții! Am trăit fermecătoarea ardere de tot (formulă biblică), mai ales, în anii tine-reții. Scenele, întâmplările din școală mi-ar ajunge pentru zeci de romane.

– Între anii 1975 și 1978 ați făcut doctorantura la Institutul de Limbă și Literatură al AȘM. Deși ați avut la toate examenele note excelente, nu v-ați definitivat teza de doctorat. Din ce cauză?

– Din mai multe. Una, esențială, a fost că, citind multă-multă literatură, mi-am dat seama că pot scrie nu mai rău ca așii realismului socialist. M-a furat beletristica.

– În ce relații ați fost cu scriitorul Alexandru Cosmescu, cel care v-a prefăcut cartea de debut *Întoarcerea la mare*? Cine v-a sugerat titlul cărții?

– Am fost în relația maistru-învățăcel. S-a mai spus că Alexandru Cosmescu s-a risipit în istorii, povestiri, poate și în romane orale, pe care le spunea cu o generozitate de prinț. În preajma marelui cărturar Cosmescu trebuia să fii atent cum vorbești, să nu comiți greșeli de limbă. Deși ne corecta cu multă bunățate, ne era rușine că știm așa de puțin limba noastră. Titlul cărții *Întoarcerea la mare* l-am găsit singur – o povestire din volum chiar așa se numește.

– Ați scris numeroase articole, material cu tematică pedagogică în presa republicană, ați scos de sub tipar o culegere de eseuri pedagogice (*Apostol fără nimb*), ați fost coautor la manualul *Literatura română pentru clasa a VII-a*, dar nu ați perseverat în domeniul respectiv, dând câștig de cauză... literaturii artistice. Ce v-a motivat alegerea?

– Faptul că am scris (mai scriu și acum publicistică pedagogică) nu a fost de ajuns ca să mă fac autor de manuale. Am editat, apoi și reeditat, manualul de care amintiți (la care am fost doar coautor),

într-o perioadă când începuse revenirea la rădăcinile noastre naționale, pe atunci ministru al Educației era Nicolae Mătcaș. Trebuia să avem manuale noi, nesovietice, și am fost angajat în această activitate. De ce nu am perseverat în domeniul respectiv? Din simplul motiv că acum avem autori care fac manuale mai bune decât acelea de la începutul anilor '90 ai secolului trecut.

– Mulți ani ați activat ca profesor, munca Dvs. fiind înalt apreciată – vi s-a acordat titlul Eminent al Învățămantului din Republica Moldova și Premiul de Stat al Republicii Moldova în domeniul învățământului. Nu regretați că ați părăsit școala? Nu tânjiți după copiii?

– Regret și tânjesc după școală. Însă nu pot să mă împart în mai multe domenii: ziar, literatură artistică și școală. N-aș putea lucra în școală doar cu o treime de gabarit. Așa că am fost nevoit să renunț la ea.

– Pedagogul și scriitorul Ion Creangă ocupă un loc aparte în creația Dvs. Romanul *Cu jăratul pe buze*, al cărui personaj central este marele povestitor humuleștean, cunoaște patru ediții (1994, 2000, 2004, 2012). Cum explicați această popularitate a romanului? Ce tangențe aveți cu Ion Creangă?

– Cred ca *Jăratul* a plăcut. De la ediție la ediție am făcut redactări și completări. În privința tangențelor – iartă-mi, Doamne, lipsa de modestie! – am anumite afinități cu marele povestitor... N-aș putea scrie, în ruptul capului, să zicem, un roman despre Ioan Slavici, cu toate că și pe el tot Ion îl cheamă.

– Numiți câțiva scriitori notorii care au apreciat romanul *Cu jăratul pe buze*.

– Spiridon Vangheli, Nicolae Rusu, Ion Proca, Marcela Mardare, Eugenia Bulat, precum și de dincolo de Prut – Virgil Rațiu, Theodor Codreanu, Ion Burași...

– Mai aveți câteva volume care au cunoscut câte două-trei sau mai multe ediții? Numiți-le, vă rog.

– *O istorie a expansiunilor rusești, Teia, Amintirile pițigoiului Zbanț, Decameron basarabean.*

– **V-a legat o mare prietenie de fostul Dvs. profesor școlar Constantin Bobeică. M-a impresionat o frază, pe care ați rostit-o în una dintre discuțiile noastre, ce se referea la C. Bobeică: „Și azi am ce învăța de la el!” Ce a luat pedagogul și scriitorul Ion Iachim de la Constantin Bobeică?**

– Un răspuns laconic: perseverența în muncă, simplitatea în relațiile cu oamenii, devotamentul față de cauza românismului și faptul de a fi incapabil de obediențe ideologice. Parcă-i puțin?

– **Criticul literar Theodor Codreanu, de care vă leagă o prietenie mai veche, referindu-se la volumul *Ca floarea de măr, fericirea*, nota: „Ca prozator, excelează în surprinderea psihologiei adolescenței, cu o rară finețe a nuanțelor.” Aveți în proiectele Dvs. noi lucrări adresate adolescenților?**

– Ca și majoritatea scriitorilor, am și proiecte, și manuscrise pregătite pentru tipar. Inclusiv cu tematică adolescentină. Dar nu mă grăbesc să le scot din sertar, fiindcă știu: cu cât o lucrare este ținută mai mult la rece (în sertar), cu atât are șansa să devină mai bună.

– **Ce înseamnă pentru prozatorul Ion Iachim spusa maestrului Spiridon Vagheli „Ion Iachim e un povestitor cu har de la Dumnezeu, un povestitor de care nu prea avem mulți...”? Am participat la mai multe lansări / prezentări de carte ale scriitorului Ion Iachim, la întâlnirile lui cu cititorii săi din Chișinău, Cojușna, Cărpineni, Hâncești, Ialoveni, Glodeni etc., care s-au transformat în**

sărbători de suflet. Cum credeți, prin ce-i atrage creația Dvs. pe copii?

– Aprecierea maestrului Spiridon Vagheli înseamnă mult pentru mine. Este un pinten pentru a crea și alte opere, dar e și un îndemn la o mai mare responsabilitate în fața cititorului. În ceea ce privește partea a doua a întrebării, am să vă răspund cu un citat al unei eleve din Micăuți, Strășeni (o cheamă Mihaela Dorogan): „Romanul [*Cu jăratul pe buze – n.n.*] m-a impresionat într-un mod inexplicabil. Este o carte minunată (...), citind-o, sincer vă spun, am râs în hohote și am plâns cu lacrimi amare, nu sunt vorbe aruncate în vânt (...). Atâta haz și atâta nostalgie la care eu nici nu m-am așteptat.” Deci, o carte trebuie să fie sinceră și neapărat, neapărat, neapărat să emoționeze. Să te faci să trăiești momente de zbor sufletesc, dar și de mâhnire adâncă.

– **În ultimul timp sunteți atras de romane cu tematică istorică – *Decameron basarabean sau Dumnezeu i-a dat omului pușca*, pânza epică de proporții *Cireșe pentru Mareșal*, avându-l ca personaj principal pe mareșalul Ion Antonescu. Prin ce se explică acest interes sporit pentru istorie?**

– Am considerat întotdeauna că un scriitor – dacă Dumnezeu l-a dăruit cu har – trebuie să fie și un om al Cetății. Tocmai acesta a fost motivul care m-a determinat să scriu cele două romane menționate de Dvs. Și nu doar aceste două. Nu-i vorba de un simplu interes pentru istorie, ci, cum ați menționat, de unul sporit. Aș mai adăuga: interesul pentru momentele / personalitățile care au fost / mai sunt și astăzi puse la index, dar lumea trebuie să cunoască adevărul. Tot adevărul, nu doar acel pe care-l enunța, de exemplu, în *Observator cultural* un Cristian Cercel, care, în raport cu Goga, Eliade, Mareșalul

Antonescu, ia între ghilimele cuvântul patriot. Intenționez să realizez o trilogie, un roman-zigurat, ce ar arăta jertfa supremă a ostașilor români în cel de-al Doilea Război Mondial. Două cărți (*Decameron... și Cireșe pentru Mareșal*) deja le-am scris. Mai rămâne a treia. În altă ordine de idei, *O istorie a expansiunilor rusești* dezmente mitul veșnicului „eliberator”. Dar o fac și cu instrumentele scriitorului, nu doar ale istoricului. Am încercat și cred că am reușit să fac în această carte o istorie care îmbibă artisticul ca un burete. Constantin Bobeică scria despre cartea în cauză: „Îmbinarea fericită a talentului de prozator cu cea de cercetător în domeniul istoriei naționale și universale, plus acea doză specifică de fină, dar sfichiuitoare ironie, fac din *O istorie a expansiunilor rusești* o veritabilă desfătare spirituală.”

– **Câteva dintre cărțile pe care le-ați semnat au apărut la edituri din România. Cum ați fost apreciat de către cititorul de peste Prut?**

– În România mi-au apărut, până în prezent, patru cărți. Am fost apreciat cu calificativul bine, dacă pot spune așa. Vă dau un citat al unui cititor de peste Prut: „Romanul *Cireșe pentru Mareșal* nu e doar a nu știu câta carte a prolificului scriitor Ion Iachim de la Chișinău, ci, în mod excepțional, cartea sa e omagiul scriitorului basarabean adus celui care s-a ridicat, în fruntea Statului Român și a Armatei Române, spre a aduce la Vatra Neamului ținuturile românești smulse...” (Gheorghe Pârlea, com. Mirosłavești, jud. Iași).

– **Truda asupra Cuvântului v-a fost apreciată cu numeroase premii, diplo-**

me, mențiuni, care dintre ele vă sunt mai aproape de suflet?

– Dintre toate premiile, diplomele, cele mai apropiate de suflet sunt aprecierile din partea cititorilor. Nu e o fățarnicie în ceea ce afirm. Avem și scriitori premiați care își dau aere de cezarism disprețuitor, care se cred la un pas de premiul Academiei Suedeze, dar care nu au cititori. Eu am cititorii mei și, vorba ceea, mă mândresc cu ei!

– **Criticul literar și profesorul universitar Timotei Roșca a scris un studiu monografic despre creația literară, activitatea publicistică și didactică a lui Ion Iachim (*Dublă revelație a chemării*). Cum apreciați această muncă a fostului Dvs. profesor?**

– Ce să zic? Sunt flatat că domnul prof. T. Roșca a socotit de cuviință să scrie un studiu monografic „despre creația literară, activitatea publicistică și pedagogică a lui Ion Iachim”. Tocmai 255 de pagini. Îi sunt recunoscător și îi doresc sănătate, ani mulți, ca să ne bucure cu noi ediții despre cărți și scriitori.

– **Care sunt orele preferate ale lui Ion Iachim când își dă întâlnire cu Muza?**

– Întâlnirile cu Muza le așteaptă poezii. Munca / corvoada (dulce) de prozator presupune altceva decât îmbrățișările Muzei... Ore fixe de scris, de cercetare, de gândire. Dacă nu muncești, nu devii prozator. Sigur, e necesară și inspirația. Fără ea, chiar muncind mult, ajungi grafoman. Eu „mă întâlnesc cu Muza”, vorba Dvs., de regulă, disde-dimineață, între orele 3 și 7-8.

Consemnare: Marcela MARDARE

1 ianuarie 2015

VAL BUTNARU: „EU CRED CĂ FIECARE DINTRE NOI TREBUIE SĂ AIBĂ LIBERTATEA DE A-ȘI APĂRA UN PUNCT DE VEDERE”

Val Butnaru nu mai trebuie prezentat: se știe foarte bine, de mult și, practic, de către toată lumea, că e un om de presă. Topește în sine (sau în imaginea pe care numele, odată pomenit, o evocă) pe editorialist, analist politic, director de ziar, director de televiziune și, totodată, îți impune și o postură care parcă nu prea are contiguitate cu presa în ansamblul ei, cu ipostazele cealalte: cea de director de teatru. Nu l-am trecut pe listă pe dramaturg și romancier. Într-un rînd, pe cît știm din presă, a candidat – sau a fost propus – la funcția de președinte al Uniunii Scriitorilor din Moldova. Toate aceste ipostaze vorbesc, în primul rînd, despre o largă și, în condițiile noastre, condiții care îți impun tot mai tiranic specializarea, o aproape neversimilă disponibilitate. Am răsfoit după o mai bună documentare prin revista Orizontul, la care făcea cîndva, în anii de tinerețe, publicistică, m-am uitat și pe cîteva dintre numerele fostului organ al Parlamentului, Sfatul Țării, unde a funcționat în calitate de redactor-șef adjunct. N-am nimic cu referire la publicistica acestui excelent jurnalist, model foarte bun de stil conceput să transmită expres, într-un regim aproape de urgență. Și model, totodată, ceea ce privește calitatea ideilor, a bunului lor simț. Dacă am citi cvazitotalitatea articolelor ieșite din acest condei, am întrezări, neîndoielnic, și o anume viziune asupra lucrurilor, un sistem de concepte sau de principii care, spre onoarea autorului, nu s-au modificat substanțial în-tre timp; doar s-au nuanțat și rafinat.

M-a interesat, firește, ce părere are un om de talia sa, cu o experiență incontestabilă în materie de înființare și conducere de publicații, despre jurnalismul de azi și cîtimile de libertate de care se pare că mai benefi-

ciază. Reținem ideea perfecționării continue a ziaristului (care trebuie să citească zilnic!) și cam paradoxala respingere a figurii ziaristului cu personalitate, mai bine zis, a rolului nefast pe care acesta l-ar fi jucat. Nu ne-am permis să intervenim în discursul transcris de pe bandă, decît minim, fiindcă așa sincopat și marcat din loc în loc de fireștile, în cazul exprimării orale, mici incoerențe și rupturi de logică, interviul se constituie, în fundal, și într-un portret al omului din clipa dialogului: lucid și privind adesea de la mare altitudine lucruri cărora, lipsiți de experiența – creativă și managerială – interlocutorului, sîntem tentați adesea să le exagerăm importanța.

– Alături de redacția *Actualităților, Sfatul Țării* a fost o piesă de rezistență în emanciparea presei din Republica Moldova și un nume de referință în practica presei libere de la noi. Ai fost redactor-șef adjunct la cotidianul Parlamentului, *Sfatul Țării*. Spune-mi ceva despre perioada cînd acest cotidian urma să fie lichidat. Cum ai trăit-o?

– Da, dar eu plecasem deja. S-a întîmplat fără mine.

– Putem discuta retrospectiv. Se constituie o echipă, începea să prindă glas, să guste tot mai mult din discursul jurnalistic autentic.

– Bun, hai să încercăm. Cît știu, atîta am să spun.

– Da, bineînțeles! Sper că dictafonul meu nu te tracasează prea tare?

– Nu, nu mă tracasează...

– După toate, nu te mai tracasează nimic!... Să începem cu momentul înființării. Ședința aceea, inaugurală, cum

am spune azi, din incinta revistei *Ori-zontul*, unde, probabil, mai erai angajat.

– Da.

– Ei bine, ai avut cumva, în momen-tul acela, presentimentul că totul va ajunge în coadă de pește și că în doar vreo doi ani și mai bine agrarienii vor lichida publicația?

– În primul rând, cred că trebuie remarcat faptul că noi, atunci, traversam o perioadă extraordinară a romantismului în jurnalism. Totul ni se părea posibil. Echipa pe care am adunat-o era, chiar era o echipă bună. Mă gândesc acum la Mihai Molodoi care, în timpul evenimentelor de la Vilnius, a plecat într-acolo și ne-a transmis o serie de reportaje. Povestea cu tancurile sovietice și altele. Cred, noi, atunci, învățam din mers un alt fel de jurnalism. Desprinși dintr-o școală a jurnalismului sovietic, predat de Okorokov la Universitate, și plonjați dintr-odată în apele unui jurnalism neînțeleș și netestat, noi cred că gafam enorm. Am recitat de curînd ceva comentarii. Niște comentarii, niște analize pe care le publicam noi. Ei, bine, erau extrem de puerile, extrem de naive și extrem de neechidistante. Credeam că totul ne este permis; și cred că ni se permitea totul. Dar deontologia ar fi trebuit să ne oblige să fim mai temperați, să auzim ambele părți. Or, pentru noi nu existau atunci *ambele părți*, exista o singură parte. Și totuși, cred că am procedat corect, chiar dacă, din punctul de vedere al deontologiei, n-am făcut chiar așa cum scrie cartea. Dar cu rinocerii, de fapt, nu voiam să stăm de vorbă, că abia ne despărțiserăm de ei. Și partea nasoală pentru agrarienii era că noi, pe lîngă faptul că scriam tăios și direct și spuneam ce credeam, începusem să facem tot felul de investigații. E adevărat că subiectele pentru aceste investigații erau servite de anumite persoane publice, din Parlament, care – nu-i așa? – voiau să-și păstreze anonimatul. Dar faptele erau

adevărate. Mircea Druc cred că îmi furni-zase un subiect cu șeful Parlamentului, nea Mitică Moțpan, care era președinte de colhoz și nu știu ce făcea, niște tranzacții cu mașini „Volga”, din colhozul lui: vîndute, cumpărate. Am început să sap, am găsit niște hîrtii. S-a înfuriat, Moțpan ăsta, de Doamne ferește! Ne-am întîlnit odată și a început să strige: „Da cum faci tu investi-gații, nu mă întrebă pe mine?!” Zic: „Da, am să întreb, dar deocamdată hîrțiile cam asta arată, că s-a cam furat...” Ei, bine, faptul că noi loveam foarte mult în agrarienii, în acel prim Parlament, și, practic, luam partea democrațiilor, clar că i-a supărat foarte rău. Asta a dus la dispariția ziarului. Un lucru inevitabil. Pe mine mă miră că *Sfatul Țării* în general a existat doi ani. Doi ani parcă a existat?

– După calculele mele, aproape trei.

– Aproape trei. Da, mă miră că atît de mult, fiindcă, pentru timpurile alea, era totul perisabil. Și totul se testa. Noi doar, la *Sfatul Țării*, ne-am ambiționat să nu mai scoatem la tipar înalt. Pentru mine, tiparul înalt era ca și bolile copilăriei, pe care le în-hățăm și ne amintim ca de o chestie mai puțin plăcută. Cred că am avut două com-putere în redacție, la care am cules texte, am machetat. Machetatul era, de-a drep-tul, și penibil, și comic, fiindcă nu se făcea așa cum înțelegem azi, pe ecran, cu tot felul de module. Nu. Materialele erau ma-chetate pe coloane, coloanele erau printa-te pe un fel de fișii de celuloid, nu știu cum. După care fișiile astea le lipeam pe hîrtie, apoi le duceam la tipografie, pagini deja. Se fotografia și era trecut pe placă. Nimic din procesul de azi. Practic, lucram cu foar-feca.

– Din cîte înțeleg, intenția de atunci era să servim ceva complet inedit și mult mai eficace decît ce era piață la acea oră. Dar nu te-ai gîndit nicio clipă că tocmai eficiența și ineditul au spe-riat? Nu admîți că tocmai acesta poate

fi motivul din umbră pentru care agrarienii au hotărît să se izbăvească de o publicație incomodă? Dovadă că Tele-Radio-Moldova, în vremea aceea, a trecut sub controlul lor. Au văzut în presă un instrument! Și, dacă nu și l-au putut însuși, cum au făcut-o cu televiziunea, pur și simpli l-au aruncat.

– Înțeleg, cred că ai dreptate în ceea ce spui. La modul subconștient, cred că îi deranja faptul că inclusiv drăcovenia asta se face altfel, știi? Se machetează nu așa, nu-i tipar înalt, hîrtia nu e bortelită, așa cum știau ei. Dar pe ei, de fapt, îi deranja altceva. Au invocat un argument care va fi, care va sta în picioare încă mult timp aici la noi. Au spus așa: „Ce fel de ziar este ăsta, ziarul Parlamentului, care critică Parlamentul?” Formulă ideală. Ei aveau dreptate: ești ziarul Parlamentului, nu te băga să critici Parlamentul. Or, noi nu știam despre asta! Și nici nu voiam să știm. Noi făceam chiar un ziar, făceam presă și democrații de azi gîndesc la fel. Exact la fel. Ce fel de presă este, democrată, da, de orientare europeană, care critică un guvern de orientare europeană? Uite, în capul lor așa ceva nu încap. Și sigur că da, ei au dreptate, fiindcă ei nu sînt altă generație. Cîndva mie mi se părea că ăștia de azi sînt o altă generație, îi aducem pe ei, tinerii, și am rezolvat. Nu, pe naiba! Ei nu sînt altă generație. Cred că o altă generație – acumă să ne abatem un pic de la subiectul propriu-zis, – o altă generație poate să apară doar dacă urmăm exemplul biblic și îi ducem frumos pe toți așa, de mînuță, în pustiu, 40 de ani, să moară dracului, să se nască naibii și încă o dată să moară, să uite definitiv de trecutul lor sovietic. Și odată și odată să înțeleagă că presa nu este nici dușmanul lor, nici prietenul lor. Presa este un instrument care informează omul cu ce se întîmplă.

– Dar este oare un instrument? Mulți spun că presa n-a fost niciodată un astfel de instrument. Dacă privești la

cum se comportă acum patronatul, la cît de înfeudat este ziaristul și cît, de fapt, e de inexistent el ca personalitate în raporturile lui cu cel care dă cu banul, se pare că presa, în înțelesul pe care ni-l conturăm noi în minte, n-a existat nicicînd! Pentru că, la fel cum au fost intratabili comuniștii, la fel de intratabili, poate încă mai intratabili, sînt patronii de astăzi. Cu alte cuvinte, care este actuala condiție a gazetarului la noi? Nu te frapează faptul că în douăzeci și ceva de ani n-a apărut nici un nume nou de referință? Există condiții în presa noastră pentru a se forma personalități?

– Eu cred că există un anume paradox. Există o libertate absolută a presei: rețelele de socializare, bloguri. Fac excepție bloggerii plătiți de anumite partide politice sau oameni de influență. Descopăr acum, mai nou (sînt un novice în zona asta), texte pe care nu le-aș fi descoperit, dacă nu circulam pe net. Dacă rămîneau pe print (acolo unde credeam că o să mor), altceva aveam să cred. Sînt băieți și fete care scriu uimitor. Dar libertatea pe care o au, din păcate, nu lasă urme adînci și în calitatea scrisului.

– Se pare că vorbești de o presă underground acum. Dar discuția era despre presa cu impact și care este controlată de patronat.

– Stai că vorbim, vorbim acumă de patronat. Ea nu este presă underground. Eu cred că este presă normală, cu impact foarte bun. Și indiferent că cineva o numește așa sau n-o numește, îi dă voie sau nu-i dă voie, dar ea este. Asta este o presă perfectă. Presa asta îndeplinește exact toate condițiile pe care trebuie să le aibă presa: informare, distracție, educare, luare de atitudini. Totul este acolo. Acumă, cu presa astlaltă, care are patroni. Mie îmi pare că întrebarea ta denotă, iarăși, sau simt eu acolo, o trenă a romantismului de cîndva. Noi, oricît de dureros ar fi pentru

generația noastră, trebuie să constatăm faptul că presa, de fapt, este o brutărie, este o măcelărie, este exact o afacere ca oricare alta. E un pic mai delicată, fiindcă acolo trebuie să scrii sau trebuie să spui despre ce se întâmplă în jur. Asta-i unica diferență. Ca să faci o televiziune – un lucru mai pe înțelesul tuturor; și cu impact mai mare –, trebuie să bagi foarte mulți bani. Când spun foarte mulți bani, asta înseamnă zeci de milioane de euro. Zeci de milioane de euro nu poate să aibă un ziarist. Un ziarist poate să aibă idei, în cel mai bun caz. Deci, vine omul cu banul. În cele mai multe cazuri, omul cu banul este un amărît, un nefericit, un gangster, un bandit; și e cu banii furăți. În cazuri mai rare, omul cu banul urmărește un scop frumos. Dar și chiar omul care urmărește un scop frumos, spune: mă, fratele meu, eu urmăresc scopul frumos. Care este ăla? ăla este să ne debarasăm naibii, odată și odată, de ruși, să ne integrăm în Uniunea Europeană, să altoim un alt fel de a gândi, să-i spălăm pe basarabeni, să-i facem să nu mai scuipe pe stradă, să nu clefăie la masă, să-l citească Nietzsche, eventual. Deci, asta vreau eu să fac. Cum putem atinge aceste scopuri? Păi, nu poți să-l atingi așa, că vrem doar, nu? Trebuie să chemi reporteurul și să spui: „Vino încoa', măi copile; uite ce faci: te duci și-l bombești pe ăla.” Sau nu-i spui direct așa, dar îi spui: „Vezi ce faci, iei atitudine, soliciți o opinie cuiva, nu?” Dintr-o parte, asta înseamnă presiune asupra ziaristului: „Stai un pic, da' eu nu vreau, da nu, da eu nu!...” Să fie clar: orice echipă de ziaristi care lucrează semnează tacit o anumită convenție: împărtășim un punct de vedere sau nu-l împărtășim? Dacă da, cum facem și ce facem, ca acest punct de vedere să devină auzit și înțeles de cît mai multă lume? Exact așa se întâmplă în cazul echipelor care promovează un alt punct de vedere. Care sînt cu Uniunea euroasiatică, cu comuniștii sau cu Plahatniuc. Ei

procedează la fel. Și cînd spun asta, mă refer la ce văd pe „sticlă”, fiindcă, în realitate, nu sînt convins că lor le place să-l apere pe un individ care, de exemplu, fură bani. Și care este chiar patronul lor. Iată, aici deja, aici îți dau dreptate. Fiindcă ziaristul, obligat să-și cîștige un salariu și să-și calce pe inimă, ca să facă un reportaj sau să citească o știre care minte, de fapt... Ce faci cu ziaristul ăsta? Da, el merită, poate, milă, compătimire. Dar el nu are un alt loc de lucru!

– Putem spune, prin urmare, că jurnalismul modern este o consimțire la sclavia doctrinară sau ideologică?

– Ziarele americane, acum 20-30 de ani, au făcut un lucru extraordinar. În preajma campaniilor electorale, spuneau: „*New York Times* este pentru președintele cutare, noi îl vom sprijini.” Dar asta nu însemna că nu-l criticau. În schimb, toată lumea știa: *New York Times*-ul sprijină candidatul cutare. Nu erau niciun fel de „au!, au!, ce-o să se întîmple, ce-o să scrie!” Nu, toți știau ce-o să scrie. Și dacă candidatul claca, era taxat în ziar. Taxat, și taxat rău. La noi însă nu știi de ce nu se face asta, toți se pretind echidistanți. Nu există echidistanță, nu există! Tu, în pat cu nevastă-ta alături, noaptea, nu poți fi echidistant. Nu, n-ai cum! Ai, dacă ești echidistant noaptea cu nevastă-ta în pat, înseamnă că te duci la medic, e o problemă. E la fel și cu jurnalismul. Noi avem atitudinii, noi am citit cărți, diferite cărți, noi am văzut diferite întîmplări și am trecut prin diferite experiențe. Deci noi nu putem să fim echidistanți, nu putem acționa la fel. Noi împărtășim anumite idei, da? Dacă eu, cu tine, mă înțeleg pe un anumit segment, facem o echipă, dacă nu, nu putem fi într-o echipă. Chiar dacă ne înțelegem bine și mergem la cîte o bere. Dar într-o echipă nu putem fi. De aia lucrurile trebuie spuse tranșant, ca toată lumea să înțeleagă, să nu se ascundă nimeni. Jocul

de partizani este de-a dreptul ridicol. Noi, chipurile, nu știm pînă în ziua de astăzi cine sînt patronii televiziunilor. Ba știm, dar oficial nu scrie nicăieri: băi, este așa, așa, așa. Cu totul altcineva figurează. Și în toate cazurile se întîmplă asta.

– Aș vrea să discutăm și despre calitatea celor care fac presa. Pentru că în măsura în care ești un gazetar informat, instruit, cu o pregătire solidă, ești, spun manualele, și o personalitate. Și abia de la apariția unor personalități se poate pune problema, efectiv, a libertății de exprimare. Te-am întrebat adineaori de ce în anii democrației n-au apărut gazetari de mare anvergură? Ești unul dintre oamenii care au făcut presă la greu aici, ce poți spune în acest sens? Cum de nu s-a putut naște o generație de gazetari de primă mărime, care ar fi impus, poate, patronatului un alt tip de tratament și un alt tip de reacție?

– Știi, eu mă tem de gazetari de anvergură, mă tem de o generație de gazetari de primă mărime. Mă tem foarte mult, fiindcă eu cred că din cauza acestor tipuri ni se trage tot răul pe care îl avem acum.

– Cumva este o concluzie care derivă din experiența Sfatului Țării?

– Nu neapărat. Să spun despre ce este vorba. Mă gîndesc la toată presa românească, din întreg arealul românesc. Acești gazetari de primă mărime, ce-au făcut? Au avut grijă, cu excepțiile care confirmă regula, să se înconjoare (la noi lucrul asta se vede mai pregnant) dacă nu cu nulități, cel puțin cu persoane care le sînt, din punct de vedere intelectual, mult, mult mai inferiori. Ca ei să strălucească, nu-i așa? Să fie gazetari de primă mărime! Ca ei să scrie editorialele lor și doar despre editorialele lor să se vorbească! Este un adevărat cataclism, acest gazetar de primă mărime. Eu aș prefera să avem gazetari, mulți, mulți, sute, cu o foarte bună pregătire. Oamenii cuți. Cu lecturi, nu neapărat profunde, dar

suficiente ca să se descurce în mai multe domenii. Oamenii care să facă deosebirea dintre Manet și Monet. Oamenii cărora le spui că Ionescu a scris *Rinocerii* și să nu pună două întrebări legate de aceste două cuvinte. Asta înseamnă. Cu o pregătire elementară. Dacă am fi avut acest pat germinativ, din acești ziariști, păi, de acolo puteau să răsară nu ziariști de primă mărime – și scriitorii de primă mărime, și gînditorii de primă mărime, și oamenii ai Cetății. La noi, din păcate, ziariștii... Cred că școala e de vină, școala superioară. Dar și liceul. Cine ar fi crezut, pe timpurile alea, cînd era interzis să vorbești, românește, să scrii, să gîndești în public, că astăzi, cînd e permis (parcă e permis!), licenții vorbesc o română de care îți vine s-o iei dracului razna! Și spui: domnule, mai bine nu trebuie, mai bine să vorbească nu știi ce, turca, engleza, rusa sau ce știi ei acolo mai bine. Că alte limbi le cunosc mai bine. Dacă am fi avut noi 200, nu mai mult, 200 de ziariști foarte bine pregătiți... Nu stele de primă mărime – oameni normali, care pot să spună ceva și nu ți-e rușine de ei.

– În condiția în care a dispărut presiunea partidului comunist, dar a reapărut sau s-a instalat, în locul ei, presiunea patronilor, interesele lor, nu este cumva, în continuare, o glumă proastă (și un delict de naivitate, totodată) să vorbim de libertatea de exprimare în Republica Moldova? Care este marja de manevră, de exemplu, dacă vin la tine în ziar și atac pe cineva care nu trebuie atacat?

– Sigur că totul timpul m-am gîndit și cred că încă mă mai gîndesc la asta. Și am să-ți răspund în felul următor. Să-ți dau un răspuns cu exemple. Le-am spus tot timpul copiilor de la ziar (și asta încerc deja de mulți ani) că nu mă implic chiar deloc, deloc!, în ziar, ca să nu creadă că cumva îi presez. Dar în anii cînd făceam nemijlocit ziarul, uite eu, de exemplu, simțeam că nu sînt liber. Nu sînt liber de opiniile mele, în

primul rînd. Eu am avut o mare neplăcere: am refuzat să public un articol al Genderdoc. Le-am și explicat, le-am scris de ce nu pot să public acel articol. După care repercusiunile au fost clare, dure și imediate. Toți donatorii de fonduri și de granturi, pe care îi aveam, au refuzat să-mi mai dea bani, explicînd că nu sînt pe partea corectă, că nu mă culc unde trebuie... Și atunci am înțeles. Nu știu, de fapt, dacă am înțeles. Mă gîndesc: domnule, da' ce principii idioate are omul! De ce, adică? Bun, ai principii. Dar ți-au dat oamenii articolul, de ce nu-l publici? La urma urmelor, ce s-a întîmplat? Ei, bine, dacă-l publicam, ar fi urmat altele și avea să fie o rubrică permanentă, cum să zic eu?, cu materiale de felul ăsta. Ca să fie clar: eu nu am niciun sentiment, nicio culoare vizavi de aceste persoane. Dar eu cred că fiecare dintre noi trebuie să aibă libertatea de a-și apăra un punct de vedere. Și nu numai: de a proceda în consecință. Eu, în acest caz, nu am avut această libertate. Sau eu am avut-o, dar consecințele: eu am fost sancționat pentru această libertate arogată. Lucru care nu mi se pare corect. Să-ți mai dau un alt exemplu, ca să fie foarte clar. La televiziune. Pe atunci încă mai făceam politica editorială, cel puțin, a televiziunii (*Jurnal-TV*). I-am propus lui Oleg Brega să facă, i-am dat și denumirea (*Inamicul public*) și formatul și le-am spus băieților de la televiziune că sînt conștient ce va urma, dar hai să facem, că sub toate aspectele e bine; omul are opiniile lui... Ei, bine, practic în fiecare seară eu protestam atunci cînd mă uitam pe „sticlă” la ceea ce spune el. Fiindcă eu cred altceva despre România, eu cred altceva despre români, eu cred altceva despre Biserică. Țista sînt, astea sînt ideile mele, crezurile și credința mea. Or, el crede exact opusul și exact altceva. Și n-ar fi baiul aici, dacă totul s-ar fi limitat la credința lui. El promova, foarte agresiv, punctul lui de vedere. Și pe toți ceilalți care îndrăzneau să telefoneze, să

între în direct în studio el, pur și simplu, ori îi taxa, ori le închidea telefonul. Țista nu este, cred eu, cel mai bun mijloc de a face jurnalism. Fiindcă o emisiune de felul ăsta este un forum: le dai voie tuturor să-și expună punctele de vedere. Din punctul de vedere al afacerii, o emisiune ca a lui Oleg Brega a fost un insucces: audiențele, în loc să crească, în cel mai bun caz stagnau. Dar o asemenea emisiune se bucură de audiență. Avem un exemplu clasic în jurnalismul românesc: Dan Diaconescu, despre care poți să ai o atitudine de care vrei tu, pe care o am și eu, extrem de negativă, dar el a demonstrat că un asemenea fel de jurnalism poate fi. Și, într-adevăr, a fost. Nu știu dacă ți-am răspuns. Am dat exemple, ca să vezi că nu există răspunsuri univoce. Parcă da, parcă nu. Noi cedăm la tot pasul și eu cred că trebuie să cedăm. Compromisul nu este doar un cuvînt care desemnează o anumită stare. Compromisul chiar este un instrument.

– Ce poți spune, Val Butnaru, despre profesiunea aceasta, jurnalismul, după drumul de victorii, dar și decepții pe care l-ai parcurs pînă în prezent? E aici, între realitate și ideal, o distanță ca de la cer la pămînt?

– Întîlnirile cu tinerii ziariști, pe care le-am mai avut, cu asta, de fapt, se încheie: că ce-ar fi să le spun. Cînd aud asta, zic, dom'le!... Îmi aduc aminte de timpurile copilăriei mele. Era un bunel la televiziunea aia moldovenească, care citea povești, seara, cu ochelari, cu păr albit, îmbrăcat într-o bondiță. Imaginea asta mi s-a păstrat pentru toată viața și, cînd cineva mă întrebă: „Domnule, spune și tu ceva tinerilor!” „Băi, zic, exact îmi apare imaginea aceea de la televizor, bunicul ăla, cu clopoșelul, spunînd: «Dra-gii mei, co-pi-lași!, să vă spun ce-va!...»” De obicei, le spun mai tinerilor mei colegi că meseria pe care o aleg nu e ceea ce cred ei că au ales. Eu nu mai înțeleg ce înseamnă jurnalism în ziua

de azi. Atîta timp cît oricine poate scrie în orice clipă, uneori profund, uneori foarte bine, uneori exact, tot ce vrea el, și asta să trezească interes, nu mai înțeleg de ce e nevoie de o școală de jurnalism. Pe de altă parte, bineînțeles, mai rămîn instituții clasice; televiziunea cred că va mai exista încă mulți ani; ziarele, din păcate, nu. Dar și cei care se duc la televiziune: majoritatea sînt prost instruiți, incuți, agramați, fără demnitate personală, fără demnitate națională, fără cunoașterea istoriei naționale și universale. Iată, pe asemenea oameni e foarte ușor să-i manipulezi și să faci orice vrei tu, tu fiind magnat de presă sau ce ești tu. Cu oamenii ăștia, faci tot. Dacă ar fi fost oamenii instruiți, culți, cum am mai spus, ar fi fost foarte greu. Cu astfel de oameni chiar trebuie să discuți, să-i convingi, trebuie să te angajezi în niște polemici. El, aș vrea să văd eu un magnat de presă, care polemizează cu o echipă bine instruită!

– **Prin urmare, viitorul gazetar în presa din formula curentă (și din formu-**

la care se profilează) nu este o personalitate; este mai curînd un robot! Dar cînd va fi făcut pasul următor: înlocuirea ziaristului viu cu niște softuri inteligente, care să răspundă provocărilor diverse și să facă astfel, prompt și impecabil, interesele dătorilor de bani?...

– Da, softuri inteligente!... Dar ziaristul prost este un soft, știi?, care, de fapt, răspunde la anumite comenzi. Și un soft de mare căutare. Eu cred că rămîne, sfatul rămîne etern și pe care îl știm și noi și îl știiu toți: lectura. Lecturile, de orice fel, lecturile zilnice, zilnice!, pot salva condiția unui ziarist independent.

– **Dar nu pot accentua, într-un fel, drama lui?**

– Ba da. Și drama. El va trece prin mari drame. Prin mari drame. Dar, cel puțin, va ști că va trece. Fiindcă în celălalt caz nu va ști. El tot trece prin drame, dar nu știe despre asta.

Consemnare: Ghenadie NICU

ION CIOCANU: „SUNT DIN FIRE UN OM PERFECTIBIL...”

Domnule Ion Ciocanu, eu am citit (am studiat) mai multe volume de critică literară, semnate de Dumneavoastră, de unde am conștientizat că întâlnirea cu cărțile citite vă marchează în mod deosebit. Și acum, vă rog să-mi răspundeți la cea mai frumoasă întrebare umană:

– **Sunteți un Om foarte sincer. De ce?**

– Sunt sincer din același motiv din care respir. Știu că foarte mulți oameni sunt „diplomați”, șireți etc. Știu, dar nu fac parte dintre aceștia, deoarece nu pot trăi... în două luni. Cum ai putea spune că un roman e bun, când pricepi că el nu corespunde unei atari calificări? Lipsa de sinceritate ori excesul de sinceritate poate oferi anumite avantaje omului în

condiții absolut specifice ale existenței, dar nu exegetului literar (sau în altă branșă a creației artistice). Există și o soluție oarecum „diplomatică”. În cazuri de forță majoră taci, nu te implici. Cititorii deștepți sunt puși în situația să intuiască de ce nu te pronunți asupra poemului sau romanului elogiat intens de alți cercetători. A scălda în două ape o carte e un gest urât sau poate încă mai rău. Dacă totuși acest gest se întâmplă, e cazul ca cititorul să cugete: cât de îndreptățit e criticul să procedeze într-un atare mod, ce argumente folosește el în demersul său, cât de convingător se prezintă etc.?

– **Cum s-a conturat destinul Dumneavoastră de critic literar?**

– Inițial am fost angajat, încă în timpul studenției, la revista *Cultura Moldovei* și scriam articole pe teme diverse, preponderent de ordin cultural (activitatea cluburilor, bibliotecilor, viața artiștilor. De exemplu, am publicat două articole despre Nicolae Sulac; unul despre pedagogi din satul de baștină al lui Petru Zadnipro, pe care l-am intitulat *Să vii, prietene, la Sauca!*). Dar profesorul Ion Racul, tot el prorector pentru studii, a fost categoric împotriva repartizării mele la ziar, ba chiar a insistat să fiu repartizat (de comisia oficială!) la doctoratură. Am fost nevoit să accept doctoratura. Apoi – să activez cât puteam mai bine ca doctorand: examene, munca la teza de doctorat... Am susținut cu succes teza înainte de termen, la 25 iunie 1965, având publicate la acea dată șapte articole și cronici literare, între care o replică distrugătoare dată profesorului bălțean Vladimir Șvacikin, care îi prezenta pe absolut toți poeții moldoveni ca discipoli influențați de... Vladimir Maiakovski. Replica oarecum „ascunsă” consta în adevărul că cel puțin unii poeți ai noștri veneau în literatură din Eminescu ori cel puțin din Alecsandri. Or, un atare adevăr n-ar fi fost pus în pagină de nici un redactor la 22 noiembrie 1964! Șvacikin a tot insistat ca redacția să publice răspunsul său, dar Pavel Darie, responsabil atunci de sectorul literatură, l-a calmat spunându-i că va fi nevoit să-mi ofere dreptul de a-i comenta replica. Atunci am simțit pentru prima oară importanța, rostul și chiar farmecul vocației de analist literar. În naivitatea juvenilă de atunci speram să fiu un gospodar bun pe moșia literară în care intram...

– Aveți autori preferați?

– Cred că un răspuns de felul: „Îl prefer pe Eminescu ori pe Creangă, ori – de ce nu? – pe Caragiale” îl descalifică pe un exeget literar serios. Scriitorii mari nu se exclud, ci fiecare dintre ei este mare în felul său unic, inconfundabil, incomparabil.

Exegetul de vocație îl prețuiește pe fiecare din motivele concrete pe care i le „furnizează” scriitorul dat și în măsura în care cercetătorul în cauză l-a înțeles just și profund. Un exemplu clasic de incomparabilitate a scriitorilor mari e discuția care apăruse la un moment dat despre valoarea lui Mihai Eminescu și a lui Alexandru Macedonski. E simplu și chiar corect să-l preferăm pe Eminescu, fără să-l ignorăm însă pe autorul *Noapților...* sau al rondelurilor care fac onoare întregii culturi românești. Putem discuta pe bază de exemple vii, concrete, probante, în deplină cunoștință de cauză, până să conștientizăm întâietatea valorică a unui scriitor (Eminescu) față de altul (Macedonski), fără să-i contrapunem neargumentat ori chiar greșit, aprioric etc. Drept concluzie: prefer scriitorul care prezintă o carte bună ori chiar excelentă unuia care gândește simplist și scrie agramat, fără intuirea profundă a psihologiei personajelor și fără o inovație certă în privința expresiei literare.

– Încercați, vă rog, să vă caracterizați scrisul!

– Dar mi l-am caracterizat, în orice caz am încercat s-o fac în volumul *Cărțile din noi*. Întâi caut să simt adânc nuvela sau romanul cutare, să-i intuiesc originalitatea concepției și formulei narrative, deci să obțin ca operele în cauză să devină fapte literare apropiate mie, pentru că numai după o atare trăire / înțelegere a lor să mă străduiesc a le face apropiate cititorilor mei. Reușesc o atare performanță ori nu, e de discutat, fără să uităm că realizarea intenției exegetului depinde în mare măsură de cititorul exegezului lui: unul dorește să înțeleagă ce-i prezinți, iar dorind, te înțelege, te crede, îți urmează sugestiile, poate completându-le, altul nu dovedește o atare dorință, rămâne la opinia sa „personală”, chiar dacă aceasta e una absolut comună, a tuturor (întemeiată sau nu, e o altă chestiune). O anumită complicitate a

cititorului e o condiție esențială pentru realizarea contactului creator dintre exeget și adresantul studiului sau al cronicii lui.

– În acest început de mileniu trei mai sunt oameni dezorientați de policromia aparițiilor editoriale, nu știu ce să citească, iau un autor, dar foarte repede îl abandonează în favoarea altuia, probabil din teama de a nu da greș, ignorând un scriitor de mai mare valoare, mai important. Ce sfat le-ați oferi acestor lectori?

– Sfatul pe care, într-un fel sau altul, l-am tot dat cititorilor de literatură artistică e că, pentru a te delecta cu nuvele / poeme / romane, e nevoie să fii bine instruit artistic și estetic, începând din copilărie, de la savurarea cântecelor de leagăn, de la grădiniță, din școală, să-ți perfecționezi mereu gustul pentru lectură – prin savurarea operelor valoroase! – până să poți trage foloase din sugestiile exegeților și să le poți da o apreciere calificată. Nu numai scriitorii, dar și cititorii sunt unii talentați, alții – mai puțin talentați ori chiar lipsiți de gust artistic, de simț artistic, de pregătire artistică...

– Totuși, când vă exprimați opinia despre literatură contemporană adoptați, uneori, o atitudine dezaprobatoare...

– Dezaprob invazia elementului indecent, uneori până la scârboșenie, în literatură și-n genere în artă. Scriitorul de talent poate vorbi despre orice, dar călăuzindu-se de o morală sănătoasă, care nu-i permite să devină bătăran incult și respingător. Un exemplu concludent mi se pare Ion Creangă, care e admirabil în *Moș Nichifor Coțcariul*, dar respingător în două povestiri corosive, dintre care una niciun părinte iubitor n-ar risca să-i pronunțe cel puțin titlul fără să dăuneze psihologiei și mentalității odraslei sale.

Despre cărți ca cele intitulate *Printre vagoane* și *Printre bărbați* (autoarea îmi

scapă) nu scriu în principiu (tăcerea e, în atari cazuri, o modalitate de apreciere a „operelor”, unele distinse cu premii literare oferite de exegeți la fel de rău educați ca și „romanciera”).

Sunt însă și opere aparte ori cărți întregi pe care le-am dezaprobat violent (e, bunăoară, cazul unor „romane” ca *Aurul alb* sau *Livezi în floare*, cine le-o mai fi ținând minte) pentru lipsa de adevăr, pentru viziunea idilică, numită odinioară „poleire” a realității. Alte opere și cărți întregi (inclusiv de critică literară, ca cea pomenită mai devreme a lui Vladimir Șvacikin) le-am dezaprobat din alte motive, cât se poate de clare în articolele și cronicile ce-mi poartă semnătura. Sunt și opere în fond reușite, care denotă o scădere a puterii de imaginație a autorilor sau alte neajunsuri, drept care exegetul e pus în situația de a judeca pe îndelete ce e bine și ce e rău în romanul sau povestirea luat/ă în discuție.

– Pe cine, din scriitorii citați recent, i-ați remarca?

– Pe Nicolae Esinencu cel din romanul *Vin chinezii!* nu-l uit nicidecum, chiar dacă l-am citit acum câțiva ani. Pe Mihail Gh. Cibotaru n-am să-l uit niciodată, m-a fascinat prin măiestria cu care prezintă o autentică vijelie în sufletele unor personaje nimerite într-o cumplită vijelie naturală (romanul *Vijelia* l-am citit în 2013). Cel mai recent roman care m-a tulburat profund și despre care de asemenea am scris elogios se intitulează *Satul de graniță* al lui Alexandru Șchendra. Mai numesc aici nuvela *Dacul* a Silviei Ursache, două romane interesante ale lui Ion Iachim, alte două pânze epice ale lui Ion Anton, un poem neordinar, *Mollis Davia*, al lui Victor Teleucă și câteva cărți de poezie ale lui Tudor Palladi marcate de o gândire metafizică ce tinde să te transporte imaginar în spații și-n medii nefrecventate de alți autori...

– Sunteți mereu de veghe, fiind cu ochiul pe revistele literare. Nu atestați

faptul că majoritatea cronicilor literare, a recenziilor și prezentărilor promovează un *laudatio*?

– Orice *laudatio* e justificat în cazul în care e meritat de fondul moral și social, filozofic etc. al operei respective. Exegeze despre un roman ca *Un moldovean la închisoare* ori un poem ca cel intitulat *Cu mortul în spate* (ambele ale lui Nicolae Esinencu) pot fi discutate sub unele aspecte, dar nu pot fi decât niște *laudatio* în fond.

– Ce cuvinte aveți despre generația din care faceți parte?

– Nu mă eschivez să răspund la întrebare, dar generația din care fac parte nu e nici pe departe omogenă, ca să poată fi caracterizată succint. Din generația mea face parte Mihai Cimpoi, pentru care am foarte multe cuvinte de apreciere înaltă ori chiar superlativă, dar și Valeriu Senic, pentru care am cuvinte elogioase în măsura în care a fost un exeget inspirat al *Doinei* eminesciene (Dumitru Matcovschi i-a publicat, în *Nistru*, un întreg studiu despre capodopera eminesciană), dar – pe de altă parte – un demolator al Leonidei Lari și al altor autori talentați care însă nu corespundeau preferințelor lui *ideologice*, insuflăte și încurajate stăruitor de un alt ins din generația mea, Vasile Stati, care a degradat până la autor al „faimosului” în epocă *Dicționar român-moldovenesc*.

În altă ordine de idei, generația din care fac parte e una de sacrificiu, crescută în ani de război stalinist-hitlerist, de

deportări masive, de colectivizare forțată, de ignorare principală a literaturii române clasice și interbelice și a fost pusă în situația de a rezista, de a se cultiva în domeniile îmbrățișate, de a evolua, de a se afirma care cum și cât a reușit...

– Profesor universitar, director al Editurii „Hyperion”, director general al Departamentului de Stat pentru limbi, critic și istoric literar. Sincer, care dintre aceste ocupații o preferați (a-ți preferat-o!) mai mult?

– În cazul fiecărei „ocupații” am tins să lucrez cât am putut mai bine, ceea ce fac și în prezent.

– Domnule Ion Ciocanu, sunteți la o frumoasă vârstă și la un prestigiu care vă îngăduie să contemplați cu (ne)liniște moștenirea literară și cea publicistică pe care o lăsați succesorilor.

– Remarca din urmă nu e întrebare și aș putea s-o las fără comentarii. Dar tocmai trecerea sub tăcere a vorbelor Dumitale m-ar neliniști. Adevărul e că nu mă consider nici pe departe satisfăcut de cele realizate. Sunt din fire un om perfectibil, unul care tinde mereu spre alte realizări, poate chiar spre alte orizonturi literare, culturale, chiar dacă, realist fiind și știindu-mi lungul nasului, îmi dau seama că vine timpul să-nvăț și eu „a muri vrodată”...

– Vă mulțumesc din suflet pentru aceste clipe de revelație confesivă!

Dialog realizat de Vitalie RĂILEANU

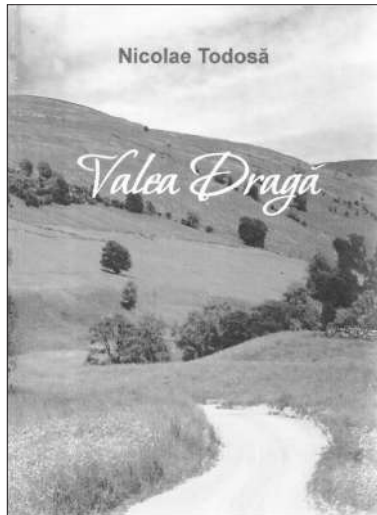
LA SFAT CU UN MOROMETE DE LA ANDRUȘUL DE SUS

Nicolae Todosă, ca un țaran ce este, extrage din tot ce face bucuria de a descoperi și a descifra glasul pământului. Deși e un intelectual, este prin excepție și un țaran de viță veche, țaranul total care se simte legat prin rădăcini adânci de pământul strămoșilor. Venit parcă din Moromeții lui Marin Preda, pentru el pământul are alte conotații în afară de lupta pentru supraviețuire, satul lui de baștină, Andrușul de Sus, fiind începutul tuturor începuturilor, o scenă vie care se transformă într-un imago mundi.

Considerându-se, înaintea de toate un plugar, deși este absolvent al Tehnicumului de Mecanizare din Hâncești și al Universității Agrare din Chișinău, deputat în primul Parlament al R. Moldova, autor al volumelor de poezie și schițe Valea Dragă, Nicolae Todosă, este, cum avea să-l caracterizeze într-un eseu Mihail Gheorghe Cibotaru, „omul care ne știe și lacrima, și nesomnul, și durerea. E un bărbat vrednic cu fața ca glia, aspră și blândă, cu cugetul și voința neclintite, ca stejarul”.

Acest crez persistă și în poezia-testament *Eu sunt plugar din volumul Valea Dragă – vale-n șușumele, apărut în 2012...* „În osul meu nu caut os domnesc, / nici de boier, / Sunt din acei ce pâinea cresc / Eu sunt plugar și sunt creștin / Cu gând la Domnul pâinea cresc, / Că-așa mi-i neamul, neamul meu, / Pe-ntreg Pământul Românesc.”

„Nicolae Todosă de la Andrușul de Sus, Cahul, scrie parcă ar ara. Ca și cum n-ar ține în mână pixul, ci coarnele plugului. Parcă răs-



toarnă brazde, atunci când așterne rândurile pe file”, afirmă vizavi de volumul de versuri Valea Dragă... poetul Nicolae Dabija.

O altă mare pasiune a sa sunt poemele scrise în piatră – este ctitorul unor bijuterii de bisericuțe de la Chircani și Cucoara, construite în stil medieval, născute inițial în inima și imaginația sa, iar apoi zidite în cerul albastru și imens al sudului Basarabiei. Neîndoios, Nicolae Todosă ar putea fi lesne prototipul unui roman despre condiția emblematică a țaranului, a fermierului nostru de la țară. Or, având o țărișoară agrară, tot el, Măria Sa Țaranul, ne-ar putea readuce pe linia de plutire.

– **Dle Nicolae Todosă, de unde veniți? De unde vi se trag rădăcinile?**

– Cred că nu vin de nicăieri. Când mă gândesc la buneii mei îmi pare că suntem aici de când Dumnezeu a făcut lumea. Din lutul acestui pământ. Domnul a avut grijă să dea har și frumusețe acestor locuri. Iar omul, pământeanul, se trage la pământ, seamănă cu pământul, se întoarce la pământ și iar se naște din același pământ.

– **Vă considerați țaran, plugar, dar faceți și poezie?**

– Da, înainte de toate mă consider țaran de la coarnele plugului. Sunt plugar, deși mi-a plăcut dintotdeauna cuvântul, literatura. Poezia aceasta am scris-o lucrând la pământ. Aș fi putut ajunge și la capitală, sunt inginer, Dar totuși, mi-a fost

predestinat să rămân aici, la țară, să continui tradiția strămoșilor mei. Am trăit în ograda tatei, aici m-am născut și am rămas să trăiesc lângă mama, în casa părintească. Sunt bucuroși că și nepoții mei s-au născut în ograda bunicilor lor, lângă Valea Dragă.

– **Apropo, Valea Dragă se pare că e ca un personaj viu, ea purtând și numele volumului de poezii și schițe...**

– E valea copilăriei mele. Acum, cu părere de rău, nu mai este... Au distrus-o sovieticii. Acolo era moșia bunicului meu. Îmi amintesc cu nostalgie, dar și cu mult drag cum în copilărie bunicul Toader îmi punea trăistuța în spate, mă lua de mână, mă aducea în Valea Dragă și îmi dădea cireșe. În volumul de schițe am o povestioară intitulată chiar așa: *Trei viișoare, trei vii pe cale le avea bunelul*. Acum nici cele vii, nici Valea Dragă nu mai sunt. Am întrebat-o odată pe bunica de ce se numește astfel. Mi-a zis că încă pe vremea turcilor tot așa se numea, că e Valea Dragă dintotdeauna. Ca să vezi, turcii nu au distrus-o, au venit alții mai osmani ca turcii și au șters-o de pe fața pământului. L-au ucis pe bunelul, i-au luat viile.

– **Ce s-a întâmplat?**

– În 1947, bunicul nimerise pe lista neagră, pentru că era gospodar. Atunci el a plecat de acasă, umblând fugar ca să nu moară în Siberia. Avea 70 de ani. Într-o iarnă a plecat și nu s-a mai întors înapoi. Bunica Mărica, la care ținea foarte mult, a rămas singură. Ea nici o dată nu i-a spus tu, i se adresa *Toader matale*. Și atunci, când bunicul a plecat de acasă, urmărit de autorități, pentru a scăpa de deportări, bunica i-a zis: „*Toader matale*, unde te duci, ai 70 de ani, ești în vârstă, să nu cazi pe undeva.”

I-a promis că se va întoarce, dar nu s-a mai întors. Tatăl meu, Ion, era primul fecior al lui bunelul și eu primul nepot. Bu-

nelul nu a avut studii, carte, dar avea acea înțelepciune nativă pe care o are țăranul nostru. Această înțelepciune era însoțită de credință și suflet în tot ce făceau. Tatăl a venit calic de la război, iar pentru că bunelul era considerat „culac”, ni s-a luat toată pâinea și tot ce mai aveam. A murit de foame. Avea doar 37 de ani. Poate că astfel a scăpat de chin. Pe atunci aveam 11 ani. A fost un noroc al nostru că am supraviețuit. Foamea este probabil cea mai mare caznă. Chiar și acum, peste ani, în vis, nu pot să scap de durerea foamei... Eram supărați pe tata că el a murit și ne-a lăsat să ne chinuim. Dar mama a fost o femeie vrednică și puternică. De la ea am învățat ce este corectitudinea, omenia, disciplina, curajul, demnitatea. Eu, ca primul copil, am fost și primul învățat cu munca începând de la păscutul bobocilor până la munci mai bărbătești. Mama Sofia este și va fi pentru noi un model de viață, de cumișenie, în primul rând.

– **De unde aveți acest simț al românismului, al dragostei de neam?**

– Sunt născut din acest neam, așa cum am mai spus, sunt țăran și nu-mi caut rădăcini alese. Îmi pare exagerat când unii se bat cu pumnul în piept că ar proveni dintr-un neam nobil, din răzeși, de la Ștefan cel Mare. Eu sunt copil al neamului nostru și pentru mine e foarte mult spus. Toți suntem copiii acestui neam și trebuie să ne distingem prin ținută, prin acțiuni că suntem nobili, nu prin fudulie... Bunelul meu Toader avea șase hectare de pământ, care aveau hat drept în Prut. Două le-a moștenit tata, două un frate de al lui și două și le-a lăsat lui. Țin minte pe când eram copil mergeam și mă bălăceam în apa Prutului. Când a venit hoarda, s-a pus sârmă ghimpată, dar nu au putut să o tragă prin sufletele noastre. Ei ne-au adus durere, dar nu au reușit să ne despartă.

Sufletul nu poate fi supus, deportat sau arestat. Apa Prutului nu se poate despărți în două. Prutul are două maluri care au unit și unesc frații.

– Cum v-ați apropiat de literatură?

– Acasă, în biblioteca mea, pe lângă literatură română clasică și universală, am adunat toate cărțile de debut ale scriitorilor noștri autohtoni: Nicolae Dabija, Leonida Lari, Iulian Filip; aveam, desigur, și cărțile unor maeștri ca Grigore Vieru și Ion Druță. Fratele meu Petru (actualmente vicerector la Universitatea Tehnică din Chișinău – *n.n.*) își făcea doctorantura la Moscova, de unde îmi aducea cărți în limba română. El mi-a făcut pe atunci un cadou rar și fără de preț – *Dicționarul limbii române contemporane*. Noi, cei rămași la țară, eram atașați de lectură, de carte, ca să putem supraviețui. Astfel, opuneam rezistență față de regim. În fața cuvântului trebuie să fii cinstit ca în fața pâinii...

Un model de scriitor și de moralitate, dragoste de neam a fost și mai este, cred eu, Ion Druță. El ne-a chemat să fim împreună, să ne cunoaștem rădăcinile, să nu ne uităm tradițiile. Prin piesele sale *Casa Mare*, *Păsărilor tinereții noastre*, *Clopotnița*, prin romanele sale *Frunze de dor*, *Povara bunătății noastre*, *Biserica Albă*, ne-am unit în jurul cuvântului lui. Am fost la toate spectacolele după piesele lui Ion Druță. La premiera spectacolului *Clopotnița* de la Teatrul „Luceafărul”, aveam bilet în primul rând. Mi-a făcut rost un prieten regizor de la Cahul. Vroiam să-l văd pe Druță, ce face în momentele culminante când eu plâng... L-am surprins în momentul când toată sala plângea, am văzut cum a ridicat ușor mâna și-și ștergea lacrimile... Dar nu a ridicat-o oricum, dar așa cum o ridică bunelul, atunci când ținea coasa în mână. Un alt scriitor care a făcut o adevărată revoluție în gân-

direa generației mele a fost Cinghiz Aitmatov, cu romanul *O zi mai lungă decât veacul*. Am citit acest roman interzis de la un cunoscut de la raikom. Era publicat în revista *Novii mir*. Legenda mancurtului, care făcea aluzie la genocidul cultural la care au fost supuse popoarele din URSS, a prins repede și ne-a dat de gândit și nouă, moldovenilor, care ne-am pomenit dezrădăcinați, mancurtizați. Am prins dragostea de literatură română și datorită unui prieten de al meu, care făcuse liceul la români. Acesta, fiind licean, a ocupat un loc de frunte la un concurs de literatură, câștigând o valoroasă bibliotecă. Când au venit sovieticii, o ținea ascunsă în pod. Câștigându-i încrederea, mi-a dat să citesc cărți de acolo și astfel să-i pot descoperi pe Alecsandri, Eminescu, Arghezi, Blaga, Goga, Topârceanu, Minulescu. Ulterior, a început să-mi aducă literatură română fratele de la Moscova. Dar de unde nu am adus eu cărți românești – de la Kiev, Cernăuți, Lvov, Odesa...

– Acasă, în Andrușul de Sus, ați găzduit mai multe personalități. Cum l-ați cunoscut pe Grigore Vieru?

– L-am întâlnit prima oară la facultate, pe când eram student, la un recital de poezie. Eram tineri amândoi. E un poet pe care îl citești ușor, ca pe o apă cristalină, pentru că a scris cu suflet și durere de neam. A fost ca nimeni altul al nostru, a cântat ca nimeni altul mai frumos mama, verbul, plaiul. L-am cunoscut și din *Literatura și arta*, la care eram abonat. În acel an, 2000, împlineam 70 de ani. Curățam la vie. Și atunci mi-a venit ideea. În februarie Grigore Vieru, la fel, împlinea un jubileu, eu – în septembrie. Știam că nu a fost încă la Cahul și atunci mi-a venit ideea să-l aduc la Universitatea din Cahul, la o întâlnire cu cititorii. Până la urmă mi-a reușit, am avut sprijinul rectorului, al altor

patrioți din Mișcarea de eliberare națională, îndeosebi al dlui Mihail Gheorghe Cibotaru, alt scriitor de frunte de la noi, prieten bun cu poetul.

La Cahul, Grigore Vieru a venit însoțit de Mihai Cimpoi, Andrei Strâmbeanu și de cântăreții de muzică populară Mihai Ciobanu și Gheorghe Gherghelaș. A fost o întâlnire emoționantă, o adevărată sărbătoare de suflet. La masa festivă de la un restaurant, când în sală s-a aflat că e prezent Grigore Vieru, ni s-au alăturat cu toții la sărbătoare, s-au cântat melodii pe versurile sale, între care minunatul cântec *Casa părintească nu se vinde*. Atunci Gr. Vieru a spus ceva deosebit, afirmând că sufletul neamului din Basarabia e la sud, fapt ce ne-a încălzit inimile, ne-a înăpărat.

A doua întâlnire cu Grigore Vieru a avut loc la aniversarea a 90-a de la Unirea Basarabiei cu Patria-Mamă, la o slujbă din Biserica de la Chircani, oficiată de un sobor de preoți de la Mitropolia Basarabiei. A venit însoțit de un alt mare poet al neamului nostru, Nicolae Dabija. Biserica era plină de copii. A fost un moment foarte frumos și emoționant. Când poezii au început să citească versuri, copiii din clasele mici i-au rugat să le declame și să le cânte ei versurile știute pe dinafară.

– **Sunteți ctitorul bisericii din Chircani?**

– Da. La construirea Bisericii „Sf. Ilie” din Chircani am lucrat vreo 12 ani, după pensionare fiind timp de șase ani și zidar, cu un salariu de 300 de lei. Pe atunci eram președintele gospodăriei țărănești din localitate. E un sat sărăcuț, dar cu oameni cu suflet mare. La început, mi-am asumat cheltuielile pentru proiectare, iar mai apoi, au contribuit cu toții, cei din partea locului. Multe lucruri frumoase am văzut în viață, dar elanul, unirea oamenilor, așa

ca la construcția unei biserici, nu cred că există ceva similar. Cu certitudine, este un loc dumnezeiesc. Oamenii de aici sunt deosebiți. Am fost în multe țări, am văzut sute de biserici și mănăstiri. În România am fost mai târziu. Am fost în America, în Turcia, Germania, Bulgaria, Grecia, Italia, am văzut biserici mari și maiestuoase, dar ele nu au nimic din frumusețea și farmecul celor românești. Locuri mai frumoase și mănăstiri ca niște bijuterii ca peste Prut nu ai să găsești nicăieri în lume. Ele ne reprezintă ca suflet și neam. Peste tot unde am fost am cules câte ceva și astfel am plăsmuit proiectul bisericii din sat. De altfel, e o biserică ce o înălțasem în mine, o purtam în suflet și vroiam să o transpun în realitate în sat la mine. Înainte de a începe construcția, am fost la Iași, unde se află biserița „Sf. Nicolae”. Aveam deja schița lăcașului, dar trebuia să coordonez măsurile. Recent, familia mea, suntem 22: cinci copii, trei gineri, două nurori și 10 nepoți (sau opt ingineri, patru profesori și restul nepoței de vârstă școlară) ne aducem contribuția la înălțarea lângă Cahul a unei mănăstiri... Dar aceasta e o poveste aparte...

– **Când găsiți timp să scrieți, sunteți fermier, aveți gospodărie mare și griji la fel de mari?**

– Gândurile, cuvintele îmi vin atunci când lucrez la pământ. De aceea, nici nu port telefon mobil, ca să nu fiu deranjat în intimitatea mea, în gândurile, meditațiile mele. Ce poate fi mai frumos decât să curăți via, să pui sămânța în pământ, să ari, să treieri... E ca o poezie nescrisă. Contribui la acel proces etern de renaștere și refacere.

– **Vă mulțumesc pentru aceste confesiuni care, cu certitudine, vor interesa și vor emoționa mai multă lume.**

Consemnare: Tamara GORINCIOI

LABORATOR DE CREAȚIE**MERGI PÂNĂ SE TERMINĂ DRUMUL (I)**

Andrei BURAC

**„Am mult de mers până s-adorm,
Am mult de mers până s-adorm.”****(Robert Frost)****„Metoda biografică ne poate ajuta să înțelegem pe autor, nu opera.”****(N. Steinhardt)****Anno Domini 1970****2 ianuarie**

Credința mai întâi și întâi trebuie să fie în noi. Și atunci nu uităm niciodată s-o respectăm. Nimic mai frumos ca bunătatea. Ea strălucește! Bunătatea celor buni. Bunătatea celor răi. De la oameni aștept mai degrabă să facă rău decât să facă bine. Eu nu moralizez, eu mă strădui să-i înțeleg pe oameni.

Sunt surprins când citesc: „Normalul este ceea ce găsești areareori. Normalul este ideal.”

7 ianuarie

Un an întreg am tot visat să mai trăim încă o seară de iarnă la fosta mănăstire Tabăra. Cu atât mai mult în ziua de Crăciun – stil vechi. În sfârșit a venit și ceasul acesta. Împreună cu Elena, iată că suntem veniți în ospetie la cele trei femei, care își duc viața în credință, ca pe timpuri, într-o casă situată în preajma bisericii principale. Cu mare bucurie suntem întâlniți de Maica Mariamna, mătușa Elenei, de Maica Tomaida și de sora monahală Sofia. Ca și alte maici din casele megieșe acestea își câștigă existența muncind la fabrica de covoare din localitate.

Câteva ore într-o atmosferă de magie, astăzi pentru noi e un vis. Împreună cu Elena, plini de emoții, vom revedea încă și încă o dată vechile covoare, vom răsfoi

cărțile vechi religioase, vom admira icoane și obiecte de altădată. Lucruri încă mai păstrate de aceste femei.

Cu permisiunea, dar și în prezența Maicii Mariamna transcriu într-un carnetel câteva rânduri din cartea Sfintei Tereza de Avila: „Trebuie să consacram măcar o jumătate de oră rugăciunii. În fiecare zi. Puteți să vă rugați muncind. Munca nu întrerupe rugăciunea, nici rugăciunea munca. E nevoie nu numai de acest mic efort pentru a urca gândurile către El. Te iubesc, Doamne, am nevoie de tine acum! Aceste nimicuri sunt niște rugăciuni minunate.”

La o oră destul de înaintată, cu toții împreună, suntem invitați și în casa Maicii Mavra. O fostă, pe timpuri, dar și acum dirijoare a corului de maici al mănăstirii. Persoană cu o experiență în această artă și la Mitropolia Chișinăului de altădată. Cândva colegă cu renumitul maestru M. Berezovschi și celebra soprană Maria Cebotari.

După salutările și felicitările de rigoare cu ocazia sărbătorilor religioase de iarnă, amfitrioana, Maica Mavra, așezată cât mai comod la clavicordul cu foale, a început să ne vrăjească nu numai cu sunetele vechiului instrument, dar și cu vocea ei neobișnuit de frumoasă. Cântece de altădată. Astăzi nu numai că interzise pentru noi, dar și pe cale de a fi lăsate pradă uitării pentru cei

care vor mai veni și după noi. Întorcându-ne înapoi în casa celor trei femei, mai aflu câte ceva despre trecutul Elenei...

Cu câteva zile înainte de deportarea ce a urmat războiului, Elena era venită în vacanță la mătușa ei, Maica Mariamna. Acasă, la Drăgănești, rămaseră bunica Paraschiva, mama ei Ana, surorile Zinaida și Larisa, precum și fratele Victor. Elena desigur era și ea în listă, dar, negăsind-o acasă, probabil, o crezuseră fugită sau poate și moartă.

Aceste femei de la mănăstire, aflând despre nenorocirea despărțirii Elenei, o copilă încă, de familie, și-au luat responsabilitatea de a o ascunde de putere pe parcursul a câțiva ani, mutată tot din casă în casă, prin poduri, până s-au convins că nu mai e niciun pericol pentru copilă din partea puterii.

Tatăl Elenei, Pavel Bontea, fiind și el considerat un dușman al poporului, a fost judecat și dus în Siberia încă înaintea deportării.

Crăciun. Stil vechi. Ziua nașterii lui Iisus Hristos. Dimineața am rugat paznicul clubului sătesc, cândva biserica fostei mănăstiri, să ne deschidă încăperea. La intrare, miros urât. Multe gunoaie. Pereți jerpeliți. Sfinți cu ochii scoși... La ieșire, nu pentru prima oară, am văzut crucea mult înclinată de pe acoperișul bisericii... Știam de la maici că activiștii satului încercaseră s-o scoată, dar până la urmă nu au mai reușit, lăsând-o cum o vedeam noi acum. „Iată că stă strâmbă și crucea pe o biserică, ca atâtea lucruri astăzi, în lumea asta, strâmbă și ea”, a șoptit cu o voce abia auzită cea mai în vârstă dintre maici.

La despărțirea de stăpânele casei, lângă fântâna din curtea bisericii, am simțit și eu o durere în suflet. Probabil, preluată și de la maicile care stăteau emoționate și aproape lipite una de alta. După cuvintele de rămas bun a urmat o pauză lungă și încordată, când eu cu Elena nici nu mai rămâneam, dar încă nici nu plecam. Ne

uitam doar unii la alții. Fiecare dintre noi rămas în singurătatea minții sale. Maicile, probabil, la frumusețile trecutului, dar și la deșertăciunile prezentului. Iar eu cu gândul că aceste femei, încă pline de puteri și cu o credință în suflete, își vor trăi viața în continuare ca pe o povară. Mai purtând zi de zi în suflete și un amestec de frică și curaj, de-a valma cu multe și mari noțiuni despre temeliile vieții omului, despre experiența umană de veacuri și veacuri aflate de dănsesele din vechile cărți. Mă gândesc și la marele adevăr – o religie ne este dată nouă, pentru noi, omului și în niciun caz invers – adică omul pentru o religie.

Că doar omului, pe parcursul vieții, de la natură nu îi este dat să îndure atâtea suferințe sufletești, dar să aibă parte și de bucurii... Ce face viața aceasta astăzi cu acești oameni... În ce gol sunt ei aruncați de alți oameni?...

În tăcere, pas cu pas, parcurgând pe jos distanța până la șosea, unde de obicei găseam un transport de ocazie până la Chișinău. Mă tot gândeam și la cele văzute, auzite și întâmplare în ospetie. Dar și la cele acumulate de mine în suflet pe parcursul anilor despre viață și oameni. Nu mai puțin contemplând și frumusețile codrului înzăpezit.

La șosea speranța noastră de a găsi un transport spre casă până la urmă s-a soldat cu un eșec. Cele câteva mașini care au trecut val-vârtej pe lângă noi erau arhipline cu pasageri.

În ultimii ani, în sinea mea, m-am tot gândit că poate ar fi trebuit să cumpăr și eu, ca o parte din colegii mei, o mașină. Fie și una cât de ieftină. Și pentru astfel de ocazii. Dar de fiecare dată gândurile mele ajung la concluzia că eu trebuie să-mi trăiesc o viață cât mai simplă și mai puțin împovărată de lucruri care mi-ar consuma în van timpul, energia și emoțiile. Aceste gânduri nu le-am împărtășit nimănui. Nici măcar Elenei ...

Încetul cu încetul a început să se întunece. Nu mai aveam nicio siguranță că va mai trece vreo mașină de ocazie cu locuri și pentru noi. Nu ne mai rămăsese altă ieșire decât ori să ne întoarcem înapoi la Tabăra, ori... să cerem azil pentru o noapte la o altă mănăstire – Curchi. Care se afla la doar câteva sute de metri de locul unde ne aflam noi. Și acest vechi așezământ religios, cândva încă o rădăcină a vieții noastre spirituale, acum era închis și transformat într-un spital de bolnavi psihici. Ori, cum îl mai numeau sătenii de prin împrejurimi – casă de nebuni. Cu atât mai mult cu cât, precum îmi adusesem aminte, medic-șef al acestui spital de la un timp era unul din colegii și prietenii mei de studenție.

Numaidecât ne-am și pornit într-acolo. Ajunși, am bătut cu pumnii în poarta de metal încuiată. Ne-a deschis paznicul. După ce m-am prezentat ca un coleg al superiorului acestuia, doar peste câteva minute ne-am și pomenit cu Grișa radiind de bucurie că, după ani și ani, ne putem revedea.

În câteva cuvinte i-am spus despre motivul rătăcirii noastre pe acolo, la o oră de noapte, iar el în loc să se îngrijoreze ca și noi, s-a bucurat foarte mult. Probabil, de faptul că vom fi măcar câteva ore împreună, ca pe timpuri. Apoi s-a grăbit să ne propună fără să-i cerem și o cameră pe noapte.

În drum spre cantonamentul pentru o noapte promis, Elena a manifestat dorința de a trece, dacă se poate, și pe lângă o fostă biserică. „Biserica de vară...”, a spus ea îngândurată, aproape șoptit. Colegul meu și pe aceasta a acceptat-o fără să ezite. Și, scoțând din buzunarul hainei un enorm mănunchi de chei, a mai spus că dacă dorim putem și intra, fiindcă cheile de la intrare le are la dânsul. Dar mare lucru acolo în interior nu prea aveam ce vedea, ne-a spus el. În afară de întuneric și mirosurile neplăcute de la preparatele chimice depozitate acolo de sovhozul din preajmă, pe care le folosește ca îngrășămintă agricole.

Intrați în biserică, Elena a luat lanterna oferită de paznic și mai întâi de toate, a proiectat lumina pe cei doi pereți de la intrare, unde am admirat câteva frumoase litere latine pe un fundal murdar, apoi am putut vedea două picturi murale: una a Regelui Mihai și a doua a Patriarhului Bisericii Ortodoxe Române Nicodim Munteanu. Și doar în clipa aceea eu am înțeles de ce Elena a manifestat anume această dorință... Ea încă din fragedă copilărie cunoștea bine și această mănăstire... Anume de aici, din acest templu religios, în anul 1944 s-a refugiat în România, la Sinaia, fostul călugăr, consătean, coleg de școală și prieten cu Pan Halippa, acum numit părintele Melhisedec. O persoană enigmatică pentru mine. Ani de-a rândul, pe diferite căi, avea o mare grijă să ne trimită număr de număr, revista literară *Secolul XX*. O publicație de literatură universală și artă foarte prețioasă și atât de necesară nouă, îndeosebi pentru mine...

După un timp petrecut în biroul colegului meu, tot depănând amintiri despre studenția noastră de cândva, Elena, la un moment dat, mi-a dat de înțeles că veni și timpul să ne retragem pentru odihnă. După câteva minute am și fost conduși de amfitrion într-o chilie unde, în cuprinsul fostei mănăstiri, locuia cândva un călugăr. Curată și foarte comodă. Cu o masă și două scaune – stil de mobilă veche. Cu un pat deja pregătit pentru odihna noastră. Camera amenajată și în stilul zilelor de astăzi, cu portretul obligatoriu al lui Vladimir Lenin pe peretele dintre cele două geamuri.

Elena, probabil mai obosită decât mine, de cum și-a pus capul pe pernă a și adormit. Am stins lumina. Era cât pe ce să adorm și eu. De câteva ori. Dar adevăratul somn nu-mi mai venea. Am hotărât să ies pentru puțin timp în curte. Ca să am bucuria de a asculta foșnetele nopții de la țară. Cu atât mai mult în toiul unei ierni înzăpe-

zite. Așa precum mi se mai întâmpla și în copilărie.

Dar, ieșind afară, în curte, având în suflet un gust amar de singurătate, am putut auzi doar zgomote. Multe și diferite zgomote produse și consumate într-o lumină nu a bucuriei, ci una neplăcută și chiar pentru început supărătoare, izvorâtă dintr-o multitudine de becuri electrice atârinate la întâmplare oriunde.

Pentru început am avut impresia că m-am pomenit într-un soi de noapte a rătăcirii. Într-o rumoare a unei lumi bolnave. Un soi de magie compusă din mici pauze cu liniște, urmate și de voci umane venite nu numai din largul curții, dar și din interioarele vilelor. De acolo, m-am gândit eu, unde cândva, după anumite reguli ascetice, își trăiau viața călugării. Iar astăzi oameni cu alienație mintală. Chipuri umane mintal înfrigurate – femei și bărbați. O rumoare pe care pentru prima oară o auzeam și eu. Sunete care se asemănau mai mult cu niște mesaje, parcă trimise și cerului, îndepărtatelor stele. Un soi de zgomote pentru mine indescifrabile. Produse și de persoanele din preajma mea care erau într-o permanentă mișcare. Aceste zgomote erau formate parcă și din bocețe abia auzite. Dar și din țipete zgomotoase, scânceli, blesteme, lozinci, răcnete, plânsete, rugi, ordine, gemete, rugăminți, interminabile monologuri rostite în buiestru, văicăreli, sughițări cu pauze...

Când m-am uitat să văd în atenția cui eram, nu am văzut decât mai multe persoane de diferite genuri și vârste, care erau preocupate doar de ele însele, de mișcărilor lor.

Se întâmplau clipe când mi se părea că aceste persoane rostesc și ceva anume pentru mine. Da, da. Doar mie. Unui intrus în acest spațiu, în această noapte, întâmplător rătăcit printre ele. Cuvinte pe care bănuiam că le mai auzisem undeva, cândva. Poate chiar și în somn. Un soi de limbă veche. Uitată. Poate ceva asemănător și cu

viitoarele vise din somnul meu care așa și nu-mi mai venea.

Înaintând tot mai mult în această curte, totodată încercând să mă separ de cele întâmplăte, văzute și auzite din preajma mea, în memorie îmi veniră versurile poetului spaniol Juan Ramón Jiménez. Așa, mai mult poate un soi de condiție psihică a singurătății...

*„A venit întâi pură,
înveșmântată în inocență
cu straie bogate
și, fără să-mi dau seama, am început
s-o urăsc.*

*A ajuns apoi regină
încărcată de podoaabe...
Ce trufie strălucitoare și deșartă!
Dar iată că a început să se dezbrace
și eu i-am zâmbit.
A rămas cu tunica inocentă dintâi.
Am crezut din nou în ea.
Și-a scos tunica și mi-a apărut nudă...
Ah, pasiunea vieții mele, poezie
nudă, a mea pentru totdeauna!”
Sau câte ceva din Aleksandr Blok:
„Noi murim cu toții, dar arta rămâne.”
„Nu iubesc decât arta, copiii și moartea.”*

Și îmi veni și mie o idee, un gând, o credință poate, un zvon venit din cer, că poezia ar trebui să intereseze sau chiar interesează sufletul în toate timpurile. Trupul, încetul cu încetul, putrezește. Iar sufletul este nemuritor, cum au spus spiritele alese.

În continuare, tot mai des ștergându-mă pe la ochi, ca să pot vedea mai clar cele întâmplăte la o oră atât de înaintată a nopții într-un spital de psihiatrie, conștientizăm că cele văzute aici se deosebesc radical de cele văzute de mine în alte spitale. Cu altfel de pacienți, pe care îi tratăm și eu ani de ani, oameni care erau în grija mea ori a colegilor mei.

Înaintând în interiorul curții, vedeam doar persoane care păreau a fi tot timpul în mișcare, totodată fără să ajungă

unde. Un grupuleț de femei și bărbați a defilat și în imediata apropiere de mine, făcând impresia că, intenționat, nu mă observă. Defilau și rosteau un fel de lozinci sau poate niște ordine absolut nemaiauzite de mine.

Mișcarea aceasta uneori mi se părea și un joc de-a vezi-mă-și-nu-mă-vedea. Or poate și un soi de răsucire a sufletelor în așteptarea izbăvirii de o suferință. Atât de mult așteptată și dorită de acești oameni. Un soi de vociferare uitând. Sau poate niște aduceri-aminte?

Bărbați și femei de diferite vârste, cu ochi rătăciți în afara timpului, în afara realității imediate, din preajma lor.

Ca om, dar și ca medic, mă străduiam din răspuțeri să văd aceste persoane nu numai ca pe niște suferinzi, dar pur și simplu și ca pe niște ființe umane.

Mi se păru oarecum straniu că în largul acestei curți nu am observat nici un doctor ori vreo asistentă medicală. Sau măcar un paznic. Unul care să supravegheze suferinzi. Atunci mi-am amintit și de profesorul Nacu, din studenție, care ne tot repeta: „Începând cu crepusculul serii și până la cel al dimineții, pacienții noștri se înviorază și duc un soi de viață cu totul aparte decât noi.” Iar după o pauză, privindu-ne mai atent, mai adăuga: „Dacă nu greșesc cumva. Decât noi, cei sănătoși.”

Tot îndemnat de vocile indescifrabile, mi-am dat seama că am făcut înconjurul mai multor vile. Dar și al celor două biserici. Până când m-am pomenit lângă poartă. Știam sigur că era încuiată. Nu numai noaptea, dar și ziua. Aici, femei și bărbați apropiindu-se, încet-încetisor, parcă și emoționați, loveau de câteva ori cu pumnii în metalul porții. Dar nu așteptau să le vină și un răspuns. Tot atunci ei se întorceau. Și plecau. Cedându-le locul pentru aceleași bătați în poartă altora. Peste un timp, am observat că aceleași persoane veneau și din nou repetau aceleași acțiuni...

„Bat în poartă nu ca să li se răspundă. Sau să li se permită o ieșire. Bat și ei, așa, măcar nopțile, în ușa altei lumi, de care au fost separați. De cele mai multe ori fără voia lor. Poate cu intenția de a le comunica mesaje celora de dincolo. Celora rămași acolo, în *jungla vieții*. Mesaje că și ei sunt vii. Există. Dar într-o altă lume. Una a lor.” Avu-i impresia că aceste gânduri mi le șopti cineva în spatele meu, cu o voce parcă de nicăieri.

Nu m-am întors să văd dacă era cineva. Și ceea ce auzisem era spus pentru mine. M-am gândit că nu ar trebui să fac acest lucru. Aș putea să sperii pe posesorul șoaptelor. Și-apoi, poate mai pot auzi încă ceva, din cele ce eu nu știu. Despre viața nocturnă a acestor ființe umane.

Peste un timp așa se și întâmplă. Fiindcă o altă voce parcă și mai înfundată spuse: „Să nu vă pară prea categorică expresia noastră – *jungla vieții*. În alte timpuri se mai spunea și *pustiul vieții*. Sunt și noțiuni religioase, folosite cândva și de călugării acestei foste mănăstiri.”

La un moment dat, mișcarea nocturnă a mulțimii de oameni încetini brusc. Apoi chiar se opri. Motivul probabil era, precum am văzut și eu, apariția mai evidentă a trei bărbați din mulțime. Doi dintre care, după ce s-au lipit cu spatele de poartă, l-au ajutat pe al treilea să se urce pe umerii lor. Acela își dresă vocea. Își scoase de pe cap șapca și își întinse mâna. Un soi de „tot înainte” cunoscut de toată lumea. Vrea să imite un orator de la mitinguri, m-am gândit eu. Rostea un monolog tot păsăresc, desigur neînțeleș nu numai de mine, dar și de acei care imitau pe ascultătorii. Iar când se opri, probabil terminând ceea ce dorea să spună ascultătorilor, straniu lucru, nimeni nu l-a aplaudat. Toată lumea părea îngândurată, parcă mai mult preocupată de cele auzite din spusele oratorului. Nu se clinti nimenea din loc.

Oratorul iar își începu monologul, cuvântarea. De data aceasta cu și mai mare

patos. Mai urmă o pauză. Tot cu o tăcere absolută. Și anume în acest moment, fără să-mi dau bine seama ce se întâmpla acolo, așa, mai mult pentru a mă implica, am bătut rar de trei ori din palme. Spre mirarea mea, după aceste câteva aplauze rare a urmat ceva cu totul neașteptat pentru mine. Cei doi, în mare grabă l-au ajutat pe al treilea să coboare de pe spatele lor și împreună, ținându-se unul pe altul de mâini, au rupt-o la fugă spre una din vile. Iar publicul ascultător, de parcă nimic nu s-ar fi întâmplat, și-a reluat mișcarea spre poartă și bătăile în metalul acesteia.

Eram oarecum tulburat, căci, fiind un intrus, m-am implicat nitam-nisam și am bătut din palme ... Ceea ce în nici un caz nu trebuia să o fac. Nu-mi rămânea altceva decât să-mi reiau drumul aiurea printre aceste atât de neînțelese de mine la acel moment ființe umane.

După un timp mi-am dat seama că eram lângă ușa „bisericii de vară”, precum o numise Elena.

Mi-am amintit și de dorința ei de a intra neapărat, la o oră de noapte, în interiorul prost mirositor al acestei biserici părăsite.

Îmi trecură prin memorie și spusele ei precum că părintele Melhisedec (Putină) anume din această mănăstire fusese refugiat în anul 1944 la mănăstirea Sinaia din România. Tot de la Elena știam că această persoană era născută în satul Cubolta, nu departe de Bălți. Ca și renumitul, înainte de război, publicist și om politic Pan Halippa...

Undeva departe, la orizont, se făcură văzute și primele semne ale crepusculului matinal, în aceeași clipă când de mine, în mare grabă, se apropie cineva. Era o femeie într-atât de înfoclită, încât abia i-am putut vedea fața. M-a apucat de braț și respirând des și greu mi-a spus: „V-am recunoscut din prima clipă... Când ați intrat cu soția și cu doctorul Bazarnâi în curte...

Știu cine sunteți... Doctor... Chirurg... Vă mulțumesc încă o dată din suflet pentru binele pe care l-ați făcut copilului meu. L-ați scos din gura morții și l-ați pus pe picioare... Toată noaptea am pândit ocazia de a vă preveni... așa... ca să nu ne audă nimeni... Să nu împărtășiți cuiva ceea ce ați văzut aici... în noaptea asta. Că aici printre bolnavi mai există și unii sănătoși... Mult mai sănătoși decât cei sănătoși. Dar... vă caută și soția. Iată... vă strigă...”

Am auzit-o și pe Elena. Am și văzut-o. I-am făcut un semn că sunt în curte, nu prea departe de ea. Dar concomitent îmi stăruia în urechi încă o voce: „Doar din mila Domnului pot fi sănătos. Un simplu om numit doctor nu mă poate însănătoși. De ce mă țin închis aici? Într-o fostă mănăstire, astăzi casă de nebuni?...”

Dimineața, la despărțire, i-am mulțumit colegului pentru ospitalitate. Iar printre altele l-am mai întrebat, dacă a avut vreun caz de evadare a vreunui pacient din acest spital. Mi-a spus că nu numai că nu a evadat nimenea niciodată, dar că are probleme cu externările. Nimeni dintre acești bolnavi nu dorește să părăsească de bună voie spitalul.

Și l-am mai întrebat dacă își amintește de timpurile pe când eram în anul cinci la facultate, la practica de la spitalul de psihiatrie de la Costiujeni... Cum într-un apus frumos de soare am cunoscut un pacient, de profesie scriitor... Pe nume Ion Vasilenko. Care scrisese și publicase în *Cultura Moldovei* din anul 1963 un eseu despre Constantin Stere. În care se pronunțase pentru reabilitarea acestuia și editarea operei lui. Iar ca rezultat acel scriitor, sărmanul, s-a ales de la stăpânire cu o condamnare publică și... o internare obligatorie în spitalul de psihiatrie. Așa... pentru un tratament mai special.

Colegul și prietenul meu Grișa Bazarnâi nu numai că nu uitase întâmplarea, dar și-a mai amintit și despre faptul cum

acel mare cărturar și scriitor pe durata zilelor tratamentului ne-a vorbit și nouă, curioșilor studenți ai altei instituții de învățământ, despre clasicii noștri Eminescu, Hasdeu, Negruzzi, Bălcescu, Conachi, Slavici, Delavrancea, Mateevici ș.a.

Abia în drum spre casă mi-am dat seama că ambii, și eu și Elena, eram prea oboseți după lungă și greaua călătorie... O călătorie nu numai în spațiu, dar și în timp. Iar eu mi-am mai amintit cum în copilărie bunica pe linia mamei – Aculina – ne tot spunea nouă, nepoților, când o vizitam, că și aici pe pământ fiecare om poate avea un rai al lui. Dar el trebuie să-l caute, să-l tot caute până să-l găsească.

Și despre mătușa Iustina mi-am amintit – una din cele nouă surori ale lui taicămeu. Cum de fiecare dată când o vizitam scotea tocmai din fundul lăzii o fotografie a regelui Mihai și ne-o arăta, tot spunându-ne: „la uitați-vă ce rege frumos avem... am avut...”

Intellectus... Experiența generațiilor precedente de intelectuali... Știința... Arta... Cultura în general, această totalitate a valorilor materiale și spirituale create de omenire, inclusiv de oamenii acestor meleaguri... Cea mai de preț avere a fiecărui neam, fenomene ce ne pot da strălucire vieții noastre, fericirii noastre.

Înțelepciunea, care pe parcursul istoriei, de fiecare dată, la un moment dat, intervine și salvează lumea de la o pieire definitivă. Cartea. Cărțile. Nu toate. Cărțile noi, mai vechi și foarte vechi ale generațiilor de scriitori, care s-au perindat pe parcursul istoriei, unde putem găsi și idei care abat omul, oamenii de a porni împotriva propriei ființe. Sau pagini unde nu se încurajează, nu sporesc răul în lume.

Cărți unde putem citi despre sângele și căldura vieții, care pot opri bestialitatea omenească. Despre stricăciunea care a venit în lume prin poftă. Lumea asta care devine din ce în ce mai complicată și cri-

minală... Sau despre artist ca un adorator al vieții. Ca un plus de ură. Despre animalul sălbatic care se ascunde în om.

Ce ar trebui să moștenească un om din moși-strămoși... Ce ar trebui să lase omul ca moștenire celor care vor mai veni după...

Tradițiile intelectuale ale oamenilor atât de chinuitor formate la această răscruce de neamuri și pe acest pământ. Codul lor genetic, periodic, din ce în ce mai îmbunătățit și transmis din generație în generație, care poate deveni și mai puternic. Cod format în ani și ani, unii foarte grei. Al micilor și al mai marilor proprietari de pământuri. Gospodari din moși-strămoși cu averi frumoase, exemple și pentru alți gospodari de aici și celor veniți de aiurea.

Școli, licee, universități, biserici și mănăstiri – rădăcini spirituale ale vieții noastre. Un copil al unui plugar născut într-un cătun, încă neștiutor de carte, poate pentru prima oară descoperi frumosul, dar și magia artelor: cuvântul rostit, muzica, pictura, arhitectura, acolo, în codrul de cândva de la Tabăra, Curchi...

Preoți din familii de preoți. Pedagogi din familii de pedagogi. Doctori din familii de alți doctori... Oameni de creație. Unii cu studii și în alte țări ceva mai civilizate, cu mai mari și mai vechi tradiții în domenii.

Oameni, cu părere de rău atât de puțini în orice generație și aici printre noi, dintre acei care poate măcar din când în când se întreabă dacă sunt și ei buni de ceva. Măcar atât cât înaintașii lor. Bineînțeles, nu neapărat dintre acei cu așchie divină care ating desăvârșirea în profesia aleasă.

Și prezentul... Ceea ce am văzut eu cu Elena și în această călătorie, și în aceste zile. Doar niște urme, niște semne parcă special și de destin lăsate nouă ca o amintire a vieții întrerupte a oamenilor de cândva... Oameni născuți tot aici, și ei cu aceeași energie telurică în ființa lor ca și noi. Oameni de nu prea mult timp fugiți de groa-

za celor întâmplare în miezul secolului pe care îl trăim. Alții uciși în război sau morți de foamea de după acel război. Săpând prea adânc și în noi, cei rămași în viață din întâmplare. Sau deportați de noua putere în Siberia. Duși cu forța la niște munci în taigale sau în mine subterane. Până la o cădere în adânc, în mizerie, umilintă și boală. Munci necunoscute de dâșii, nici de moșii și strămoșii lor. Munci istovitoare până la alungarea umanității din om. Familii întregi, copii, tineri și bătrâni, care au cunoscut nefericirea. Exil pentru câteva generații. Martori care au văzut omoruri, sânge. Prea mult sânge, o violență neîndurătoare. Închisori... Lagăre... În numele a ce? Al cărui adevăr??? Oare de ce până și cerul a fost atât de neîndurător cu oamenii acestor meleaguri... Din ce lume o fi venit acei oamenii peste noi, care nu mai cred în păcat. Persoanele căutate și exterminate, oriunde s-ar afla, erau numite *dușmani ai poporului*. Ai poporului din care făceau și ei parte. Născuți din acest popor, crescuți și educați tot în sânul lui. Fiind până la acel moment al catastrofei umane fruntea acestuia. Oameni cu o bogată experiență a vieții, anexată și la studiile pe care cu mare trudă și sânguință le dobândise. Oameni cu un cod genetic, științific vorbind, format și moștenit de la moșii și strămoșii lor. Oameni cu o bogăție psihică și mentală de nesecat. Oameni fără norocul de a transmite această prețioasă avere altor generații, adică nouă.

În viață, după acel calvar pe aceste meleaguri, a rămas doar (vorba din străbuni) pleava-plevușca poporului, înarmați doar cu tăcerea – o strategie de supraviețuire. Ca și în alte timpuri pe parcursul istoriei, pleava poporului a fost doritoare, firesc, de a supraviețui, pentru o altă continuitate a vieții umane. Poate și pradă viselor despre un viitor, altul, o continuitate a neamului acestor meleaguri. Oameni, la un moment dat, cu o unică avere – doar cu

brațele și priceperea lor de a munci, care și aceștia își vor trăi în continuare viața mirosind a sânge. Un soi de a trăi un „adevăr crud al nenorocului de a fi om” printre alți oameni.

Și fericiți copiii din acele timpuri, care au mai avut și pe ici-colea măcar câte un învățător, cu ceva carte până la război, care îi îndemnau să studieze, să obțină anumite profesii și meserii. În rest, ceilalți învățători, sub a căror oblăduire își făceau studiile începătoare, erau tineri și ei, cu câteva clase terminate în plin război, după care abia dacă știau tabla înmulțirii sau să scrie și să citească literele chirilice.

Binecuvântată fie profesia de doctor! Poate cea mai veche, mai grea și mai oboșitoare, precum sufletește, așa și trupește. Pe care eu mi-am ales-o, dar și părinții mei m-au îndemnat s-o studiez și s-o practic.

Doctorul, în practica căruia la orice oră de zi ori de noapte are în față doar Omul. Care suferă și caută ajutorul lui. Fie el, acel Om, împărat sau bufon, stăpân sau rob, bogat sau sărac, bun sau rău, prieten sau dușman, doctorul vede în el doar Omul care suferă și îl ajută pe oricine fără de nici o excepție, fiindcă el doctorul a mai fost învățat să creadă în inima omenească, că doar acolo există adâncite rădăcinile marilor adevăruri primare precum durerea, mândria omenească, dar și onoarea.

Ajunși acasă, după vreo două ore de odihnă, am ascultat la radio muzică de Igor Stravinski (*Petrușka*). Apoi, cu o inimă pustie, clipă de clipă, în tăcere, am mai urmărit și o îndelungată coborâre strălucitoare a soarelui.

Un doctor zi de zi trăiește viața printre suferinzi (sunt cazuri – și printre muribunzi), și ca om el nu are posibilitatea să-și exercite chemarea (vocația) de a fi și el fericit ca alți oameni, chiar dacă și este înzestrat cu această trăire intensă a bucuriei, cu clipe, aceste stări de mulțumire sufletească deplină.

* * *

Din paginile pe care le-am citit în așternut, mi-a furat sănătatea somnului o replică scrisă de I.L. Caragiale: „Suntem cum am fost și teamă mi-e ca nu cumva tot așa să și rămânem.” Oricum, cineva a mai spus: „Viața este o comedie pentru cel care gândește și o tragedie pentru cel care o simte.” „Lumea întregă este sub stăpânirea Celui Rău.” (Ioan 5:19)

Iar eu aș mai îndrăzni să adaug că omului nu-i stă bine să vadă numai cum arată lumea în ochii lui, dar poate e mai important pentru dânsul cum arată și el în ochii acestei lumi.

* * *

Scriitorul englez George Orwell, în romanul său *Ferma animalelor*, scrie că „mulți oameni nu se simt bine într-o țară străină, decât disprețuindu-i pe băștinași.”

* * *

M-am obișnuit să nu judec semenii. Nici pe cei buni, dar nici pe cei răi. Această trăsătură s-a datorat și formației mele de medic.

* * *

Cel mai prețios dar moștenit de noi sunt instinctele. Trebuie să le ascultăm, să avem încredere în instincte. Dar orice om, încă de mic copil trebuie să știe că pe baza instinctelor mai are de însușit și alte dominante ale caracterului: noblețea, naturalitatea (firescul), demnitatea, virtutea (înțelepciunea, curajul, cumpătarea, dragostea).

* * *

Cu cât mai mult îi citeș pe marii scriitori, cu atât mai mult învăț că un scriitor, indiferent de genul literar pe care-l practică, trebuie să intre cât mai adânc în cuvinte, dar și cât mai des. Fiindcă nu cuvintele sunt importante, ci înțelesul lor. *Un scriitor trebuie să aibă o bucurie înăscută a cuvintelor*. Chiar și dacă ar folosi și niște cuvinte care i-ar arde până și buzele. Am eu oare acea bucurie?

Un scriitor trebuie să scrie despre seminția omenească, ce a acumulat ea bun, omenesc, pe parcursul istoriei până astăzi, când acest scriitor trăiește și ce poate bucura, despre bunătatea semenilor printre care își duce și el viața într-o pace și într-o bunăstare civilizată, fără revoluții și războaie. Despre experiența dobândită și de acest scriitor, despre meditațiile lui.

Nu o singură dată, încă din copilărie și tinerețe, am observat cum omul nostru, moldoveanul, tânăr și bătrân, fără să se uite, vigilent ca de obicei în astfel de situații, în stânga și în dreapta, înăbușă în sine, cât poate mai adânc, sentimente extrem de periculoase precum *ura și răzbunarea*.

Iar un moș de-al meu, ajuns la inocența omului bătrân, într-o astfel de situație mi-a spus: „Cel de Sus, ne spune prin Cărțile Sfinte că *a te răzbuna* și *a urî* sunt mari păcate, care pot duce omul la piele...”

Iar alt țăran, și mai în vârstă decât moșul meu, după o pauză, a mai adăugat: „Și aici Dumnezeu a avut grijă de noi, moldovenii, o boaghe de oameni... O așchie din alte popoare creștine... Că, de altfel, dispăream mai demult ca ființe omenești. Numai cine nu a dat buzna peste noi... Și tătarii, și turcii, și rușii, și nemții... Popoare mari, puternice și bine organizate...”

Și moșul a reluat: „Lumea e plină de oameni care n-au făcut niciodată nimic, pentru că n-au știut să-și ducă nicio treabă la capăt. Au știut doar să-i omoare pe alții în războaie și să le ia pe degeaba tot ce au agonisit.”

* * *

Țăranii noștri din vremuri străvechi sunt oameni care trudes până la moarte în măruntaiele pământului. Își duc viața de mici copii printre bulgării de pământ.

* * *

Se întâmplă că am clipe războinice în viața mea cu propriile mele instincte.

* * *

Nu numai în oraș, dar și la țară descopăr din ce în ce existența a tot mai mulți și mai mulți oameni condamnați la băutura alcoolului. De altfel, și diferite soiuri de băutură contrafăcută sau, cum i se mai spune – poșircă. Un soi de băutură slabă și de proastă calitate.

În copilărie, îmi amintesc bine, se bea doar un vin natural făcut de fiecare gospodăruț. Și foarte rar, o votcă. Aproape niciodată, coniac. Sau bere.

Vin consumau cei maturi, de la caz la caz: când pășea pragul casei un oaspete drag, la o nuntă, la un botez, la o cumătrie...

Pe taică-meu, de profesie vinificator, nu l-am văzut nici măcar o singură dată în stare de ebrietate.

Lupta vieții devine din ce în ce mai grea.

* * *

Spre deosebire de bolnavii mei, dar și de alți oameni, eu știu să fiu bolnav cu discreție.

* * *

Curajul fiecărui începător în cultură și artă se bazează pe curajul, credința și faptele predecesorilor...

Reproduc în acest caiet câteva rânduri dintr-o nuvelă semnată de un scriitor francez: „Nu aveau dreptate, el iubea pictura, o iubea pe Louise, copiii, pe Rateau, pe încă vreo câțiva prieteni și nutrea o mare simpatie pentru toată lumea. Dar viața e scurtă, timpul zboară ca vântul, iar energia lui Jonas avea și ea o margine. Era greu să pictezi lumea și oamenii și, în același timp, să trăiești în mijlocul lor. Nu putea nici măcar să se plângă sau să explice cuiva toate acestea, căci se pomenea bătut pe umăr: „Socotește-te fericit! Gloria se plătește!”

Am eu idealuri printre predecesori pe care m-aș putea baza? Mai presus de orice să prefer luciditatea, claritatea și, bineînțeles, adevărul.

* * *

La poetul francez Charles Fountain – promotor al ideii iubirii ideale, de sorginte neoplatonică, citesc: „Nici o pace cu cei răi!” Dar atunci cum am fi știut noi despre bine, bunătate, binețe, oameni buni? Cum ar ști omul că în interiorul sufletului sunt atâtea rezerve nebănuite de bine? Mă întreb eu, nu pentru prima oară.

De la părinții mei am învățat să mă strădui din răputeri, să nu mă supere răutatea oamenilor. Să mă bucur mult bunătatea lor.

* * *

„De legile iubirii nimeni și niciodată nu s-a putut salva.”

„Sentimentul este dorința și dorința este iubire.”

Doar să iubești pentru a fi fericit încă nu este suficient, cred eu... De ani de zile printre colegii mei medici am și persoane care din răputeri încearcă să devină și savanți, să facă și știință. Tot mai mult mă conving că nu ar trebui să mă iau și eu după aceștia... Deși au fost cazuri când și mie mi s-a propus, mai ales că aceste propuneri le-am avut de la unii din foștii mei profesori: N. Țăbârnă, N. Testemițanu, Z. Gorbușina...

Știința care mă atrage pe mine este de altă natură. În fiecare dimineață mă trezesc cu alte gânduri. Am alte idei. Alte nuanțe în scopuri. Alte speranțe. Altfel văd cerul, când ies dimineața din casă... Sunt același și totodată altul, învățând...

Mereu altceva voi memoriza pentru viitor... Dar nici de nemurire nu sunt fularat. Va rămâne și aceea ce poate voi fixa pe albul hârtiei până și în tăcerile nopții – o mărturie a vieții mele, așa cum am perceput-o la momentul dat, cum am înțeles-o, cum o înțeleg, cum am simțit-o, cum o simt...

Și în niciun caz pentru a mă da huța în leagănul gloriei pământeste, care știu bine că este atât de repede trecătoare.

A FOST ODATĂ O TRADUCĂTOARE...

Vlad POHILĂ

Când omul comun ia în mână o carte, se uită mai întâi la titlul ei. Apoi – la numele autorului. Uneori, după ce răsfoiește cartea, dacă-i plac ilustrațiile, vrea să știe cum îl cheamă și pe grafician, pictor sau designer. Rar, însă, cine se oprește și la numele traducătorului, scris, de obicei – la operele din spații literar-lingvistice străine – pe foaia de titlu sau în căsuța tehnică. Și cu totul rar caută cineva numele redactorului de carte...



Iar protagonista acestei tablete omagiale a fost **traducătoare** și **redactor de carte**. Așadar, a avut două meserii pe cât de îngemănate, pe atât și de expuse primejdiei unui nedrept anonimat. Pe cât de nobile, pe atât de ingrate – în anumite perioade, în anumite societăți. Se numea **Nina Ischimji**, și s-a născut la 27 februarie 1920, în comuna Deviet-Agaci, județul Cetatea Albă, România Mare (în prezent, regiunea Odesa, Ucraina). A făcut studii la Liceul „Regina Maria” din Chișinău, absolvindu-l în 1938. După cel de-al Doilea Război Mondial absolvește Facultatea de Filologie a Institutului (acum, Universitatea) „Ion Creangă” din Chișinău.

A debutat ca redactor la Postul de Radio Chișinău (1947-1951), după care întreaga viață și-a consacrat-o muncii de redactor de carte, apoi și activității de

traducător, consecutiv, la editurile: „Școala Sovietică”, „Lumina”, „Cartea Moldovenească”, „Literatura Artistică”, la ultimele două funcționând și ca șefă de secție. A îngrijit, sub aspectul corectitudinii limbii, sute de lucrări de popularizare a științei, manuale școlare, scrieri în proză, dar, cu deosebire, texte cu traduceri din literaturile popoarelor înglobate în URSS și ale unor popoare din Europa, Asia, America. Deși în anii '50-

'70 la noi se preconiza realizarea traducerilor prin intermediul limbii ruse, ca o bună cunoscătoare a limbilor germană, franceză, latină (pe lângă rusă), Nina Ischimji și în acea epocă, ca și alți colegi de breaslă, cu școală românească, adeseori pornea de la textul original.

A talmăcit zeci de scrieri în proză (unele – în colaborare), reprezentând diferite specii, curente și orientări literare: romanele (unele în colaborare) *Dama cu camelii* de Al. Dumas-fiul; *Jane Eyre* de Charlotte Brontë; *Insula misterioasă* de Jules Verne; *Platero și eu: elegie andaluză (1907-1916)* de Juan Ramón Jiménez; povestiri de scriitorul clasic leton Andrejs Upīts, mai multe nuvele din faimoasa *Carte a celor o mie și una de nopți* etc. A vădit o predilecție aparte pentru talmăcirea poveștilor: de frații Grimm (culegerea *Fru-*

moasa din pădurea adormită) sau de Charles Perrault; basme estone, ruse, armene, ale unor popoare din Asia (persane, uzbectice, tătare, kazahe, vietnameze ș.a.). Pentru copii a transpus și câteva capodopere ale genului, inclusiv *Minunata călătorie a lui Nils Holgersson*, de autoarea suedeză Selma Lagerlöf, laureată a Premiului Nobel; *Bambi: povestea pădurii* de austriacul Felix Salter etc.

Colegii de breaslă și subalternii apreciau hărnicia și cumsecădenia Ninei Ischimji; deschiderea ei, disponibilitatea de a sprijini și a promova începătorii în munca de redactare și arta tălmăcirii. Chiar dacă fusese și ea atinsă de morbul unei vigilențe excesive, născătoare de spaima și suspiciuni: să nu fie interpretată cumva de către „tovarășii de sus” spusa cutare; să nu genereze interpretări „nocive” anumite fraze și chiar cuvinte preferate de autori, respectiv, traducători... Devenise proverbială pasiunea ei pentru anumite arhaisme și regionalisme – unii o admirau, alții făceau haz pe seama acestei slăbiciuni a traducătoarei.

Revenind la munca-i principală, de o viață, se iscă fireasca întrebare: să fi tradus Nina Ischimji atâtea texte ce încep, de regulă, cu formula-clișeu „A fost odată...” numai de drag pentru această specie folclorică? Sau tălmăcea basme pentru a re-trăi copilăria și adolescența care, cine știe, poate că i-au fost etapele cele mai frumoase din viață? Admițând ambele supoziții, înclin să cred că a făcut-o totuși pentru că înțelegea importanța poveștilor pentru educația copiilor. Inclusiv ca o sursă sigură de învățare a limbii materne în splendoarea ei primară, de fapt – totală. Oricum ar fi, numai pentru această trudă, pentru faptul de a fi pus la dispoziția copi-

ilor, adolescenților (dar și a multor părinți!) texte nemuritoare, roadele fanteziei diferitor popoare ale lumii, N. Ischimji merită recunoștința și neuitarea noastră.

Prin muncă asiduă și adeseori inspirată, Nina Ischimji s-a înscris într-o excelență pleiadă de intelectuale basarabene, redactori de carte și traducătoare – alături de Ala Cupcea, Tamara Iacovlev-Moraru, Elena Gheorghiu, Argentina Cupcea-Josu, Eugenia Busuioc-Margine, Eugenia David, Elena Curicheru-Vatamanu... **Aceste adevărate doamne ale traducerii artistice basarabene, aflându-se într-o admirabilă competiție cu maestri** ca Igor Crețu, Alexandru Cosmescu, Pavel Starostin, Alexandru Gromov, Naum Bernstein, Vl. Belistov, Pavel Darie ș.a., **au adus o contribuție remarcabilă la culturalizarea basarabenilor, în anii de ocupație sovietică, dar și la păstrarea, aici, în condiții vitrege pentru cultura noastră, a unei limbi literare pe care celebrul lingvist Eugen Coșeriu a numit-o „româna exemplară”.**

S-a stins din viață Nina Ischimji la 29 septembrie 2009, la Chișinău. După cum semnala cu durere, într-un articol din revista *Săptămîna*, distinsa traducătoare și „redactoriță” Eugenia David, ultimii ani de viață N. Ischimji i-a trăit într-o modestie soră cu o nepermisă sărăcie, secundată de o revoltătoare indiferență a forurilor culturale, dar și a unor ce-i fuseseră apropiați. A fost membră în Uniunea Scriitorilor din Moldova, distinsă de autoritățile sovietice cu medalia *Pentru vitejie în muncă*. Atât. Cea mai mare recunoaștere a contribuțiilor sale o constituie însă, neîndoios, reeditarea, după 31 August 1989, cu litere latine, a unor din traducerile în română ale Ninei Ischimji.

DIN AVALANȘA DE IMPRESII ȘI AMINTIRI DESPRE GRIGORE VIERU

Elena DABIJA,
director, Centrul Academic Internațional Eminescu

„Ne regăsim cu toții în poezia și cântecul lui Grigore Vieru.”

(Spiridon Vangheli)

O carte pe masă este asemeni unei pâini sau asemeni unui soare. Stau acum în biroul meu și din mulțimea de cărți, primite recent de la Departamentul managementul infodocumentar al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, apare cartea lui **Grigore Vieru Tu m-ai strigat, fule?** Mă bucur de fiecare carte nouă intrată în colecția Centrului Academic Internațional Eminescu, dar de această carte m-am bucurat îndeosebi. Am pe masă o CARTE-PÂINE-SOARE, o antologie de o ținută editorială de excepție, apărută la Editura pentru copii „Guguță”, selecția și concepția căreia îi aparține scriitorului Spiridon Vangheli. Cartea este editată cu suportul financiar al Primăriei Municipiului Chișinău – primar general Dorin Chirtoacă.

De pe coperta acestei antologii ne privește tânărul Grigore Vieru, iar niște ramurile îi sunt alinare. Deschid cartea și poetul, cu privirea-i adâncă și blajină mă privește

iarăși de pe foaia de titlu. Citesc mottoul semnat de poet: „Scriu pentru că vreau să-l văd pe Dumnezeu de aproape.” Mă gândesc că Grigore Vieru chiar a ajuns la Dumnezeu, la Mihai Eminescu..., dar este și în inimile fiecăruia din noi opera sa atât de pământească și, totodată, nemuritoare.

Răsfoiesc paginile și apare o poză din tinerețe, precum și o scurtă schiță biografică, poza parcă definind: „Grigore Vieru este printre noi și este tânăr!” De pe pagina a șasea ne privește poetul la vârsta de 33 de ani – vârsta lui Hristos –, deoarece este datat: *Igor Vieru. Portretul lui Grigore Vieru. 1968. Ulei pe pânză.*

Citesc prefața **Poetul neamului**, în care Spiridon Vangheli notează: „Știam cu toții că era popular, o știa și Grigore Vieru, dar ce vedem după moarte e, într-adevăr altceva, un miracol. Îmi pare rău că nu e și el acum printre noi. În loc să se bucure, nu cumva ar fi zis: «Bine, poporule, dar unde ai fost când mă răstigneau pe cruce?!» Altul ar fi zis așa, nu Grigore. Mărinimos cum era, poate că ar fi scăpat o lacrimă și atât. Firav fiind, el a pus pe umerii săi mult, enorm de mult, o sarcină poate că pentru câteva vieți și, pe deasupra, a trebuit să plătească atâtea vămi...”

Spiridon Vangheli își deapănă firul amintirilor de pe vremea când era împreună cu Grigore Vieru, încheind prefața cu cuvintele: „Omul Vieru se va odihni acolo, sus, poetul Grigore Vieru nu va avea odihnă niciodată.”

Privesc pozele poetului cu scriitorul Spiridon Van-



gheli, cu alți conaționali ce s-au manifestat în litere, artă, știință, politică... Îmi atrage atenția și tabloul în ulei pe pânză al lui Igor Vieru *Grâul de-a pururi*, datat cu anul 1981, și ajung la mottoul semnat de Grigore Vieru: „*Ca un copil aștept dimineața, / Până la lacrimi mi-e dragă viața!*” care deschide fereastra spre capitolul **Frumoasă-i limba noastră**, unde sunt plasate poeziile: *Ploaia; Furnica; Frumoasă-i limba noastră; Toamna; Stea-ștea, logostea; Cântecul pușorului de melc; lată vine Anul Nou; Iarna; Primăvara; Telefonul păsăruicii și multe altele*. La pagina 32 citesc poezia *Tu, iarbă, tot ai mamă?* care încheie acest capitol, iar alături se află poza poetului cu mama sa Eudochia la sfat, astfel în fața mea a apărut chipul bunicuței mele Eudochia, pe linia mamei, și toate clipele copilăriei trăite alături de bunica mea. Urmează imagini în care Grigore Vieru este în mijlocul copiilor în clasa de școală, la o margine de pădure, aleargă vesel cu copiii, de parcă ar fi și el copil.

Călătoresc mai departe și nimeresc în *Lumea copilăriei* privind tabloul *Mama pâine albă coace*, de același pictor, datat cu anul 1987. Îmi șoptește din motto Grigore Vieru cu vocea-i blândă: „*Aș vrea să-mi trăiesc din nou viața, dar numai pentru a o vedea pe mama.*” Poete drag, și eu aș da tot ce am, doar că să-mi revăd părinții... Urmează ciclul de poezii cu genericul **Tu m-ai strigat, fiule?** care adună poeziile: *Tu m-ai strigat, fiule?* (mică baladă dedicată lui Marin Sorescu); *Autobiografică; Casa mea; Duminică; Măinile mamei; Noaptea mamei; Făptura mamei; Mi-e dor de tine, mamă și alte poezii*. Șirul lor se încheie cu poezia „*Nu am, moarte, cu tine nimic*”, iar alături e o poză înălțătoare a lui Grigore Vieru, în spatele căruia se află un gard trainic din pietre, dar care nu a fost în stare să-l ocrotească de moarte... Urmează iarăși poze: la monumentul lui Mihai Eminescu cu: Victor Tulbure, Mihai Cimpoi, Vladimir

Streinu, Marin Sorescu, Sofia Vicoveanca, strănepoata lui Ion Creangă Olguța Caia și fiica sa Olguța...

Ajung la pictura *Vânturi basarabene*, datată cu anul 1979, și-mi dă binețe mottoul: „*Cosite, florile mă dor*”, semnat de poet și care deschide ciclul de poezii cu titlul **A fost război**, care înmănușează poezii mai triste: *Cămășile, Formular, Buzele mamei, Pasărea, Despre fericire și Cosite, florile mă dor*, dedicată Doinei și lui Ion Aldea-Teodorovici. Acestea sunt urmate de poze în care Grigore Vieru este împreună cu Doina și Ion Aldea-Teodorovici la mănăstirea Putna, lângă monumentul lui Mihai Eminescu.

Ajung la capitolul **Femeia, teiul**, alături este pictura *Amândoi*, datată cu anul 1968, și-mi amintesc că în acest an, 1968, eu am plecat în clasa întâi... Doamne, câtă vreme a trecut! Citesc mottoul: „*Dacă n-ar fi iubirea, m-aș teme de viață*”, semnat de Grigore Vieru. Citesc din poeziile: *Vreau să te văd, Pădure, verde pădure, Femeia, teiul* (dedicată lui Mihai Eminescu); *Cântec de femeie, E-o liniște iubirea?, Nu, nu mi-e totuna*. Alături apare o poză cu chipul falnic al poetului, rezemat și protejat de tulpina unui stejar multiseclar.

Merg înainte pasionată de lectură și ochii mei se bucură de pictura datată cu anul 1975, intitulată *Griji de primăvară* și mă gândesc involuntar, că, iată ne bate Prințesa Primăvara pe la uși și ferestre, și din nou începe viața nouă. Mottoul poetului ne sugerează: „*Limba este cea mai mare dreptate, pe care poporul și-a făcut-o sieși*”. Astfel ne deschide un nou buchet de poezii cu genericul **Reaprindeți candela**, care include: *În limba ta, Limba noastră cea română, Pentru ea, Eminescu, Legământ* (dedicată lui Mihai Eminescu, datată cu anul 1964... pe când eu aveam doar trei anișori, iar de atunci am mai adăugat încă o jumătate de secol!); *Trei culori, Reaprindeți candela, De-ai curge tu, Prutule, La mănăstirea Căpriană, Ridică-te!* Apar poze istorice

din Piața Marii Adunări Naționale, lume multă, Tricolorul falnic și lozinci cu cuvintele: *Libertate, Ridică-te, Basarabie!*

Tot mai puține pagini am de citit. Iată-mă că popoșesc în lumea copilăriei mele – la o fântână cu ciură și spre care merg niște cai, pentru a-și potoli setea – această priveliște o redă tabloul *Ceva despre ape și cai*, lucrare de Igor Vieru, datată cu anul 1976. Îmi lasă gura apă, deoarece îmi amintesc de gustul apei din fântânile din satul de baștină Hârcești, județul Ungheni, dar și de caii frumoși și puternici, pe care îi aveam în gospodărie. Urmează mottoul: „Nu faci nimic numai cu vitejia ta dacă nu-ți curajos și poporul tău...”, și acesta cules din cugetările poetului. Astfel, am poposit la capitolul cu aforismele înțelepte ale lui Grigore Vieru, încoronate cu titlul **Unde e ascuns mărgăritarul?**, și citesc genericele unor grupaje tematice: *Și din mormânt voi spune adevărul; Sunt mai trist decât par; Chiar dacă mor, trebuie să înving; De unde vin ca poet; Despre mândrie, răbdare, trădare, orgoliu, viteji și înțelepți; Despre poezie, muzică și femei, Sărutăm pâinea, nu aluatul.*

Ajung la paginile 114 și 115 și mă întâlnesc cu singuraticul Grigore Vieru la *Masa Tăcerii*, străduindu-mă să pătrund în *duruta tăcere a poetului...* Următoarea pagină mă copleșește cu *Fericirea lui Ion*, care constă în farmecul de a ciopli în lemn și care e urmată de mottoul: *Sunt adorată? Mai degrabă înțeles – iată ce n-a priceput până acum ochiul invidios.* Mă întreb: „Doamne, de ce Grigore Vieru, care a scris atât de simplu și pe înțelesul tuturor, n-a fost înțeles?” Din interior strig să mă audă toți: „De ce, de ce, de ce?”

Ajung aproape la sfârșitul cărții și citesc o sută de **Aprecieri critice** cu referire la poet. Acestea sunt semnate de: Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Ioan Alexandru, Eugen Simion, Mihai Cimpoi, Theodor Codreanu, Nicolae Dabija, Eugeniu Coșeriu, Adrian Păunescu, Ion Ungureanu, Alex

Ștefănescu, Ghivi Alhazișvili, Ivan Draci, Klaus Heitman, Al. Mihailov, Taisia Bondar, Imants Ziedonis, Stanislav Rassadin și punctum. Mă gândesc că unii din acești autori se află deja în ceruri, mai aproape de Mihai Eminescu și Grigore Vieru, și, de acolo, ne ocrotesc Neamul, Limba, Istoria și Dreptatea întru dănuirea românilor de pretutindeni pentru urmașii urmașilor noștri!

Contemplu alte și alte poze: *Grigore Vieru întâlnit cu pâine și sare la „Căsuța Poeziei” de la Căciulia, Cantemir; Pe Aleea Clasicilor, lângă bustul lui Mihai Eminescu cu Andrei Strâmbeanu, Anatol Codru, Dorin Chirtoacă, Ion Ungureanu; Eugen Doga și Mihai Cimpoi; Grigore Vieru îngândurat, stând pe o prispă de piatră...* Ajung, disperată, la o poză care mă întristează și mai mult: *Dezvelirea bustului lui Grigore Vieru în Grădina Publică „Ștefan cel Mare și Sfânt”.*

Mă copleșește o mare tristețe că nu mai sunt pagini de citit, că a rămas doar **Cuprinsul**, urmat de pictura *Pogonici*, datată de Igor Vieru cu anul 1987 și **Postfața** domnului Spiridon Vangheli, în care ne mărturisește: „Două mari personalități ale neamului românesc, doi frați întru ideal și credință – Grigore Vieru și Igor Vieru – se întâlnesc în această antologie. Ideea cărții îi aparține domnului Dorin Chirtoacă, primar general al municipiului Chișinău. Am încercat să aleg cei mai frumoși stejari și să fac o alee prin codrul poetic al lui Grigore Vieru și Igor Vieru. Ei ne-au lăsat un tezaur pe care trebuie să-l valorificăm întru învoinicirea spirituală a tuturor generațiilor.”

Pe ultima pagină citesc numele celor care au mai trudit la această carte: artiștii fotografi, plasticienii și designerii Mihai Potârniche, Simion Zamșa, Elena Karacenteva, Valeriu Volontir, Iurie Foca, Nicolae Răileanu, Andrei Mardari și o închid cu tristețe, dar mă bucur că de pe copertă mă privește Grigore Vieru, rezemat de un gard de piatră trainic, pe care cresc niște rămurele agăț-

toare, de un verde mai verde decât verdele, eu meditez: „Și pietrele dau viață.” Citesc ultima strofă semnată de Grigore Vieru: „Noros ori clar ca o amiază, / Eu sunt poetu-aces-tui neam / Și-atunci când lira îmi vibrează, / Și-atunci când cântec nu am.”

Mulțumesc poetului pentru CARTEA-PÂINE-SOARE și invit toată lumea să se îndulcească din această antologie de excepție – densă, cuprinzătoare și vie prin conținut, prin sfaturi, prin poze, prin veșnicia dăinuirii cuvântului scris de Grigore Vieru.

Amintiri peste ani din dor și dragoste de Grigore Vieru

Pe rețelele de socializare, și anume pe Facebook, m-a contactat doamna Maria Tonu, care este din R. Moldova, dar la momentul actual este stabilită cu traiul la Toronto, Italia. Din discuție am aflat că suntem originare din sate vecine din actualul raion Ungheni. Rugămintea doamnei M. Tonu a fost de a răspunde la un miniinterviu cu referire la Grigore Vieru pentru Cenaclul „Grigore Vieru”. Mi s-a părut o idee interesantă și am acceptat să răspund, deoarece m-au răvășit amintirile.

Maria Tonu: Care vers ori titlu de poezie vă vine acum în memorie din creația poetului Grigore Vieru?

Elena Dabija: În acest moment îmi răsună o poezie din copilărie, „Mulțumim pentru pace”: „Mama pâine albă coace, / Noi zburdăm voios, / Pentru pace, pentru pace, / Mulțumim frumos.” Și Legământ (dedicată lui Mihai Eminescu): „Știu: cândva la miez de noapte / Ori la răsărit de Soare / Stinge-mi-s-or ochii mie / Tot deasupra cărții Sale.”

Maria Tonu: Din tezaurul liric al poetului care nume de volum este de neuitat?

Elena Dabija: *Albinuța, Numele tău, Acum și în veac, Taina care mă apără.*

Maria Tonu: Ce melodie, scrisă pe versurile poetului Grigore Vieru, vă însoțește acum în gând când citiți această întrebare?

Elena Dabija: *Casa părintească nu se vinde.*

Maria Tonu: Ce trăsătură de caracter este, în opinia Dvs., predominantă omului și poetului Grigore Vieru?

Elena Dabija: Simplitatea, omenia, blândețea.

Maria Tonu: De ce oare poetul Grigore Vieru nu a fost printre laureații Premiului Nobel?

Elena Dabija: Fiindcă omenirea nu are întotdeauna capacitatea de a prețui personalitățile când sunt în viață (cu părere de rău), dar își corectează greșelile... post-mortem. Or, Premiul Nobel, cu regret, nu se acordă post-mortem.

Maria Tonu: Aveți vreo amintire personală despre poetul Grigore Vieru?

Elena Dabija: Am mai multe amintiri, deoarece profesia de bibliotecar mi-a sortit să fiu mereu înfrățită cu scriitorii și cărțile. Dar am o amintire mai deosebită și am și o poză – cea mai de preț! Este o poză de la Biblioteca „Onisifor Ghibu”, când a fost lansat volumul *Acum și în veac*. A fost un moment foarte interesant. Cumpărasem două exemplare de carte: unul pentru Centrul Academic Internațional Eminescu, și altul pentru Biblioteca pentru copii din bulevardul Traian, pe care am inaugurat-o în anul 1986 și unde am muncit ca director 15 ani, ca să avem autografe scrise de Grigore Vieru. Când mi-a venit rândul să-mi scrie autograf, Grigore Vieru zise: „Elena, pentru Centrul Academic Internațional Eminescu aș dori să scriu un autograf mai deosebit, nu acuma în grabă... O să scriu și o să fac tot posibilul să ajungă cartea la destinație.” M-am bucurat de această onoare din partea Poetului... și am acceptat să mai aștept acel autograf promis. Dar l-am rugat să scrie un autograf Bibliotecii pentru copii din bd. Traian. În această poză Gr. Vieru scrie dedicația, iar cartea destinată Centrului Eminescu este pe masă alături, cu regret... Pot adăuga atâta: această car-

te n-a mai ajuns la Centrul Academic Internațional Eminescu... Mă întreb, a mai scris oare Grigore Vieru acel autograf deosebit, promis?... Poate l-a scris și este pe undeva acea carte cumpărată de mine... Regret că nu am o carte cu dedicație în colecția Centrului Academic Internațional Eminescu, scrisă de dragul Grigore Vieru, deși Măria Sa Poetul a fost de mai multe ori la noi. Acuma mă bucur că fiecare vizitator este întâlnit la Centrul Academic Internațional Eminescu cu *Legământ* – dedicat lui Mihai Eminescu – de Grigore Vieru, textul fiind gravat pe un panou de dimensiuni mari. Mihai Eminescu și Grigore Vieru sunt doi poeți ai dorurilor noastre!

Maria Tonu: *Dacă poetul ar fi în viață și ați merge la ceremonia de celebrare a octogenarului, ce cadou i-ați aduce?*

Elena Dabija: Un prosop cu pâine și sare, volumul *Opere* de Mihai Eminescu, multe flori și urări de sănătate.

Maria Tonu: *Ce mesaj de adio aveți pentru „poetul din stele”?*

Elena Dabija: Suntem profund îndurerăți că ne lipsiți. Vă ducem dorul, vă iubim, sunteți împreună cu noi prin fiecare cuvânt lăsat moștenire. Dragă poete Grigore Vieru, din ceruri, împreună cu Mihai Eminescu, ocrotiți-ne Neamul, Limba Română, Istoria noastră adevărată, întru dăinuirea românilor de pretutindeni pentru urmașii urmașilor noștri!

Un autograf mult dorit de la Grigore Vieru

O zi obișnuită de muncă la Centrul Academic Internațional Eminescu mi-a adus o bucurie deosebită și multășteptată. Eram preocupată de programul activităților culturale pentru luna februarie și căutam documente despre Titu Maiorescu, care la 15 februarie (în această zi este și ziua mea de naștere) împlinea 175 de ani de la naștere. Selectând mai multe izvoare și studiin-

du-le, am deschis culegerea *Critice* de Titu Maiorescu, editată în anul 1966 la Editura pentru Literatură din București, și încep să descifrez un autograf: „*Dacă ar fi ajuns Maiorescu să-l cunoască pe băiatul acela din Larga – pe Mihăiță Cimpoi – ar fi găsit, sunt sigur, multe cuvinte de laudă pentru el. Cu dragoste, Grigore Vieru. 22.III.67.*”

Am mai citit de vreo două ori dedicația ca s-o audă și colegele și am exclamat: „*Avem totuși un autograf de epocă de la Grigore Vieru!*” Cred că din ceruri Grigore Vieru a simțit regretul meu că nu am cartea *Acum și în veac* cu autograful promis și m-a îndreptat la raft, ca să găsesc această carte cu autograful scris cu 48 de ani în urmă, pe când avea doar 32 de ani. M-am bucurat enorm de acest autograf și, într-o zi, când a venit acad. Mihai Cimpoi la Centrul Academic Internațional Eminescu cu studenți de la Universitatea AȘM, i-am citit acest autograf provocându-l să ghicească cine l-a scris. Domnul acad. Mihai Cimpoi a intuit că poate fi Grigore Vieru. Studenții au descoperit în această zi patrimoniul eminescian, au fost ghidați de acad. Mihai Cimpoi în multitudinea de cercetări în domeniul eminescologiei, au făcut cunoștință cu traduceri ale operei eminesciene în multe limbi, au privit filme documentare despre Mihai Eminescu, Ion Creangă și Veronica Micle, au audiat romane pe versurile poetului, au descoperit chipul poetului în artele plastice. Niște studente au fost interesate de articolul lui Titu Maiorescu *Eminescu și poeziile lui și Notă asupra zilei și locului nașterii lui Eminescu*, scris în 1889; au studiat *Manuscrisele Mihai Eminescu*, au luat notițe din diferite surse bibliografice, astfel au descoperit din tainele universului eminescian, și au citit cu emoție și autograful scris de Grigore Vieru.

Sunt bucuroasă că am un autograf mult dorit, scris de Grigore Vieru, pentru care îi sunt profund recunoscătoare.

UN PAZNIC LA FARUL CONȘTIINȚEI

Iurie COLESNIC

Paradoxal în gândire, irepetabil prin felul său de a fi, Pavel Balmuș reprezintă o breaslă aparte de cărturari, este exponentul rar al acelei specii de cercetători literari, care în ultimele decenii se află pe cale de dispariție. El e un fenomen unic nu numai pentru Chișinău, nu numai pentru Basarabia, ci pentru întreaga cultură românească.

Posezor al unei minți analitice, el este o sursă nesecată de ipoteze dintre cele mai îndrăznețe, dintre cele mai neașteptate. A trăit între cărți și pentru cărți. Un devotament mai rar întâlnit într-o lume stăpânită de morbul infect al materialismului, al goanei după căpături ce orice preț.

A creat la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” Centrul Național de Hasdeologie pe care l-a dotat cu volume și din biblioteca personală. Era unul dintre marii împătimiti de tema *Familia Hâjdău-Hasdeu*.

Mi-amintesc cum ne plimbam prin Cimitirul Central din Chișinău și Pavel Balmuș toate mormintele pe care le remarca le raporta la B.P. Hasdeu sau la Alexandru Hâjdău. Cunoștea nu doar profesorii, ci chiar și pe unii colegi de clasă ai ilustrului savant basarabean.

Colecția de carte donată Bibliotecii Naționale a R. Moldova îl reprezintă cu desăvârșire.

Deși în dedicația la actul de donație Pavel și Clara Balmuș încearcă o explicație a gestului, dincolo de cuvintele scrise mai rămâne un adevăr pe care-l vor descifra, poate, doar generațiile viitoare:

„... Ceea ce se numește aici Colecție [a Clarei și a lui Pavel Balmuș] constituie doar o parte din (posibil) unica noastră «avere familială», adunată din greu, poate și cu nerăsplătite eforturi, sacrificii materiale, dar cu tragere de inimă, alte «loturi» și «seturi» de literatură ajungând și în posesia a încă câtorva biblioteci, muzee din Chișinău și din Țară.

Trăim, acum, un nedisimulat sentiment de satisfacție, după ce am împărtășit și altora (inclusiv celor doriți a-și potoli setea de cunoaștere și lectură, a unor eventuale râvnite și căutate izvoare livresci) dintr-o adevărată «zestre spirituală» a unei familii, care nu s-a limitat să «ascundă» prezenta Colecție între rafturile unei «biblioteci (strict particulare)», inaccesibile nu numai publicului larg de cititori, ci și celor apropiați, prietenilor...”

Colecția cuprinde o vastă arie literară. De la cărțile clasice până la plachetele debutanților. S-a format preponderent în anii '90 ai secolului trecut, odată cu deschiderea frontierei cu România și cu schimbul intensiv de carte.

În paralel cu volumele procurate, majoritatea cărților au parvenit din partea autorilor, a alcătuitoarelor, ori a îngrijitorilor de ediții și, respectiv, poartă autografele lor, și prin aceasta valoarea colecției capătă o pondere deosebită.

Prevalează cartea științifică, ceea ce este explicabil: domeniul preferat al lui Pavel Balmuș, e anume acesta. Colegii de breaslă în speță au dorit cu tot dinadinsul să știe și opinia lui P. Balmuș, fiindcă părerea lui contează.

O bună parte din colecție reprezintă, pur și simplu, mărturia unei simpatii deosebite de care se bucură cărturarul și eruditul P. Balmuș. Din cele 561 de titluri din care este constituită colecția mai bine de 200 se referă la opera lui M. Eminescu ori la viața și activitatea poetului. Această tematică constituie cheia de boltă a colecției. Și dacă la volumul acesta se adaugă valoarea pe care o conferă autografele autorilor, atunci putem conchide că doar aceste cărți la o adică pot forma fără probleme o colecție separată. Dar în cazul de față avem o colecție concepută de un bibliofil. Deci, cartea de referință și în speță cartea cu tematică bibliofilă este a doua cheie de boltă. Căci rari sunt amatorii ce pun preț pe asemenea gen de carte, care, în fond, reprezintă adevărata istorie a cărților.

Valoarea absolută a acestei colecții va fi apreciată la nivelul convenit doar peste două-trei generații când se vor studia nu edițiile separate, dar în baza colecției se va face o răentogenografie a epocii, a năzuințelor și eșecurilor noastre în lumina unor ediții care ne-au fost sau nu aproape.

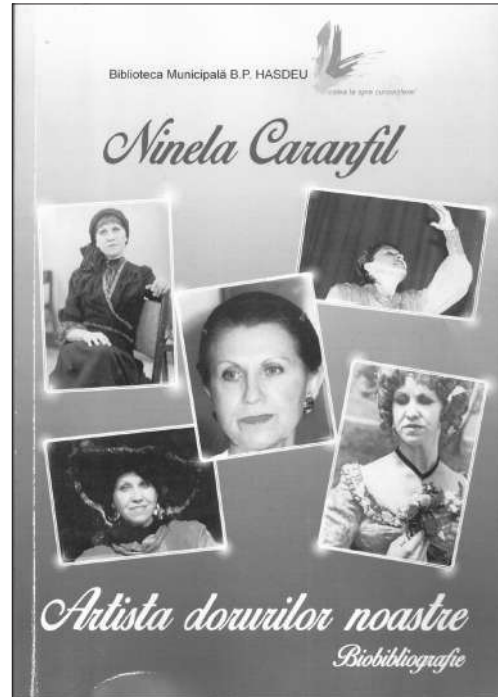
Gestul familiei Balmuș de a crea un Centru Național de Hasdeologie, de a dona colecția Bibliotecii Naționale a RM mi se pare semnificativ și firesc. Firea lor filantropică prin excelență și dorința sinceră de a se împărtăși cu semenii nu putea să nu se materializeze. Și acest sentiment firesc pentru niște cărturari veritabili, în sensul superlativ al noțiunii, s-a transformat într-un monument al culturii, într-o veritabilă confirmare a eternității actului artistic și filantropic.

CARTEA DE SPECIALITATE

ACTRIȚA NINELA CARANFIL ÎN OGLINDA UNUI VOLUM PENTRU URMAȘI

Recent, în seria de biobibliografii ce se editează sub egida Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, a apărut și o lucrare dedicată actriței Ninela Caranfil, Artistă a Poporului, care face parte din trupa Teatrului Național „Mihai Eminescu”. Volumul, intitulat *Ninela Caranfil, artista dorurilor noastre. Biobibliografie**, a apărut, în anul 2014, sub îngrijirea dr. în științe ale comunicării Mariana Harjevschi, coordonator fiind conf. univ. dr. Lidia Kulikovski. Autorul lucrării este Ludmila Capița, bibliotecar principal la Filiala „Transilvania”, printre alți colaboratori ai BM care au contribuit la editarea acestei lucrări de mare importanță nu numai pentru distinsa actriță, dar și pentru întreaga comunitate culturală din republică, se numără Parascovia Onciu (contribuții), Taisia Foiu (redactare bibliografică), Vlad Pohilă, Gabriela Bulduma (lectori), Tatiana Borodatii (coperta). Sintem de părere că această bibliografie (care este o variantă revăzută și adăugită a celei din anul 2007) se înscrie în șirul de succese incontestabile ale BM „B.P. Hasdeu” în munca de elaborare a biobibliografiilor consacrate unor personalități din domeniile arte, știință, cultură din Republica Moldova. În *Cuvîntul către cititor* se menționează că cea de a doua biobibliografie „este o încercare de

* *Ninela Caranfil, artista dorurilor noastre. Biobibliografie.* / Bibl. Municipală „B.P. Hasdeu”, Filiala „Transilvania”, Dep. „Memoria Chișinăului”; ed. îngrijită de Mariana Harjevschi; coord. Lidia Kulikovski; alcăt.: Ludmila Capița; red. bibliogr.: Taisia Foiu. – Chișinău: [S. n.], 2014. – 208 p. (Tipogr. „Foxtrot”). – ISBN 978-9975-120-58-6.



a reflecta pe pagini de carte afirmarea de către Ninela Caranfil a valorii proprii sale ființe, validată în universul teatrului... Lucrarea reprezintă rezultatul unui efort de documentare și cercetare care se întinde pe parcursul mai multor decenii”.

Tot acolo, se menționează că structura cărții a fost realizată, în mare parte, la sugestia Ninelei Caranfil. Doriința ei a fost aceea de a elabora o biobibliografie a întregii sale activități, precum și un repertoriu bibliografic al referințelor despre creație. Desigur, s-au respectat sugestiile dumneaei și lucrarea a fost concepută ca fiind una pluritematică, ce întocmește un inventar și descrie analitic întreaga activitate a actriței.

Volumul *Ninela Caranfil, artista dorurilor noastre. Biobibliografie* include următoarele capitole de bază, care se încadrează în trei compartimente distincte: I. *Note introductive: Reflecții și aprecieri; Tabel cronologic; Diplome, mențiuni, premii, distincții; Confesiuni* [p. 7-44]; II. *Bibliografie: Cărți; Resurse electronice; Publicații în culegeri și ediții periodice; Articole și consemnări în presă despre Ninela Caranfil; Interviu realizate cu Ninela Caranfil; Ninela Caranfil în emisiuni de radio și televiziune; Indexuri auxiliare* [p. 45-101]; III. *Artista și biblioteca: Discursuri, mesaje; Articole, dedicații; Maxime, cugetări preferate; Moment poetic (din poeziile preferate ale Ninelei Caranfil); Anexe; File de album* [p. 102-198]. Lucrarea se încheie cu un *Acord final (alte poeme de suflor)* [p. 199-207].

Limitele cronologice ale biobibliografiei cuprind anii de la 1982 pînă la 2014. Lucrarea este destinată specialiștilor în domeniul teatrului, cadrelor didactice, bibliotecarilor, studenților, elevilor, dar, prin bogăția informației și actualitatea acesteia, ea prezintă interes pentru toți cei preocupați și interesați de teatru, cultură, artă și de personalitatea Ninelei Caranfil.

Prin tradiție, biobibliografia se deschide cu o parte mai generală, cu câteva note introductive (articole), semnate de specialiști care cunosc foarte bine sau poate chiar totul despre viața și activitatea actriței lor preferate: *Dorurile noastre sînt la fel de mult și ale ei* (de Vlad Pohilă), *Epifania unui destin mesianic* (Anatol Codru), *Ninela Caranfil – un suflor veșnic fremătînd* (Nicolae Darie), *Un actor pe scena Vieții* (Claudia Partole), *Înălțimea românească a unei actrițe basarabene* (Vasile Șoimaru), *Tăcerile comunicante ale Ninelei Caranfil* (Iulian Filip). Fiecare autor ne prezintă o viziune a sa asupra trăsăturilor de caracter ale artistei.

În continuare cităm, ca exemplu, din confesiunile lui V. Șoimaru, dr. în economie, conf. univ. la ASEM: „De fapt, Ninela Caranfil rămîne, de cîteva decenii bune, aceeași stea strălucitoare și luminătoare ca măiestrie actricească, fiind și o declamatoare de excepție, de pe buzele căreia, chiar și o poezie mai puțin inspirată sună ca un cîntec de privighetoare. Deși, după cum afirmă cei care îi cunosc mai bine activitatea artistică, nu prea recită dînsa astfel de versuri, remarcîndu-se printr-un splendid repertoriu, alcătuit din sute, poate chiar mii de poeme ale celor mai de seamă autori români și străini. Ca să nu mai zic de înălțimea ei românească, de cea proprie, personală *Coloană fără sfîrșit* a patriotismului românesc ce răzbate mereu din ființa ei foarte bogată sufletește, chiar dacă împărtășește și dînsa destinul artistului nostru, trăitor în veșnice lipsuri și probleme materiale.”

În capitolul *Reflecții și aprecieri* cititorul va afla și opinii ale altor personalități despre artistă și lumea teatrală în care trăiește: Nicolae Dabija, scriitor, membru de onoare al Academiei Române (și coleg de școală, în Cimișlia, al artistei); Ion Ungureanu, regizor, actor, ex-ministru al Culturii; Veniamin Apostol, regizor, actor, Artist al Poporului; Dumitru Matcovschi, scriitor, academician; Eliza Botezatu, dr. habilitat, critic literar, profesor universitar; Andrei Vartic, regizor, actor, filozof al culturii; Ion Puiu, pictor scenograf, regizor, actor ș.a. Drept ilustrație vom cita punctul de vedere ale actriței Daniela Damian: „Știe să vadă într-un om, în primul rînd, Omul, știe să se bucure, fără pic de perfidie, pentru succesele altora, lucrul cel mai greu în artă” și viziunea redactorului prezentator la Radio Moldova, Rodica Stelea: „Actrița Ninela Caranfil e plină de poezie și împovărată de nostalgie. Vine spre noi ca o du-

minică. Vine spre o chemare, sidefată de lumina căutării de sine.”

Tabelul cronologic ne prezintă un CV al protagonistei noastre, din care aflăm cele mai importante date biografice ale actriței Ninela Caranfil. Pe unele dintre ele (cele mai însemnate) le amintim și cititorilor revistei noastre. Ninela Caranfil se naște pe 17 iunie 1947, în Satul Nou, r-nul Cimișlia. După absolvirea școlii medii de cultură generală din centrul raional, este admisă să-și facă studiile la Institutul de Artă Teatrală „A. Lunacearski” din Moscova (la specialitatea actor de teatru și film). Din 1969 pînă în 1971 activează în calitate de actriță la Teatrul Muzical-Dramatic „A.S. Pușkin”, actualmente Teatrul Național „Mihai Eminescu”. Devine membră a UNITEM. În anii 1971-1973 e actriță la Teatrul „Lucafărul” din Chișinău, apoi, în anii 1973-1975, se angajează în funcția de lector superior la Institutul de Arte „G. Musicescu”, după care revine ca actriță la Teatrul Național „Mihai Eminescu”, instituție unde activează pînă în prezent. Între 1999 și 2001 este viceministru al Culturii din Republica Moldova.

Cele mai impresionante roluri pe care le-a jucat N. Caranfil au fost: Varvara (*Egor Bulăcirov și alții* de M. Gorki, regia V. Cupcea, 1971); Sofia Petrovna (*Nevolnicele* de A. Ostrovski, regia I. Șcurea, Teatrul „Lucafărul”, 1973); Paulina (*Jucării de oțel* de R. Urneviciute, regia I. Șcurea, Teatrul „Lucafărul”, 1975); Nătăluța, Efimia și Elena (*Pomul vieții* de D. Matcovschi, regia V. Apostol, 1984); Veta (*Abecedarul* de D. Matcovschi); Vecina binevoitoare (*Casa mare* de I. Druță); Oltea (*Io, Ștefan Voievod* de A. Gondiu, regia I. Cibotaru); Eleonora și Otilia (*Tata* de D. Matcovschi, regia V. Ciutac, 1991); Zița (*O noapte furtunoasă* de I.L. Caragiale, regia A. Băleanu, 1995); Ea (*Zăpezile de altădată* de D. So-

lomon, regia E. Gaju, 2005), Mama (*Povestea unei nebunii obișnuite* de autorul ceh P. Zelenka, reg. S. Cozub), Asumpta Roca (*Actrițele* de spaniolul J. Jornet y Barnet, reg. V. Drucec) ș.a. N. Caranfil a evoluat și în filme, a avut roluri radiofonice și în monospectacole... În plus, a editat două cărți: *Tăcerea de pînă la Cuvînt* (file de biografie, amintiri, corespondență, interviuri), *Nebănuita forță a scenei* (jurnale, tablete atitudinii, interviuri). Sînt de reținut și cele șase CD-uri realizate: *Dorul infinitului din noi* (recital de poezii din scriitori clasici și contemporani), *Vadul memoriei* (versuri de D. Matcovschi), *Rugă* (după *Psalmii* lui David), *Totentanz sau Viața unei nopți* (roman de C. Partole), *Rămii, iubirea mea, rămii* (versuri de N. Dabija), *Cîntare copilăriei. Cîntare Limbii Române* (versuri de Gr. Vieru).

În următorul capitol aflăm ce diplome, mențiuni, premii, distincții a obținut Ninela Caranfil pe parcursul carierei sale. Menționăm pe cele mai importante și mai valoroase atît pentru actriță, cît și pentru noi, admiratorii creației unei ființe care se dăruiește cu trup și suflet teatrului. În 1992 i se conferă titlul onorific de Artistă Emerită, iar în 2011 cel de Artistă a Poporului. În 1999 i se înmînează Ordinul *Gloria Muncii*. În 1996 i se decernează Premiul pentru interpretarea poeziei eminesciene la Festivalul Internațional de poezie *Mihai Eminescu*, care s-a desfășurat la Iași, iar în următorul an se învrednicește de Marele Premiu la Festivalul de poezie *Lucian Blaga*, care a avut loc la Alba Iulia. În 2006, 2008 și 2010 e cîștigătoarea *Celui mai bun rol feminin* (Gala premiilor UNITEM). În 2010 devine Cetățean de onoare al orașului Cimișlia.

Capitolul *Confesiunilor* cuprinde două texte: *Dumnezeu în viața mea* (amintiri curențuroase din copilărie despre apropri-

erea de credința în Dumnezeu, realizarea spectacolelor citind *Psalmlii* lui David, colaborarea cu Radioul Național realizând emisiuni, momente poetice) și *Profesia mea* (cum și-a ales profesia de actor, anii de studenție la Moscova, primele roluri în spectacolele teatrale, lista rolurilor interpretate în teatru și cinematografie, despre regizorii și actorii cu care a colaborat pe parcursul anilor, alte confesiuni din viața personală).

Capitolele cu privire la bibliografie cuprind în total 339 de surse: cărți, recenzii, resurse electronice, publicații în culegeri și ediții periodice, articole și consemnări în presă despre N. Caranfil, interviuri realizate cu N. Caranfil, emisiuni de radio și televiziune cu N. Caranfil. Pentru a facilita cititorul să se descurce, să se lămurească cu privire la aceste surse bibliografice, au fost întocmite două indexuri auxiliare: *Index alfabetic de nume* și *Index de ediții periodice*.

Ninela Caranfil este o prietenă fidelă a Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”. Artista a fost de nenumărate ori oaspete drag la Biblioteca Centrală, la filialele „Transilvania”, de Arte „Tudor Arghezi”, „Onisifor Ghibu”, „Ovidius”, „Țirgu-Mureș” ș.a. Această afirmație este confirmată prin articolele *Gînduri despre carte, lectură, bibliotecă; Cu dragoste și recunoștință pentru „Transilvania”; Bucuria revelației; O revistă inteligentă, pentru oameni inteligenți*, redactate de artistă cu o maximă sinceritate. Astfel, în cel de la urmă articol, N. Caranfil consemnează despre publicația noastră de biblioteconomie, științe ale informării și de cultură: „Scriu despre revista *BiblioPolis* cu drag, dar și cu un subliniat simț al răspunderii. Cu drag, pentru că, fiind o publicație a bibliotecarilor, *BiblioPolis* este, în egală măsură, și revista mea: aici mi-au fost publicate mai multe articole și interviuri; aici, cel

mai generos, au fost prezentate cărțile și CD-urile mele, ca să nu mai spun că revista BM «B.P. Hasdeu» a reflectat evenimente culturale la care am fost implicată. Profit de ocazie pentru a mulțumi, și pe această cale, redacției *BiblioPolis*, conducerii BM, pentru atenția, grija, afecțiunea cu care mă tratează. Să știți că aceste sentimente (care sînt perfect reciproce!) îmi dau noi puteri, mă fac să muncesc mai mult și mai inspirat!”

Desigur, despre artista care pune mult suflet în propagarea cărții, lecturii, în determinarea rolului bibliotecii în societate, în genere, au scris un șir de colaboratori ai BM „B.P. Hasdeu”. Astfel, în bibliografie au fost incluse trei articole ce reflectă simpatia noastră față de N. Caranfil: *Lumina unei stele de teatru ce se revarsă și în biblioteca noastră...* (de Parascovia Onciu), *O viață dedicată scenei* (Ludmila Capița), *Măiastră a cuvîntului rostit, îndrăgostită de cuvîntul scris...* (Vlad Pohilă), precum și o poezie dedicată protagonistei de Valeriu Rață.

Un deosebit interes pentru publicul cititor vor prezenta discursurile, mesajele, dedicațiile artistei, precum și maximele, cugetările preferate ale dumneaei. La *Moment poetic* au fost incluse versuri de Lucian Blaga, Magda Isanos și Dumitru Matcovschi. Anexele cuprind listele spectacolelor radiofonice, ale monospectacolelor, lansărilor de carte, acțiunilor culturale de amploare și de rezonanță și alte manifestări culturale cu participarea artistei.

Destul de bogată și variată este iconografia volumului. În *File de album* o vedem pe viitoarea artistă printre membrii familiei (1953), apoi cu fiica Laura (2000 și 2005), la Salonul Național de Carte de la Biblioteca Județeană „Gheorghe Asachi” (Iași, 1992), cu actorii Constantin Constantinov (2000) și Vitalie Rusu (2005), cu

regizorul Ion Ungureanu (2011), compozitorul Eugen Doga (2000), în spectacolele *O întâmplare cu haz* de C. Goldoni, *Unchiul Vanea* de A. Cehov, *Zăpezile de altădată* de D. Solomon ș.a. De o eleganță deosebită sînt portretele artistei în diverse ipostaze ale vieții.

Acordul final cuprinde versuri de Mihai Eminescu, Grigore Vieru, Leonida Lari, Nicolae Dabija, Ion Druță, texte biblice.

Este dificil a găsi într-o *Bibliografie* fațete inedite, deosebitoare de alte lucrări similare. În cazul biobibliografiei consacrate Ninelei Caranfil – lucrare cu care se poate mîndri, pe merit, Filiala „Transilvania” – iată, găsim și cîteva aspecte neobișnuite. Ne referim, în primul rînd, la compartimentele pe care le vom numi, aici, convențional *Artista despre bibliotecă*, respectiv, *Bibliotecarii despre artistă*. Nu ținem minte să fi avut ceva similar alte biobibliografii – poate și din motivul că Ninela Caranfil este o mare, o adevărată prietenă a bibliotecii. Este Artista care citește mult, dar e și o prezentă vie, constantă la orice solicitare (lansare de carte, alte evenimente culturale) a BM „B.P. Hasdeu”, a filialelor „Transilvania”, „Tîrgu-Mureș”, „Alba Iulia”, „O. Ghibu” etc.

Un aspect inedit al cărții recenzate de noi este și includerea, în *Biobibliografie* a unor preferințe mai specifice ale protagonistei. Că au fost tipărite unele din poeziile preferate ale Ninelei Caranfil – cu precădere de autori români, unii prieteni ai ei de o viață (Gr. Vieru, D. Matcovschi, N. Dabija, L. Lari...) – pare a fi explicabil și întru totul motivat.

În treacăt fie spus, N. Caranfil știe pe dinafară sute de poezii și poeme de autori români și străini – din circa 30 de țări!

Sute de texte lirice recitate de artistă se află în Fonoteca de Aur a Radioului Național...

Originală ni se pare ideea de a fi inclusă în carte și o serie (destul de cuprinzătoare!) de maxime și cugetări adunate de actriță de-a lungul anilor, în urma unor lecturi asidue și aprofundate. De altfel, aceste „cuvinte înaripate”, conform mărturiilor N. Caranfil, adeseori i-au servit ca repere în viața artistică, dar și personală. Vrem să credem că *Maximele și cugetările* din noul volum bibliografic vor fi citite cu atenție și de eventualii utilizatori, fiecare dintre ei putînd să-și aleagă una sau chiar mai multe reflecții de celebri scriitori, filozofi, artiști. Și, cu siguranță, vor putea simți, în anumite situații, energia benefică, forțe nebănuite ale gîndului bun, călăuzitor, de care adeseori avem nevoie.

În genere, lucrarea *Ninela Caranfil, artista dorurilor noastre. Biobibliografie* are meritul de a fi actualizat și completat informația privind viața și activitatea actriței Ninela Caranfil. E un instrument de lucru pentru specialiștii în domeniu, dar și pentru cei care se interesează de situația din cultura republicii noastre, în genere, de problemele cu care se confruntă intelectualitatea și soluțiile ce se găsesc întru rezolvarea lor. Tocmai de aceea considerăm că acest volum este un instrument bibliografic de interes național, deoarece are în prim-plan o personalitate remarcabilă a culturii românești – actrița Teatrului Național „Mihai Eminescu” Ninela Caranfil, Artistă a Poporului.

Vlad POHILĂ,
Valeriu RAȚĂ

UN PANORAMIC AL APARIȚIILOR EDITORIALE (IV)

Reflecții și impresii la apariția *Dicționarului limbajului poetic* al lui Octavian Goga

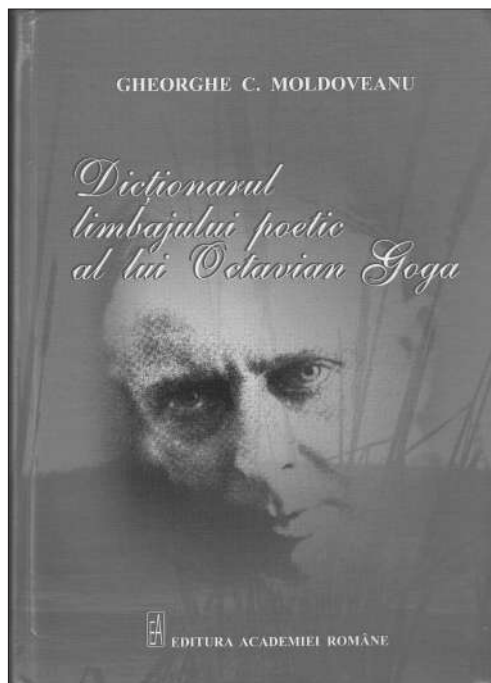
Datorită bonomiei poetului academician Nicolae Dabija, biblioteca mea personală s-a îmbogățit și s-a înnobilit cu un deosebit și masiv volum intitulat *Dicționarul limbajului poetic al lui Octavian Goga** (Ed. Academiei Române, București, 2013). Academicul volum reflectă munca asiduă, pe parcursul mai multor decenii, realizată de binecunoscutul profesor la Catedra de limbă și literatură română de la Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava, Gheorghe C. Moldoveanu.

Dicționarul dat, pe care încercăm să-l prezentăm, este, după părerea noastră, un deosebit omagiu adus celui care „*s-a ars pe sine prin flacăra nestinsă ce ardea în el*” (N. Iorga).

În cele 854 de pagini, profesorul universitar Gheorghe C. Moldoveanu include un vast studiu al limbajului poetic al lui Octavian Goga, vizând texte, surse nevalorificate până în prezent, enciclopedii, dicționare, monografii etc.

Volumul este structurat în șapte părți și anume: *Introducere* (p. 5-27); *Norme tehnice* (p. 27-43); *Abrevieri* (p. 43-44); *Abrevieri bibliografice* (p. 44-45); *Dicționarul limbajului poetic al lui Octavian Goga* (p. 45-775); *Frecvența cuvintelor din poezia lui Octavian*

* MOLDOVEANU, Gheorghe C. *Dicționarul limbajului poetic al lui Octavian Goga* / Gheorghe C. Moldoveanu. București : Ed. Academiei Române, 2013. – 854 p. – ISBN: 978-973-27-2383-8.



Goga în ordine descrescătoare (p. 775-851) și pe final ni se prezintă o *Bibliografie selectivă* (p. 851-854).

Chiar din prefața *Dicționarului* constatăm că, în materie de studiere a operei lui Octavian Goga, încă mai pot fi surprize. Volumul, ne face plăcerea să credem, reprezintă încă o treaptă necesară pentru apropierea studenților filologi, a masteranzilor, doctoranzilor, dar și a cercetătorilor literari față de adevăratul Octavian Goga, față de incomparabila sa operă literară. Credem că a pătrunde și a străbate vastul spațiu al limbajului *octavian*, întrupat de Poet, care și astăzi, în acest început de mileniu trei, se dovedește a fi o constelație, este o obli-

gație a noastră. Tuturor cercetătorilor și oamenilor de litere le revine nu mai puțin datoria de a le explora!

Vastul studiu, publicat prin meticuloasa cercetare întreprinsă de universitarul Gheorghe C. Moldoveanu, ne reprezintă, dincolo de clișeele cu care am fost obișnuiți, un poet plin de vitalitate și calitate. Pentru confirmare cităm: „Lucrarea de față este unică în literatura română de specialitate, prin concepție și realizare, oferind cea mai complexă imagine asupra limbajului poetic al autorului *cântării pătimirii noastre* și deschizând ample perspective asupra universului creației acestuia. Prin substanța sa, lucrarea se adresează specialiștilor în literatură, care își pot fundamenta demersul pe întregul lexic al poetului, cu valorile lui denotative și conotative; lingviștilor, care pot găsi informații despre structura semantică, posibilitățile combinatorii ale cuvintelor în contexte concrete etc., sau despre componenta lexicală a

stilului lui Goga, în comparație cu a altor poeți, a limbajului poetic, raportat la limbajele nonpoetice etc.; cititorilor nespecialiști, doritori să-și formeze opinii avizate asupra virtuților limbajului din poezia lui Octavian Goga și nu numai.”

Volumul *Dicționarul limbajului poetic al lui Octavian Goga* vine să îmbogățească bibliografia deja existentă despre poet și se constituie într-un vibrant omagiu adus operei și personalității acestuia. Prezentul *Dicționar* arată clar că tot ce este legat de Octavian Goga n-a fost nicicând un teritoriu rezervat doar Istoriei literare. Prin deosebitul cuprins și conținut academic pus la dispoziție de Gheorghe C. Moldoveanu, volumul dat se înscrie în rândul studiilor de excepție referitoare la opera poetului Octavian Goga.

Aclamăm acest *Dicționar*, această cale de acces în universul poetic al lui Octavian Goga pentru îmbinarea poeticului cu lingvisticul și pentru adevărata receptare a literaturii noastre.

Poeme pentru Ivan Gogh scrise în mileniul trei

Pe mine nu m-a mirat faptul că Maria Pilchin, un critic literar atât de promițător, precum se dovedește în ultimii ani, a venit pentru cititorul care încă nu-i cunoaște *scriitura* cu acest volum de versuri, intitulat în stilul său inconfundabil – *Poeme pentru Ivan Gogh** (Pitești, 2015). Autoarea încearcă chiar prin primele poeme să se dezvăluie ca un spirit a cărui luciditate o surprinde conștientă de limitele ființei, dar și resemnată: „ții minte în parcul / lung ca o alee / ca o viață de om / ca râul lui he-



* PILCHIN, Maria. *Poeme pentru Ivan Gogh* : (poezii) / Maria Pilchin. Pitești : Ed. Paralela 45, 2015. – 80 p. – (Col. Avandpost ; coord. : Călin Vlasie). ISBN 978-973-47-2041-5.

raclit // când eu firea mea / toată o gură eram / buze însetate de tine / heracle de bibliotecă" (*Memento (A)mori*, p. 5).

Cititorul atent va remarca, în versurile Mariei Pilchin, inovațiile deosebite la nivelul lexicului și al sintaxei, care creează impresia de criptic, încât demersul liric ar putea fi pus în legătură cu o profesiune ludică a poetei, asociată, la rândul-i, cu nevoia și de alte vocabule decât cele existente: „ei strigau cu pancartele / noi ne iubeam / nebun și paradisiatic / jos sus / strigau ei / toate culorile / curcubeului politic / se revărsau în urbe / și noi citeam / cu ivan gogh / viile roșii / albastre verzi / ce cromatic / ivan gogh / preafericitul / ivan gogh" (*Ivan Gogh*, p. 6). În felul acesta toate culorile curcubeului politic, viile roșii, albastre, verzi etc. sunt doar câțiva termeni ale sintagmei prin care vocea și stilul încearcă să-și dezvăluie sinele.

Insistăm să mai accentuăm și faptul că nu este vorba de o poezie ermetică, ci, mai degrabă, de o tentativă de redefinire a realității, cu tot ce presupune acest act, ca o posibilă renaștere după gândul poetei, unde, firește, cuvântul e *materie primă* pentru *construirea* versurilor: „copilul nostru / împarte cărțile casei / în „română” și „rusă” / și copertele noastre / ca două oști / stau de o parte / și de alta / a drumului / pe care îl trecem / prin marea roșie / a vieții” (*Marea roșie*, p. 13) sau, și mai confirmativ poate fi citit poemul *Ianus Bifrons* de la pagina 24: „vociferări / strana cântă pe două voci / așa cântă doar slavii // sec ura stă între noi / cuvânt împreunat / rod cariile în cărți / cuvânt răsturnat // dinspre nistru vin toate / neîncrederi credințe / țara mea nu e teritoriu / țara mea e o hartă // un corp de femeie / e țara mea / știut de tine / dorit de tine.”

Surprinzătoare pare a fi și noutatea lexicală, coborâtă cu îmbinări sintactice

diferite de cele normative, care generează decodificări aleatorii ale mesajului transmis, iar autoarea, mai mult decât în alte situații, mizează deosebit pe cititorul acestui început de mileniu trei, pe complicitatea lui, impulsionându-l să fie activ, să atașeze sensuri textului, să-și asume, astfel, el însuși parte din actul creației, acestea căpătând caracter interactiv, de exemplu: „și el era de stânga / și zicea că știe ce știe // și îi doreai un gulag / să vadă să simtă / să mute pietrele / așa pur și simplu / să numere pescărușii / la ordinul nu știu cui / să urle internaționala / până să cadă în genunchi / noaptea pe ger / să nu cunoască femeie / ani și ani / să trăiască cu gândul / la universul de mantra // așa doar ajungi la absolut / altfel nu / altfel nu exist / tantra” (*Mantra pentru gulag*, p. 41).

Trecând de suprafață, poezia Mariei Pilchin e o poezie a căutărilor și a împărtășirii celor descoperite, dar absența punctuației, în toate poemele, accentuează dificultatea decodării optime a sensurilor, gest deliberat al autoarei, confirmat de o topică neobișnuită și deplasarea unor morfeme, specifice unor categorii gramaticale, spre altele: „biblioteca din alexandria / nu era pat conjugal / cărțile deloc declarații de amor / cuvinte surde / în fața tăcerii / hainele nu cădeau pe covor / muțenia cădea / ne certam ca doi amanți / fără să ne fi iubit / geloziiile erau de papyrus / de palimpsest cultural / erau toate” (*Geloziiile erau pe papyrus*, p. 56). Un posibil traseu al apropierii de această poezie a poetei noastre ar cuprinde niște etape, spre exemplu, ar putea, mai întâi, ca versurile să fie apreciate un drept al valorificării lecturilor autoarei, apoi să se bănuiască o *intenție ludică*, pentru ca, în cele din urmă, să se pună aspectul lingvistic al textelor pe seama unei „insuficiente” posibilități a

cuvintelor existente de a cuprinde pe poetă în toate frământările și confesiunile, determinând-o să creeze altele după stilul ei inconfundabil!

Cert este că cititorul, oricât de avizat / lecturat ar fi, încercând o abordare obișnuită a textelor, se află în dificultate, chiar dacă își propune doar o luare în stăpânire a mediei ramificațiilor pe care le poate dezvolta un fragment sau altul, dar și volumul în ansamblu.

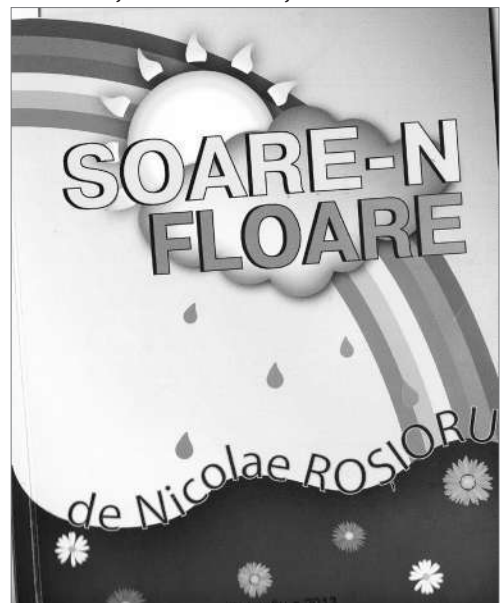
Cu certitudine putem afirma că Maria Pilchin, prin cuprinsul acestui volum de versuri, îi propune cititorului său să-și asume participarea la un maraton al lecturii conștiente: „ivan gogh citește luceafărul de dimineață / maria gogh spală geamurile / așa cum lumina vie tot mai puțină / și mai puțină de la răsărit / la tv frumoasa blondă ne povestește / știrile de la ora cinci / consiliul familiei ia decizia / să nu mai privească televizorul / să nu mai asculte nimic / așa cum totul este o poveste veche / veche de tot în care se schimbă / numele de țari și secretari / mereu mă gândesc dacă europa ne va vinde / mereu mi-e frică că poate să se producă ruptura / și lucrurile să pornească iarăși de la capăt / ca într-un disc de vinil stricat” (*Gogomăniile de la ora cinci*, p. 69).

Evadarea în viața frumosului observat

Celui care cunoaște întreaga activitate scriitoricească, nu numai de poet, ci și de promotor al poeziei pentru copii, a lui Nicolae Roșioru, nu-i va fi greu să desprindă din paginile plachetei *Soare-n floare** (Ed. a 2-a, Chișinău, 2013) elementele unui crez estetic, temeinic și statornic, chiar prin ra-

portare la perioada căutărilor sale, mult mai îndepărtată altfel, în timp, decât se crede. Ceea ce atunci părea, încă, doar o simplă tatonare, se adevărește în paginile acestui minunat volumaș de poezie pentru copii.

Dacă academicianul Mihai Cimpoi afirmă „...că literatura pentru copii este *Blazonul de noblețe* al culturii române din Basarabia”, atunci Nicolae Roșioru vine în imediata apropiere a acestui argument cu frumoasele, sincerele, memorabilele sale *poeme pentru cei mici*: „Uite sus pe bolta mare / Soarele a dat în floare, / Parcă-ar fi o romaniță / Bună pentru coroniță” (*Soare-n floare*). Aceste mici definiții despre natură, găze, păsări, plante, fenomene ale naturii etc., alcătuiesc cuprinsul unei mici enciclopedii adresată / dedicată cititorilor începători. Poetul vede un fel de *joc*, ca manifestare esențială a copilăriei, un domeniu al deplinei libertăți, al evadării în viața frumosului observat, contemplat și memorat: „S-a dus ploaia după zare, / les furnicile la soare / Și-mpeună, la fuguța, / Prind să-și muruie căsuța. / Nu e casă mai



* ROȘIORU, Nicolae. *Soare-n floare*: poezii pentru copii. Ed. a 2-a. – Chișinău: [S.n.], 2013. – 60 p. (Ti-pogr. „Prag-3”)

frumoasă, / Înserarea când se lasă" (*După ploaie*); „Cărușă, du-mă, du / Pân-la coasă, du-du-du, / Să-i duc apă lui tăticul, / Că din zori adună spicul. / Să-i duc apă de izvor / Și să-l văd, că-mi este dor" (*Dor*). Nicolae Roșioru le sugerează tinerilor cititori că în copilărie se cade să vedem o sursă inepuizabilă a educației și a întregii culturi: „– Spicușor de grâne, / Spic bălai de soare, / Vântul când te bate, / Oare nu te doare? / Spicușoru-alene / Trupul își mlădie: / – Vântu-mi este tată / Și el mă mângâie. / – Spicușor de grâne, / Spic bălai de soare, / Când ploaia cerne, / Nu ți-i rece oare? / Spicușorul sună / Parcă a mirare: / – Ploaia-mi este mumă, / Cu ea cresc mai mare" (*Spicușor de grâne*). Astfel, *omulețul* cititor deprinde marele taine ale vieții.

Probabil că anume prin toate manifestările copilăriei – joc liber, acte rituale carnavalesci, spunerea de poezii și povești, participarea la ritualuri ale muncii ș.a. a rămas nealterată și identitatea națională: „Între cer și pământ, / de la munte la mare, / Dumnezeu ne-a ales / locul nostru sub soare. / Și-un nume ne-a dat, /și-un sfânt dor de mamă, / și-atât de curat / un grai fără seamăn. / Graiule-dorule, / îndurătorule, / graiule-floare / de busuic, / sfântule tare, / fără de moarte, / cântec de dragoste / și de noroc. / Graiul român / a fost să ne fie / tâlcul și rostul / în toate mereu, / anafura sfântă / apa cea vie, / dată de Marele / Dumnezeu. / Graiule-dorule, / îndurătorule, / floare-de-colț / pe un vârf neatins, / câtă durere / și cântec, și dragoste, / și câtă lumină / în noi ai aprins!" (*Graiule-dorule*).

Nicolae Roșioru rămâne a fi un poet ce se apropie intim de natură, păstrând

ordinea naturală a descrierilor de pastel: „Stoluri, stoluri peste zare, / Se duc păsări călătoare, / Frunzele se duc pe vânt, / Apele curg în pământ, / Oamenii se duc de-acasă / Cale dusă, cale-ntoarsă. / Ah, ce bine e, ce bine: / Codrul locului se ține, / Satul locului rămâne!" (*Stoluri, stoluri...*), „Ninge lin, ca în poveste, / Dalb e codrul meu străbun. / Cade neaua pașnic peste / Crângușorul de alun. / Ninge peste codru, dulce, / Peste paltini, peste ulmi. / Stau stejarii ca haiducii / Cu privirile spre culmi. / Codrul – lăutarul tace. / Ninge peste tei și fagi. / Nu cunosc mai multă pace, / Ca-n aceste locuri dragi" (*Pastel*). Aceste două poezii alcătuiesc o descriere particulară a frumosului și esteticului, angajându-i pe copii în realizarea / memorarea acestui peisaj. Dialogul sincer despre Univers într-un limbaj metaforic în care este concepută lumea îi face pe micii cititori să învețe pe de rost astfel de versuri ce alcătuiesc cuprinsul plachetei intitulate foarte simplu, dar destul de sugestiv (sic!) – *Soare-n floare*.

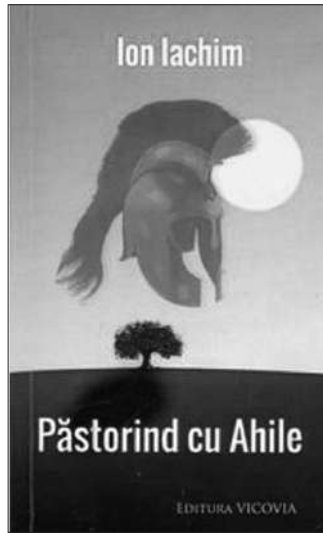
Înzestrat cu o sensibilitate acută pentru *blânda-calda* poezie pentru copii, deseori tăinuită, Nicolae Roșioru intuiește exact aceste valori, volumele sale, precum și colecția *Tropoțel și Tropoțica* (2010-2013), fiind în acest sens un ghid pe care părinții frivilor lectori pot miza, chiar și atunci când îi lipsesc, pentru moment, iar micii cititori pot gusta dintr-o frumoasă cultură poetică ce nu-l trădează niciodată pe autorul cu numele – Nicolae Roșioru.

Vitalie RĂILEANU,
critic literar

RECENZII ȘI CONSEMĂRI

DĂSCĂLIND CU ION IACHIM

Protagonistul narațiunii *Păstorind cu Ahile**, volum semnat de Ion Iachim și publicat la Editura „Vicovia” din Bacău în ultima lună a anului 2014, este bătrânul Alistar Vărzărescu. El se consideră longeviv („am peste optzeci și patru”) și în lunga sa viață a exersat trei profesii mai serioase, acestea fiindu-i plăcute sufletului, dar fără a-i umplea punga, după care urmează alte trei, mai puțin plăcute, dar bănoase. Cele șase meserii încep cu păscutul caprelor bunicului în copilărie, apoi urmează cea de profesor școlar și de instructor la comitetul raional de partid. Iar după ce partidul comunist sovietic își dă obștescul sfârșit, „instructorul” se reprofilează în „tamada”, adică în moderator al ospetelor „la nunți, cumetrii și alte petreceri”. Această „meserie” este îmbinată și cu cea de „orator la înmormântări” care, deși cam sinistru, îi aduce remunerații copioase. Ultima sa profesie, „care, de fapt, nu este profesie, ci un dat de la Dumnezeu, a fost și mai rămâne (...) cea de scriitor”. Referitor la această „brătară de aur”, bătrânul Alistar Vărzărescu mărturisește, că aceasta i-a adus „și bucurie, și tristețe, și atenție publică, și invidii veninoase, și gologani, și boală, și arest la domiciliu, când trebuie să stai priponit la masa de scris, și călătorii fantastice în lumi miraculoase, de cele mai multe ori inventate de mine” (pag. 11).



Păstorind cu Ahile, din punctul său de vedere, nu e nici roman sau nuvelă, „deși s-ar putea să iasă anume o operă literară” (pag. 9).

Într-adevăr, cartea în cauză pare să nu se înscrie în categoria genului clasic al romanului, ea având parcă mai multe afinități cu textele de factură memorialistică. Ion Iachim reușește însă abil să contrazică aparențele, folosind ingenios procedeele realismului magic și făcând abstracție de timpul real al narațiunii. Astfel, grație „profesiei de orator la înmormântări” a naratorului cititorul se pomenește martor la ceremoniile funerare ale unor scriitori clasici ruși. Ascultând în noiembrie 1982 ceremonia de înmormântare a liderului sovietic Leonid Brejnev, naratorul se află simultan (or, realismul magic admite asemenea fenomene) și la înhumarea din noiembrie 1910 a clasicului literaturii ruse L.N. Tolstoi. În timpul discursului de comemorare și de omagiere a celui care a fost, după spusele contradictorii ale lui Lenin și „oglinzind a revoluției ruse”, dar și „un moșier smintit întru Hristos”, naratorul nu vede niciun preot (nici nu avea cum să-i vadă, deoarece Biserica rusă îl excomunicase pe scriitor), în schimb sunt la vedere celebrele personaje ale marelui romancier – Pierre Bezuhov, Denis Davîdov, Hélène, Natașa... La fel e și cu înmormântarea lui I. Turgheniev, la care în rând cu personalități ale timpului (cântăreața de operă Paulina Viardot și soțul ei, directorul unui teatru din Paris, un

* IACHIM, Ion. *Păstorind cu Ahile*. Bacău: Ed. Vicovia, 2014. – 212 p.

alt artist de operă, Paul Robeson, în trecut fiu de sclav) participă și unii care la vremea ceea trecuseră demult în împărăția umbrelor. Printre aceștia sunt Vissarion Bielin-ski, „precursorul realismului socialist, care a răposat cu treizeci și cinci de ani înaintea lui Turgheniev”, apoi mai apar și șaisprezece împărați ai dinastiei Ming din China, dar și unele personaje ale lui I. Turgheniev, printre ele fiind „omul nou” Bazarov, dar și „omul de prisos” Rudin.

Acest procedeu lărgiște cu mult spațiul de interpretare a lucrurilor și evenimentelor descrise de autor și, chiar dacă unele scene și întâmplări au un evident substrat autobiografic, narațiunea obține valențele unei ficțiuni artistice care captivează și mișcă sufletul cititorului. De menționat sunt mai ales paginile în care naratorul își descrie experiențele meseriei de profesor școlar: „În tinerețea mea, ziua de întâi septembrie, deși nu este sărbătoare religioasă, era marcată, numaidecât, de curățenie și lumină, de bucurie și entuziasm, ca și sfânta sărbătoare a Crăciunului și cea a Învierii Domnului” (pag. 12). Asemenea definiție o putea formula doar un dascăl total îndrăgostit de munca pedagogică. Totodată, numai un pedagog cu un fin talent de prozator ar fi scris ceea ce a observat naratorul la prima sa sărbătoare de întâi septembrie: „*Când au luat sfârșit cuvântările, elevii s-au năpus-tit* (s.n. – N.R.) *cu buchetele de flori asupra învățătorilor*” (pag. 13). Sunt memorabile portretele pedagogilor din Goruni, localitate unde-și începe naratorul cariera sa de dascăl, precum sunt directorul școlii Beregovoi, directorul adjunct pentru educație (responsabil pentru jocul militar-sportiv *Zarnița*) Gheorghe Stanca, profesoara de limba rusă Svetlana Maximovna și altele.

Subiectul narațiunii cu linia sa mozaicală amintește mai degrabă un caleidoscop în care scenele mai colorate și mai pitorești sunt cele din copilăria naratorului,

când bunicul îl trimitea „*dimineața, când castraveții mai erau cu roua-n cap*” cu cele trei-patru capre la păscut. Năzbâțiile și jocurile de atunci îi trezesc mai târziu, după ce îl găsește patima lecturilor, și niște similitudini cu eroul mitologic al Greciei antice Ahile. Acest personaj „*i-a zguduit imagina-ția*” nu pentru că avea un călcâi vulnerabil, ci pentru că era, precum naratorul în copilărie, „*un alergător foarte bun*” și, mai ales, pentru că „*acest legendar erou grec a păscut caprele pe Insula Șerpilor*” (pag. 146). În cele din urmă, naratorul chiar vi-sează cum Ahile îl însoțește la păscut caprele „într-o bozărie de lângă Agudul lui Holban”, după care îl invită să înnopteze în casa bunicului. Înainte de culcare, anticul păstor îi șoptește discret colegului său păstor Alistar să fie atent când va urca în podul casei bătrânești, fiindcă acolo e ascunsă o comoară. Descoperită ulterior, ea conține „*vreo patruzeci de monede a câte o sută de lei fiecare (...)* emise în anii treizeci ai secolului douăzeci”, iar micul păstor nu știe la ce i-ar servi acestea și până la urmă le împarte prietenilor și consătenilor săi. Gestul are o semnificație simbolică, deoarece în el se prefigurează viitorul pedagog care-și împărtășește învățăceilor arginții cunoștințelor și erudiției sale. Poate și din acest motiv, înțeleptul său bunic nu-l cearță, ci, dimpotrivă, îi cumpără pantaloni și curea, îi dăruiește un cosor și-l duce să se tundă la frizer, semn că „*băiețelul devenise băiat*” (pag. 190).

Alte „*pietricile colorate*” ale narațiunii sunt și cele despre activitatea naratorului în calitate de instructor la comitetul raional de partid „pe timpul domniei lui Gorbaciov”. În acele timpuri „*perestroika și glasnostul promovate de acesta ca o nouă Evanghelie a PCUS au adus în rândurile partidului, chiar și în eșaloanele de conducere (cele de clasa a treia), indivizi cu gândire democratică, visători de mai bine, de mai frumos...*” (pag. 51). Șeful său cu „*mici*

slăbiciuni democratice” este un tip care-și ortografiază numele de familie Busuec, în manieră rusească, mai având și pretenții de filozof, de unde și porecla de Platon. Acest Ivan Ivanovici este un conformist notoriu, exemplar tipic al nomenclurii fostului partid comunist sovietic, ins cinic și rapace, precum întreaga faună partinică de atunci: „Majoritatea lucrătorilor de partid erau pospăiți cu niște pseudocunoștințe politice și istorice (...), lor le era de ajuns Kratki kurs istorii KPSS” (pag. 56). Această constatare a naratorului e condimentată cu diverse întâmplări ilare, acestea evidențiind adevărata față a personajelor, care nu-și scoteau nici în somn masca obligatorie cu denumirea de *Codul moral al constructorului comunismului*.

Reflecțiile naratorului de profesie scriitor sunt și niște veritabile mostre de lecții de cultură și artă, procedeu în care autorul reușește să-și exprime crezul său de mânuitor al cuvintelor. Ion Iachim afirmă, prin gura protagonistului său, că „oricât de talentat ar fi un scriitor, el va putea reda în cartea / romanul pe care-l scrie doar o parte din gândirea și trăirile sale. Imaginea artistică nu poate reflecta tot, absolut tot, ceea ce gândește și simte scriitorul. Dar cu cât aceste gânduri și dispoziții sufletești sunt oglindite mai profund, mai veridic, cu atât mai mult câștigă romanul / cartea” (pag. 72). Actualmente, naratorul este absolut sigur de ce are de făcut pentru a realiza o operă autentică: „Ca să reușesc, urmează să mă claustrez în propriul eu, să cobor în profunzimea iadului și raiului din mine, să tulbur demonii și îngerii, după care să mă ridic deasupra mediocrității literare, pe care n-o poate înzăbăla nimeni, mai ales în democrație” (pag. 73). În consens cu aceste afirmații, autorul descrie o tulburătoare scenă a unei stanițe căzăcești de la Cotul Donului unde ajunge naratorul, localitate cu doar o singură locuitoare, bătrâna Matroana. Din diverse motive, consătenii acesteia părăsi-

seră satul, lăsându-i pentru păstrare și cazuri neprevăzute cheile de la casele lor și atunci, când supliciuul singurătății era insuportabil pentru ea, bătrâna scotea șiragul cu cele o sută douăzeci și șapte de chei și discuta cu ele.

În plus, naratorul este conștient că „actul scrisului merge mână-n mână cu cel al răstignirii benevole” (pag. 75), considerând că „un scriitor vine, crește dintr-o pasiune irezistibilă pentru lecturi” și persiflând pe seama unor „scriitori tineri care recunosc, nonșalant, că nu le place să citească: preferă să scrie” (pag. 122). Naratorul este contrariat și de faptul că „după ce realismul socialist a sucombat, unii colegi de breaslă se complac într-un evazionism «estetic» sau dau dovadă de cea mai josnică indignitate națională” (pag. 124), el subliniind că a preferat să scrie cărți „care voiau (...) să trezească sentimentul de demnitate națională” (pag. 125). Mai mărturisește, apoi, că un romancier trebuie să știe a visa, a născoci lucruri captivante: „A minți inspirat este o mare artă literară, care nu-i hărăzită tuturor” (pag. 168). Într-adevăr, și înțelepciunea populară confirmă acest deziderat, când zice: „Și minciuna are nume, cine știe a o spune.” Ea se reduce la fraza inspirată, exprimată metaforic, precum sunt expresiile din volum: „Țârâie zimțat un greieraș, zumzăie străveziu o libelulă” (pag. 24) sau „Mă cotnarizam, la propriu și la figurat...” (pag. 126) și altele de acest fel. Sunt memorabile și chipul bunicului Stelea, și destinul dramatic al consăteanului său Dima, cu prenumele adevărat Adam, dar pe care acesta și-l renegase, aluzie la uriașa cohortă de basarabeni cu memoria etnică spălată până la mancurtizare de apologeții regimului sovietic.

Narațiunea *Păstorind cu Ahile* nu are un final de factură clasică, deznodământul fiind înlocuit cu o „referință” a unui personaj Vasile Ghimposu, acesta fiind critic literar care-l prezintă pe narator într-o cheie iro-

nică, specifică stilului auctorial ce-l caracterizează atât de bine pe Ion Iachim. Acest procedeu este unul inedit în literatura română din Basarabia și e, probabil, o reacție ingenioasă a autorului la felul în care unii critici de la noi reflectă procesul literar autohton. Cărțile lui Ion Iachim s-au bucurat de aprecieri din partea mai multor colegi de breaslă și a diverșilor exegeți ai domeniului, dar autorul nu este omul care să nu reacționeze la reflecțiile unor tendențioși critici literari „de elită”. Printre altele, un Vasile Ghimposu al generației optzeciste, de exemplu, într-un studiu despre proza din Basarabia, publicat în revista *Sud-Est cultural* din 2013 își începe investigațiile cu proza din secolul XIX (C. Negruzzi), apoi o trece în revistă pe cea din perioada interbelică (C. Stere, Gh. V. Madan), urmată de proza de după război reprezentată de scriitorii generației anilor '60 (V. Vasilache, Vl. Beșleagă, I. Druță, A. Busuioc, plus P. Goma), trece peste cei din generația lui Ion Iachim, considerând că ea nu a lăsat nimic în proza din Basarabia și se axează copios pe prozatorii optzeciști, ei fiind în concepția sa *axis mundi* a literaturii române dintre Nistru și Prut. Astfel, în concepția acestuia adevărata literatură română din Basarabia începe de la generația optzecistă, deoarece „V. Gârneț are o scriitură modernă, anticalofilă (...) care vine (...) pe linia Proust (...) și a unui univers al imaginarului pur, borgesian-márquezian (...), N. Popa, poet și prozator, este scriitor absolut (...), Gr. Chiper, scriitorul de un rafinament aparte (...) pe segmentul literar (și existențial!) dintre Camus și Daniel

Vighi (...), Gh. Postolache sustrage mitologii din cotidianul urban, îmbinând duritatea prezentului nemijlocit de factură Ilosaiană cu mitografia márqueziană (...), Em. Galaicu-Păun construiește rețele narrative complexe (...), Îmbină scriitura radical-modernă (Joyce) cu cea reflexivă, a fluxului conștiinței în manieră proustiană...” etc., etc. Având atâtea personalități literare „cu afinități” universale, Vasile Ghimposu al generației optzeciste în mod paradoxal se contrazice, afirmând în același studiu, că „având o evoluție sincopată, cu vectori de dezvoltare haotici și discontinui (...) proza din Basarabia nu există (...), aici nu există o literatură, există doar scriitori.”

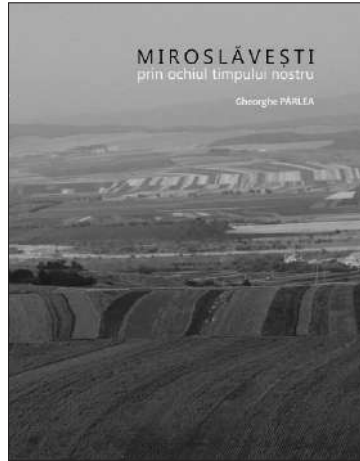
Iată că personajul iachimist Vasile Ghimposu prin referința sa din romanul *Păstorind cu Ahile* îl contrazice pe criticul literar al optzeciștilor și afirmă, pe bună dreptate, că în Basarabia există proză, menționând, în pofida unei ușoare note de sarcasm auctorial, că Ion Iachim este un scriitor cu „o voluptate deosebită a discursului epic, este un spirit cu străluciri diamantine” (pag. 211). În plus, ca un adevărat și valoros „exeget”, criticul îi găsește autorului și anumite hibe, afirmând că acesta este „un prozator prea prozator”. A persifla și a ironiza pe seama propriei creații este dovada unui spirit viguros și a unui talent de autentică valoare artistică, iar prin cărțile sale, inclusiv prin romanul *Păstorind cu Ahile*, Ion Iachim se înscrie firesc printre acei foarte puțini creatori de asemenea anvergură.

Nicolae RUSU

MIROSLĂVEȘTI PRIN OCHIUL TIMPULUI NOSTRU – UN ALBUM ETNOFOTOGRAFIC DE ZILE MARI

Despre comuna Miroslăvești din județul Iași, România, revista *BiblioPolis* a mai scris în 2012 (nr. 2, vol. 43). A fost o recenzie la ediția a doua a *Monografiei comunei Miroslăvești: despre oameni și locuri*, scrisă de o seamă de entuziaști din partea locului: Ioan Pârlea (coordonator), Gheorghe Pârlea, Viorica Apostol, Gelu Hogaș, Alexandrina Leleu și Ioan Leleu. Același colectiv de autori, în 2014, scoate la lumina tiparului, la Editura „Emia” din Deva, ediția a treia a monografiei, revăzută și adăugită (424 de pagini + 48 de planșe color). Desigur că lucrarea amintită este o realizare formidabilă a miroslăveștenilor care au colaborat la realizarea ei și merită toată lauda, căci astfel de lucrări sînt o mîndrie pentru întregul neam românesc. Dar entuziasmul oamenilor harnici din această comună așezată în inima Moldovei nu se termină aici: tot în anul 2014, primarul actual al comunei Ionuț Gospodaru a inițiat și a dus la bun sfîrșit un proiect și mai impunător – tipărirea unui album etnofotografic, care cuprinde o tematică cultural-spiritu-ală și este prilejuit de împlinirea a 585 de ani de la prima atestare documentară a satului Miroslăvești și 150 de ani de la înființarea comunei cu același nume. În cele ce urmează vom expune unele impresii de lectură anume despre această lucrare excepțională din punctul de vedere al etnografiei, al artei fotografice, dar și al realizării poligrafice.

Comuna Miroslăvești (oficial: Miroslăvești) – din județul Iași – este situată în sud-estul podișului Fălticeni, pe stînga



rîului Moldova, și este alcătuită din patru sate: Miroslăvești (anul primei atestări documentare – 1429), Verșeni (1453), Mitești (1483), Soci (1772). Pînă pe 1 ianuarie 2005, în componența ei era inclus și satul Ciohorăni (1599), care însă s-a desprins, devenind comună aparte.

Autor al albumului etnofotografic *Miroslăvești prin ochiul timpului nostru** este publicistul și poetul Gheorghe Pârlea, învățător

al școlii din sat, în prezent pensionar. Într-o notă a ediției se menționează: „Autorul albumului își însușește merite minime în ce privește contribuția ca proprietar / autor al fotografiilor inserate în album. Cum substanța propriu-zisă a acestui gen de lucrare e fotografia, beneficiarii albumului trebuie să-și îndrepte eventualele gînduri de apreciere și asupra posesorilor și realizatorilor imaginilor fotografice, identificați prin ceea ce numim sursa fotografiilor, respectiv: dr. Vasile Șoimaru (autor și furnizor principal), Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Iași, Ionuț Gospodaru, Răzvan Nechita, Andrei Postolache, Alexandra Bărdiță, Iordache Crina, Ioan Pârlea, Mihail Siminiuc, Iustin Siminiuc, Florin Plai, [http://ro.wikipedia.org\[... \]](http://ro.wikipedia.org[...]) și [http://www.blogprinvizor.ro\[... \]](http://www.blogprinvizor.ro[...]). Le aducem mulțumiri celor care au contribuit la transformarea albumului virtual în album real! Acest

* PÂRLEA, Gheorghe. *Miroslăvești, prin ochiul timpului nostru* : monografie etnofotografică / Gheorghe Pârlea; coord. Vasile Șoimaru; prez. graf. Sanda Caracentev. – Chișinău: Ed. Serebia, 2014. – 352 p. – (Tipogr”. Balacron) ISBN 978-9975-128-23-0.

proces e un fapt care rareori depinde și de autor. Deși nu avem acceptul expres al contribuabililor noștri, ținem să-i nominalizăm totuși, cu recunoștință: Lucian Leleu, Sorin Lordache, Gheorghită Popuțoia, Ionuț Croitoru, Ioan Pârlea, Vasile Sandu, Cristian Grigore, Gheorghită Codreanu, Costică Codreanu.” La cele menționate în nota de mai sus adăugăm că concepția grafică a fost realizată de Sanda Caracențev, lectura de Vlad Pohilă, iar procesarea computerizată de Svetlana Munteanu.

Albumul etnofotografic se deschide cu o frumoasă dedicație („Dedicăm această lucrare a prezentului oamenilor trecutului, celor pe care îi moștenim, dar ale căror chipuri au rămas în veșnică uitare, timpurile lor necunoscând magia fotografiei – între aceștia, vrednicii înaintași din neamul Năvrăpeștilor”) și un motto de prof. univ. dr. Zamfira Mihail („Imaginea covârșește textul și-i lasă locul doar de însoțitor al impresiei directe, obținute prin impactul unei bune focalizări a tabloului, a detalierei amănuntului semnificativ, al culorilor”), după care urmează *Argument*-ul semnat de autorul albumului – Gh. Pârlea, din care aflăm: „Această *iconografie monografică* (de sine stătătoare) asupra prezentului ar putea fi justificată și de oportunitatea compensării unor neîmpliniri ale iconografiei atașate celor două ediții ale Monografiei comunei Miroslăvești, segment monografic (totuși) excepțional realizat, în condițiile date, de coordonatorul lucrării, dl prof. Ioan Pârlea, care a provocat frustrări inerente, legate de cuantumul imaginilor inserate, de prezența sau lipsa lor, funcție de raportul pe sate, pe domenii de activitate, etape istorice etc. Nu mă amăgesc însă că nu va crea noi frustrări, cu atât mai mult cu cât lucrarea de față e una cu un grad mai ridicat de subiectivitate, ea fiind mai ales o lucrare de autor, după un proiect personalizat, care scoate în evidență și raportul direct al autorului cu activitățile ilustrate, unele dintre ele avându-l ca protagonist sau organizator. Dar, dincolo

de gradul de subiectivism indus lectorului / privitorului, va trebui dedusă și cota de motivație obștească, civică, a autorului, dezideratul major al întreprinderii sale, anume de a ilustra deosebit de bogata trăire cultural-spirituală a comunității, firește, prin unii reprezentanți ai obștii, dedicați și motivați fie prin unele specificități ale profesiei, fie prin spiritul viu, voluntar, legat de dragostea pentru tradiția și istoria locală. [...] Noi, cei care am pus umărul la realizarea acestui produs în care *fiecare imagine poate conține o mie de cuvinte*, considerăm că ne-am dus la împlinire o parte din datoria noastră obștească, anume aceea de a lăsa urmele trecerii noastre prin viață, nu atât spre mărturie *pro domo*, cât mai ales pentru ceea ce ar putea învăța din asta cei ce ne vor succeda – moștenitorii.”

Miezul lucrării îl constituie totuși cele șase capitole: *I. Meleagul natal – Edenul nostru (peisaj mirosălăveștean)* (p. 12-31); *II. Icoane patriarhale* (p. 32-175); *III. Biserica satului, coloana noastră înfinită* (p. 176-223); *IV. Cinstindu-ne înaintașii (lansare de carte comemorativă – „Cotul Donului 1942: eroism, jertfă, trădare”)* (p. 224-245); *V. Puntea noastră peste Prut* (p. 246-330); *VI. Moștenitorii* (p. 331-341). La sfârșit sînt plasate: o postfață (sentimentală) de dr. Vasile Șoimaru-Năvrăpescu (*Miroslăvești – sat unic cu trei monografii*), rezumatele în limbile română, franceză și engleză, notele autorului Gheorghe Pârlea și referințele bibliografice.

Primul capitol al albumului etnofotografic *Miroslăvești prin ochiul timpului nostru* este aidoma unei uverturi la o operă ce ne prezintă vederi generale din tunspatru sate ale comunei. Al doilea capitol ne introduce în atmosfera șezătorilor din partea locului. Fotografiele ne demonstrează cu lux de amănunte un interior țărănesc de altădată, pe un cufăr de lemn este așezată zestrea fetei de măritat, în centrul încăperii se află unelte de lucru din vechime (stative, vîrtelniță ș.a.). Șezăturile înmănunchează diverse elemente ale artei populare. Un rol deosebit în crearea

atmosferei specifice șezătorilor l-a avut reactivarea artizanilor în arta costumelor populare și motivarea participării sătenilor la diverse manifestări culturale din județ. În anul 2008, prin îndemnul primarului Ionuț Gospodaru, a fost reactivată formația de dansuri populare, cu adăugarea copiilor la generațiile vîrstnice și tinere. Comuna are și mulți interpreți de cîntece tradiționale. Astfel, în comună s-a format un adevărat ansamblu folcloric. La *Șezătoare* au fost primiți cu bunăvoință oaspeți din Bucovina. Tot *Șezătoarea*, înaintea Sfintei Sărbători a Paștelui din anul curent, a fost gazda unei manifestări televizate care s-a desfășurat la „Hanul Ancuței”, făcut celebru de pana măiastră a lui Mihail Sadoveanu, clasic al literaturii române contemporane. Gospodinele, pentru oaspeții veniți din împrejurime, dar și din Basarabia, au umplut mesele cu bucate specifice, nu au lipsit nici tradiționalele ouă roșii. În fotografii se evidențiază Ion Gospodaru, cu adevărat un gospodar fruntaș al satului, tatăl primarului în funcție, Maria C. Gospodaru, mama primarului, precum și Maria D. Gospodaru, cea mai dedicată membră a *Șezătorii*.

Artiștii populari din comuna Miroslăvești participă frecvent la festivalurile folclorice regionale, organizate la Iași, Suceava, Vatra Dornei, Bistrița, Focșani etc. Obiectivul aparatului de fotografiat le-a surprins nu numai frumusețea și originalitatea costumelor, dar și dispoziția de sărbătoare pe care o emană fețele lor.

La fel, materialele fotografice dovedesc și faptul că la Miroslăvești, din 2009 înapoi, se desfășoară un minifestival al alaiurilor folclorice cu datinile Anului Nou. Localnicii au avut ocazia să urmărească trecînd pe ulițele satului „străjeri”, „cete”, „bande”, „capre”, „cerbi”, „urși” care transformau alaiul lor într-un adevărat spectacol teatral. Îl vedem evoluînd pe scenă și pe artistul popular din Basarabia Tudor Ungureanu cu rapsozii formației „Ștefan Vodă” de la Căpriana. Aceste manifestări artistice, cu program variat și caracter fes-

tiv, asigură continuitatea vieții spirituale a poporului prin perpetuarea datinilor și obiceiurilor care vin din timpuri străvechi și sînt caracteristice națiunii noastre.

Un subcapitol din album este consacrat și spectacolului folcloric *Duminica Mare a Rusaliilor*. În această zi, după slujba de la Biserică dedicată coborîrii Duhului Sfînt asupra Apostolilor, musafirii și gazdele se bucură de un borș moldovenesc și sarmale garnisite cu bucățele de carne friptă. Urmează o horă a satului, distracții (de exemplu, datul în scrînciobe). În anul curent, ca participant la această sărbătoare, s-a prezentat ansamblul etnofolcloric „Plăieșii” din Chișinău, condus de cunoscutul artist Nicolae Gribincea.

Capitolul al treilea se deschide cu ilustrarea Sfintei Liturghii, oficiată pe 23 septembrie 2010, și a Conferinței de toamnă a clerului din Protopopiatul Pașcani la Biserică „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil” din Soci, una dintre cele mai frumoase și bine gospodărite biserici din județ. Prezintă interes și poarta maramureșeană de la această Biserică – e o adevărată capodoperă a genului, executată de meșterul Teodor Bârsan, preot misionar dintr-un sat de lîngă Sighetul Marmației.

Cititorii pasionați de arhitectura românească veche se vor bucura nespus la văzul imaginilor Bisericii de lemn „Sfînta Parascheva” de la Miroslăvești. Acest lăcaș din bîrne a fost construit în secolul al XV-lea și e ctitoria obștească a satului.

În capitolul al patrulea vom afla cum sînt cinstiți ostașii români care au luptat pentru Patrie pe fronturile celui de-al Doilea Război Mondial, jertfindu-și ce au avut mai scump – viața. În memoria acestor eroi, la intrarea în satul Soci, părintele-paroh Romică Siminciuc a înălțat o impunătoare Troiță. În album sînt inserate și imagini de la lansarea cărții *Cotul Donului 1942: eroism, jertfă, trădare* (2012), care include mărturiile de război ale medicului Iosif Niculescu, un martor al evenimentelor militare de pe Frontul de Est, mărturiile celor patru veterani de război

din comuna Miroslăvești, supraviețuitori ai măcelului, precum și notele de călătorie ale prof. univ. dr. Vasile Șoimaru, publicist și fotograf, Cetățean de Onoare al acestei comune, pe care le-a scris după ce a mers cu autoturismul său spre locurile unde a avut loc cea mai mare catastrofă militară a României.

Cel mai extins capitol al lucrării este cel de-al cincilea – dovadă că frații de pe ambele maluri ale Prutului își strâng mâna desul de des. Trebuie de spus din capul locului că inițiatorul punților peste Prut a fost tot Vasile Șoimaru, care, la răscrucea mileniilor a II-lea și al III-lea, își căuta strămoșii și... i-a găsit anume pe aceste meleaguri. De atunci a început o colaborare strânsă, care durează pînă în prezent. V. Șoimaru a călătorit de nenumărate ori la frații săi de sînge și de credință, așezați cu traiul lîngă legendarul rîu Moldova. În aceste călătorii l-au însoțit: academicianul Nicolae Dabija, poet, prozator și publicist, redactor-șef al săptămînalului *Literatura și arta*, de curînd Cetățean de Onoare al comunei Miroslăvești; actrița Teatrului „Mihai Eminescu” Ninela Caranfil, Artistă a Poporului; regretatul Andrei Vartic, actor și regizor de teatru, publicist, scriitor, om politic, cercetător al vechilor culturi carpato-dunărene, fondator al Institutului Civilizației Dacice, ex-deputat în Parlamentul RM și fruntaș al Mișcării de eliberare națională; Vlad Pohilă, cunoscut scriitor, jurnalist și lingvist; Ion Iachim, scriitor notoriu, autor al romanelor *Cu jăratul pe buze*, *Decameron basarabean*, *Cireșe pentru Mareșal* etc.; Nicolae Rusu, prozator și eseist, autor al unor romane psihologice de un real succes; Vasile Iovu, renumit naist, Artist al Poporului, profesor universitar; Tudor Ungureanu, conducătorul ansamblului folcloric „Ștefan Vodă”; Nicolae Gribincea cu „Plăieșii”; Silvia Zăgoreanu, interpretează de muzică populară, ș.a. Toți cei enumerați mai sus pot fi văzuți în poze de la diverse întîlniri și manifestări culturale („botezul” stejărelului care va deveni și el... secular, Zilele Sadoveanu la Verșeni, Te Deum la bisericuța din Verșeni, sărbătoarea *Fiii satului* ș.a.) din comuna protagonistă

a albumului, precum și din localitățile din apropiere (vizită la Casa Memorială „Mihail Sadoveanu” de la Fălticeni, pe urmele lui M. Sadoveanu la Hanul Ancuței, alte vizite la Pașcani, Bacău, Roman...).

Desigur, nelipsit este subcapitolul despre mirosălăveștenii care au poposit pe meleagurile basarabene. Printre aceștia se numără Ionuț Gospodaru, primarul în exercițiu al comunei Miroslăvești; învățătorul și poetul Gheorghe Pârlea, autor al cărții *O punte peste Prut*, coautor al monografiei și autor al albumului etnofotografic ale comunei; preot Liviu Siminciuc, parohul Bisericii „Sfînta Treime” din Miroslăvești, custodele Bisericii de lemn – monument istoric; prof. Ioan Pârlea, consilier local, coautor și coordonator al *Monografiei comunei Miroslăvești*, ajunsă deja la a treia ediție; Petrică Foța, sociolog ieșean; Gheorghe Ghelbează, custodele expoziției etnografice, amenajată în casa părintească din Miroslăvești; ș.a. Ei au vizitat Chișinăul (Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”, Aleea Clasicilor Literaturii Române, monumentul lui Ștefan cel Mare și Sfînt), au fost la rîul Nistru (satele Doroțcaia, Vadul lui Vodă), în comuna Costești, faimoasă prin podgoriile și gospodăriile sale piscicole, la plăcintăria „Ștefănița” (patron – Ala Glavan); la concerte în Filarmonica Națională „Serghei Lunchevici”; în alte locuri memorabile, au admirat frumusețea peisajelor basarabene și au rămas satisfăcuți de primiriile călduroase de aici.

Cîteva pagini din album sînt dedicate stejarului secular din pădurea lui Andriuță Năvrănescu, care, cu părere de rău, s-a uscat acum vreo 50 de ani, dar, pînă a fi doborît la pămînt de-o vîntoaiă, V. Șoimaru a dovedit să-l immortalizeze în creația sa.

Ultimul capitol îi are în vizor pe moștenitorii – copiii – acestor harnici gospodari, oameni onești și cu credință în Dumnezeu de pe Podișul Moldovei. Fără ei aproape că nu se realizează niciun eveniment cultural. Ei sînt speranța noastră de mîine.

„Așadar, iubite cititorule, ții în mîini un album monografic al comunei Miroslăvești,

o adevărată capodoperă inițiată de un tânăr mirosălăveștean, un adevărat patriot al locului și al României, al cărui rol în existența acestui sat rămîne încă să-l aprecieze la justa valoare istoria acestor meleaguri. Este vorba de actualul primar al Miroslăveștilor, Ionuț Gospodaru, cel pe care l-am asemănat cu un erou al satelor românești pe jumătate depopulate, erou al zilelor noastre de tranziție fără de sfîrșit, cînd sătenii pleacă pe capete în toate cele patru zări în căutarea unui loc de muncă mai bine plătit. Chiar în asemenea condiții neprielnice tihnei satului, dînsul se aventurează să organizeze șezători, festivaluri folclorice, re-duce în comună datinile străbune, bîlciul de Duminica Mare... Și nu numai: repară drumuri, cimitire, biserici, construiește monumente ale eroilor satului, lansează cărți, comemorează – primul și unicul primar din Țară care a făcut asta – șapte decenii (21.11.2012) de la cea mai mare tragedie din istoria Armatei Române, cea de la Cotul Donului (19.11.1942), organizează întîlniri cu importanți oameni de cultură și artă din Țară și din Basarabia, caută și găsește bani pentru aceste multiple manifestări etc. Mai mult decît atît: pune la cale tipărirea unui album monografic de enervură cu fotografiile despre toate cele enumerate mai sus, pe care nici măcar un primar din vreo urbe din Țară nu și-l putea imagina, ca să nu zic de vreunul din satele noastre. Și-i încredințează această misiune istorică de a alcătui un astfel de album unui alt vrednic fiu al satului, talentatului dascăl al școlii din sat, Gheorghe Pârlea, pe care prietenii săi din Basarabia pe drept l-au supranumit academicianul de la Miroslăvești, adică foarte bun la toate: la școală, în gospodărie, la istorie, publicistică și poezie...”, acesta este un fragment din postfața lui V. Șoimaru-Năvrăpescu la albumul *Miroslăvești prin ochiul timpului nostru*, de care sperăm se va bucura toată lumea, căci este tipărit în condiții poligrafice excelente și în el se vede nu numai trecutul și prezentul unei comune, dar și, fără puțință de tăgadă, trecutul și pre-

zentul țării întregi. Iar copiii, care sînt oglinda sufletului nostru, vor duce tot ce au lăsat părinții și bunicii lor spre un viitor luminos.

Lucrarea și-a atins scopul: sîntenerate generațiile trecute, care au sfințit vatra satului prin munca lor conștiincioasă ori prin eroismul fără seamăn; este redată dragostea pentru tradițiile și obiceiurile populare, creștinești; este ilustrată o bună experiență de viață al unei comune cu o istorie de invidiat; este un suport minunat pentru educarea tinerilor de azi întru respectarea poruncilor lui Dumnezeu, întru a fi hărnici în toate cele ce fac și a fi patrioți devotați ai Patriei și ai baștinei unde s-au născut și au crescut în sînul familiei lor.

Consider că Miroslăveștii au meritat acest omagiu etno- și fotomonografic, care oferă pentru întreaga românie modelele de valori ale satului, de mărgăritare artistice păstrate în conștiința oamenilor de multe veacuri, iar ceea ce este bun și frumos se multiplică pe zi ce trece.

Nu pot susține că în biografia comunei la care ne-am referit nu au existat sau nu există greutăți și toate lucrurile au mereu ori merg bine, perfect (în majoritatea cazurilor din cauza multor lipsuri), dar sînt convins (o demonstrează albumul *Miroslăvești prin ochiul timpului nostru!*) că în ultimul timp se fac multe schimbări care bucură inima localnicilor că trăiesc o viață intensă. Anume acestea au fost reflectate în albumul etnofotografic. Coautorii au fost conștienți de faptul că anume astfel de realizări merită să fie aduse la cunoștința întregii societăți, deoarece prin ele ne cunoaștem semenii, ne autoinstruim, ne cultivăm pe sine. Și dacă aceste realizări demne de toată lauda vor continua să aibă loc, la sigur, peste cîțiva ani vom răsfoi un alt album sau o nouă monografie despre această comună cu frumoase succese în muncă și reușite în modul de trai pe care îl au într-o vreme deloc ușoară cum este cea de astăzi.

Valeriu RAȚĂ,
bibliotecar

BIBLIOPOLIS – REVISTĂ PENTRU SUFLETUL ROMÂNESC

Adeseori mă simt ca un călător care nu s-a aprovizionat cu suficientă apă și s-a ră-tăcit într-un pustiu. Apa aceasta fiindu-mi posibilitatea de a publica din când în când gândurile, ideile, doleanțele, exprimate în diferite genuri și specii literare.

De vreo două decenii ne-am obișnuit să nu mai așteptăm vreun onorariu pentru munca de creație. Ne-am transformat în entuziaștii care scriu de dragul scrisului și suntem satisfăcuți dacă avem norocul să ne vedem publicate câteva pagini semnate de careva dintre noi. Astfel, am ajuns să fiu și eu printre autorii articolelor din revista *BiblioPolis*.

De atunci urmăresc aproape sistematic această publicație și cu fiecare număr ieșit de sub tipar selectez tot mai multe articole ce-mi trezesc interesul. Din an în an revista devine tot mai atractivă, numărul de pagini crește și îmi simt curiozitatea și setea de ceva nou satisfăcute, cu atât mai mult cu cât nu am încă internetul acasă.

Mă bucur că prin anii 2008-2009 revista cuprindea vreo 100-150 de pagini, în prezent trece de 250. Nu aș vrea să țină „o cură de slăbire” și mă rog zeiței Tara (a compasiunii) să reverse din Sfera Divină în contul *BiblioPolis*-ului niște milioane – lasă-i să fie de orice culoare.

Prin ce mi-a trezit interesul această revistă? Deși denumirea te duce cu gândul la știința biblioteconomică, așteptându-te să dai de articole de strictă specialitate, totuși fiecare om ce tinde să fie un intelectual, găsește cu ce să-și alimenteze materia cenușie.

Am citit cu sufletul la gură discursul lui Nicolae Dabija din 31 august 2012, publicat în întregime. M-am mândrit împreună

cu toți cititorii revistei nr. 1 din 2009, descoperind că *Lucefărul* a fost omologat de Academia Recordurilor Mondiale ca cel mai lung poem de dragoste din lume. Mie *Lucefărul* mi-a părut o poveste atât de scurtă, când am învățat-o pe de rost, fără să știu că are 98 de strofe, aș fi vrut tot să continue, să-mi fie ca un murmur de izvor nesecat.

M-a impresionat puternic și mi-a adăugat cunoștințe noi articolul semnat de dna prof. dr. Lucia Sava *Din viața culturală a Chișinăului la începutul sec. al XX-lea*. Sunt niște crâmpoie alese cu ingeniozitate de către dl Vlad Pohilă din cartea acestei autoare. Nu pot să nu atrag atenția asupra scrisorii semnate de Sergiu Cujbă către soția sa Eliza, din 27 octombrie 1906, spicuită din articolul de mai sus, anume fragmentul-document: „*Am tradus un cântec din rusește și acum îl cântă un rus cu vorbe românești. Să vezi ce frumos este! E o plăcere să știi că ai făcut ca rusul să cânte românește și apoi să-i și placă...*”

Biet ciob de popor român, basarabeni! Cum ne bucurăm când un rus își dă silința să ne învețe limba. Și peste un veac aceleași probleme, aceeași minciună despre două popoare, cu o diferență, însă, esențială: un secol are suficient timp pentru a spăla creierii sclavilor rusificați. Exilați din spațiul purității românești, mulți au uitat că roadele limbii pământului nostru cresc din osemintele strămoșilor noștri eroici.

Prin intermediul revistei mi-am descoperit un autor pe care urmează să-l citesc. E vorba de volumele *Recviem pentru spioni, Europa cu trupul în stele și capul însângerat, România între scutul american anti-rachetă și katiușa rusească*. Autorul acestor

scrieri este gen. de brig. Gheorghe Dragomir (*BiblioPolis*, nr. 3 din 2012). Mi-au atras atenția articolele semnate de Constantin Bobeică (regretatul, Dumnezeu să-l odihnească în pace).

Sunt sincere confesiunile unor direcțoare de biblioteci municipale și raionale și se citesc cu plăcere.

Ca scriitoare, nu pot trece pe lângă rubricile *Manifestări culturale*, *File de istorie*, *Maluri de Prut*, *Laborator de creație*, *Cultura pe glob*, *Recenzii și consemnări* ș.a.

Un articol mic, *Primul abecedar cu grafie latină*, semnat de Constantin Adam, actor la Teatrul de la Botoșani, m-a dus cu gândul la un episod din familia mea. Era în anul 1949, când începuse deportările, în sobă ardea focul și tatăl meu rupea foile din niște cărți, printre care și abecedarul, pe care-l răsfoisem de multe ori, deoarece avea poze colorate. Se temea lumea de percheziții, iar bogăția cea mai mare a tatălui meu erau cărțile. Mi se părea că foile colorate se îndoiau, gemând sub flăcări până se înnegreau. Știu, că multe din cele mai scumpe cărți pe care le avea, tata le îngropase adânc-adânc, învelite în straturi groase de paie. Și așteaptă timpul, când vreun arheolog, săpând, le va descoperi. Spera, doar să fie un român. Cu părere de rău, eu nu cunosc locul unde au fost „înmormântate”. Iar tată-meu a murit, așteptând să se schimbe timpurile...

Citatul utilizat în articolul său de către doamna profesoară de limba română de la Liceul „Litterarum”: „*Nu citiți pentru a vă distra, precum copiii, nici pentru a vă instrui precum cei ambițioși. Nu. Citiți pentru a trăi!!!*” (Gustave Flaubert). Acesta a fost și modul de viață al tatălui meu, servindu-mi și mie ca model pentru tot restul vieții.

Ce-a fost pentru mine biblioteca în copilărie? O adunătură de cărți de tot felul, puse la întâmplare pe niște rafturi într-o aripă a clubului din Dănuțeni (Ungheni) și o bibliotecară necunoscutoare a limbii române. Nici nu prea era la curent ce cărți are

biblioteca. Și totuși, pentru mine era o bucurie, când îmi permitea să stau câte o oră și să răscolesc, până îmi alegeam ce-mi dicta intuiția – această cucoană adeseori m-a îndemnat să citesc literatură nepotrivită vârstei mele fragede. Romanul *Roșu și negru* de Stendhal l-am citit pe la vreo nouă ani.

Acum bibliotecile sunt niște palate. Iar revista *BiblioPolis* este coroana ce tronează peste ele. Citind articolul *Legile perfecționării*, semnat de conf. univ. dr. Lidia Kulikovski, am simțit parcă un regret că nu sunt discipola Domniei Sale, să sorb mai mult din câmpul informațional (ce și-a deschis atât de larg orizonturile), fiind îndrumată de ea.

În articolul *Bibliotecile și elitele*, scris de marele cărturar și redactor-șef al revistei dl Vlad Pohilă, am descoperit niște citate din confesiunile celebrului regizor de teatru și film din Polonia, Krzysztof Zanussi: „*Trebuie să cauți mereu posibilități de a crește lăuntric, de a deveni astfel mai puternic. Este necesar să vezi mereu un pas înainte în dezvoltarea spiritului tău. Cine va înțelege aceasta, nu va merge cu mulțimea. Pe când cei leneși cad de acord cu tot ce-i înconjoară și preferă să se identifice cu mulțimea. Astfel se produce scăderea potențialului uman.*”

Există oare o afirmație mai actuală pentru societatea noastră compusă dintr-o mulțime oarbă și o „elită” ce o conduce spre... ce? Potrivit legii ciclurilor, după o civilizație urmează o decădere, apoi un progres treptat, fiecare urcuș aflându-se la un nivel superior celui precedent. Să sperăm, că spiritele evaluate își vor găsi un drum și prin țărișoara noastră râvnită de cei hrăpăreți.

Revista *BiblioPolis* este un focar de răspândire a culturii inedite și m-a mirat și m-a întristat faptul că până în anul 2014 această excelentă publicație nu era inclusă în *Catalog edițiilor periodice din Moldova*. Sunt de acord cu doamna Genoveva Scobioală, că este o mare scăpare (involuntară ori ba?).

Consider, că tirajul trebuie mărit cu mult sau măcar triplat, să pătrundă prin

bibliotecile liceelor, instituțiilor superioare, prin școlile din republică. Bucură faptul că unele biblioteci din România sunt la curent cu revista aceasta și o susțin. Iată ce scrie domnul Teodor Ardelean, directorul Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” din Baia Mare „... una dintre cele mai bune publicații de profil culturale economic. Partea științifică și partea culturală sunt integrate armonios în rubrici.”

În *Revista Bucureștilor* dna Gabriela Toma scrie că publicația „cuprinde o tematică bogată, iar printre cei care semnează sunt liceeni, directori de biblioteci, scriitori. Sunt consemnate manifestările filialelor, târgurile internaționale, sunt prezentate personalități din lumea literară și aparițiile noi de carte”.

Personal aș dori ca revista să fie direcționată și în domeniul științelor precise, al medicinei, al astronomiei, să fie și vreo trei-patru pagini de literatură pentru copii, poezie, proză pentru cei maturi. Ar fi și mai diversificată și atrăgătoare printr-un cuprins atât de variat.

Pe timpuri eram abonată la săptămânalul *Za rubejom*, editat la Moscova. Trezându-se peste primele pagini, unde era exclusiv politică, următoarele aveau un conținut excepțional: cele mai recente descoperiri științifice, din genetică, cosmos, medicină chiar și religie (despre chipul lui Isus Cristos de pe giulgiul de la Torino).

Acum, când informațiile sunt la dispoziția căutătorului, s-ar putea completa cunoștințele cititorilor *BiblioPolis*-ului cu mult succes. Dar nu pretind ca părerea mea să fie luată în seamă. Cu atât mai mult cu cât în prezent colectivul redacției este compus din trei-patru persoane și mă mir cum de se descurcă cu munca aceasta colosală, la care s-au angajat.

O bucurie deosebită ne aduce revista *BiblioPolis* și prin curățenia lingvistică, gramaticală a textelor publicate. În prezent aproape că ne-am obișnuit să închidem ochii la greșelile comise prin publicații. Începe să fie la modă analfabetismul și

adeseori totalmente sunt neglijate regulile morfologice, sintactice, stilistice... Unii postmoderniști se pretind originali prin aceste neglijări, încălcând toate normele limbii române. Dacă până nu de mult creațiile oamenilor de litere serveau ca etalon de corectitudine lingvistică, acum unori mă întreb, un licean ce susține bacalaureatul și utilizează citate din scrierile poezilor postmoderniști va fi sancționat pentru greșeli, micșorându-i-se punctajul?

În încheiere vreau să-i mulțumesc colectivului de creație al revistei *BiblioPolis* și să le doresc „să le meargă mintea” în continuare la fel de ingenios, să poată edita la timp și fără probleme financiare toate numerele, să fie mărit tirajul și să crească cât mai mult greutatea fizică și spirituală a revistei.

În loc de post-scriptum

Mi-a răscolit sufletul *Memorandumul* scris de stimatul domn Eugen Statnic (*BiblioPolis*, nr. 3 din 2014), autorul unor descoperiri importante în domeniul electronicii, dar și semnatar al unor studii de istorie universală. Domnul E. Statnic (apropo, cetățean al Germaniei, emigrat din România) se oferă să finanțeze lucrările tipografice pentru editarea unei *Istории a Basarabiei* în limba română. Ne propune și un plan al tematicii acestei cărți, care ar fi binevenită și pentru alolingvi, fiind tradusă și în limbile rusă, engleză, franceză. Susțin din tot sufletul această idee și propun, la rândul-mi, să se deschidă prin intermediul revistei un cont pentru toți românii de pretutindeni, care pot să-și permită donații de susținere a intenției domnului inginer și Mare Patriot – Eugen Statnic. Împreună, umăr la umăr și mână de la mână, vom reuși, sunt sigură, să materializăm inițiativa Domniei Sale.

Lidia HLIB,
membră a US din România
și din Moldova,
membră a Uniunii Ziaristilor
din Moldova

EXTRAS DIN GHIDUL DE TEHNOREDACTARE A MANUSCRISELOR

Autorii, la elaborarea manuscriselor, se vor ghida de următoarele exigențe:

- Procesorul: Microsoft Word.
- Extensia: *doc*. sau *docx*.
- Textul: tipărit pe o singură față a foii de hârtie, fără spații duble sau multiple dintre litere.
- Formatul foii: A4.
- Margini: stînga – 2,5 cm, dreapta – 1,5 cm, sus – 1,5 cm, jos – 1,5 cm.
- Spațiul între rînduri: 1,5 linii.
- Fontul: textul de bază – Times New Roman (corpul literelor – 12 puncte); notele, trimiterile, referințele bibliografice – același (corpul literelor – 10 puncte).
- Numerotarea paginilor: jos, în partea dreaptă, cu cifre arabe.
- Titlul: cu litere majuscule, centrat.
- Gradul didactic, urmat de cel științific, prenumele (prima literă majusculă, celelalte – litere mici) și numele (toate literele majuscule) autorului / autorilor: la un rînd liber de la titlu, în partea dreaptă a foii, cu litere italice.
- Funcția: în rîndul următor, precedată de virgulă, cu litere mici italice.
- Imaginile nu vor fi introduse în manuscris, ci se vor expedia prin poșta electronică sau vor fi predate fizic pentru a fi scanate (în formatul *.jpg*); în text, se va marca locul unde va fi inserată imaginea.
- Tabelele, graficele, schemele, diagramele, executate în formatul *.doc*, se vor plasa la locul convenit în text, iar cele executate în alte formate (*.xls*, *.ppt* etc.) se vor expedia în original.

Nota redacției:

Responsabilitatea opiniilor exprimate aparține intergral autorilor.
Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

BiblioPolis
Revistă de biblioteconomie,
științe ale informării și de cultură
Vol. 56 (2015) Nr. 1

Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”,
bd. Ștefan cel Mare și Sfânt 148, MD-2012, Chișinău, Republica Moldova
Tel. redacției: 022 210 812; e-mail: bibliopolis@hasdeu.md;
www.hasdeu.md; <http://bibliopolis.hasdeu.md>

Revistă de biblioteconomie, științe ale informării și de cultură



9 771811 900001

Bd. Ștefan cel Mare și Sfânt 148, MD-2012, Chișinău, Republica Moldova
Tel./fax: (373 22) 223 360; e-mail: bibliopolis@hasdeu.md
www.hasdeu.md; <http://bibliopolis.hasdeu.md>